Krásnobrodský zborník, Prešov, III/1-2 (1998) str. 5-208

Cyrilika je staršia ako glagolika

Gorazd A. Timkovič, OSBM

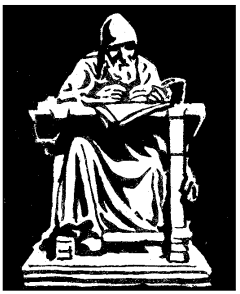

Svätý Cyril dal Slovanom na Veľkej Morave geniálny dar svetovej úrovne - cyriliku; glagolika je jej pozdejšou deformáciou.

1. Úvod

(ktorý treba čítať!)

Najnovšie bádania ukazujú, že Slovania tvoria autochtónne obyvateľstvo Európy.[1] Pochádzajú nie z jedného, ale z troch praslovanských plemien, ktoré história pozná pod menami: Skýti, tj. Rusi (plemeno Magog), Kelti (plemeno Gomer), Moscho-Iberi, tj. Mosko-Sibírčania (plemeno Mosoch-Tubal)[2]. Jazyk týchto troch praslovanských plemien už v predhistorických dobách citeľne ovplyvnil všetky európske jazyky, včítane gréčtiny a latinčiny.[3]

Pod pojmom «rus», príp. «ruský» (alebo «skýtsky») jazyk sa v tejto štúdii rozumie kultúrna reč praslovanského plemena Magog, z ktorého pochádzajú tzv. kráľovskí Skýti (spomína ich Herodot už v 5. storočí pred Christom)[4] – priamí predchodcovia dnešných podkarpatských Rusínov severovýchodného Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Nemožno ho teda plne a priamo stotožňovať ani s dnešným moskovským (tzv. rosíjskym), ani bieloruským, ani ukrajinským jazykom. Slovo «rus» («ros»)[5] je praslovanské slovo "iránskeho"[6] pôvodu, vo význame: *kráľ, pohlavár (hlava), vodca, prvý*, tj. vodca Slovanov (pozri str. 50-51). Je to synonymické slovo k výrazu «cár» (iránske «sar» *hlava*[7]), čo v praslovančine znamenalo tak isto: *kráľ, hlava, vodca* alebo *mág* (učiteľ, mudrc, čarodej-

ník, tj. príslušník plemena Magog[8]). Slovo «rus» («ros») v tejto štúdii teda v žiadnom prípade neoznačuje obyvateľa bývalého Sovietskeho Zväzu, ako sme boli na to doteraz bežne zvyklí, ani obyvateľa súčasného moskovského Ruska, ani Ukrajinca v dnešnom slova zmysle. Slovo «rus» («ros») v doslovnom význame: *prvý-predák, hlava-pohlavár, počiatok-náčelník*, označuje v tejto štúdii príslušníka kráľovského plemena mágov (plemeno Magog).

I keď cyrilika a glagolika sú abecedy siahajúce viac ako jedno tisícročie späť do naších dejín, slovo «rus» siaha ešte ďalej. Pri štúdiu tohto neobyčajne tajomného slova-názvu, musíme pracovať s pojmami, názvami, spoločenskými útvarmi a vôbec ľudskou civilizáciou spred 5000 (päťtisíc!) rokov. Až tam totiž siahajú dejiny tohto slova a národa. Preto si treba hneď na začiatku jasne uvedomiť, že neslobodno zamieňať pojem «rus» spred 5000 rokov s dnešnými pojmami «komunizmu», «Moskvy», «Ukrajiny»… Samozrejme, že určitý súvis tu je, avšak aký, to ukáže len dôsledné štúdium celej problematiky až do konca. Závery treba robiť až na konci, a nikdy nie na začiatku. Na začiatku však treba odstrániť všetky predsudky a antipatie voči slovu «rus», ktoré v nás vytvorilo, alebo vytvára súčasné prostredie.

O pôvode a histórii slova «rus» bude okrem iného i samostatná a veľmi rozsiahla štúdia v jednom z nasledovných čísiel *Krásnobrodského zborníka*.

2. Predhistorické-predcyrilské písmo Slovanov

Baziliánsky mních Chrabr vo svojom **Сказанїи о письменєхъ**, ktoré bolo napísané ihneď po smrti sv. Cyrila a Metoda,[9] hovorí, že Slovania na počiatku, tj. v čase kým boli pohanmi, nemali zvláštnych písmen, ale prostredníctvom čiar-čŕt[10] a rezov-zárezov *čítali* (doslovne *sčítavali,* tj. *spočítavali*[11] zárezy) a hádali (tj. veštili, vykladali ich význam)[12]:

«**Прѣжде оубѡ Словѣне не имѣхѫ книгъ, нѫ чрътами и рѣзами чьтѣхѫ и гатаахѫ, погани сѫще**».[13]

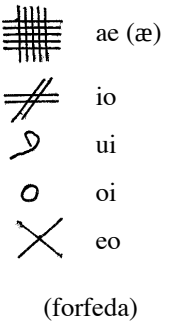

Obr. 1
Ogamické písmo-čiary.[14] *Podobne vyzeralo najstaršie – predcyrilské tzv. ruské (ryskové) písmo Slovanov. Takýmto písmom bolo pravdepodobne napísané i Evanjelium a Psaltyr, ktoré sv. Cyril-Konštantín objavil na svojej misijnej ceste u Chazarov (Kozákov nadčiernomorských stepí – pozri pozn. 120).*

Mních Chrabr naráža na tzv. **hranové ogamické písmo**[15] Praslovanov, čo je vlastne **sústava vodorovných a šikmých zárezov-čiar**, ktoré sa písali zdola nahor, obyčajne na zvislo stojací bukový (príp. hrabový) kmeň, alebo hranu náhrobného kameňa (**obr. 1**). Takýto spôsob písania dokazujú aj ogamické náhrobné nápisy starých Gálov-Keltov (Praslovanov) objavené napríklad v Írsku[16] (**obr. 2**). *Čítanie* takéhoto textu pozostávalo vlastne z *počítania* zárezov. O ogamickom spôsobe písania náhrobných nápisov na hranu kameňa alebo bukové (hrabové) drevo v slovanskom prostredí svedčia aj dva staroslovanské výrazy: «**грана**» *hrana* a «**грань**» *verš*, tj. *zapísaná skupina slov*.[17] Výraz «**грань**» v rusínskom jazyku (Rusínov-Bojkov) znamená nielen «na hranu kameňa zapísané slovo», ale i *rozžeravenú pahrebu*,[18] čo znova ukazuje na pohrebnú prax, pri ktorej sa takéto náhrobné nápisy užívali. Arabský spisovateľ 10. storočia Ibn-Fadlan (r. 920 po Chr.) bol očitým svedkom pohrebu jedného (slovanského) pohlavára-rusa: Jeho mŕtve telo, spolu i s jeho, v pohrebnej tryzne[19] udusenou ženou a inými kultovými predmetmi spálili v pohrebnej vatre a na pahrebu so zvyškami neprehoretých kostí[20] navŕšili zeminu.

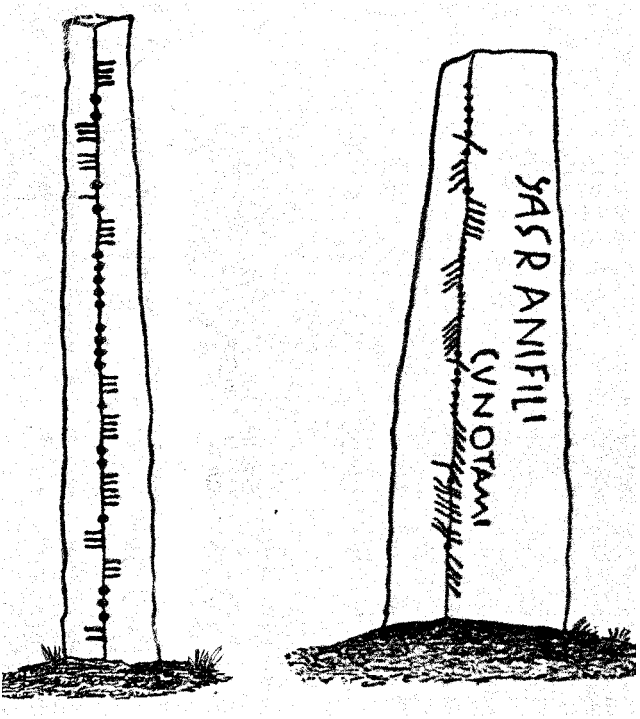

Obr. 2

Náhrobné kamene s ogamickým hranovým písmom (**грань**).
Vľavo: Náhrobný kameň z Killeen Cormac, Kildare (Írsko) – nápis: «DUFTANO(S) SAFEI SAHATTOS» — (kameň) Duftanovej Múdrosti;
Vpravo: Náhrobný kameň zo St. Dogmael's, Wales – nápis: «SAGRAMNI MAQI CUNATAMI» — (kameň) Sagramna, syna Cunatamovho. Text na kameni vyrytý latinikou je novšieho dáta.
(Obrázky prevzaté z D. Hyde, «Ireland», *The Catholic Encyclopedia*, VIII, str. 123).

Tak vznikol hr(o)b, do ktorého na vrch zatĺkli drevený kôl, na ktorý napísali (!) meno zosnulého.[21] Drevený kôl musel mať hladkú kôru, lebo taká bola najvhodnejšia na robenie zárezov. V našich zemepisných podmienkach takúto kôru má buk a *hrab*.[22] Slovanské výrazy *hrob, hrab, pa-hreba, po-hreb…* dokazujú seriózność a logičnosť tejto úvahy bez ďalšieho komentára.

Skutočnosť, že vo vyššie spomínanom opise arabského historika šlo o pohanský kult, vylučuje možnosť, že by bola na písanie použitá abeceda, alebo písmo, ktoré vytvoril sv. Cyril, a ktoré sa medzi Slovanmi rozšírilo až súčasne spolu s kresťanstvom.

Medzi stromami mal okrem hrabu zvláštne postavenie i *buk*.[23] Jeho hladká kôra slúžila praslovanským rusom-pohlavárom a čarodejníkom-mágom (praslovanského plemena Magog) tiež predovšetkým na robenie zárezov - teda na písanie. Tajomnými zárezmi-čiarami vyrezanými do bukovej kôry si *č(i)arodejníci*[24] navzájom odovzdávali informácie, ktorým nikto nezasvätený nerozumel. Len čarodejníci poznali tajomstvo čiar na bukovej kôre. Preto sa nemožno ani diviť, že naši predkovia prvé (ogamické) písmená majúce podobu rovných alebo šikmých zárezov v bukovej kôre, nazývali jednoducho «buky».[25] Odtiaľ majú svoj pôvod i originálne slovanské výrazy ako: *azbuka*,[26] *bukva* alebo *buk-var*… Keltský-praslovanský pôvod má i anglické «book» [čítaj *buk*],[27] čo značí predmet, na ktorý sa píše, tj. *knihu*,[28] na stránky ktorej dnes možno písať podobne ako kedysi na bukovú kôru.

Robením rýh do kameňa alebo zárezov, čŕt-čiar do dreva sa v minulosti čarovalo, veštilo, predpovedala sa budúcnosť, osud človeka, ba nadväzoval sa i údajný kontakt s pohanským božstvom…[29] Zárezy sa robili do kôry stromov, alebo rýpali do kameňa, veštilo sa i z čiar na rukách… Písmo malo teda už od svojho zrodu vždy sakrálny- posvätný ráz.[30]

O magickom kulte čiar-čŕt (teda písmen) svedčia i staroslovanské výrazy ako **грамота** *napísaný text, abeceda, písmo*[31] a «**громъ**» *hrom*, porov. gr. *γράμμα čiara, písmeno*.[32] Tieto presvedčivo ukazujú na bezprostredný súvis so slovanským bohom búrky a blesku Perúnom, ktorý v čase letných búrok nezriedka prehovoril k ľuďom hlasom *hromu*[33] a bleskom písal na oblohu svoju *hramotu*, tj. svetelné čiary, ktorým údajne rozumeli znova len *hramotní* (gramotní), tj. znalci čiar - čarodejníci (**obr. 3**).

Títo tlmočili údajné odkazy Perúna *negramotnému* ľudu samozrejme tak, ako a kedy sa im zachcelo, teda vždy vo svoj prospech.[34] Ovládli takto celú sféru života, preto boli obyčajne, a to už od najstarších dôb, hlavami-rusmi slovanských rodov (kmeňovými náčelníkmi).

Primitívne predhistorické praslovanské písmo, pozostávajúce z jednodu-

a)

b)

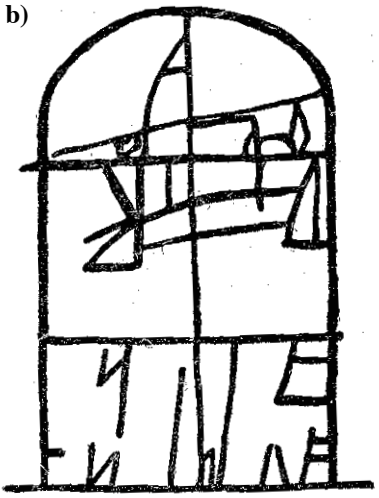

Obr. 3: *Záhadné, dodnes nedešifrované zápisy čarodejníkov:* **a)** *nápis objavený pri Rjazani (Rusko);* **b)** *Nápis na rebre barana, ktoré bolo nájdené počas vykopávok pri Černihove (Rusko);*[35] **c)** *Tajomný nápis na prívesku z Rjurikovho horodiska (podľa autora E.N. Nosova);*[36] **d)** *Keramická nádoba s nápisom z okolia Kyjeva.*[37]

c)

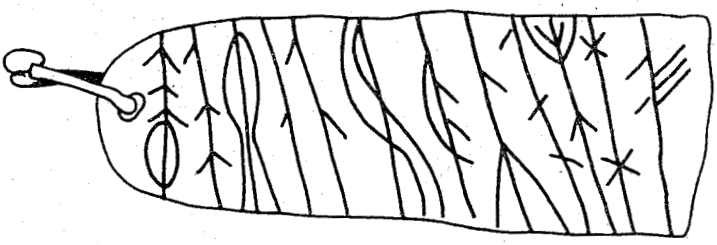

d)

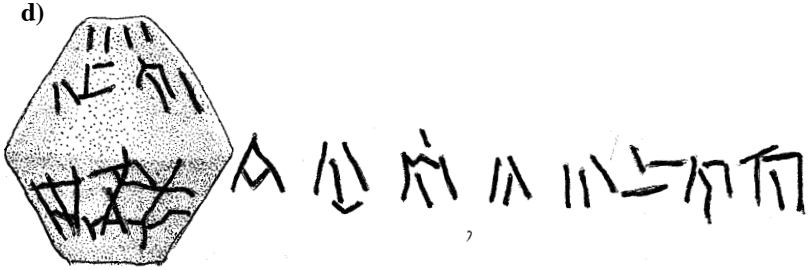

chých čiar a zárezov do bukového alebo hrabového dreva, o ktorom hovorí baziliánsky mních Chrabr, dostalo názov «ruskoje» («ryskove»), lebo ho ovládali len pohlavári-rusi (z "iránskeho" «ros» *hlava, vodca*), ktorí boli zároveň i najvyššími čarodejníkmi rodov. «Ruským» ho nazýva i životopisec sv. Konštantína-Cyrila v *Žití Konštantínovom* (pozri ďalej). Zo slova «**рꙋсь**» totiž pochádza, po prepise latinkou, i dnešné slovenské slovo «rys», príp. «ryska», čo značí *vyrytá čiara*,[38] alebo slovo «rysovať», tj. *robiť rovné čiary*.[39] Cyrilské «u» (**ꙋ**) totiž odpovedá latinskému *ypsilonu* (y). Dokonca i «buk», tj. strom, na drevo ktorého sa najčastejšie "rysovalo", teda písavalo, sa u Praslovanov pôvodne označoval priamo názvom «rus». Svedčí o tom perzský-iránsky výraz «raš» *buk*.[40] Pradomovina Slovanov (Keltov, Skýtov i Mosko-Iberov) je totiž v Malej Ázii a «raš» je stará výslovnosť slova «rus» (porov. dnešné angl. «Russia» [čítaj *rašь*], čo znamená *Rusko*). Niektorí bádatelia sa preto kedysi mylne domnievali, že Slovania nemali nijaký názov pre strom – buk, z čoho mylne usudzovali, že tento strom Slovania vôbec nepoznali a preto pravlasť Slovanov mylne hľadali v zemepisných šírkach, kde buky nerastú.[41]

Slovo «rus» malo už v dávnoveku aj druhý-sekundárny význam «červený» (pozri str. 48, 54), preto «ruské písmo», alebo tzv. «ruská hramota» je vlastne to isté, čo «červená hramota». Nie je teda vôbec náhoda, že Gréci (napr. Herodot, *História*, V,56) takouto «červenou hramotou» (*φοινίκια γράμματα* alebo *καδμεῖα γράμματα*[42]) nazývali písmo užívané v Malej Ázii (pradomovine Slovanov). Po zničení maloázijskej Tróje (pozri pozn. 99) v prvom tisícročí pred Christom bol praslovanský živel v Malej Ázii navždy paralyzovaný a «červená-ruská» kultúra praslovanských mágov-rusov dodatočne živorila u severosemitských kmeňov pod gréckym označením «červená-fénická» kultúra, aby sa pozdejšie stala základom gréckej, etruskej, ba i latinskej kultúry a písma.

Slovania mali teda ešte pred príchodom sv. Cyrila a Metoda tzv. *ruské* (*ruskoje* - dnes by sme povedali «ryskové-červené») písmo. Máme o tom niekoľko nepriamých, ba i priamých dôkazov. *Žitie Konštantína* napríklad priamo konštatuje, že sv. Cyril ešte pred svojim príchodom na Veľkú Moravu, na svojej druhej misijnej ceste do Chersonu (= mesto slovanského boha slnka – Chorsa[43]), objavil Evanjelium a Psaltyr (= kniha Žalmov), napísaný **«ruskými písmenami»** (**росьскы - роушькыими писмены** !),[44] ba stretol tam aj človeka, ktorý vedel čítať toto písmo.[45] Na nemalé prekvapenie všetkých, píše ďalej *Žitie,* sv. Cyril za krátku chvíľu, len čo sa naučil rozoznávať jednotlivé písmena od seba, začal ich i sám správne čítať a vykladať zmysel textu:

> «**обрѣте же тоу еуаггелїе и псалтирь роуськыми писмены писано, и чловѣка обрѣтъ глаголюща тою бесѣдою, и бесѣдова с нимъ, и силоу рѣчи прїимъ, своеи бесѣдѣ прикладаа раз-**

личнаа писмена, гласнаа и съгласнаа, и къ богоу молитвоу творѧ, въ скорѣ начатъ чести и сказати, и мнози сѧ емоу дивлѧхоу, бога хвалѧще»[46] — «Našiel tu evanjelium a psaltyr napísané **ruskými písmenami**, aj človeka našiel, ktorý rozprával touto rečou a besedoval s ním. A prijmúc silu (jeho) reči, so svojou rečou (tj. jazykom) porovnával, **rôzne písmená** a hlásky i spoluhlásky, k Bohu modlitbu tvoriac, čoskoro začal čítať a vykladať a mnohí sa tomu divili, chváliac Boha».

Predpokladá sa, že šlo o text zapísaný vyššie spomínaným tzv. *hranovým ogamickým písmom* v reči staroslovanskej-skýtskej (ruskej, teda v reči kráľovského praslovanského plemena Magog), ktorú sv. Cyril a Metod ako rodáci zo Solúna veľmi dobre ovládali.[47]

Na vyššie citovanej správe *Žitia* je zarážajúce, že i keď sv. Cyril podobne ako všetci prítomní, videl text písaný záhadnými «ruskými» písmenami prvýkrát vo svojom živote, predsa ho začal za krátku chvíľu nielen čítať, ale dokonca i vykladať jeho zmysel, a to ako podotýka *Žitie*, na nemalé prekvapenie všetkých prítomných. Podarilo sa mu to, pokračuje *Žitie*, len čo sa naučil rozoznávať jednotlivé písmená, samohlásky a spoluhlásky, a to prikladajúc (= porovnávajúc) ich k svojej vlastnej reči.

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že neznámy text musel byť písaný v jazyku, ktorý sv. Cyril veľmi dobre ovládal, veď *Žitie* jasne hovorí, že keď «našiel človeka, ktorý rozprával tou rečou (v ktorej bolo Evanjelium písané), besedoval s ním». Celý problém teda spočíval iba v rozpoznaní neznámych tvarov písmen, tj. v dešifrovaní neznámeho kódu abecedy, reč však už sv. Cyril poznal veľmi dobre (bola to totiž jeho materinská reč), ktorú ovládal lepšie ako gréčtinu. Ak pripustíme, že sv. Cyril ako byzantský baziliánsky mních poznal Evanjelium a v každom prípade i Psaltyr úplne naspamäť (čo u východných mníchov modliacich sa každý deň celé *Pravidlo* nebolo vôbec prekvapujúce), nebolo preň veľkým problémom, čítať a vykladať dobre známy biblický text v tak dobre známom jazyku, a to len čo dešifroval kód písma, tj. pochopil zmysel ogamických čiar. A navyše, veď mal pri sebe i človeka, ktorý mu neznáme písmo pomáhal dešifrovať.

Nález Evanjelia a Psaltyra písaného v rusínskej-skýtskej reči, avšak nepraktickým a ťažko rozlíšitelným ruským-ryskovým písmom, s najväčšou pravdepodobnosťou inšpiroval sv. Cyrila, aby o niekoľko mesiacov neskôr pred svojou treťou misijnou cestou vytvoril pre Slovanov geniálne jednoduchú cyriliku (pozri **obr. 10**).

Túto *chersonskú inšpiráciu* dokazuje i rukopis (Толковая Палея) z 15. storočia:

«... а҆ гра́мота рꙋ҆скаа ꙗ҆вилаѧ бг҃омъ дана, въ корсꙋни рꙋсинꙋ, ѿ негѡже наꙋчисѧ філосо҃ф конⷭ҇тантинъ, и҆ ѿтꙋдꙋ сложивъ и написавъ книгы рꙋ҆скы́мъ ꙗ҆зыкомъ»[48] — «... a ruské písmo sa ukázalo ako Bohom dané Rusínovi v Chersone, od ktorého sa naučil Filozof Konštantín, a odtiaľ zložil a napísal ruským jazykom knihy».

Pri vytváraní cyriliky použil sv. Cyril praktické, stáročiami overené tvary gréckej abecedy, doplniac a prispôsobiac ich požiadavkám slovanskej fonetiky. Nájdenie «ruského (ryskového)-červeného» písma vysvetľuje aj tú skutočnosť, ako mohol sv. Cyril v tak úžasne krátkom čase vytvoriť tak perfektnú slovanskú abecedu (azbuku). Takto sa teda zrodila cyrilika – geniálne to dielo geniálneho ducha, ktoré spolu s kresťanskou vierou v Trojjediného Boha, prinesenou sv. bratmi medzi Slovanov, zachránilo tri slovanské plemená pred kultúrnym pohltením a totálnou asimiláciou zo strany Germánov (ktorej podľahli napr. severní Rusi, tj. Prusi – porov. lat. «boreus Russus» = «Borussus» *Prus*) a postavilo slovanskú kultúru na roveň gréckej a latinskej. Jednoduchosť, životaschopnosť a genialitu tohto veľdiela (cyriliky) potvrdzuje nielen jej vyše 1100 ročná prax, ale i všetky moderné slovanské jazyky, ktoré sa dodnes napájajú z cyriliky a zo spisovnej staroslovančiny, ktorú nám cyrilika zachovala.

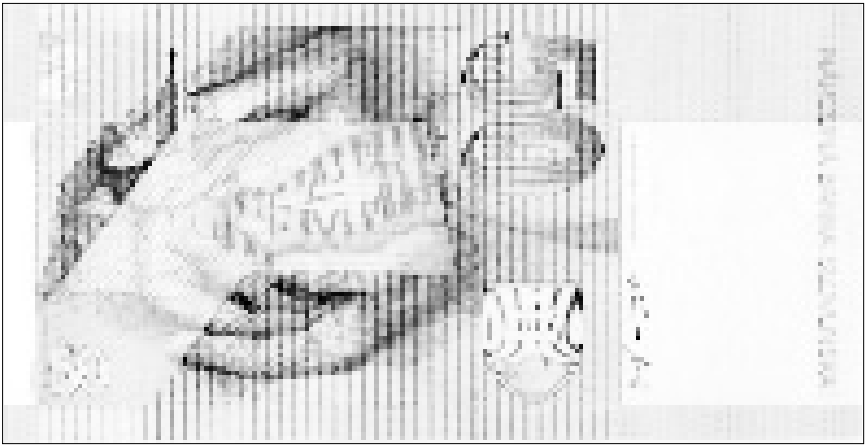

Obr. 4a: *Súčasná slovenská päťdesiatkorunová bankovka.*

Obr. 4b: *Ruky sv. Cyrila prinášajúce Slovanom dar nedoziernej ceny — cyriliku (tak by mala vyzerať päťdesiatkorunáčka podľa historickej pravdy).*

3. Vznik gréckej a latinskej abecedy

Pochopiť vznik a rozvoj slovanskej abecedy, slovanského písomníctva a vôbec slovanskej kultúry nie je možné bez poznania historického pozadia, tj. bez poznania dejín gréckej a latinskej abecedy.

Baziliánsky mních Chrabr vo svojom *Skazanii* (pozri prílohu A1 na str. 165) správne konštatuje, že na počiatku nielen Slovania, ale ani Gréci nemali svojich vlastných písmen. Gréci na zapisovanie svojej reči používali fénickú abecedu. Tradícia svedčí a história naozaj potvrdzuje, že grécka abeceda, a nielen grécka, ale všetky súčasné európske abecedy, vznikli zo semitskej-fenickej predlohy (*φοινίκια γράμματα*).

Pravdivosť tohto tvrdenia podčiarkuje napr. i vzťah gréckej a hebrejskej (semitskej) abecedy, lebo u týchto dvoch abecied je zrovnateľný nielen tvar ich 22 písmen, ale analogické sú i názvy jednotlivých písmen a dokonca aj ich usporiadanie je úplne identické. Dnes je isté, že z fénickej (červenej) abecedy sú odvodené všetky abecedy starovekého i moderného sveta. Napriek tomu čas a spôsob, akým sa tieto novšie abecedy formovali a rozšírili, teda ako fenická predloha inšpirovala svoje okolie (či už tvarom písmen, alebo ich fonetikou) nie je doteraz úplne známy.

Čo sa týka pôvodu fénickej (červenej) abecedy, zdá sa, že táto je zasa zjednodušením starodávnych hieroglyfov aplikovaním princípu akrofónie, tj. že určitý znak postupne dostal fonetickú hodnotu odpovedajúcu počiatočnej hláske slova, ktoré ho označovalo (**obr. 5**). Tak napr. vo fénickej abecede prvé písmeno majúce tvar «býčej hlavy» a názov «alef» (gr. «*ἄλφα*») *býk* sa stalo znakom mäkkého prídychu – predchodcu dnešného «a» (porov. fénické a grécke). Druhé písmeno v poradí, ktoré sa označovalo znakom ľudského obydlia, tj. «dom», alebo «stan» s názvom «beth» (grécke «*βῆτα*») *stan, dom* sa stalo znakom písmena «b» («v») atď.

Vývoj fénického písma

Hieroglyfy (egyptské)	Hieroglyfy (sinajské)	Fénické	Juhosemitské	Názov znaku a jeho význam
				alef (*býk*)
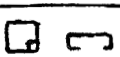	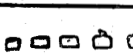			beth (*stan*)
				gimel
				daleth (*dvere*)
	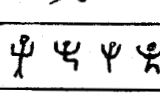			he heth
				vau (*klinec*)
	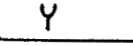			zain (*zbraň?*)
	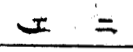			theth (*swastika?*)
				yodh (*ruka*)
				khof (*otv. ruka*)
	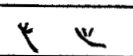			lamed (*vlna?*)
	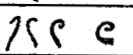			mem (*voda*)
	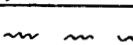			nahas (*had*)
	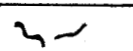			samekh (*ryba?*)
	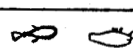			ain (*oko*)
	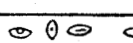			phe (*ústa*)
	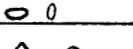			cadi
	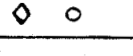			qof
	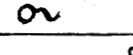			reš (*hlava*)
	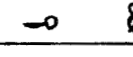			šin (*zub*)
	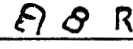			thau (*kríž*)

Obr. 5

Červená (fénická) abeceda

*(od 13. do 8. storočia **pred Christom**)*

Obr. 6

Fénické abecedy zo starodávnych nápisov (13.-8. st. pred Chr.) v porovnaní s hebrejskou abecedou. – porov. G. Vida, «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 373; *Pozoruhodné je, že všetky končia znakom kríža, podobne ako originálna, sv. Cyrilom vytvorená cyrilika* (ѣ).

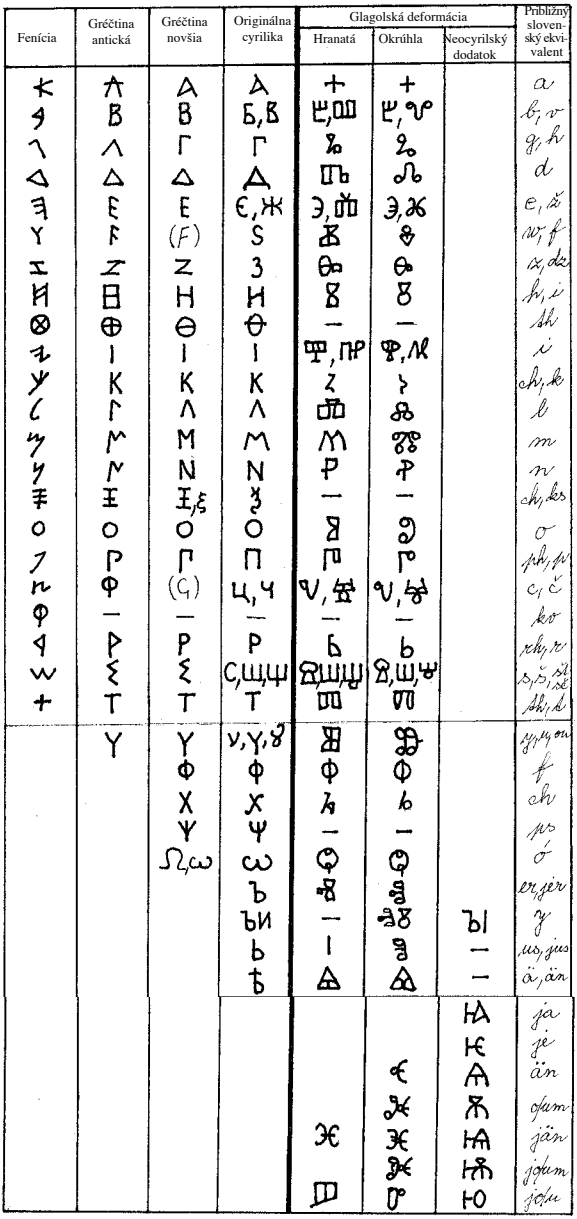

Závislosť európskych abecedných systémov gréčtiny a cyriliky na červenej (fénickej) predlohe

Porovnaj: «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 372-381.

Obr. 7

Je isté, že kultúrnym centrom rozvoja fénického písma bolo v 3. tisícročí pred Chr. antické mesto Byblos ležiace na fénickom pobreží. Z názvu tohto mesta pochádza i grécky výraz «*βύβλος*» označujúci *papyrus, knihu*. Obidve

mená skrývajú vo svojom koreni gr. «*βοῦς*» *býk, vôl* (porov. lat. «bubalus», tal. «bufalo», stsl. «**бꙋволь**» *byvol*), tj. zrejme symbol a obetné zviera hlavného božstva Fenície. Pohorie rozprestierajúce sa severne od Fenície, Grékmi zvané «Taurus» (*býk, tur*), ako aj názov prvého písmena fénickej a neskôr i gréckej abecedy podčiarkujú túto skutočnosť.

Fénickú abecedu, tj. jej tvar i rozšírenie poznáme zo zachovalých nápisov z konca 13. a z pol. 8. st. pred Christom (**obr. 6**).

Niet pochybností, že Gréci naozaj prevzali fénické písmo. Najstaršie grécke nápisy zo začiatku 7. st. pred Christom totiž ukazujú úžasnú podobnosť, ktorá je vlastne takmer identitou s fénickou abecedou a to vo všetkých 22 písmenách (**obr. 7**). Keďže fénické písmo podobne ako aj iné semitské abecedy, nepozná samohlásky, Gréci prevezmúc fénickú abecedu cítili potrebu vyjadriť aj samohlásky. Takto fénické «alef» bolo použité ako samohláska «*α*», «he» > «*ε*», «ain» > «*ο*», «iod» > «*ι*». Fénické «vau» použili Gréci na vytvorenie písmena «ypsilon» (*Υ, υ*). Keďže však niektoré grécke dialekty ešte stále potrebovali zvuk «vau», nebolo možné nechať abecedu bez neho, ako aj z dôvodu, že toto písmeno bolo nositeľom číselnej hodnoty «6». Takýmto spôsobom sa teda nová (nie fénická) samohláska «y» presunula na posledné miesto fénickej predlohy (po «thau») a pre zvuk «vau», ktorý zostal na pôvodnom mieste, sa vytvoril nový znak «*Ϝ*», tzv. digamma (nazvaný tak pre svoju podobnosť akoby «dvojitej gammy»). Zo štyroch fénických zvukov *s* (zain, samech, cadi, šin) bolo «zain» použité na vyjadrenie zvuku *dz* (*Ζ, ζ*), «samech» medzi východnými Grékmi označovalo zvuk *ks* (*Ξ, ξ*) a pootočené «šin» vyjadrovalo zvuk *s* (*Σ, ς*).

Antická grécka abeceda pozostávala teda z 21 upravených fenických znakov a nového písmena «y» (**obr. 7**).

K týmto boli o niečo neskôr pridané tri nové znaky pre zvuky *f, ch, ps* (*Φ, Χ, Ψ*). Avšak pre použitie posledných dvoch sa grécka abeceda rozdelila a vytvorila východnú a západnú variantu:

abeceda východná užívala: *Χ = kh* (*ch*), *Ψ = ps, Ξ = ks*;

abeceda západná užívala: *Χ = ks, Ψ = kh* (*ch*), pre zvuk *ps* nemajúc nijakého zvláštneho znaku.

Predpokladá sa, že východná varianta je staršia a pôvodnejšia. Tri nové písmená *f, ch, ps* (*Φ, Χ, Ψ*) boli umiestnené na koniec fénickej predlohy, tj. za znak «ypsilon» (*Υ*) a užívajú sa v gréckych nápisoch počnúc 7. st. pred Christom.

V 7. st. pred Christom bola zavedená ešte jedna zmena, keďže v gréčtine pomaly vymizli počiatočné prídychy, nadbytočným sa stal taktiež prídychový znak «*Η*». Použil sa teda na vyjadrenie «dlhého e» (*Η, η*) a tiež súčasne zo znaku «o» sa vyformoval nový znak «dlhé o» (*Ω, ω*). «Digamma» a «Koppa» sa

prestali užívať.

Takto dostala grécka abeceda dnešný tvar 24 písmen. Gréci zmenili aj starodávny orientálny smer písania (sprava do ľava) a začali písať zľava do prava. Avšak najstaršie grécke nápisy sú písané ešte starým východným štýlom sprava do ľava, alebo obojsmerne, tj. bustrofedicky – na spôsob býčieho záprahu (tak, že jeden riadok je písaný zľava do prava a ďalší opačne, a tak striedavo). Ako keď býk (vôl) ťahá brázdu na poli a začína tam, kde predošlú brázdu ukončil.

Latinská abeceda vznikla z gréckej. Latinská abeceda patrí medzi jedenásť tzv. italských abecied. Z pomedzi nich je veľmi zaujímavá hlavne etruská abeceda[49] rozšírená a užívaná predovšetkým v 7.-6. st. pred Chr. na území dnešného severozápadného Talianska, tj. v Etrurii (**obr. 8**). Je pozoruhodné, že ako vyplýva z dodnes zachovaného epigrafického materiálu, Etruskovia, vlastným menom Raseni (Rusíni) (pozri pozn. 34) neužívali písmená označujúce zvuky: *o, b, d, g* (ani *kv, ps, ks*).

Etruská abeceda

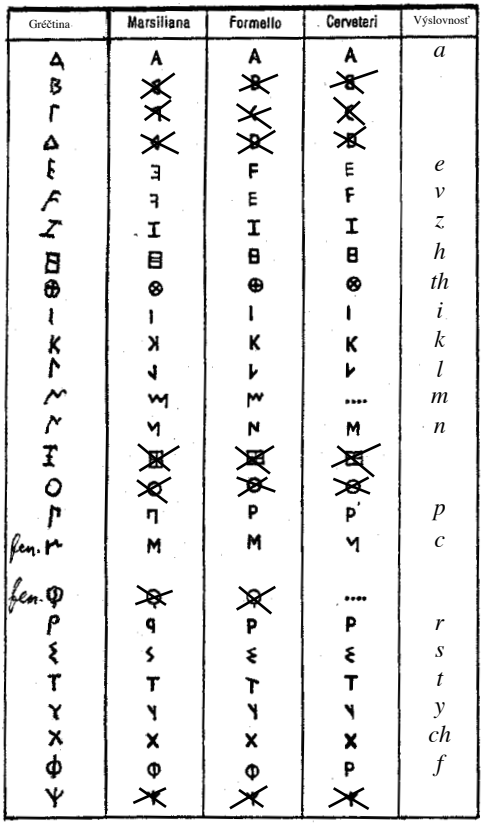

Obr. 8: *Tri základné typy etruskej abecedy* (porov. G. Giannelli, «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 380).

Podobnú situáciu nachádzame u podkarpatských Rusínov-Skýtov (plemeno Magog). V moskovskom jazyku sa bezprízvukové «о» dodnes vyslovuje ako *a*, napr. «молоко» [*mala**k**o*] a pod. V ukrajinčine, ako aj v cyrilometodejskej skýtskej staroslovančine dodnes prevláda zvuk *v* namiesto *b* (pozri str. 43). Zvuk *g* cyrilometodejská staroslovančina vôbec nepoznala, podobne ako i dnešná ukrajinčina (pozri pozn. 78), nahrádzal sa zvukom *h*. Vyššie povedané popri iných skutočnostiach prezrádza, že Etruskovia (Raseni) boli Praslo-

vania skýtskeho pôvodu, toho istého pôvodu ako i podkarpatskí Rusíni (podrobnejšie pozri v niektorom z nasledujúcich čísel *Krásnobrodského zborníka*).

V latinskej abecede boli z gréckeho písmena «gamma» vytvorené dve písmená: «C» a «G», pričom «G» [čítaj *g*] bolo logický umiestnené do blízkosti «digammy» (tj. "dvojitého g"), ktorá sa však vyslovovala neznelo ako *f*. Grécke «ypsilon» poslúžilo na zápis zvuku *v* aj *u*. V polovici 1. st. boli zavedené do latinskej abecedy ešte dve nové písmená «Y», «Z» a to kvôli zápisu gréckych slov. Písmeno «K» vypadlo, keď jeho funkciu prevzalo «C». Písmená «W», «J» boli zavedené až v stredoveku.

Poznámka k **obr. 9** *na nasledujúcej strane:*

● Hebrejské písmená, výslovnosť ktorých je označená čiernym krúžkom, sa poväčšine nevyslovali. Sú to vlastne zbytky prahistorických prídychov, z ktorých sa vyvinuli dnešné samohlásky. Archaická hebrejčina vo svojej pôvodnej forme naozaj neobsahovala nijaké samohlásky v dnešnom slova zmysle. Funkciu dnešných samohlások nahrádzali starodávne prídychy. Preto prídychové spoluhlásky, ako napr.: *bh, gh, dh, kh, ph,* sú staršie a originálnejšie ako ich bezprídychové ekvivalenty (*b, g, d, k, p…*), ktoré boli do hebrejskej abecedy vložené oveľa neskôr a boli dodatočne označené bodkou. O staršom a originálnejšom pôvode prídychových spoluhlások svedčí aj ich číselná hodnota, ktorú bezprídychové ekvivalenty nemajú.

Porovnanie európskych abecedných systémov

hebrejčina			gréčtina		latinčina		cyrilika (r.863)		glagolika (deformovaná cyrilika)	
čís. hod.	tvar	výslovnosť	čís. hod.	tvar	archaická	novšia	čís. hod.	tvar	čís. hod.	tvar
1	א	●	1	*A*	A	A	1	а	1	ⰰ
—	בּ	*b*	—	—	B	B	—	б	2	ⰱ
2	ב	*bh (v)*	2	*B*	—	—	2	в	3	ⰲ
—	גּ	*g*	3	*Γ*	C	C	3	г	4	ⰳ
3	ג	*gh*	—	—	—	—	—	—	—	—
—	דּ	*d*	4	*Δ*	D	D	4	д	5	ⰴ
4	ד	*dh*	—	—	—	—	—	—	—	—
5	ה	●	5	*E*	E	E	5	є	6	ⰵ
—	—	—	—	—	—	—	—	ж	7	ⰶ
6	ו	*w*	6	*Ϝ*	F	F	6	ѕ	8	ⰷ
7	ז	*z*	7	*Z*	—	—	7	з	9	ⰸ
—	—	—	—	—	G	G	—	—	—	—
8	ח	●	8	*H*	H	H	8	и	20	ⰹ
9	ט	*t*	9	*Θ*	—	—	9	ѳ	—	—
10	י	● *j*	10	*I*	I	I	10	і, (ћ)	10,(30)	ⰺ, (ⰼ)
—	כּ	*k*	20	*K*	K	—	20	к	40	ⰻ
20	כ	*kh (ch)*	—	—	—	—	—	—	—	—
30	ל	*l*	30	*Λ*	L	L	30	л	50	ⰼ
40	מ	*m*	40	*M*	M	M	40	м	60	ⰽ
50	נ	*n*	50	*N*	N	N	50	н	70	ⰾ
60	ס	*s*	60	*Ξ, ξ*	—	—	60	ѯ	—	—
70	ע	●	70	*O*	O	O	70	о	80	ⰿ
—	פּ	*p*	80	*Π*	P	P	80	п	90	ⱀ
80	פ	*ph (f)*	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	ц	900	ⱁ
—	—	—	—	—	—	—	—	ч	1000	ⱂ
90	צ	*c/č*	90	*Ϙ*	—	—	90	с	—	—
100	ק	*kv (q)*	—	—	Q	Q	—	—	—	—
200	ר	*r*	100	*P*	R	R	100	р	100	ⱃ
300	שׁ	*š*	—	—	—	—	—	—	—	—
—	שׂ	*s*	200	*Σ, ς*	S	S	200	с, (ш, щ)	200,(-, 800)	ⱄ, (ⱅ, ⱆ)
—	תּ	*t*	300	*T*	T	T	300	т	300	ⱅ
400	ת	*th*	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	400	*Υ*	V	V	400	ѵ, (ѹ, ȣ)	-,(400)	-, (ⱆ)
—	—	—	500	*Φ*	—	—	500	ф	500	ⱇ
—	—	—	600	*X*	X	X	600	χ	600	ⱈ
—	—	—	700	*Ψ*	—	—	700	ψ	—	—
—	—	—	800	*Ω, ω*	—	—	800	ѡ	700	ⱉ

Obr. 9

Vznik a vzájomná závislosť európskych abecied

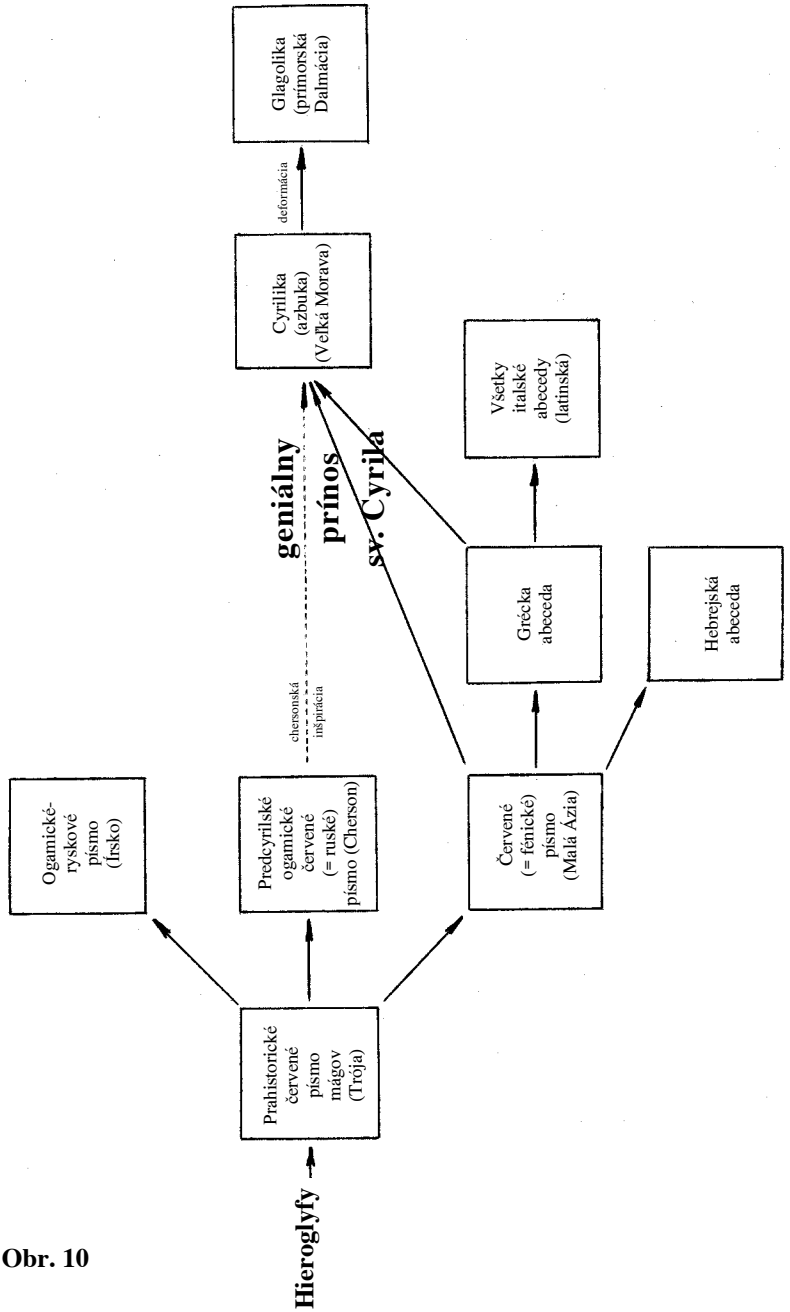

Obr. 10

4. Cyrilika - geniálne dielo sv. Cyrila

4.1. Všeobecné slovo k cyrilike a jej vzniku

Keď porovnáme tvary písmen v abecedách súčasných slovanských národov a hlavne ich grafický tvar (čiže písanú formu ekvivalentných zvukov v rozličných európskych jazykoch), dôjdeme k nevyhnutnému záveru, že cyrilika (azbuka) je skutočne najoriginálnejším zápisom slovanskej fonetiky.

Všetky slovanské národy, ktoré zanechali cyriliku a začali písať cudzou latinskou abecedou, musia totiž mnohé originálne slovanské zvuky zapisovať buď relatívne ťažkopádnou kombináciou viacerých latinských znakov-písmen, alebo pridávaním rôznych grafických značiek k latinským písmenám musia vytvárať celkom nové znaky. Tak vidíme, napr.:

- V poľštine: ć, dź, dż, ł, ń, ś, ź, ż a pod.
- V češtine: ř, ů, ě a pod.
- V slovenčine: č, ď, dž, ľ, ň, ŕ, š, ť, ô, ž, ä, atď.
- V rumunštine, ktorá je synkretickou rečou rusínčiny, latinčiny (francúzštiny[50]) a originálneho rómskeho jazyka a užívala cyriliku ešte do polovice minulého storočia ako svoju vlastnú abecedu,[51] tiež nie je možné graficky vyjadriť všetky slovanské zvuky, pôvodne zapisované cyrilskými písmenami ináč, ako vytvorením nových kombinácií latinských písmen s nadriadkovými, príp. podriadkovými grafickými značkami, napr.: ă a î ţ ş.
- V maďarčine, ktorá i keď je neslovanským jazykom (ale obsahuje tiež celú škálu rusínskych slov a slovanských zvukov), riešili situáciu dosť "neekonomicky"; totiž kombináciou viacerých latinských písmen, napr.: cs [**ч**], scs [**щ**], sz [**с**], na rozdiel od s [**ш**]…

Podobne i v moderných západoeurópskych románskych a germánskych jazykoch a polatinčenej poľštine sa mnohé praslovanské-keltské (sarmatské) a skýtske-ruské zvuky musia vyjadrovať neoriginálnou kombináciou dvoch, troch, ba dokonca i viacerých latinských písmen. Napr. praslovanské zvuky **ч, ш, щ** (**obr. 11**).

Typické slovanské zvuky v originálnej cyrilike – v dodatočnej ťažkopádnej latinskej transkripcii[52]			
cyrilské	**ч**	**ш**	**щ**
nemecké	tsch	sch	schtsch
francúzske	tch	ch	stch
anglické	tch	sh	sch
poľské	cz	sz	szcz

Obr. 11

Všimnime si, že slovanský zvuk zapísaný jediným cyrilským znakom «**щ**» vyžaduje v nemčine kombináciu až siedmych latinských písmen «schtsch»! A to už nie je žiadna maličkosť!

Cyrilika bola teda naozaj stvorená len pre slovanské zvuky, lebo úžasne jednoducho a presne zachytáva slovanskú fonetiku. Je geniálnym dielom veľmi učeného, ale o to viac skromného baziliánskeho mnícha-svätca Cyrila, ktorého meno nesie vo svojom názve až do dnešných čias (cyril-ika).

Všetky národy západnej Európy pod vplyvom latinského obradu a latinskej kultúry mechanicky prevzali abecedu klasickej latinčiny, čím však vznikol veľký rozpor medzi zvukovým zložením ich jazykov obsahujúcich veľa praslovanských prvkov a grafickou škálou latinskej abecedy. Tak vo francúzskom jazyku, ktorý si zachoval mnohé praslovanské (gálske-keltské) nosové zvuky, sa obyčajne uvádza až 18 rozličných samohláskových zvukov a 17 spoluhlások; v nemeckom 15 samohlások a 18 spoluhlások; v anglickom 13 samohlások a 24 spoluhlások, nepočítajúc do toho ešte značný počet dvojhlások. Na vyjadrenie tejto všetkej zvukovej rozličnosti súčasné západoeurópske abecedy majú k dispozícii len 6 samohláskových a 20 spoluhláskových písmen latinskej abecedy, pričom niektoré z týchto písmen v celom rade jazykov dupľujú jedno druhé (napr.: v-w, k-q, i-j-y). Keďže ani jeden zo západných novodobých jazykov nemá svoju vlastnú abecedu, prevzatie latinskej abecedy si vyžiadalo široké použitie rozličných nadriadkových a podriadkových znakov a značiek (napr. «e» vo francúzštine má tvary: ĕ, é, ê, ë). Angličtina v konzervatívnom prostredí na Britských ostrovoch zanechajúc ogamické písmo riešila situáciu ozaj originálne a to tak, že bez ohľadu na nový spôsob písania cudzou abecedou vyslovuje slová po starom – tak vzniklo už príslovečné rozdielne písanie a rozdielna anglická výslov-

nosť, ktorá robí také problémy, keď sa niekto chce naučiť po anglicky.

My, Slovania, si mnohokrát ani neuvedomujeme, že v cyrilike sme dostali naozaj neopakovateľný a v dejinách výnimočný dar nedoziernej kultúrnej hodnoty. Svätý Cyril totiž geniálnym umeleckým prepracovaním gréckej abecedy a dotvorením nových písmen z hebrejskej (fénickej) predlohy vytvoril abecedu, ktorá je doslovne "ušitá" pre Slovanov akoby "na mieru". Vidieť to i z toho, že v cyrilskej slovanskej abecede takmer vôbec nie sú potrebné nadriadkové znaky a značky, príp. viacpísmenové kombinácie.[53]

Staroslovančina, ako ju poznáme dnes (nepočítajúc predhistorické ogamické písmo), je najstaršou dodnes známou literárnou formou spisovného jazyka všetkých Slovanov bez rozdielu. Keďže Slovania pochádzajú nie z jedného, ale z troch praslovanských plemien: Skýtov-Rosov (Rusínov), Keltov (východných Keltov-Sarmatov) a Mosoch-Iberov (Mosko-Sibírčanov), staroslovančina vo forme v akej ju poznáme dnes (niektorými označovaná ako "cirkevnoslovančina"), obsahuje prvky všetkých troch prajazykových skupín. Avšak lingvistický základ staroslovančiny v čase misie sv. Cyrila a Metoda medzi karpatskými Slovanmi nebol takýto. Tvoril ho prednostne **skýtsky-rosky (rusínsky) jazyk** užívaný vládnucou slovanskou vrstvou nielen v Karpatoch, ako i na severnej Morave,[54] ale i v okolí mesta Solúna, kde sa obaja svätci narodili a vyrastali.[55] Keďže to bol jazyk nielen vládnucej slovanskej vrstvy, tj. rosov-pohlavárov, ale i materinský jazyk oboch misionárov (pozri pozn. 47), bolo plne logické, že práve on sa stal základom cyrilometodejského spisovného jazyka! Na jeho zapísanie používali svätí bratia cyriliku — geniálne dielo sv. Cyrila, po ňom dodnes zvané «cyril-ika». Táto abeceda obsahuje 36 pomenovaných (!) písmen (**obr. 14**) a bola zostavená podľa vzoru gréckej a čiastočne i hebrejskej (fénickej) abecedy.

Ako priamy historický dôkaz, že k staroslovanskému jazyku je zo všetkých súčasných jazykov dodnes najbližšie jazyk karpatských Rusínov (skýtskeho pôvodu, tj. plemena Magog), ktorí staroslovančinu pokladajú za najstaršiu spisovnú formu svojho materinského jazyka (!), uvádzame správu v *Katechizme* Mukačevskej eparchie vydanom r. 1801, kde čítame:

> «**В**(**опрос**) 134.: **Є҆сть ли хвали́телноє, и҆ пожи́точноє дѣ́ло въ на́шомъ набоже́нствѣ свои́мъ ма́тернымъ ѧ҆зы́комъ** сл҃ѹжбѹ **Бж҃ѹю** сл҃ѹхати? **Ѿ**(**витъ**): **Та́къ є҆сть: вои́стиннѹ хвали́телноє, и҆ пожи́точноє дѣ́ло: бо въ на́шомъ набоже́нствѣ не то́кмѡ** сл҃ѹхати, **и҆ ви́дѣти, а҆́ле и҆ разѹмѣ́ти возмо́жно** сл҃ѹжбѹ **Бж҃ѹю, ко́тра дѣлѧ̀ наро́да ѿправлѧ́етсѧ**».[56]

Práve v tomto *Katechizme* nachádzame jednoduché a prirodzené vysvetle-

nie, prečo karpatskí Rusíni (skýtskeho pôvodu, tj. plemeno Magog) nikdy nepotrebovali ustanoviť si kodifikovanú (tzv. spisovnú) reč, lebo ich spisovnou rečou donedávna (viac ako tisíc rokov!) bola staroslovančina.[57] Až v súčasnosti, tj. v januári 1995 na Slovensku bola (prakticky druhýkrát v histórii) kodifikovaná spisovná rusínčina, pretože pod novodobým vplyvom okolitých národov a v dôsledku neexistencie vlastného štátu starodávna rusínska reč sa citelnejšie modifikovala.

Medzi najstaršie texty, ktoré sv. Cyril a Metod napísali cyrilikou-azbukou v tomto staroslovanskom spisovnom jazyku, patrí nesporne Evanjelium a Liturgikon (Liturgia sv. Jána Zlatoústeho). Ďalšie knihy nasledovali neskôr počas ich činnosti medzi karpatskými Slovanmi (Sv. Písmo, Časoslov, Nomokánon, Trebnik, Oktoich, Paterik a iné).[58] Približne v tom čase vznikli i staroslovanské legendy nesmiernej historickej hodnoty — *Žitie Konštantína,* ktoré napísal pravdepodobne sám sv. Metod krátko po Konštantínovej-Cyrilovej smrti (po r. 869) a — *Žitie Metoda* napísané krátko po smrti Metodovej (po r. 885) niektorým z jeho žiakov (asi sv. Kliment, +916).

Relatívne krátko po smrti oboch solúnskych bratov bol napísaný i spis *Skazanie o pismenech*, autorom ktorého bol iný baziliánsky mních menom Chrabr. V čase, keď tento spis uvidel svetlo sveta, boli ešte nažive ľudia, ktorí videli a pamätali oboch solúnskych bratov.

Len so žiaľom možno konštatovať, že dnes sa nám nezachovali žiadne z originálnych textov cyrilometodejského obdobia – máme iba opisy z 10-tého a pozdejších storočí. Väčšinou sú to už neocyrilikou písané liturgické knihy, ktoré sú dodnes živé u gréckokatolíkov a u ostatných východných kresťanov byzantskej tradície (v počte okolo 200 miliónov ľudí). Zachované staroslovanské pamiatky, ktoré máme dnes k dispozícii, majú rozličné jazykové zafarbenie, preto sa obyčajne zvyknú deliť na tzv. redakcie, či znenia (napr. bulharské, ruské, srbské a pod.). Pôvodné, autenticky cyrilometodejské texty a preklady boli však urobené výlučne v spisovnej staroslovančine — v jazyku slovanských pohlavárov rosov-rusov plemena Magog, tj. v jazyku slovanskej vládnucej vrstvy.

Po smrti svätých bratov boli tieto autenticky cyrilometodejské staroslovanské texty upravované a prispôsobované jazyku a výslovnosti ostatných Slovanov mosoch-iberského (mosko-sibírskeho), ale hlavne keltského pôvodu. Keltský vplyv na cyrilometodejskú staroslovančinu dokazuje široké prenikanie tzv. nosoviek (nosových zvukov) a vo všeobecnosti zmäkčovanie pôvodnej tvrdej skýtskej-ruskej výslovnosti.

Kontamináciu autentickej cyrilometodejskej (skýtskej) staroslovančiny urýchlilo aj jej masové prenasledovanie zo strany západnej franskej a neskôr latinskej cirkevnej hierarchie. Toto prenasledovanie bolo spojené s nekompro-

misnou likvidáciou všetkého cyrilometodejského, a to už v relatívne krátkej dobe po smrti oboch bratov. Zasiahlo všetky tie slovanské územia, ktoré sa v tom čase dostali priamo pod západnú jurisdikciu.[59]

Najsilnejšie a najintenzívnejšie bolo ničenie staroslovanskej cyrilometodejskej kultúry v krajoch prímorskej Dalmácie. Dalmácia bola, a aj je, jediným autenticky rímskokatolíckym územím medzi slovanskými krajinami. Jedine Dalmácia bola pokrstená už v polovici 7. storočia v latinskom obrade[60] a cyrilometodejskú kultúru prijala sekundárne (druhorado). Všetky ostatné slovanské krajiny, včítane tých, ktoré majú dnes prevažne latinský obrad (Poľsko, Čechy, územie Maďarska, severné Chorvátsko, Slovinsko a dnešné Slovensko…) boli pokrstené až v pol. 9. storočia prípadne ešte neskôr a to v byzantskom obrade a prijali kresťanskú vieru gréckeho cyrilometodejského typu.

Prudké prenasledovanie cyrilometodejskej kultúry, spojené so všestranným ničením všetkého byzantského, včítane cyrilikou písaných staroslovanských kníh spôsobilo, že v prímorskej Dalmácii (kde prenasledovanie cyriliky-azbuky bolo najintenzívnejšie) bolo vytvorené deformované cyrilské písmo, tzv. *hranatá glagolika* (o vzniku a pôvode názvu «glagolika» pozri ďalej). Jej autorom bol však nie sv. Cyril, ale akýsi Štefan (pozri str. 69). Táto nová slovanská abeceda vznikla medzi rímskokatolíckymi Slovanmi keltského pôvodu a to v rímskokatolíckom latinskom prostredí prímorskej Dalmácie úmyselnou a zámerne chcenou deformáciou pôvodnej Cyrilom vytvorenej cyrilskej abecedy (azbuky).

Deformácia sa robila v snahe čo najviac pozmeniť vonkajší vzhľad a grafickú podobu jednotlivých písmen a takto zachrániť staroslovanské knihy a preklady (drahocenné kultúrne dedičstvo sv. Cyrila a Metoda) pred istým zánikom. V relatívne krátkom čase boli do takto vzniknutej novej "deformovanej" cyrilskej abecedy (glagoliky) narýchlo poprepisované všetky dostupné staroslovanské knihy, ktoré sa užívali i v rímskokatolíckom prostredí v Dalmácii. Cieľ bol jasný: zachovať staroslovanskú kultúru, staroslovanskú písomnosť, ale zatajiť jej súvis s byzantskou ("heretickou") misiou sv. Cyrila a Metoda. V tom istom čase vzniká a úmyselne sa rozširuje i bájka-mýtus, podľa ktorého sa autorstvo glagoliky pripisovalo sv. Hieronymovi-rodákovi z Dalmácie – osobe nanajvýš bezúhonnej v očiach latinského cirkevného sveta (on totiž preložil i latinskú Vulgátu, ktorá sa prakticky užíva dodnes nazývaná ako Neovulgáta). Veľkou nevýhodou hranatej (chorvátskej) glagoliky, popri samotnej komplikovanosti tvarov bol fakt, že spĺňala a vyhovovala len fonetickým požiadavkám Praslovanov keltského pôvodu žijúcim na mieste jej vzniku v Dalmácii, ale pre Praslovanov-Skýtov bola z fonetického hľadiska neužívateľnou.

Keďže celé Bulharské impérium po Fotiovskom vyrovnaní (rok 879) bolo istý čas pod priamou latinskou jurisdikciu, prenasledovanie a s ním spojené

ničenie cyriliky zakrátko zachvátilo i väčšinu Bulharska. Glagolské "maskovacie" písmo sa takto začalo užívať i na záchranu cyrilometodejských prekladov a staroslovanských kníh gréckeho obradu a začalo sa užívať i medzi Slovanmi skýtskeho pôvodu. Avšak, ako bolo už vyššie naznačené, hranatá glagolika spĺňala fonetické požiadavky len mäkkej, nosovej keltskej výslovnosti a pre Skýtov vôbec nevyhovovala. Nová situácia si teda vyžiadala ďalšiu modifikáciu – vytvorenie tzv. *okrúhlej (bulharskej) glagoliky*, ktorej okrúhle tvary boli na písanie o čosi priaznivejšie, ale hlavne pridaním nových písmen boli v nej zohľadnené fonetické zvláštnosti moscho-iberskej i skýtskej slovanskej výslovnosti.

Čo nebolo napísané "Hieronymovou" glagolikou, či už okrúhlou, alebo hranatou, zhorelo v ohni. Glagolské rukopisy Frankovia trpeli, pretože navonok nemali byzantský nádych. V tom čase boli v Európe totiž len dve medzi sebou súperiace vojensky rovnocenné mocnosti: Franská ríša a Byzantské cisárstvo. Glagolika takto splnila svoje dejinné poslanie v záchrane cyrilometodejského diela a staroslovanskej kultúry. Splnila svoje poslanie, pre ktoré bola stvorená… Jej cudzí vzhľad a "hieronymovský" pôvod zachránil (v opisoch) veľké množstvo staroslovanských textov a prekladov z cyrilometodejského obdobia, ktoré poznáme dodnes.

Po zmene politickej situácie a po uvolnení bulharských území spod západnej latinskej jurisdikcie baziliánski mnísi vo svojich monastyroch začali nanovo prepisovať staroslovanské knihy a životopisy do pôvodnej, sv. Cyrilom vytvorenej cyriliky-azbuky, avšak dialo sa to už s podstatnou glagolskou kontamináciou. K pôvodným autentickým znakom originálnej cyrilskej azbuky boli dotvorené (pravdepodobne sv. Klimentom, +916, žiakom sv. Cyrila - pozri pozn. 205) niektoré nové (neocyrilské) znaky adekvátne znakom okrúhlej glagoliky — písmená potrebné na zápis typicky keltských (glagolských) mäkkých zvukov a nosoviek, ktoré sa v pôvodnej skýtskej-ruskej cyrilometodejskej verzii vytvorenej sv. Cyrilom nikdy nevyskytovali (vtedy dodatočne vznikli napr. písmená: «ѫ», «ѩ», «ѧ», «ѭ», «ѥ» atď.). Takto upravenú a doplnenú cyriliku – tzv. postglagolského obdobia nazývame *neocyrilika*. Je to vlastne nám všetkým dobre známa dnešná staroslovanská abeceda, v ktorej sú napísané všetky dodnes zachované cyrilské tzv. cirkevnoslovanské texty a nápisy.

Neocyrilika vyhovovala zmiešanému keltsko(sarmatsko)-skýtskemu a mosko-iberskému slovanskému obyvateľstvu Európy, pretože umožňovala zápis nielen tvrdej skýtskej-ruskej reči, ktorú užívala slovanská vládnuca vrstva, ale i nosovej, mäkkej reči Slovanov keltsko-sarmatského a moscho-iberského pôvodu. Takto dnes poznáme až štyri varianty slovanskej abecedy (uvádzame ich v poradí od najstaršej po najmladšiu):

a) ***originálna cyrilika*** (zohľadňovala výlučne tvrdú skýtsku výslovnosť) –

vznikla okolo r. 863 – vytvoril ju sv. Cyril;

b) ***hranatá (chorvátska) glagolika*** (táto zohľadňovala výlučne keltskú nosovú výslovnosť) – vznikla deformáciou predošlej v Dalmácii (Chorvátsko) o 30 rokov neskôr, tj. približne v r. 893[61] – deformáciu previedol akýsi Štefan (pozri str. 69);

c) ***okrúhla (bulharská) glagolika*** (zohľadňovala tentoraz už výslovnosť všetkých troch praslovanských plemien) – vznikla v Bulharsku niekedy po roku 893;

d) ***neocyrilika*** (táto taktiež zohľadňovala fonetické zvláštnosti výslovnosti všetkých Slovanov bez rozdielu, ale v obnovenom cyrilskom, nie glagolskom vydaní) – autorom neocyrilských doplnkov je pravdepodobne sv. Kliment, žiak sv. Cyrila (pozri pozn. 205).

Urputné prenasledovanie cyrilometodejskej slovanskej kultúry, vypaľovanie cyrilometodejských baziliánskych monastyrov, ničenie cyrilikou písanej literatúry, vyháňanie cyrilometodejských mníchov z ich vlastných monastyrov zo strany západného latinského a franského sveta (ktoré žiaľ v rozličných priamych a nepriamych formách pokračovalo celé nasledovné tisícročie a na mnohých miestach a v zastretých formách pokračuje i dodnes[62]) zapríčinilo úplné vyničenie najdávnejších autentickou cyrilikou písaných pamiatok cyrilometodejského obdobia (9.-10. storočia).[63]

Toto prenasledovanie, ktorého historickú skutočnosť mnohí "prolatínski" autori dodnes zamlčujú alebo aspoň zľahčujú (čo je na škodu ekumenickému dialógu pre zjednotenie Cirkvi), dáva odpoveď i na mnohé otázky, ako napríklad, prečo dodnes zachované glagolské písomné pamiatky vykazujú väčšiu jazykovú starobylosť než neocyrilské: Každému filológovi je totiž evidentné, že glagolské písomné pamiatky, ako vyplýva z porovnania glagolských textov (*Zografské evanjelium, Mariimské ev., Assemanovo ev., Sinajský psaltyr…*) s neocyrilskými (napr. *Savina kniha…*), majú spravidla viac archaický jazyk než neocyrilské texty. Týka sa to tak zvukového systému, ako i gramatickej skladby samotného jazyka, z čoho sa od polovice 19. storočia až doteraz začal robiť nesprávny, i keď zdanlivo prirodzený záver, že glagolika je staršia než cyrilika. Keď však berieme do úvahy historickú skutočnosť prenasledovania a ničenia všetkého cyrilikou písaného, pochopíme, že dnes máme pred sebou nie cyrilské, ale neocyrilské rukopisy mladšieho, tzv. postglagolského obdobia a práve tie porovnávame s glagolskými pamiatkami. Najstaršie, autentické cyrilometodejské, originálnou cyrilikou písané texty boli pri tom prenasledovaním zničené.

Latinské prostredie prímorskej Dalmácie, kde (hranatá tzv. chorvátska) glagolika uzrela svetlo sveta, vysvetľuje otázku, prečo dnes zachované glagolské spisy obsahujú výlučne texty latinského-rímskokatolíckeho obradu, a prečo sa

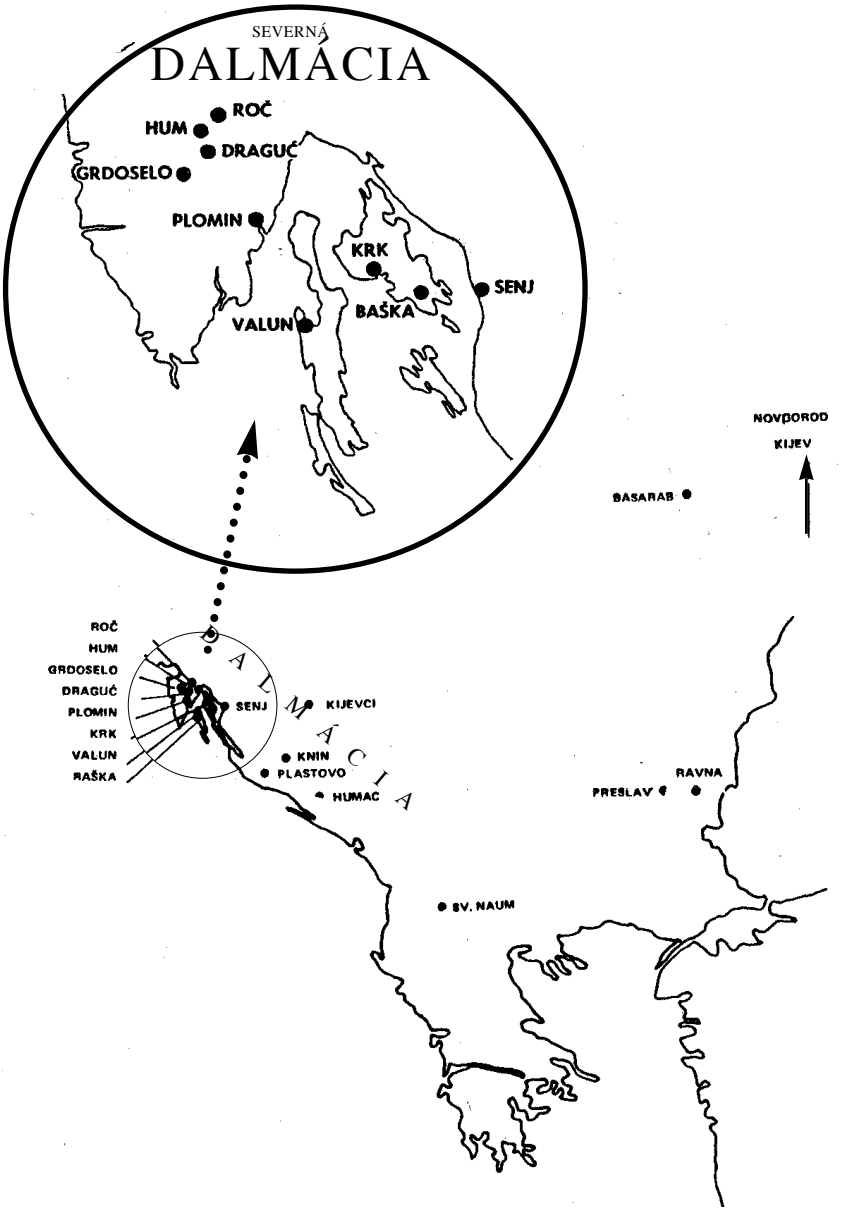

Obr. 12: *Miesta najstarších nálezov glagolských nápisov z doby od 10. do 13. storočia sú najviac sústredené v chorvátskej Dalmácii.*[64]

drvivá väčšina zo všetkých dnes známych glagolských pamiatok a glagolských nápisov našla práve na ostrove Krk a polostrove Ister v Dalmácii (**obr. 12**).

Spätné, druhotné prepisovanie staroslovanských textov z glagoliky do cyriliky (neocyriliky) veľmi dobre vysvetľuje i vznik palimsestov.[65] Palimsesty boli totiž ešte donedávna jedným z hlavných argumentov, ktoré zdanlivo hovorili v prospech väčšej starobylosti glagoliky, pretože fakt, že ich vyškriabavaným (starším) textom bola stále glagolika a novonapísaným textom cyrilika, sa bez zohľadnenia historickej skutočnosti zúrivého prenasledovania cyriliky nedá ináč vysvetliť.

Spätné, sekundárne, postglagolské prepisovanie textov z glagoliky do cyriliky (neocyriliky), ktoré sa realizovalo v pokojnejších časoch v oblastiach pod byzantskou jurisdikciou, vysvetľuje tiež, prečo sa v zachovaných cyrilských pamätníkoch často vyskytujú jednotlivé písmená, náhodné slová, ba i celé vety zapísané glagolikou…

Spor o tom, ktorá z oboch slovanských abeced je staršia, teda, ktorú vytvoril sám sv. Cyril, sa vlečie už takmer celé dve storočia a donedávna patril k najväčším problémom slovanskej filológie i keď do 19. storočia sa cyrilika (azbuka) vždy a všade pokladala za staršiu ako glagolika. Kľúčom k vyriešeniu tohto novodobého problému je práve smutný historický fakt prenasledovania východnej kresťanskej kultúry, prenasledovania všetkého cyrilometodejského.

Situáciu ešte viac zamútil výskyt tzv. bohemizmov-moravizmov, ktoré sa dosť hojne vyskytujú v niektorých práve glagolikou písaných textoch. Na prvý pohľad táto skutočnosť ukazuje na priamy súvis s moravskou (veľkomoravskou) pôdou a teda s činnosťou oboch vierozvestcov. Pravda je však úplne opačná, že totiž tzv. bohemizmy, či moravizmy neprenikli do glagolských textov na území Veľkej Moravy, ani nie za života solúnskych bratov, ako sa doteraz mylne predpokladalo niektorými lingvistami a ako by sa mohlo na prvý pohľad "logicky" predpokladať, ale v Dalmácii, v rodisku glagoliky a hodne po smrti solúnskych vierozvestcov, pretože slovanskí obyvatelia prímorskej Dalmácie — Chorváti (starovekí sarmatskí Bastarni) pochádzajú z Bielych Chorvát (z Bielych Karpát, severovýchodne od Bratislavy a z Galície-Haličiny – pozri pozn. 47), teda prakticky z Moravy, odkiaľ si 200 rokov pred cyrilometodejskou misiou priniesli do svojej novej domoviny na pobreží Jadranského mora svoje pôvodné "moravské" jazykové špecifiká. V dnešnej dobe chorvátsky jazyk podstatne zmenil svoje "moravské" alebo "karpatské" rysy pod silným vplyvom latinskej a balkánskej osmanskej kultúry.

Sv. Konštantín – Cyril (+869), geniálny tvorca cyriliky-azbuky.
Najstaršia doteraz známa podoba gréckokatolíckeho misionára Slovanov, baziliánskeho mnícha sv. Cyrila z 9. storočia. V ľavej ruke drží byzantské Evanjelium so zretelne naznačenými ikonami štyroch evanjelistov a okrúhlou ikonou Voskresenija uprostred. Drží ho typicky byzantským spôsobom, tak, že sa ho nedotýka holou rukou. Na hlave má baziliánsky «к8к8ль», tentoraz svetlý a výnimočne okrášlený podkarpatskou rusínskou ľudovou výšivkou, dodnes známou pod názvom «низина». Táto freska sa nachádza nad jeho hrobom v bazilike sv. Klimenta v Ríme. Pozoruhodné na tejto freske je štvorhranné nimbo (svätožiara), ktoré svedčí o tom, že freska bola vyhotovená v čase pohrebu svätca podľa jeho skutočnej tváre.

4.2. Vznik cyriliky — dôkazy podľa baziliánskeho mnícha Chrabra (koniec 9. – zač. 10. storočia)

Na počiatku pojednávania o cyrilike treba zdôrazniť skutočnosť, že o tom, že autorom cyriliky je sv. Cyril, máme autentické dôkazy už z konca 9. a zač. 10. storočia po Christovi (mních Chrabr), kým prvé spochybňovania tejto historickej pravdy a následné hypotézy o prvotnosti glagoliky sa opierajú len o názory niektorých novších autorov posledných desaťročí minulého storočia… Čo je však viac dôveryhodné? Mních Chrabr – súčasník sv. Cyrila, ktorý písal, keď ešte boli nažive očití svedkovia Cyrilovej činnosti, alebo ľudia žijúci 1000 rokov po misii solúnskych bratov, tj. bádatelia 19.-20. storočia?

Originálna slovanská abeceda - cyrilika nesie meno svojho autora, apoštola Slovanov - sv. Cyrila. Svätý Cyril ju vytvoril, ako to potvrdzuje aj *Skazanie* mnícha Chrabra, už v roku 6363 od stvorenia sveta, čomu podľa alexandrijského letopočtu presne odpovedá rok 863[66] od narodenia Isusa Christa.[67]

Pri návrhu cyrilského písma bol sv. Cyril priamo inšpirovaný ruským (ryskovým) ogamickým písmom, s ktorým sa stretol na svojej druhej misijnej ceste do Chersonu. Ogamické čiary nahradil a doplnil novými znakmi, pričom vychádzal z predlohy gréckej a čiastočne hebrejskej (fénickej) abecedy. Bolo by totiž vrcholom nerozumnosti a nepraktičnosti, keby zamenil stáročiami overené a vyskúšané, jednoduché, zreteľné a na písanie vhodné grécke písmená a vymýšľal akési nové zložité znaky, a to dokonca i pre spoločné grécko-slovanské zvuky. Svätý Cyril, ako dobrý, skúsený misionár a pastier vedel, že na splnenie svojho ťažkého misijného diela medzi Slovanmi nutne potrebuje písmo. Vytvárať čosi zložité a ťažkopádne, vedľa už existujúceho jednoduchého a praxou overeného, by snáď niekto mohol, ale len v tom prípade, že by mu šlo o jeho vlastnú slávu a originálnosť a nie o spásu nesmrteľných duší a samotné misijné dielo ako také. U osobnosti – svätca, akým bol sv. Cyril, to však vôbec neprichádza ani do úvahy. A okrem iného, vylučuje to už aj samotná úžasná rýchlosť, s akou sa jeho dielo ujalo a existuje živé dodnes. Cyrilika totiž konkuruje už viac ako jedno tisícročie latinskej a gréckej abecede, kým glagolika, ako živé písmo, už dávno prakticky vôbec neexistuje.

A	а	ѧ
B	в	ѿ
Г	г	ꙗ
Δ	д	ѿ
E	є	ѥ
Z	з	ѳ
H	и	ꙋ
Θ	ѳ	—
I	і	ѱ
K	к	ꙁ
Λ	л	ѿ
M	м	ѧ
N	н	ꙋ
ξ	ѯ	—
O	о	ꙗ
Π	п	ѿ
P	р	ь
C	с	ꙗ
T	т	ѿ
Υ	ѵ	—
Φ	ф	ф
X	х	ꙗ
Ψ	ѱ	—
ω	ѡ	ѡ

Obr. 13

Dôkaz baziliánskeho mnícha Chrabra založený na:

❶ *grafickej podobnosti a tvare písmen*

Prvým korunným dôkazom, že sv. Cyril vytvoril cyriliku a nie glagoliku, je svedectvo samotného mnícha Chrabra (koniec 9. a zač. 10. st.), ktorý vo svojom **Сказанїи о письменєхъ** (pozri prílohu A1) napísanom krátko po smrti (!) svätých bratov konštatuje, že **v abecede vytvorenej sv. Cyrilom sa 24 písmen podobá gréckym!** — túto vlastnosť (tj. grafickú podobnosť) vykazujú len písmená v cyrilike, v žiadnom prípade nie v glagolskej abecede. Glagolská abeceda sa totiž vôbec, a to ani z ďaleka, nepodobá gréckej! Baziliánsky mních Chrabr o tom hovorí doslovne toto:

> «**сєж(є) сѫт писмєна словѣнскаа сицє их под(о)баєт писати и глашати. а. б. в даж(є) до ѧ и от сих сѫт четыри междоу десѧтма. под(о)бна гръчскым** писменом. **сѫт же си. а, в, г, д, є, з, и, (ѳ, і), к, л, м, н, ξ, о, п, р, с, т, ѵ, ф, х, ѱ, ѡ. а четыринадесѧт по словѣнскомоу ѧзыкоу. иж(є) сѫт сіа. б, ж, ѕ, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ь, ѣ, ю, ѫ, ѧ**»[68] — Toto teda sú slovanské písmená a takto ich treba písať a vyslovovať: *a, b, v* až do ѧ. A z nich je štyriadvadsať **podobných gréckym** písmenám — sú to tieto: *a, v, h, d, e, z, y, (th-eta, i), k, l, m , n, ks(í), o, p, r, s, t, u, f, ch, ps(í), o(mega)* — pričom štrnásť (je ich) podľa slovanského jazyka; sú to tieto (písmená): *b, ž, zw, c, č, š, št,* ъ, *(veľmi tvrdé) y,* ь, ѣ, *ju,* ѫ, ѧ.

Kvôli názornosti položme vedľa seba odpovedajúce si písmená všetkých troch abecied a porovnajme 24 písmen gréckej abecedy s jej cyrilskými a glagolskými ekvivalentami (**obr. 13**).

Už letmý pohľad na abecedy prezrádza, že kým väčšina (konkrétne 24) znakov cyriliky je takmer úplne podobná, ba identická gréckym písmenám (majuskulám), glagolika sa na gréčtinu vôbec nepodobá. Vyššie uvedené svedectvo baziliánskeho mnícha - černorizca Chrabra založené na tvare písmen nenecháva teda nikoho na pochybách, že sv. Cyril je autorom azbuky – po ňom nazvanej cyrilika a s glagolikou nemá nič spoločné. Podobnosť cyrilských písmen s gréckymi majuskulami je tu totiž viac ako evidentná! Tento priamy dôkaz založený na tvare písmen mních Chrabr ešte viacej konkretizuje. Ešte zrejmejšie a rukolapnejšie je totiž porovnanie prvého písmena «**азъ**» v oboch alebo lepšie pove-

dané vo všetkých troch abecedách. Kým cyrilské «**азъ**» je takmer navlas rovnaké gréckemu «alfa», vôbec to nemožno tvrdiť o ich glagolskom ekvivalente (**ѧ**). Mních Chrabr hovorí veľmi jasne, že sa prvé písmeno tej abecedy, ktorú vytvoril sv. Cyril, podobá gréckemu. Jeho ďalšie priame svedectvo o *tvare pímen* je teda nad slnko jasnejšie, posúďme sami:

> «**потом же чл(овѣ)колюбць б(ог)ъ... посла им с(вѧта)го константина философа. нарицаемаго кѵрила... и сътвори им писмень л҃ те и осмь ова оубо по чиноу гръчьскых** писмен. ова же по словѣнстѣи рѣчи. **от пръваж(е) начен по гръчскоу**. они оубо. алфа. а съ азъ. от аза начѧт обое, и ꙗкож(е) они **под(о)блъшее(ѧ)** жидовскым писменем, **сътвор(и)ша тако и съ гръчскым**»[69] — Potom však Boh milujúci človeka… poslal im (Slovanom) svätého Konštantína Filozofa, zvaného Cyril… a ten im vytvoril 38 písmen, **jedny podľa písmen gréckych**, iné však podľa slovanskej reči, **počnúc od prvého podľa gréčtiny** (!): oni totiž začínajú *alfa,* a on **азъ**. Obidva začali od *a*.[70] A ako oni (= Gréci) **napodobnili** židovské písmená **rovnako on urobil s gréckymi**…

Všimnime si veľmi pozorne predovšetkým slová: «… jedny podľa (vzoru) písmen gréckych, iné však podľa slovanskej reči, počnúc od prvého podľa gréčtiny…». Ide o unikátne, autentické svedectvo černorizca Chrabra (koniec 9. a zač. 10. storočia!), z ktorého vyplýva, že v tej abecede, ktorej autorom je sám sv. Cyril, nutne museli existovať aj písmená vytvorené priamo podľa vzoru a na podobu gréckych (!). Mních Chrabr dokonca uvádza konkrétne jedno z nich, tj. písmeno «**азъ**» (prvé v poradí), ktoré musí byť, podľa jeho tvrdenia v abecede vytvorenej sv. Cyrilom podobné svojmu gréckemu ekvivalentu! Keď nazrieme do cyrilskej a glagolskej abecedy a porovnáme ich prvé písmená medzi sebou:

glagolské **ѧ** (**ꙗзь**)
cyrilské **а** (**азъ**)
grécke ***α*** (alfa),

musíme znova jednoznačne konštatovať, že mních Chrabr hovorí výlučne a jednoznačne v prospech cyriliky — to je totiž tá abeceda, ktorú podľa jeho autentického svedectva vytvoril sv. Cyril.

Zo všetkého hore uvedeného je jasné, že sv. Cyril je autorom cyriliky.

Dôkaz baziliánskeho mnícha Chrabra založený na:

❷ *poradí písmen*

Ďalším (v poradí už druhým) korunným svedectvom mnícha Chrabra o prvenstve cyriliky pred glagolikou je *poradie písmen*, v akom tento baziliánsky mních uvádza abecedu zostavenú sv. Cyrilom (pozri znova úryvok vyššie, prípadne prílohu A1). Pozoruhodné je, že v zozname sv. Cyrilom vytvorených písmen mních Chrabr vôbec nespomína glagolské písmeno «ѣ», ktoré sa v originálnej cyrilike nikdy nevyskytovalo a do cyriliky ani nepatrí. Poradie, v akom mních Chrabr uvádza sv. Cyrilom novovytvorené slovanské písmená, je v úplnej zhode nielen s logikou cyriliky (pozri ďalej), ale aj s číselnými hodnotami cyrilskej abecedy a protirečí novšiemu "glagolskému chaosu".

Ešte skôr ako podrobnejšie rozoberieme toto unikátne korunné a naozaj jedinečné svedectvo založené tentoraz nie na «tvare», ale na «poradí» písmen, treba podotknúť, že niektorí "proglagolskí" bádatelia 20-tého storočia by chceli prehlásiť pasáž mnícha Chrabra (tj. kap. 4. – pozri prílohu A1) obsahujúcu zoznam písmen, za neoriginálnu, pozdejšiu vsúvku, odvolávajúc sa na to, že v niektorých rukopisoch chýba.[71] Avšak originálnosť tejto dôležitej pasáže a hlavne dôkazovú dôveryhodnosť v nej uvedeného poradia písmen potvrdzuje samotné *Skazanie* vo svojej úvodnej časti (tj. v kapitole 2. – pozri prílohu A1), o originálnosti ktorej nikto nepochybuje. Mních Chrabr tam uvádza na každé sv. Cyrilom novovytvorené slovanské písmeno (s výnimkou tvrdých a mäkkých znakov) zvláštne slovo, ktoré začína týmto písmenom:

> «**богъ** (**б**), **животъ** (**ж**), **ѕѣло** (**ѕ**), **црькꙑ** (**ц**), **чловѣкъ** (**ч**), **широта** (**ш**), **щедроты** (**щ**), **юность** (**ю**), **ѫдо** (**ѫ**)[72], **ѧзыкъ** (**ѧ**), **ꙗдъ** (v glagolike **ꙗ = ѣ**, teda správne by malo byť **ѣдъ**)».

Poradie týchto vyššie uvedených slov je v plnej zhode s autentickým cyrilským abecedným usporiadaním novovytvorených slovanských znakov (viď tabuľku – **obr. 14**), s tým, že pred písmeno «ѣ» (**ꙗ**) boli v Chrabrovom zozname predsunuté tri neocyrilské mäkké a nosové zvuky «**ю, ѫ, ѧ**» vytvorené pozdejšie podľa okrúhlej glagoliky. Poradie, v akom geniálny tvorca cyriliky (sv. Cyril) vlastnoručne písmená usporiadal, vidíme v tabuľke (**obr. 14**). V originálnej abecede-azbuke sv. Cyrila písmená «**ц**», «**ч**», «**ш**», «**щ**», neboli umiestnené na konci gréckej osnovy, ale v strede, a to tak, že napríklad písmeno «**щ**» (=**шт**) ležalo medzi materskými písmenami: «**ш**» a «**т**», z ktorých bolo vytvorené (podrobnejšie pozri ďalej).

Cyrilika v tvare a poradí, v akom ju zostavil sv. Cyril (r. 863)

grécky vzor			originálna cyrilika			hranatá glagolika (r. 893)				okr. glag
čís. hod.	tvar	názov	tvar	názov	výslovnosť	čís. hod.	tvar	názov	výslovnosť	
1	*Α*	*ἄλφα*	а	азъ	*a*	1	ⰰ	ꙗзь	*ʲa*	
—	—	—	б	боукъи	*b*	2	ⰱ	боукы	*b*	
2	*Β*	*βῆτα*	в	вѣдѣ	*v*	3	ⰲ	вѣдѣ	*v*	
3	*Γ*	*γάμμα*	г	глаголи	*h*	4	ⰳ	ґлаґоли	*g*	
4	*Δ*	*δέλτα*	д	добро	*d*	5	ⰴ	добро	*d*	
5	*Ε*	*ἒψιλόν*	є	єстъ	*e*	6	ⰵ	єсть	*ʲe*	
—	—	—	ж	живѣтє	*ž*	7	ⰶ	живѣтє	*ᵈž*	
6	*Ϝ*	*διγαμμα*	ѕ	ѕѣло	*ʰw > ᶻw*	8	ⰷ	ѕѣло	*ᵈᶻw*	
7	*Ζ*	*ζῆτα*	з	зємла	*z*	9	ⰸ	зємлꙗ	*ᵈz*	
8	*Η*	*ἦτα*	и	иже	*y*	20	ⰹ	иже	*i (y)*	
9	*Θ*	*θῆτα*	ѳ	ѳита	*tʰ***	—	—	—	—	
10	*Ι*	*ἰῶτα*	і, ι	і	*i*	10	ⰺ, ⰻ	і	*i*	
—	—	—	(ħ)	—	—	30	ⰼ	(děrvъ)	*h*	
20	*Κ*	*κάππα*	к	како	*k*	40	ⰽ	како	*k*	
30	*Λ*	*λάμβδα*	л	лоудиє	*l*	50	ⰾ	людиє	*l*	
40	*Μ*	*μῦ*	м	мъислитє	*m*	60	ⰿ	мъислитє	*m*	
50	*Ν*	*νῦ*	н	нашь	*n*	70	ⱀ	нашь	*n*	
60	*Ξ, ξ*	*ξῖ*	ѯ	ѯи	*ks*	—	—	—	—	
70	*Ο*	*ὂμικρόν*	о	онъ	*o*	80	ⱁ	онь	*o*	
80	*Π*	*πῖ*	п	покои	*p*	90	ⱂ	покои	*p*	
—	—	—	ц	ци	*c*	900	ⱃ	ци	*c*	
(90)*	—	—	ч	чръвь	*č*	1000	ⱄ	чрьвь	*č*	
90	*Ϙ*	koppa	с	—	—	—	—	—	—	
100	*Ρ*	*ῥῶ*	р	рьци	*r*	100	ⱅ	рьци	*r*	
200	*Σ,ς*	*σῖγμα*	с	слово	*s*	200	ⱆ	слово	*s*	
—	—	—	ш	ша	*š*	—	ⱇ	ша	*š*	
—	—	—	щ	ща	*št*	800	ⱈ	ща	*šč*	
300	*Τ*	*ταῦ*	т	тврьдо	*t*	300	ⱉ	тврьдо	*t*	
(400)*	—	—	оу, ȣ	оукъ	*ou*	400	ⱊ	оукь	*ou*	
400	*Υ*	*ὖψιλόν*	ѵ	ѵжица	*y/u*	—	—	—	—	
500	*Φ*	*φῖ*	ф	фрътъ	*f*	500	ⱋ	фрьть	*f*	
600	*Χ*	*χῖ*	х	хѣръ	*ch*	600	ⱌ	хѣрь	*kʰ*	
700	*Ψ*	*ψῖ*	ѱ	ѱи	*ps*	—	—	—	—	
800	*Ω, ω*	*ὦμέγα*	ѡ	ѡтъ	*o*	700	ⱍ	ѡть	*o*	
—	—	—	ъ	єръ	*eʳ*	—	ⱎ	ѥръ	*ʲeʳ*	
—	—	—	ъи	єръи	*velmi tvrdé y*	—	—	—	—	
—	—	—	ь	оусь	*o/uˢ, eˢ*	—	ⱏ	юсь	*ʲo/uˢ, ʲeˢ*	
900	ϡ	sampi	ѣ	атъ	*o/u, ä*	—	ⱐ	ꙗть	*o/uᵐ ä*ⁿ	

Obr. 14a

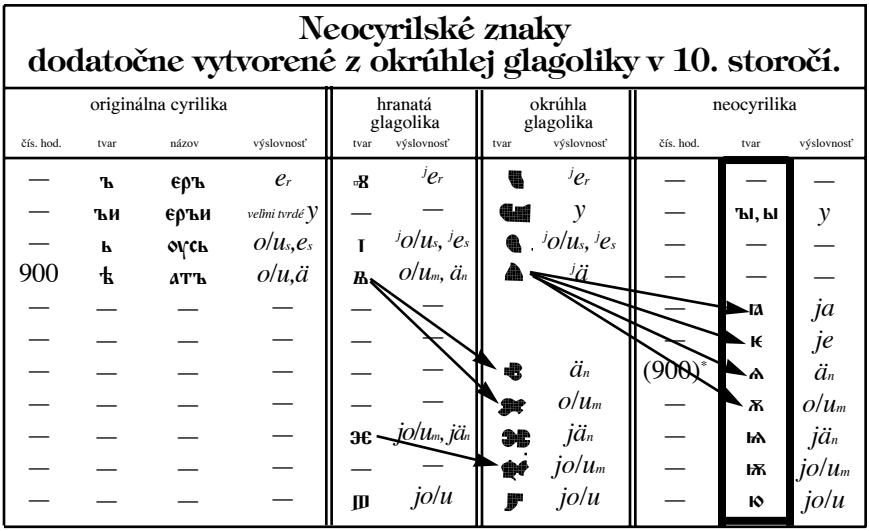

Obr. 14b

Poznámky:

* Číselné hodnoty uvedené v zátvorkách sú neoriginálne - sú novšieho pôvodu.

** Staroslovanské písmeno «ѳита» sa u Praslovanov, ako aj v originálnej cyrilike vyslovovalo ako «temné *s*»; podobne ako súčasné anglické «th» v slovách «thing», «thanks», «thirsty», «thief», «theory» atď.

Ako vidieť, neocyrilské písmená nemajú nijaké pomenovanie, nakoľko sú novšieho dáta - nemajú teda cyrilometodejský pôvod. V originálnej cyrilike, ako ani v jazyku kráľovských Skýtov-Rusov, neexistovalo písmeno «j». Tento zvuk, ktorý spôsobil zmäkčenie (palatalizáciu) tvrdého jazyka kráľovských Skýtov-Rusov priniesli so sebou východní Kelti, tj. Sarmati. Samotný znak «**й**» bol do cyriliky zavedený až oveľa neskôr, a to v reforme z roku 1735 (porov. В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 62). Preto všetky tzv. jotované zvuky a písmená sú v staroslovančine neocyrilského pôvodu, tj. prevzaté z keltskej (sarmatskej) glagoliky.

Na prvý pohľad je tu tiež evidentná závislosť na gréckej a hebrejskej (fénickej) abecede, podľa ktorých bola cyrilika zostavená.

Svätý Cyril pri vytváraní slovanskej azbuky (cyriliky) mal na zreteli dve základné kritériá:

1) Snažil sa o čo najväčšiu *jednoduchosť* novej abecedy, tj. aby na jej osvojenie a písanie bolo treba vynaložiť čo najmenšiu námahu a energiu (a aby samozrejme i on sám mal čo najmenšiu prácu zapamätať si ju). Jednoduchosť je totiž znakom a podstatou každého geniálneho diela.

2) Snažil sa, o čo najväčšiu *účelnosť*, tj. aby nová abeceda Slovanov čo najvernejšie umožnila vyjadriť slovanskú fonetiku, a tak čo najlepšie umožnila zapísať slovanskú reč (konkrétne reč Skýtov-Rusov, tj. vládnucej vrstvy v slovanských krajoch, teda nie reč hierarchicky nižšie postavených Keltov, ani Moscho-Iberov).

Toto sú dve základné kritériá, ktoré nesmieme stratiť z dohľadu, pokiaľ chceme naozaj objektívne a vedecky skúmať otázku: ktorú z dvoch abecied – cyriliku alebo glagoliku – vytvoril sv. Cyril. Z tohto dôvodu sa sv. Cyril pri organizovaní novej slovanskej abecedy nie bez príčiny, a to všade, kde len mohol, úzkostlivo pridŕžal gréckeho vzoru. Odlišnosti, či výnimky pripúšťal len v nevyhnutných prípadoch. Keďže nechcel narušiť ani stáročiami overený a zaužívaný grécky číselný systém, ponechal v novej slovanskej abecede i niektoré, po fonetickej stránke pre Slovanov menej potrebné písmená (grécke «θ» = číslo 9, gr. «ξ» = 60, gr. «ς» = 90, gr. «ψ» = 700, gr. «ω» = 800).

Pri podrobnejšom rozbore cyrilskej abecedy si najprv všimnime nové písmená, ktoré sv. Cyril vytvoril na doplnenie gréckej osnovy.

4.3. Novovytvorené slovanské písmená originálnej cyriliky

Prvé nové slovanské písmeno, ktoré sv. Cyril vytvoril nepatrnou modifikáciou gréckej «bety» (*B*) – inšpirovaný zrejme tiež fénickým «beth» (pozri **obr. 6**), je písmeno «**бꙋкъи**» (**б**).

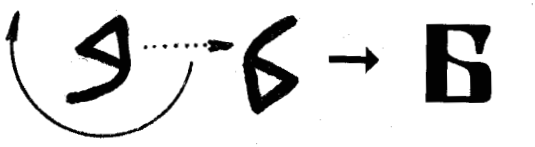

*Cyrilské «**бꙋкъи**» je vlastne pootočené fénické «beth».*

V byzantskom svete «beta» mala starší názov «veta», pretože skôr označovala historicky starší zvuk *v* (prídychové *b*, tj. *bh*) a len veľmi zriedkavo, napr. v niektorých slovách po zvuku *m*, sa vyslovovala ako naše *b*. V skýtskom-ruskom jazyku, ktorý sa stal základom originálnej cyrilometodejskej staroslovančiny, neboli zvuky *v, b* rovnako časté a teda ani rovnako dôležité. Skýtska-ruská reč praslovanských rusov-pohlavárov pôvodne zvuk *b* vôbec nepoznala; v abecede Etruskov-Rusínov severnej Itálie sa písmeno «b» tiež vôbec nevyskytuje (pozri pozn. 144). Aj v časoch sv. Cyrila a Metoda skýtsky-ruský (rusínsky) jazyk naďalej uprednostňoval historicky starší zvuk *v* (= *bh*). Praslovania-Kelti však vo svojom jazyku užívali častejšie bezprídychovú formu tohto zvuku (*b*). Čo sa týka biblických mien, spisovná slovenčina, ktorú vytvorili a kodifikovali protestanti,[73] sa v tomto ohľade priklonila viacej na stranu Západu ovplyvneného latinčinou (latinčina na rozdiel od etruskej taliančiny nesie zreteľné stopy keltského a moscho-iberského vplyvu).

Skýti-Rusi	*Kelti*
stsl. **вавѵлонъ**	slov. Babylon
stsl. **валтасаръ**	slov. Baltazár
stsl. **варсава**[74]	slov. Barsabáš
stsl. **варваръ**	slov. barbar
stsl. **авраамъ**	slov. Abrahám
stsl. **влага**, vlaha	stsl. **благо**
slov. Velehrad	slov. Belehrad
slov. Avar[75]	slov. obor
slov. vulkán	slov. Balkán
skýtske (v)oior[76]	slov. bojar
stsl. **вои**	slov. boj
čes. vousy	zempl. bajusy
stsl. **сѣверь**, tal. severo, slov. sever	slov. Sibír
stsl. **молитва**	slov. modlitba
tal. Tevere	lat. Tiberis
tal. lavoro	lat. labor
tal. avere	lat. habere
tal. cavallo	lat. caballus

Preto na grafické vyjadrenie veľmi dôležitého zvuku *v*[77] bol v cyrilike ponechaný grafický tvar gréckej *vety* - «**в**» (stsl. **вѣдѣ**), ako aj jej číselná hodnota «2», a pred ňu, podľa vzoru hebrejskej abecedy, bol vsunutý nový znak «**б**» (**боукъи**), avšak bez pridelenia číselnej hodnoty, aby jeho prítomnosťou nebol narušený stáročiami zabehaný grécky číselný systém. Sv. Cyril pri vytváraní slovanskej abecedy-azbuky išiel cestou "najmenšieho odporu", sledoval jednoduchosť a ľahkosť transformácie medzi gréckym a staroslovanským písmom a tým aj minimálnu energiu vynaloženú na učenie sa nového systému znakov, čím naširoko otvoril Slovanom dvere do gréckej literatúry a kultúry. Umiestnenie slovanských písmen «**боукъи**» a «**вѣдѣ**» vedľa seba, na rozdiel od všeobecnej zásady, podľa ktorej sa novovytvorené písmená spravidla vždy umiestňujú na konci abecedy, potvrdzuje nielen spoločný pôvod týchto písmen, ale i fakt, že sv. Cyril bol výborným znalcom slovanskej i gréckej fonetiky.

Г [čítaj *h*] Na prvý pohľad sa zdá, že nejde o nové slovanské písmeno, avšak v skutočnosti sa jedná o nový, v gréčtine sa samostatne nevyskytujúci zvuk *h*. Písmeno «**ГЛАГ҃ОЛИ**» [čítaj *hlaholi*] (**г**) ako analógia gréckej «gammy» (*Γ*) sa na rozdiel od svojej gréckej pôvodiny v originálnej cyrilometodejskej staroslovančine vyslovovalo a ešte i dodnes u Rusínov, tj. Slovanov skýtskej tradície (plemena Magog) vyslovuje ako prídychové *h*.[78] Výslovnosť tohto písmena (*h* - u Praslovanov Skýtov; *g* - u Praslovanov Keltov a Mosco-Iberov) tvorí najzákladnejší a najcharakteristickejší rozdiel medzi cyrilikou a glagolikou. Podľa názvu tohto písmena (**ГЛАГ҃ОЛИ**) dostala svoj názov i samotná abeceda «glagolika» a to ako mladšia deformovaná sestra cyriliky (pozri ďalej). V glagolike totiž dalmátski Slovania (keltského pôvodu) to isté písmeno «**ГЛАГ҃ОЛИ**» [tentoraz čítaj *glagoli*] vyslovovali ako zreteľný zvuk *g*! Preto takýchto glagolikou píšucích rímskokatolíckych dalmátskych kňazov história nazýva «glagolášmi». Bolo ich možné ihneď rozpoznať podľa výslovnosti ***G**ospody pomiluj… bla**g**oslovi…* , namiesto cyrilometodejského ***H**ospody pomiluj… bla**h**oslovi…*

Ж Ďalšie nové písmeno, v poradí už druhé (ak nepočítame «**г**»), ktoré sv. Cyril vytvoril kvôli potrebám staroslovanskej (skýtskej-ruskej) fonetiky, je «**ЖИВѢТЄ**» (**ж**). Ako vzor na vytvorenie grafického znaku písmena «**ж**» mu poslúžilo obrátené dvojité cyrilské «**ЄСТЪ**» (**є**), alebo obrátené dvojité cyrilské «**ЗЄМЛ҃А**» (**з**),

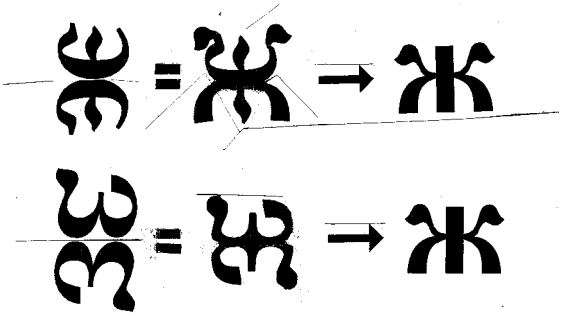

*Cyrilské «**ЖИВѢТЄ**» (**ж**) dostalo svoj tvar zo susedného cyrilského «**ЄСТЪ**» (**є**), alebo zo susedného cyrilského «**ЗЄМЛ҃А**» (**з**)*

pravdepodobne ho inšpiroval aj grafický tvar juhosemitského «heth» (semitské «he» a «heth» sú totiž zvukovo i tvarovo príbuzné – pozri tabuľku **obr. 5**).

*Juhosemitské «heth» ako prototyp cyrilského «**живѣтє**» (**ж**).*

Pre zrejmý fonetický súvis mäkkého zvuku *ž*[79] so zvukom *z* (písmeno «**зємлꙗ**») a grafickú príbuznosť s písmenom «**єстъ**» (**є**), bolo písmeno «**живѣтє**» (**ж**) sv. Cyrilom logicky umiestnené práve medzi nich, spolu s ďalším veľmi zaujímavým praslovanským zvukom $^{h}w >$ (po prvej palatalizácii[80]) ^{ž}w, prípadne (po druhej palatalizácii) ^{ž}w, na zapísanie ktorého vytvoril grafický tvar «**ѕ**» odvodený z gréckej (v skutočnosti vlastne tiež praslovanskej) digammy (*Ϝ*), esteticky tvarovo zosúladený so zvukovo príbuzným susedným písmenom «**з**» (**зємлꙗ**). V latinskej abecede praslovanská digamma vyslovovaná neznelo poslúžila na vytvorenie písmena «F» (**obr. 9**).

Praslovanská digamma (*Ϝ*) sa pri zrode ľudskej reči u Slovanov skýtskeho pôvodu (plemeno Magog) vyslovovala s jasným a veľmi intenzívnym úvodným prídychom *h* (*hw*); avšak u Slovanov keltského a moscho-iberského pôvodu (praslovanské plemená Gomer a Mosoch-Tubal), podobne ako v gréčtine, s intenzívnym úvodným zvukom *g* (*gw*). Kvôli tomu dostala v gréčtine i svoj názov «di-gamma» (tj. *dvojitá* alebo *druhá* gamma), ako zvuk blízko príbuzný písmenu «gamma». V gréckej abecede sa graficky znázorňovala v podobe dvoch nad sebou umiestnených písmen «gamma» (*Γ*+*Γ* = *Ϝ*). V niektorých prípadoch úvodný prídych palatalizoval: $^{h}w > {}^{ž}w$ (^{ž}w) príp. $^{g}w > {}^{dž}w$ (^{dž}w); porovnaj slovenské *zvon* (skýtsky-ruský pôvod)[81] a zemplínske *dzvon* (keltský pôvod). Svätý Cyril, geniálny tvorca cyriliky, bol znalcom staroslovanskej fonetiky v miere podstatne hlbšej než sme my dnes, preto úmyselne a cieľavedome umiestnil novovytvorené písmeno «**ж**» do gréckeho abecedného telesa tak, aby z praslovanskej digammy «*Ϝ*» vzniklé písmeno «**ѕѣлѳ**» (**ѕ**) označujúce praslovanský zvuk $^{h}w >$ (po palatalizácii) ^{š}w alebo ^{ž}w, sa dostal medzi zvukovo príbuzné «**ж**» a «**з**».[82] Praslovanský zvuk ^{ž}w (palatalizované **ѕѣлѳ**) vznikol tzv. druhou palatalizáciou praslovanskej digammy vyslovenej s úvodným prídychom *h*, ak za ňou nasledovala napríklad hláska «**ѣ**», ktorá spôsobila samotnú palatalizáciu $^{h}w > {}^{ž}w$. Zvukovú, aj bytostnú príbuznosť cyrilského písmena «**ѕ**», s praslovanskou digammou «*Ϝ*» vidieť už v samotnom názve písmena «**ѕѣлѳ**» [čítaj *^{h}wälo*], čo po slovensky znamená *veľa, mnoho*, ktoré sa dodnes u východoslovenských zemplínčanov užíva v starobylom tvare «veľo», porovnaj poľské «wiele» *veľa*, nemecké (tiež slovanského pôvodu) «viel» *veľa, mnoho*. V týchto posledných prípadoch úvodný skýtsky-rusínsky prídych *h*, prípadne keltský *g* úplne zanikol.

Staroslovanské slovo **ѕвѣзда**[83] [čítaj *ʰväzda*] (z pôvodného praslovanského *ⷮ**ѣтъ** [čítaj *ʰvaˢtaʳ*]),[84] ktoré označovalo titul hlavnej slovanskej bohyne Slávy, si v dnešnej slovenčine zachovalo svoju pôvodnú skýtsku-rusínsku výslovnosť digammy *ʰw* (*hviezda*), v polštine keltskú výslovnosť *ᵍw* (*gwiazda*), v moskovskom jazyku máme zachovanú už najnovšiu palatalizovanú formu *ᶻw*, v ktorej *h* palatalizovalo na *z* (звезда).

Súvis prastarej digammy *ʰw* > *ᶻw,* prípadne *ᶻw* a zvukov *ž*, príp. *z*, ktoré z nej po palatalizácii niekedy zostali, veľmi pekne vidieť napr. i na slove «**живѡтъ**», ktoré vzniklo taktiež transformáciou titulu praslovanskej bohyne Slávy, darkyne života (pozri tabuľku nižšie).

Vzhľadom na to, že písmeno «**ѕѣло**» (**ѕ**) má v cyrilike číselnú hodnotu «6», čo je biblické číslo nedokonalosti (diabolské číslo, Zj 13,18)[88] cyrilometodejskí mnísi užívali toto písmeno i po zániku jeho pôvodnej fonetickej funkcie ako biblickú symboliku a to prednostne v slovách, ktoré nejakým spôsobom označovali zlo alebo diabla, a to dokonca i napriek tomu, že tieto slová pôvodne nemuseli nikdy obsahovať originálnu praslovanskú digammu (napr. **ѕвѣрь** *zver*,[89] **ѕмии** *zmija, had*,[90] **ѕлобa**, **ѕло** *zlo*,[91] **ѕлакъ** *potrava*,[92] **кънѧѕь** *knieža,*[93] *žrec boha-koňa*, **пѣнѧѕь** *peniaz,*[94] *žrec boha-pána*…).

Porovnaj slová «život» a «živý»

«život»

	*h	v	a$_s$	t	a$_r$
stsl. **жⷦ**	**в**	**о**	**т**	**ъ**[85]	
stsl. **ж**	–	**и**	**т**	**ь**[86]	
slov.	ž	-	i	t	ie
ukr.	ж	-	и	тт	я
lat.		-	v	i	t a

«živý»

stsl. (skýtske)	**ж**	–	**и**	**в**	**ъ**
slov.	ž	-	i	v	ý
stsl. (keltské)	**ж**	–	**і**	**в**	**ь**
lit.	g	-	y	v	as
lat.		-	v	i	v us
brus.	ж	в	а	в	ы[87]

Stratená digamma

V moderných slovanských, ako aj neslovanských jazykoch v slovách praslovanského pôvodu môžeme ešte stále nájsť množstvo stôp svedčiacich o existencii dnes už zaniklej praslovanskej digammy «*Ϝ*» («**ѕѣло**»).[95]

Ukážka príkladov stratenej a zachovanej digammy:

slov. ulica	ukr. **в**улиця
stsl. **ѡвна** *ovca*	ukr. **в**овна *vlna*
slov. ovca	ukr. **в**івця
tal. lana	slov. **v**l(a)na
stsl. **агница** *ovca*; porov. slov. (j)ahňa	slov. **b**ahnica (*brezná ovca*)
lat. aper	stsl. **вєпрь**,[96] čes. vepř
lat. aries	perz. **b**arrun *baran*
stsl. **ѡгн-ь** *oheň*	ukr. **в**огонь; pražské **v**oheň
lat. ign–is *oheň*	slov. **v**yhňa *kováčsky oheň*
stsl. **ѡко**	pražské **v**oko
slov. ohľady (*obhliadka zo všetkých strán*)	slov. arch. **v**ohľady (*obhliadka nevesty*)
gr. *ὂινος*	eol. *Ϝοῖνος*; lat. **v**inum *víno*
stsl. **аицѡ**; яйцо	slov. **v**ajco, **v**ajce
čes. tehdy; mosk. тогда	slov. **v**tedy
slov. Ladislav	slov. **V**ladislav
slov. Oľga	ukr. **В**олга
iran. atar *ohnište*	nem. **V**ater *otec*; slov. **v**atra *oheň v poli*
slov. on, ona, oni	zempl. **v**on, **-**a, **-**i; ukr. **в**ін, **в**она, **в**они
slov. utroba	hornosorabské ***w**utroba*
slov. ucho	ukr. **в**ухо
gr. Eneus (maloázijský kráľ Tróje) - Eneti	slov. **V**eneti (Praslovania z Tróje!)
slov. už-ovka	ukr. **в**уж
zempl. šicko	slov. **v**šetko
slov. lastovička	čes. **v**laštovka
slov. osa	praž. **v**osa
slov. okno	praž. **v**okno; ukr. **в**ікно
čes. ocet; slov. ocot	čes. **v**ocet
čes. díky	slov. **v**ďaka
angl. leader [čít. *líd***ъ**]	slov. **v**ladár
slov. úhoľ; mosk. уголь	poľ. **w**ęgiel

Písmeno «**ѳита**» (**ѳ**) nie je novovytvoreným slovanským písmenom, avšak zasluhuje si obzvlášť veľkú pozornosť! Vo fénickej (červenej) abecede v Malej Ázii sa toto písmeno označovalo swastikou ( ), tj. symbolom ohňa a slnka. Ide o prahistorický zvuk, ktorý sa v časoch sv. Cyrila a Metoda už v reči Slovanov zvlášť neužíval. Avšak v predkresťanských časoch tvoril základnú zložku praslovanskej reči. Vyvinul sa z ešte staršieho zvuku *ǯ [čítaj *chˢ*] (pozri **obr. 15**) a vyslovoval sa ako nejasný sykavý zvuk, podobne ako '*th*' v dnešnom anglickom «**th**anks», alebo ako grécke «*Θ*».

Aj slovo «rus», prípadne «ros», tj. praslovanské slovo "iránskeho" pôvodu vo význame: *hlava (pohlavár), počiatok (náčelník), kráľ* atď. sa u Praslovanov prapôvodne vyslovovalo v tvare **ρογѳ.** Odtiaľ pochádzajú nielen staroslovanské slová, ako napr. «**ρογсс-ь**» (tj. «**ροсс-ь**» alebo «**ργсс-ь**»), čo je to isté ako lat. «ru**ss**-us» (lat. «ru**t**(**h**)ilus», lat. «rufus»[97]), tal. «ro**ss**-o», tal. «ru**ss**-o», gr. *ῥούσ-ιος*, rumun. «ro**s**», ale i nem. «ro**t**(**h**)», angl. «re**d**», ako aj slov. «ry**s**-(avý)», čes. «ru**d**-ý» a pod.[98]

Podobnú situáciu, tj. zmenu *s — t(h)*, príp. v znelej forme *d(h)* vidíme aj v slovách, ako napríklad:

slov. *Rusín* = lat. *Ru**th**en*
fr. *Pari**s*** = *Pari**d**e* (praslovanské meno Trójskeho[99] hrdinu vo význame *kôň*[100])
*Artemi**s*** = *Artemi**d**a*
*Atlanti**s*** = *Atlantí**d**a*
gr. *ἔρως* = *ero**t(h)**ika*
stsl. **сѣверь** = ***s**ever* = ***S**ibír* = lat. ***T(h)**iber* = tal. ***T(h)**evere*[101]
***Z**eus* = gr. *Θεός* = lat. ***D**eus*
stsl. **кокошь**[102] = stsl. **кокотъ**[103] (*kohút*)
lat. *mor**s*** = tal. *mor**t(h)**e* = *Mar**s*** (pohanské božstvo vojny a smrti) = **март** (marec, mesiac boha vojny), stsl. **морда** (*(za)mordovat*), stsl. **моръ**[104]
nem. *Was**s**er* = angl. *wa**t(h)**er* = lat. *va**d**um* = stsl. **вода** [čítaj *vada*]

Písmená (zvuky) «**ı**», «**к**», «**л**», «**м**», «**н**» sa vyskytujú, podobne ako v gréčtine, i vo výslovnosti Slovanov, preto vstúpili do cyriliky bezo zmeny.

Znak «**ǯ**» (**ǯи**) označujúci prahistorický zvuk *chˢ*, resp. bezprídychové *kˢ* v časoch Cyrila a Metoda už nebol pre Slovanov nutne potrebný, lebo v novšom jazyku Slovanov sa už často nevyskytuje.[105] V zriedkavých prípadoch jeho výskytu ho možno bez problémov vyjadriť dvojicou písmen «**к**» a «**с**». Cieľavedome bol však ponechaný nielen kvôli svojej číselnej hodnote «60» (podobne ako i grécka «*Ϟ*» (koppa) s číselnou hodnotou «90», ktorá i v gréčtine plnila už len čisto číselnú funkciu), ale hlavne kvôli svojmu historickému postaveniu (pozri **obr. 15**).

Vývoj palatalizácie

(k>č, ch>š, h>ž, g>dž)

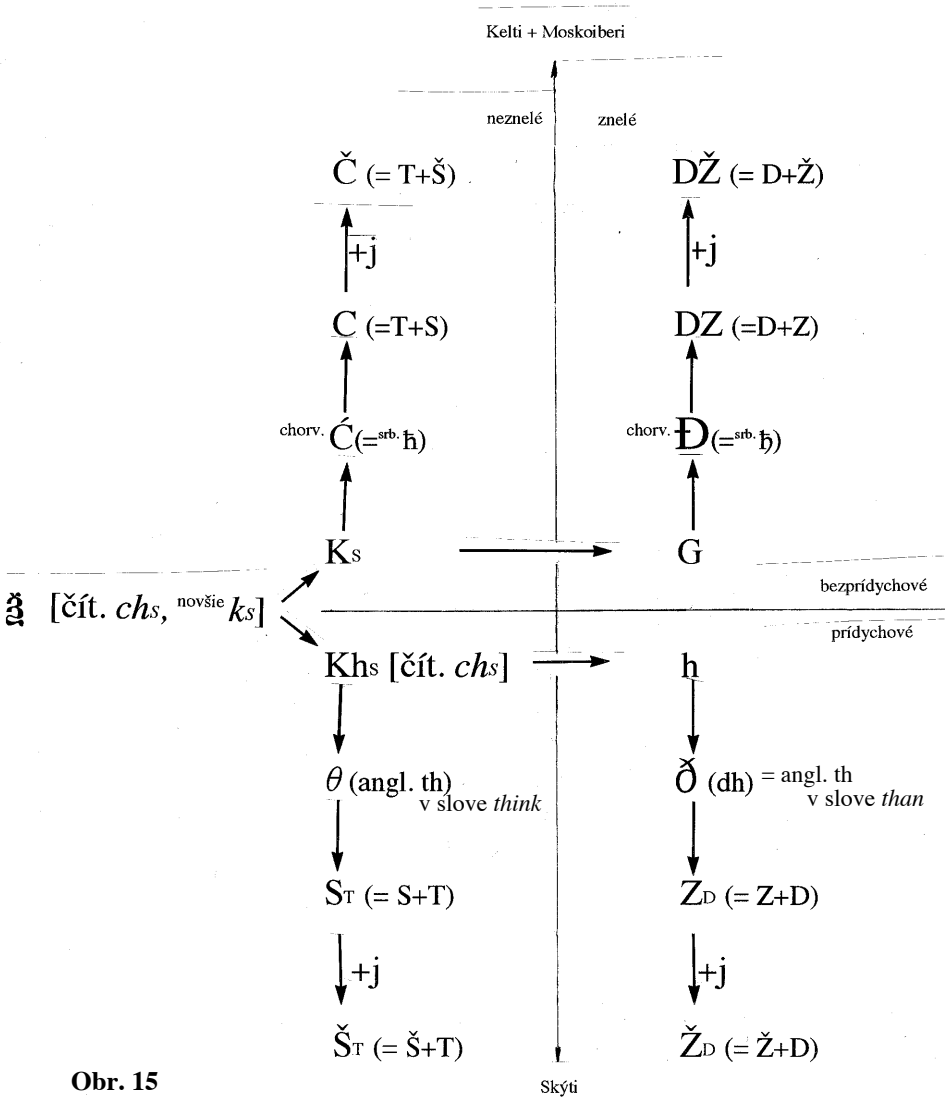

Obr. 15

Porovnaj príklady:

stsl. **раждание**[106] (ŽD)
stsl. **рождение** (ŽD)
stsl. **рожение**[107] (Ž)
stsl. **рожьство**[108] (Ž)
stsl. **рожество** (Ž)
severoruské роштво[109] (ŠT)
čes. ro**z**ení (Z)
zempl. ro**dz**eňe (DZ)
ukr. народження (DŽ)
brus. нараджэнне[110] (DŽ)
slov. ro**d**enie (D)

Slovo «rod» (rodenie, rodidlá, pôrod, rodina…) ako aj varianta «rád» (mať niekoho rád) etymologicky pochádza z praslovanského "iránskeho" slova «ros» *hlava, počiatok.*[111]

Palatalizácia zvukov: ***ch* > *θ* [angl. th] > *s* (príp. *š*)** rieši historickú dilemu, tj. objasňuje, odkiaľ sa vzalo meno-názov «Rus», «Rusín». Schématicky by sme mohli naznačiť vývoj slova «Rus» (alebo «Ros») takto:

роух > **роуѳ** (roth) > **роуш** > **россь** (Россия)
> **руссь** (Russia).

Slovo «ros», príp. «rus» vzniklo zo slova «roh» [čítaj *roch*]. Rohy zvierat boli už v prahistorických časoch symbolom moci a sily. Králi ich nosili na svojich hlavách ako znak svojej moci (slovo «koruna», tj. *vec, ktorú nosí kráľ na hlave*, označuje tiež doslovne *rohy*, porov. tal. «corna», alebo lat. «cornua» *rohy*). Aj lat. «rex» *kráľ* je vlastne iba modifikáciou praslovanského «*роχ» [čítaj *roch*].[112]

Názov «Rus», «Rusín» označuje najstarší (najmenej päť tisíc rokov starý! – porov. pozn. 47) národ Európy – národ kráľov (národ mágov – plemeno Magog). Pôvodne toto slovo neoznačovalo meno národa, ale bolo všeslovanským titulom kráľov-pohlavárov, tj. primátorov-prvých[113] medzi Slovanmi – označovalo teda spoločenský stav, spoločenskú vrstvu, vládnucu vrstvu, tj. akoby slovanskú šľachtu. Sväté Písmo tituluje slovom «rus» (hlava-pohlavár) najvyšších vojenských hodnostárov,[114] tituluje ním kráľa Dávida,[115] ba dokonca i samého Boha-Stvoriteľa.[116] Až neskôr, keďže príslušníci praslovanského plemena Magog (Herodot ich nazýva «kráľovskými Skýtmi») boli čarodejníkmi (odtiaľ slovo «mág» , «mágia») a ako takí uchopili všetku vládu nad ostatnými dvoma praslovanskými plemenami (Gomer a Mosoch-Tubal), slovo «rus» sa začalo užívať na označenie celého plemena Magog. Teda začalo označovať už nielen spoločenský stav a vrstvu, ale i národ-plemeno Magog (kráľovských Skýtov).

V histórii sa predchodcovia slovanských pohlavárov-rusov uvádzajú v rozličných tvaroch, napr.: «Rusas» (8.-7. st. pred Chr.),[117] «Roš» (6. st. pred Chr.),[118] «Roxolani» – «Rossolani» (1. st. po Chr.)…[119]

Ešte v 1. tisícročí po Chr. sa králi a vladári všetkých Slovanov bez ohľadu nato, či boli skýtskeho, keltského alebo moscho-iberského pôvodu, titulovali slovom «rus», «ros» (Koceľ = *Kozel*,[120] Svätopluk = *Svätý Pluk*,[121] Mojmír = *Môj (je celý) Svet*,[122] Ros(t)islav = *Ros Slovanov*, tj. *Hlava Slovanov*, boli tiež «rusi», tj. pohlavári). Tento vznešený, naozaj kráľovský názov sa v priebehu času tak zovšeobecnil, a bol tak obľúbený, že všetci Slovania bez výnimky sa ním sami začali označovať. V časoch sv. Cyrila a Metoda to už bol všeslovanský názov, tj. názov rovnocenný dnešnému «Slovania». V úzkom slova zmysle boli «Rusami» iba Skýti (plemeno Magog), avšak neskôr, tj. v širšom slova zmysle sa «Rusami» začali nazývať všetci Slovania (tj. aj Slovania plemena Gomer i Mosoch-Tubal).[123] I písmo Slovanov (slovanské písmo) sa v časoch sv. Cyrila a Metoda

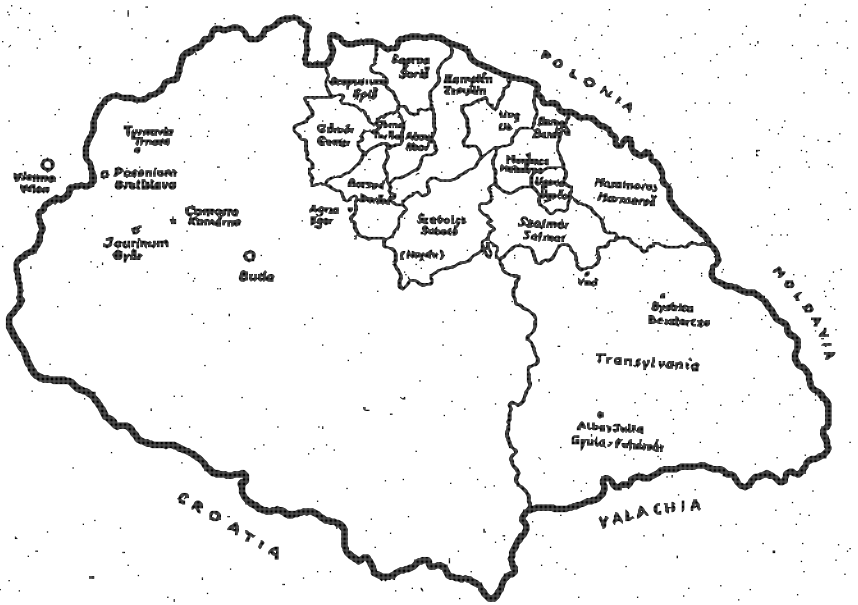

Obr. 8a: ***13 rusínskych komitátov gréckokatolíckej Mukačevskej eparchie v Uhorsku r. 1771*** (M. Lacko, *Unio Užhorodensis Ruthenorum Carpaticorum cum Ecclesia Catholica*, Roma, 1965, str. 277)*; V Hornom Uhorsku, tj. na území dnešného Slovenska, okrem (veľkomoravskej) Nitry vyše 900 rokov (!) neexistovalo ani jedno rímskokatolícke biskupstvo. Všetko slovanské obyvateľstvo Horného Uhorska boli totiž Rusíni-gréckokatolíci (keltského, skýtskeho a moschoiberského pôvodu), Maďarmi zvaní «Vlasi» (Olah) alebo neskôr aj Rusíni-protestanti (zárodok vznikajúcich Slovákov ako národa), Maďarmi zvaní «Tóth». Do príchodu Turkov a objavenia sa protestantizmu rímskokatolíkmi boli na Slovensku len cudzinci, tj. Maďari a Nemci…*

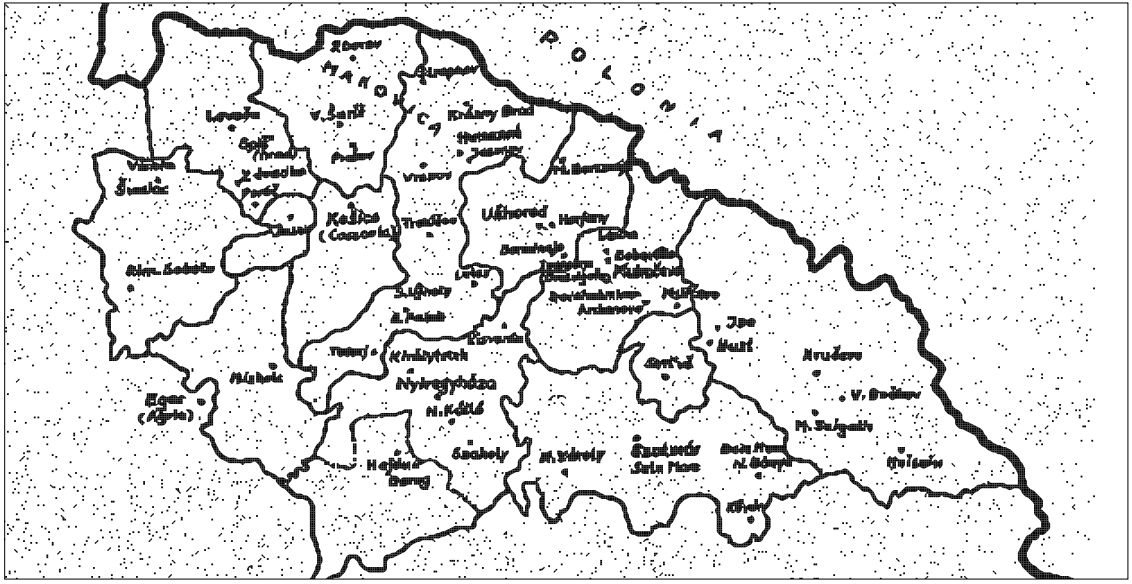

Obr. 16b: ***Mukačevská rusínska eparchia (r. 1771)***. *Tieňovaním je vyznačené, ako bola v 20. storočí politicky rozdelená medzi: Slovensko, Ukrajinu, Maďarsko a Rumunsko,* (spodná mapa bola prevzatá od: M. Lacko, *Unio Užhorodensis…*, Roma, 1965).

Obr. 16c: *Územie obývané originálnymi – ešte neasimilovanými karpatskými Rusínmi (skýtskeho pôvodu plemena Magog) v súčasnosti,* (P.R. Magocsi, «The Carpatho-Rusyn Research Center and Czecho-Slovakia», *Carpatho-Rusyn American*,XVII, 3, Pittsburgh, 1994, str. 12).

nazývalo «ruské» písmo (pozri str. 11, 69). Všeslovanský názov «Rus» bol časom vytlačený a pomaly sa vytratil len tam, kde latinský rímskokatolícky vplyv vytlačil cyrilometodejský obrad a kultúru (na Slovensku to bolo v čase a hlavne po príchode protestantizmu). Kde sa dodnes zachoval byzantský obrad, tam sa dodnes zachoval i všeslovanský názov «Rus»: Biela Rus (Bielorusko), Kyjevská Rus (Malá Rus, či dnes Ukrajina), Moskovská Rus (Veľká Rus, dnes Rusko), Karpatská Rus (dnes územie politicky rozdelené medzi Poľsko, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko a Ukrajinu (**obr. 16a, b, c**)). V Rumunsku, kde sa byzantský obrad taktiež zachoval, bolo slovo a názov «Rus» (= červený) transformovaný výrazom «Rom», ktorý však nadobudol taktiež význam *červený* (porov. «Rumunsko» a slov. «rumenec»).[124]

Slovo «Rus», ktoré doslovne označuje *hlavu-pohlavára* a zároveň vo svojom sekundárnom význame *červenú (rusavú-ryšavú)* farbu, je vlastne synonymom hebrejského slova «אדם» [*Adam*]. Hebr. slovo «adam» má totiž tiež tie isté dva základné významy:

1.) označuje *korunu (hlavu) tvorstva*, tj. človeka (porov. stsl. «**чєло-вѣкъ**» – tj. ten, ktorý *od vekov* stojí na *čele* všetkého stvorenstva);

2.) označuje *červenú zem*, z ktorej bol prvý človek-Adam stvorený (porov. hebr. «edom» *červený*).[125]

Preto more, ktoré obklopuje miesto bývalého raja, tj. oblasť Mezopotámie (časť Perzie - údolie riek Eufrat a Tigris) sa v minulosti nazývalo «červené» (stsl. «**чєрмноє морє**», «*Ἐρυθρός πόντος*»[126]). Pod pojmom «Červené more» bol v minulosti zahrnutý aj celý dnešný Perzský záliv, ba aj terajšie «Čierne more» na severe sa volalo kedysi «červené»: porov. stsl. «**чьрмьнь** (**чєрмєнь**)» *červený*[127] > «**чьрнь** (**чєрнь**)» *čierny*.[128] Zastydnutá krv dostáva totiž pozvoľna čiernu farbu, preto i kobylie mlieko zmiešané s krvou koní, alebo i ľudských zajatcov (tzv. kumis) – obľúbený nápoj rusov-pohlavárov, kráľovských Skýtov – sa nazývalo «**чьрноѥ млѣко**»,[129] Skýti-Rusi totiž pili i krv ľudí zabitých v boji.[130] (Vyčerpávajúca etymológia slova «rus» siahajúca do najstarších dôb ľudstva i Slovanov vôbec bude v samostatnej štúdii v budúcich *Krásnobrodských zborníkoch*).

Ц, Ч Pred «koppu» s číselnou hodnotou «90» boli sv. Cyrilom vsunuté dve ďalšie novovytvorené slovanské písmená «**ци**» (**ц**) a «**чръвь**» (**ч**) označujúce navzájom príbuzné zvuky *c* a *č*. Ich umiestnenie práve na tomto mieste má svoju prísnu logiku a dôvod v hebrejskej (fénickej) abecede. Mních Chrabr vo svojom **Сказаніи о письменєхъ** tiež potvrdzuje, že v abecede, ktorú vytvoril sv. Cyril, sú umiestnené písmená «**ц**» a «**ч**» práve na tomto mieste. Novovytvorené slovanské písmená totiž uvádza v poradí: «**б**», «**ж**», «**ѕ**», «**ц**», «**ч**», «**ш**», «**щ**»… teda «**ц**», «**ч**», stoja ešte pred písmenami «**ш**» a «**щ**». To mimochodom znova nekompromisne ukazuje, že cyrilika je autorské dielo sv. Cyrila, lebo o glagolike, v ktorej sú tieto novovytvorené písmená umiestnené až kdesi na konci, to nemožno vôbec povedať. Nakoľko sa zvuky *c, č* v gréčtine nevyskytujú, boli ich tvary vytvorené pootočením fénického «cadi», príp. grafickou diferenciáciou z hebrejského «cadi» (צ), z ktorého koniec koncov pochádzala i samotná grécka «koppa». Preto sv. Cyril umiestnil písmená «**ц**», «**ч**» práve pred ňu. Hebrejské «cadi» sa v stredoveku vyslovovalo dvoma spôsobmi, tj. aj ako *c*, aj ako *č*.[131] Prí-

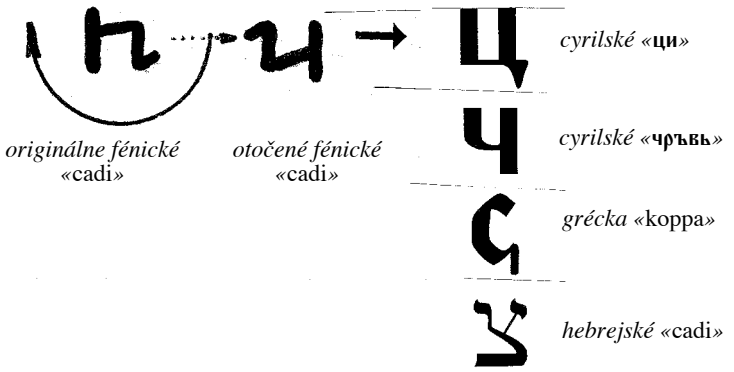

buznosť staroslovanského «**ц**», «**ч**» s gréckou «koppou» (Ϙ) je zrejmá nielen z ich vzájomnej grafickej podobnosti, ale i z faktu, že pozdejšie, keď sa grécka «koppa» (prenasledovaním cyriliky a zavedením glagoliky) úplne prestala v cyrilike užívať, prevzalo jej číselnú hodnotu (číslo 90) práve jej susedné písmeno «**чръвь**» (**ч**), ktoré bolo pôvodne až do toho času, podobne ako i písmeno «**ци**» (**ц**) bez akejkoľvek číselnej hodnoty. Hodne neskôr, v tzv. postglagolskom období (po roku 893) vplyvom kontaminácie z glagoliky dodatočne prevzalo aj cyrilské písmeno «**ц**» glagolskú číselnú hodnotu «900» a to hlavne vtedy, keď neocyrilské «**ѧ**» prestalo v neocyrilike označovať zvuk *ä* (**ѣ**), príp. *ä*$_n$ a začalo označovať skôr zvuk *ja*.

Cyrilské písmená (zvuky) «**ҏ**», «**ҁ**», «**ҭ**»[132] sú v staroslovančine potrebné

rovnako ako i v gréčtine, preto boli v slovanskej azbuke ponechané spolu so svojou pôvodne gréckou číselnou hodnotou: «100», «200», «300».

Ш, Щ

Staroslovanská fonetika, podobne ako i všetky súčasné slovanské jazyky, veľmi často užíva zvuk *š*, ktorý gréčtina nepozná. Preto sv. Cyril veľmi dômyselne a plne logicky, podobne ako v prípadoch zvukov *b-v* a *ž-z*, vsunul k písmenu «**слово**» (**с**) označujúcemu zvuk *s*, nové slovanské «**ша**» (**ш**) vyjadrujúce príbuzný zvuk *š*. Keďže ruská-skýtska staroslovančina (plemeno Magog) veľmi často užívala aj iný, v gréčtine sa vôbec nevyskytujúci dvojzvuk *št*[133] (**щ**), sv. Cyril ho cieľavedome a plne logicky vsunul medzi príbuzné písmená a zvuky *š* a *t*. Túto hlbokú logiku a poriadok (*…š, št, t…*) vidíme znova len a len v abecede, ktorú podľa svedectva mnícha Chrabra vytvoril sv. Cyril (tj. v cyrilike) (pozri tabuľku – **obr. 14**), kým v glagolike sú písmená «**ша**» a «**ща**» hodené bez tejto logiky na koniec cyrilskej osnovy (pozri **obr. 18a, b**). Príčinou je skutočnosť, že tvorca glagoliky, tj. deformátor cyriliky (akýsi Štefan) chcel svoju mutáciu čo najviac pripodobniť poradiu písmen v latinskej abecede (*…o, p, r, s, t…*)! Pri vytváraní grafickej podoby oboch nových slovanských písmen «**ша**» a «**ща**» siahol sv. Cyril znova po hebrejskom, či lepšie povedané fénickom vzore a použil fénický znak «šin» (hebrejské «šin» vzniklo tak isto z fénickej predlohy), ktorý označuje zvuk *š*.

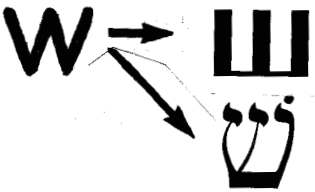

*Fénické «šin» je prototypom nielen hebrejského «šin», ale poslúžilo i sv. Cyrilovi na vytvorenie cyrilského písmena «**ша**».*

Sv. Cyril geniálne prispôsobil a esteticky zosúladil jeho tvar s ostatnými slovanskými písmenami, takže v žiadnom prípade nepôsobil nijakým rušivým dojmom. Samozrejme, obe novovytvorené písmená (**ш, щ**) zostali v cyrilike bez číselnej hodnoty, v opačnom prípade by došlo k nežiadúcemu narušeniu číselnej kompatibility s gréckym systémom.

Slovanské písmená «**ш**» a «**щ**» majú nielenže spoločný pôvod, ale sú naozajstnými «dvojčatami», a to ako po stránke tvarovej-grafickej, tak i po stránke zvukovej-fonetickej, preto sv. Cyril vsunul túto pozoruhodnú dvojicu slovanských zvukov (ako bolo už vyššie naznačené) práve medzi zvuky *s* a *t*. Existen-

cia legatúrneho písmena «**щѧ**» (**щ** = **ш+т** = **ш+т**), vysvetľuje i fakt, prečo novovytvorené slovanské písmeno «**шѧ**» (**ш**) nebolo umiestnené **pred** písmeno «**слово**» (**с**), ako v prípadoch novovytvorených *b* a *ž* v dvojiciach *b-v* a *ž-z*, ale za neho, teda odlišne ako to bolo zvykom v hebrejskej abecede (porov. hebrejské «šin» predbieha za ním nasledujúce «sin»).[134] V Cyrilom vytvorenej azbuke (cyrilike) vidíme teda naozaj veľkú logiku a nezvyčajný poriadok, a to nielen v tvaroch a grafickej jednoduchosti nových písmen, ale aj v ich včleňovaní do základného (gréckeho) abecedného telesa. Deformátor cyriliky – Štefan pri tvorbe glagolskej abecedy úmyselne prehodil písmeno «**щ**» z jeho pôvodného miesta medzi materskými písmenami «**ш**» a «**т**» na koniec abecedy a neskôr v druhej etape (pozri **obr. 18a, b**) za písmeno «**ѡ**», pretože sa toto písmeno «**щ**» u Slovanov (keltského pôvodu) vyslovovalo ako *šč*[135] a takto sa vlastne dostalo do tesnej blízkosti príbuzného «**ч**» a «**ц**» (ktoré boli prehodené tak isto dvakrát: najprv na koniec glagolskej abecedy a neskôr medzi dvojicu «**ѡ**» – «**ъ**»). Časovú prvotnosť cyriliky v porovnaní s jej pozdejšou deformáciou, tj. glagolikou dokazuje koniec koncov i samotný grafický tvar písmena «**щѧ**». Porovnaním cyrilského «**щ**» a glagolského «**ѫ**» je totiž jasné, že prvé (cyrilské) sleduje tvary svojich rodičovských «**ш**», «**т**» umiestnených nad sebou, kým glagolský ekvivalent je bezmyšlienkovitou spotvoreninou prvého. Autor glagoliky zvyknutý pri deformovaní písmen robiť všade krúžky a oblúčiky, jednoducho aj v tomto prípade zaokrúhlil spodnú časť pôvodného cyrilského písmena. Pravdepodobne si alebo narýchlo neuvedomil, že ide o legatúru dvoch písmen, alebo mu na nej nezáležalo, nakoľko v Dalmácii (v rodisku glagoliky) u Slovanov keltského pôvodu sa toto písmeno (**ѫ**) aj tak vyslovovalo ako *šč*.

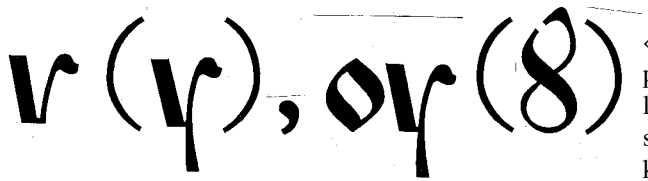

Grécke písmeno «ypsilon» (*ϒ, υ*) poslúžilo sv. Cyrilovi na vytvorenie slovanskej samohlásky, ním samým nazvanej «**ижица**» (**ѵ**, príp. **ꙋ**), označujúcej temný (zvláštny) zvuk *u*. Názov «**ижица**» sv. Cyril zvolil náročky, pretože praslovanská výslovnosť tohto temného zvuku *u* sa veľmi blížila temnému tvrdému *y* (dnešnému ypsilonu), teda tvrdej výslovnosti cyrilského písmena «**иже**» (**и**). Porovnaj slová «**иже**» a «**ижица**» – ide teda akoby o zdrobnelinu slova «**иже**».[136] Toto písmeno bolo často zapisované v historickej kombinácii so samohláskou «**о**», tj. v tvare «**оу**» (podľa gréckeho vzoru «*ου*»), resp. kvôli šetreniu miesta sa písalo nad sebou v zvislej legatúre «ȣ» (opäť podľa gréckeho vzoru o^{υ}).[137] Tým z «ižice» (**ѵ**) vzniklo ešte v časoch sv. Cyrila a Metoda osobitné písmeno «**оукъ**» (**оу**, ȣ) [vyslovuj ako

temné *ou*]. Je to úplne samostatné písmeno, rozdielne od «ižice» (ѵ).[138]

Grécke písmená «*Φ*», «*χ*» vyjadrujúce zvuky *f, ch* boli sv. Cyrilom prevzaté do cyriliky bezo zmeny (ф, х), a to aj so svojimi pôvodnými gréckymi číselnými hodnotami (500, 600).

Predposledné písmeno gréckej abecedy «*Ψ*» bolo v cyrilike ponechané (ѱ), ako sme to videli i v predchádzajúcich prípadoch, čiste kvôli svojej číselnej hodnote (700). Jeho zvuk *ps* sa totiž v staroslovančine nevyskytuje často, a aj keby, možno by ho bolo jednoducho zapísať dvoma rozdielnymi písmenami «п» a «с».[139]

Podobne aj grécke «omega» (*ω*) s číselnou hodnotou «800» ako posledné písmeno gréckej abecedy. Pôvodne bolo v cyrilike vyslovované ako *u* alebo dlhé *o* (tzv. zdvojené *o*).[140] V skutočnosti posledným písmenom gréckej abecedy je «sampi» (ϡ), ktoré však v gréčtine už dávno stratilo svoj význam a zostala mu len číselná hodnota «900».

Ъ, Ъи, ь Na koniec, tj. za grécku osnovu cyrilskej abecedy (konkrétne za písmeno «ѡтъ») sv. Cyril umiestnil ešte štyri chýbajúce novodotvorené znaky, ktoré boli nevyhnutné na správne zapisovanie slovanskej (róskej-ruskej) fonetiky kráľovských Skýtov-Rusov. Sú to tzv. redukované hlásky:

1.) «єръ» (ъ) vyslovovaný najčastejšie ako temné tvrdé e_r,[141] dnes známy ako tzv. *tvrdý znak*;

2.) «єръи» (ъи), tj. *veľmi tvrdé y*, ktorého extrémne tvrdá výslovnosť, na rozdiel od obyčajného *tvrdého y*, tj. «ижє» (и), je dodnes charakteristická pre karpatských Rusínov v mnohých oblastiach východného Slovenska. Pozor! v originálnej azbuke-cyrilike, ktorú zostavil sv. Cyril, v žiadnom prípade neexistoval znak «ы», ako sa to v súčasnej cyrilike zvykne zapisovať! Grafický znak «ы» je pozdejšia glagolská kontaminácia a v keltskej-glagolskej mäkkej výslovnosti by mal vyjadrovať naopak «veľmi zmäkčené i»;

3.) «ѳѵсь» (ь), dnes známy ako tzv. *mäkký znak*, vyslovovaný najčastejšie ako temné sykavé u_s, príp. o_s;

4.) «ѧтъ» (ѣ) (pozri ďalej).

Varianty «ъы», «ъі», «ы», «ьі» taktiež nie sú originálne. V časoch sv. Cyrila a Metoda neexistovali, sú pozdejšieho neocyrilského pôvodu a do azbuky sa dostali až pod neskorším vplyvom glagolskej kontaminácie, keď sa texty bezmyšlienkovite prepisovali spätne z glagoliky do neocyriliky. Svedčí o tom

napríklad náhrobný nápis cára Samuela z r. 993: «**въ имѧ ѡтьца и съина и с҃таго доꙋха азъ самоиⷧ҇ь рабъ б҃ж(и) полагаѫ памѧть (ѡтьц)ꙋ и матери и брат(ꙋ) (н)а кръ҃стѣхъ си(хъ) имена оꙋсъпъш(ихъ ни)-кола рабъ б҃жи (...)ѣ давдъ написа(... въ) лѣто отъ сътво(рениѩ миро)ꙋ ҂ѕ҃·:ф҃а· инъди(ктъ ѕ҃)**» (**obr. 17**) – všimnime si, že v celom texte sa užívajú len formy originálneho cyrilometodejského «**и**», «**ъи**».

V glagolike sa totiž pôvodné cyrilské tzv. tvrdé znaky automaticky nahrádzali mäkkými, podobne aj tvrdo vyslovované «**иже**» (**и**) sa nahrádzalo mäkkým «**і**».[143] Tak z originálneho cyrilského «**ъи**» vzniklo dnešné úplne nesprávne «**ы**».

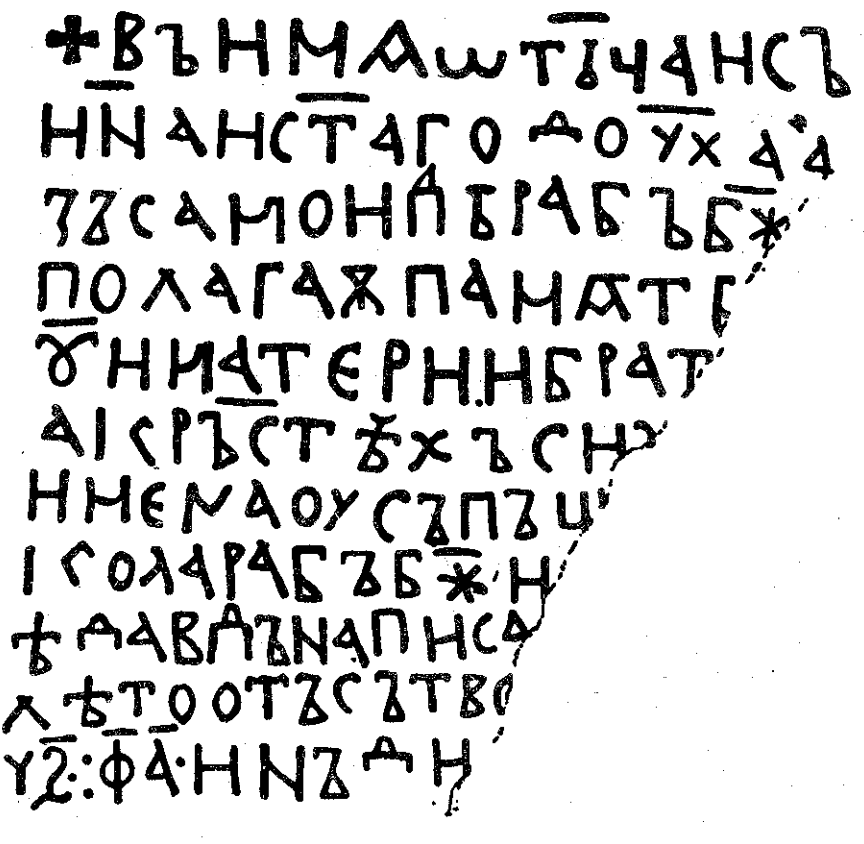

Obr. 17: *Náhrobný nápis bulharského cára Samuela z r. 993 (= 6501-5508) nájdený v dnešnom Macedónsku.*[142]

Pôvod, výslovnosť a modifikácie redukovaných samohlások «ъ», «ь»

Najstaršie jazyky a abecedy sveta nepoznajú samohlásky. Starodávne semitské nápisy, ako aj najstaršie rukopisy samotnej Biblie tiež ukazujú na neprítomnosť samohlások v antických abecedách. Z toho možno usudzovať, že samohlásky (chápané v dnešnom ponímaní) sú v ľudskej reči oveľa mladšie než spoluhlásky. Keďže však bez samohlásky, ako takej, nie je možné vysloviť žiadnu spoluhlásku (odtiaľ je i názov «spolu-hláska»), reč predhistorických ľudí, teda i Praslovanov, bola sprevádzaná rozličnými nosovými, vrčivými, alebo sykavými prídychmi,[144] tj. výdychmi zvuku,[145] ktoré v plnej miere nahrádzali, alebo zastupovali dnešné samohlásky.[146]

V keltskej-gálskej výslovnosti prevažovali nosové zvuky (porovnaj dnešnú francúzštinu), kým v skýtskej-ruskej hrdelné prídychy. Z týchto hrdelných zvukov dva najzákladnejšie sa zachovali aj v cyrilometodejských časoch vo forme tzv. redukovaných samohlások «ъ», «ь». Sv. Cyril ich vo svojej geniálnej jednoduchosti nazval tak, ako sa najčastejšie vyslovovali: «єръ» (ъ) a «оусь» (ь). Tvrdý znak sa totiž vyslovoval ako nejasný temný vrčivý zvuk e_r (príp. temné a_r, i_r…). Mäkký znak sa vyslovoval ako nejasný sykavý zvuk ou_s (príp. o_s, u_s…). Keďže sv. Cyril a Metod zobrali za základ spisovnej staroslovančiny skýtsku-ruskú reč slovanských kráľov (plemena Magog – mimochodom, to bola aj ich vlastná materinská reč), do Cyrilovej abecedy, tj. originálnej cyriliky sa dostali len znaky pre ruské-skýtske zvuky, kým iné, napr. keltské nosové zvuky našli svoje uplatnenie až v pozdejšej deformácii, tj. v glagolike, či v neskoršej neocyrilike, ktorá sa užíva dodnes.

Tak vidíme, že v staroslovančine z konca 1. a zo začiatku 2. tisícročia, tj. v starších a pôvodnejších cyrilských textoch sa naozaj hojne užívali a dôslednejšie zapisovali redukované samohlásky «єръ» (ъ) a «оусь» (ь). Pekne to ilustruje úryvok z *Ostromírovho evanjelia* (Lk 15,13) z rokov 1056-1057 v porovnaní s novším staroslovanským textom:

«нє по мънозѣхъ дьньхъ събьравъ вьсє мьнии сынъ…»,

«нє по мнозѣхъ днéхъ собравъ всє мнíй сьíнъ…».

Keďže u Praslovanov skýtskeho pôvodu (napr. u podkarpatských Rusínov, alebo apeninských Etruskov) prevládala tzv. otvorená slabika (tj. každá slabika, ba dokonca i každé slovo končilo prednostne na samohlásku), podobne, ako je tomu dodnes v taliančine,[147] ktorá je etruského pôvodu, väčšina slov končila tvrdým znakom,[148] alebo samohláskou, napr. «съ-грѣ-ши-хъ», «на-и-мь-ни-къ».[149] V moderných rečiach sa tento tvrdý znak často zmenil na samohlásku «o» alebo sa úplne stratil (napr. «къгда - когда», «къто - кто», «къдє - кдє»…).

Mäkká výslovnosť u Praslovanov-Keltov plemena Gomer spôsobila, že pri prepisovaní pôvodných cyrilometodejských textov, hlavne v pozdejšom glagolskom období, bol tvrdý znak nahrádzaný mäkkým (v moderných rečiach sa mäkký znak často zmenil na samohlásku «e» alebo sa stratil, porov. «**дьнь - день**», «**коньць - конець**», «**дверь - двере**»). Preto opisovač-mních, ak bol keltského pôvodu, zapisoval na konci slov končiacich spoluhláskou nie tvrdé, ale mäkké znaky (**ь**). Pokeltšťovanie skýtskych cyrilometodejských textov pekne vidieť napr. pri porovnaní dvoch redakcií rukopisov *Žitia Konštantína*: V prvej z nich prevládajú originálne tvrdé znaky:

> «**въ сѣлоуньстѣмъ же градѣ бѣ моужъ нѣкыи, добророденъ и богатъ, именемъ лѣвъ...**»,[150]

kým v druhej, ich poväčšine vystriedali mäkké:

> «**въ солоунсцѣмь градѣ бѣ моужь нѣкыи, добророденьнь и богатъ, именемь лъвь...**».[151]

Druhá, «mäkšia» verzia pochádza teda s veľkou pravdepodobnosťou z pera opisovača keltského pôvodu.[152]

V západnej Európe, hlavne pod vplyvom latinčiny, ktorá uprednostňuje «uzavretú slabiku», tj. slabiku končiacu spoluhláskou, sa redukované zvuky **ъ, ь** v mnohých prípadoch vyslovovali a zapisovali doslovne, tj. vo svojej plnej forme ako jasné *er, ar,* príp. *os, us* a pod. - teda aj so svojim vrčivým alebo sykavým podfarbením.

Porov. stsl. skýt. «**домъ**» (u Keltov «**дом-ь**») — lat. «dom-us», gr. «*δόμ-ος*» *dom*;

stsl. skýt. «**тоуръ**» (u Keltov «**тоур-ь**») — lat. «taur-us», gr. «*ταῦρ-ος*» *tur*;

stsl. skýtske «**мати**», resp. «***мат-ъ**» (u Keltov «**мать**») — lat. «mat-er», gr. «*μάτ-ηρ*»; angl. «moth-er» sa zapisuje s uzavretou slabikou, ale vyslovuje s otvorenou [*mað-***ъ**]. Porov. angl. «broth-er» [čítaj *brað-***ъ**] a stsl. «**брат-ъ**», príp. čes. «bratr».

Písmeno «**атъ**» (**ѣ**) bolo v originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuke posledným písmenom, preto dostalo podľa vzoru posledného písmena červenej (fénickej) abecedy grafický tvar kríža. Všetky varianty fénickej abecedy všetkých čias (od 13. st. pred Christom do 8. st. pred Christom) bez rozdielu totiž končili a končia znakom kríža (**obr. 6**). Je to ďalší, veľmi vážny dôkaz, že prvou slovanskou abecedou, ktorú zostavil sv. Cyril je ruská-červená hramota, dnes známa ako cyrilika a nie glagolika, ktorá obrátiac všetko na ruby krížom začína a nie končí. Sv. Cyril pri vytváraní slovanského písma rešpektoval starodávnu maloázijskú tradíciu slovanskej kultúry. Písmeno «**атъ**» (**ѣ**) sa v časoch sv. Cyrila a Metoda originálne vyslovovalo tvrdo, pri-

bližne ako dnešné slovenské «široké e» (ä).[153] Ide o starodávny, veľmi často užívaný (pozri pozn. 175) a výrazne tvrdý dvojzvuk, tvorený súčasným vyslovením dvoch samohlások: «e», «a».[154] Tzv. «široké e» sa aj dnes prakticky vyslovuje ako kombinácia zvukov *e* + *a*, tj. ako obyčajné «e», no s perami naširoko otvorenými ako pri vyslovení samohlásky «a» (odtiaľ aj názov «široké»). V glagolike sa cyrilské «ѣ» začalo nahrádzať glagolským znakom «Ⱑⰰ» (pozri tab. **obr. 14**), čo spôsobilo, že ešte neskôr pri prepisovaní textov do neocyriliky dochádzalo k častej, avšak úplne nesprávnej zámene písmen «ѣ» a «ѧ».

Porovnaj staroslovanské výrazy v rozličných staroslovanských rukopisoch:
stsl. «**прѣмь**» = stsl. «**прѧмь**» = stsl. «**прѧмъ**» *správne, priamo*;[155]
stsl. «**власѣнъ**» = stsl. «**власѧнъ**» *vlasatý*;[156]
stsl. «**въсѣдьникъ**» = stsl. «**всѧдьникъ**» *jazdec*…[157]

Takto na mnohých miestach, kde v originálnej cyrilike bolo písmeno «ѣ» sa v neocyrilských textoch objavilo písmeno «ѧ». V dnešnej slovenčine (ako dôkaz rusínskeho pôvodu s moskovským podfarbením) sa starodávny praslovanský zvuk *ѣ* vo svojej originálnej cyrilometodejskej forme zachoval v slovách, ako napr.:

«mäso» (originálne staroslovansky «*мѣсо»), kým neocyrilské «мѧсо» [čítaj *mjaso*] predstavuje hybridný tvar, tj. novšiu tiež skýtsku výslovnosť, avšak zmäkčenú dodatočným keltským, príp. moskosibírskym vplyvom;
«päta» (originálne stsl. «*пѣта»), neocyrilské «пѧта» [*pjata*];[158]
«päť» (originálne stsl. «*пѣть»), neocyrilské «пѧть»;[159]
«mäkký» (originálne stsl. «*мѣкъкъ»), neocyrilské «мѧкъкъ»[160]…
Porov. stsl. «вѣки вѣкѡвъ» [*väky väkov*] – slov. «veky vekov»;
«ѡ̑ пресвѧтѣй, пречистѣй, преблагословеннѣй, славнѣй богородицѣ» [*o presvätäj, prečystäj, preblahoslovennäj, slavnäj bohorodycä*] – slov. «o presvätej, prečistej, preblahoslovennej, slávnej Bohorodič(k)e».

Starodávnu kombináciu hlások *e* + *a* nachádzame i v anglickom a latinskom jazyku. Napr. v angl. «meat(h)» *mäso*, sa zachovala starodávna praslovanská výslovnosť iba v písomnej podobe (spoluhláska «t(h)» je vlastne západnou formou zápisu praslovanského «s» – pozri str. 48-50). Ďalej sa «široké e» zachovalo v latinčine, porov. napr.:
stsl. «цѣсарь» — lat. «caesar»;[161]
stsl. «лѣв-ь» (skýtske «лѣвъ»[162]) *ľavý* — lat. «laev-us»;
stsl. «еврѣи» — lat. «hebraeus»;[163]
stsl. «дѣмонъ» — lat. «daemon»;[164]
stsl. «дѣволь» — lat. «deabolis», gr. «*δεάβολις*».[165]

«Široké e» sa zachovalo taktiež v anglickej výslovnosti, napr. v slovách «thank» [θænk], «that» [ðæt]…, znak «æ», ktorý sa často užíva aj v latinčine, nie je nič iné ako kombinácia-legatúra «a+e» (porov. lat. «saeta» = «sæta», «praeda» = «præda»…).

Taliančina, ako jazyk založený na starodávnej etruskej (rusínskej) kultúre má výskyt na široko vyslovovaného «širokého» resp. tzv. «otvoreného e» tiež mimoriadne častý.[166]

V keltskej glagolskej výslovnosti bolo písmeno «ѣ» nazývané mäkko «ꙗть». Keďže keltská-glagolská výslovnosť nepoznala a ani nepotrebovala tvrdé skýtske-rusínske zvuky, u Keltov, v ich hranatej glagolike sa písmeno «ꙗть» (Ⱑ) užívalo na zápis nosového zvuku *ä*$_n$ [vyslovuj ako slovenské *ä* s nosovým prídychom *-n*, tj. nejako podobne ako dnešné poľské *ę*]. V ešte neskoršej, tzv. okrúhlej glagolike bol tento ruský zvuk *ä* úplne zmäkčený pridaním zvuku *j* [*jä*], čo dalo vznik neocyrilským ꙗ, ѥ [čítaj *ja, je*[167]] a pre nosový variant *ä*$_n$ bol vytvorený nový grafický znak ѩ (pozri **obr. 14**). Podobnosť výslovnosti zvuku *jä* v okrúhlej glagolike s pozdejším neocyrilským «jotovaným a» (ꙗ) [čítaj *ja*] však bola tak veľká, že v pozdejšej neocyrilike sa okrúhle glagolské «ꙗть» (Ⱑ) nahrádzalo nielen pôvodným cyrilským «атъ» (ѣ), ale i neocyrilským «jotovaným a» (ꙗ). Keďže v neocyrilike sa začal keltský nosový zvuk *ä*$_n$ zapisovať znakom ѧ, pri prepisovaní textov z rozličných abecied navzájom medzi sebou vznikla v neocyrilských pamiatkách často nesprávna zámena a kolízia medzi písmenami ѣ-ꙗ-ѧ, takže jedno a to isté písmeno malo na rôznych miestach rozličnú výslovnosť, napr.: písmeno «ѧ» sa v neocyrilských textoch vyslovuje raz ako *ja*, inokedy ako *ä*, alebo *ä*$_n$, *jä* a pod. Vidieť to pekne na slove «мѧсо»: V originálnej sv. Cyrilom zostavenej cyrilike sa toto slovo písalo v tvare «*мѣсо» [čítaj *mäso*], v glagolike «*ⰏⰡⰔⰑ» [čítaj *mä*$_n$*so*], čo sa však v o niečo neskoršej okrúhlej glagolike už vyslovovalo ako *mjäso*; odtiaľ ešte neskoršie, po opätovnom prepísaní glagolského textu do cyriliky-neocyriliky sa aj v cyrilskej staroslovančine objavil novotvar «мѧсо» [v zmäkčenej skýtskej výslovnosti kontaminovanej glagolikou, príp. v moskovskej výslovnosti čítaj *mjaso*[168]] — porov. poľské «mięso» [čítaj *mjenso*], české «maso», mosk. «мясо» [čítaj *mjaso*], slov. «mäso».[169]

Podobnú situáciu vidíme i na ďalšom praslovanskom slove "iránskeho" pôvodu: «свѣтъ» [čítaj *svätъ*], «ⰔⰂⰡⱅⱐ» [čítaj *svä*$_n$*tь*] = «свѧтъ»[170] [čítaj *svätъ*; v novšej okrúhlou glagolikou kontaminovanej výslovnosti, resp. moskovskej výslovnosti sa začalo čítať *svjatъ*] — aj tu sa vo všetkých prípadoch jedná o jedno a to isté slovo, ktoré má dnes dva významy, tj. nielen *svätý*, ale aj *svet(l)ý*, príp. *svet(l)o*.[171] Podobne i staroslovanské slovo «словѣнскъ» [čítaj *slovänskъ*] sa po vytratení «širokého e» začalo čítať dvoma spôsobmi, z čoho vznikli dnešné výrazy: 1.) *slovenský*, 2) *slovanský*, pričom v neocyrilike sa zapisovalo v tvare «словѧнскъ». Porovnaj ďalšie príklady na nasledujúcej dvojstrane.

Skýtska-ruská reč (orig. cyrilika)	*Keltský vplyv (glagolika)*
stsl. **свѣтъ**[172] [*svätъ*], slov. svätý, svet(l)ý, svet(l)o	stsl. **ⱄⰲⱔⱅ** [*svänt*], poľ. święty [*švienty*], tal. s(v)**an**to, lat. s(v)**an**ctus
stsl. ***имѣ** [*imä*], slov. imä	stsl. **ⰹⰿⱔ** [*imän*], poľ. imię [*imien*], slov. (i)m**eno**, lat. nom**en**
stsl. ***сѣмѣ** [*sämä*], slov. semä	stsl. **ⱄⱔⰿⱔ** [*sämän*], slov. sem**eno**
stsl. ***врѣмѣ** [*vrämä*], slov. vremä	stsl. **ⰲⱃⱔⰿⱔ** [*vrämän*], stsl. **врѣмєна**
stsl. ***писмѣ** [*pismä*], slov. písmo	stsl. **ⱂⰹⱄⰿⱔ** [*pismän*], slov. písm**eno**
stsl. ***пѣть** [*pät*], slov. päť	stsl. **ⱂⱔⱅ** [*pänt*], gr. *πέντε*, poľ. pięć [*pienč*], ale poľ. piąty
stsl. ***дѣвѣть** [*däväť*] (odvodené od stsl. **дѣва**[173]), slov. deväť	stsl. **ⰴⰵⰲⱔⱅ** [*devänt*], poľ. dziewięć [*dzievienč*]
stsl. **вѣтрь**[174] [*vätъ = väter*], mosk. ветер	stsl. **ⰲⱔⱅ** [*vänt*], lat. v**en**tus, tal. v**en**to
stsl. ***рамѣ** [*ramä*], slov. ramä, angl. arm (pred *tort-trot* zmenou)	stsl. **ⱃⰰⰿⱔ** [*ramän*], slov. ram**eno**
stsl. ***плѣмѣ** 1.) ***пламѣ** [*plamä*], angl. fl**ame** (= *phl**ame**), lat. fl**amma** (= *phl**amma**) 2.) ***племѣ** [*plemä*], slov. plemä	 1.) stsl. **ⱂⰾⰰⰿⱔ** [*plamän*], plam**eň**, stsl. **пламєнь**[176], poľ. płomie**ń** 2.) stsl. **ⱂⰾⰵⰿⱔ** [*plemän*], slov. plem**eno**, poľ. plemię [*plemien*],
stsl. **сѣ** [*sä*], slov. s**a**, gemer. sä[175]	poľ. się [šen]
stsl. ***вемѣ** [*vemä*], slov. vemä	stsl. **ⰲⰵⰿⱔ** [*vemän*], slov. vem**eno**, porov. lat. fem**in**a, angl. wom**en** [wim**in**]
stsl. ***брѣмѣ** [*brämä*], slov. bremä	stsl. **ⰱⱃⱔⰿⱔ** [*brämän*], slov. brem**eno**
stsl. ***мѣ** [*mä*], slov. *ma*, zemplínske m**e** (4. pád osobného zámena ja)	stsl. **ⰿⱔ** [*män*], stsl. **мєнє**, poľ. m**n**ie, mosk. меня
stsl. ***мѣта** [*mäta*], slov. mäta	stsl. **ⰿⱔⱅⰰ** [*mänta*], poľ. mięta [mie**n**ta], lat. m**en**tha
stsl. ***вѣщеславъ** [*väšteslav*], = veštec Slovanov	stsl. **ⰲⱔⱋⰵⱄⰾⰰⰲⱏ** [*vänščeslav*], lat. V**en**ceslaus *Václav*
stsl. ***памѣть** [*pamäť*], slov. pamäť	stsl. **ⱂⰰⰿⱔⱅ** [*pamänt*], poľ. pamięć [čítaj *pamjenč*]
stsl. ***вѣзъ** [*väz*], slov. väz, väzeň	stsl. **ⰲⱔⰸ** [*vänz*]
stsl. ***говѣдъ** [*hoväd*], slov. hovädo	stsl. **ⱈⱁⰲⱔⰴⱏ** [*hovänd*]

Miešaný skýtsky pokeltštený, resp. moschoiberský vplyv (neocyrilika)	
stsl. **свѧтъ**[177] [sv**ja**tъ]	
stsl. **имѧ**[178] [im**ja**], mosk. имя	
stsl. **сѣмѧ** [sem**ja**], mosk. семья stsl. **врѣмѧ**[179] [vrem**ja**], mosk. время stsl. **писмѧ**[180] [pism**ja**] stsl. **пѧть**[181] [p**ja***t*'], mosk. пять	
stsl. **дєвѧть**[182] [dev**ja***t*']	
poľ. w**ia**tr, slov. v**ie**tor	
stsl. **рамѧ**, mosk. рамя	
1.) stsl. **плѧмѧ** [plam**ja**], mosk. пламя	
2.) stsl. **плємѧ**[183] [plem**ja**], mosk. племя	
zempl. še (= s**je**),[184] rusínske ša (= s**ja**)[185] stsl. **вємѧ** [vem**ja**], mosk. вымя	
stsl. **врѣмѧ**[186] [brem**ja**], mosk. бремя stsl. **мѧ** [m**ja**]	
stsl. **мѧта**[187] [m**ja**ta], mosk. мята	
stsl. **вѧщєслдвъ**[188] [v**ja***(š)česlav*], mosk. Вячеслав stsl. **памѧть** [pam**ja***t*']	
stsl. **вѧзъ** [v**ja***z*], slov. viazať stsl. **говѧдъ** [hov**ja***do*]	

V slove жрѣбѧ[189] (originálne *жрѣбѣ) si prvá samohláska «ѣ» zachovala originálnu podobu, druhá nadobudla, či lepšie povedané podľahla keltskému vplyvu. V slovenskom slove «žriebä» vidíme opačný prípad – prvá sa keltským vplyvom zmäkčila, druhá zostala tvrdá ako v cyrilometodejskej pôvodine. Keltský vplyv vidieť aj v iných slovách, napr. porov. stsl. на-чин-а-ти — stsl. на-чѧ-ти, stsl. въз-им-а-ти — stsl. въз-ѧ-ти — stsl. въз-ьм-ѫ, podobne жьн-ѫ — stsl. жѧ-ти.[190]

Z glagolskej varianty cyrilometodejského «ѣ» (ѣ), vzniklo v keltskom prostredí aj druhé nosové písmeno, v neocyrilike známe ako tzv. «nosové u» (ѫ) [čítaj *o/u*$_m$, prípadne *o/u*$_n$].

Skýtska-ruská reč (orig. cyrilika)	*Keltský vplyv (glagolika a neocyrilika)*
stsl. рѣка [*ro/uka*], рꙋка, slov. 1.) r**u**ka, 2.) r**ie**ka	stsl. ьѣꙁѣ [*rä*$_n$*ka*], stsl. рѫка[191], poľ. r**ę**ka [r**e**$_n$ka]
stsl. *идѣ [*ido/u*], идꙋ, mosk. ид**у**	stsl. ꙋпьѣ [*ido/u*$_m$], stsl. идѫ[192], slov. id**em**
stsl. *могѣ [*moho/u*], могꙋ	stsl. мꙗꙋѣ [*moho/u*], stsl. *могѭ = можѫ[193] [*mož**o/u**$_m$*], slov. môž**em**, ukr. мож**у**, poľ. (1. os.) mog**ę**, poľ. (3. os.) moż**e**
stsl. *мѣжь [*mo/už*, príp. *mäž*], мꙋжь, slov. m**u**ž, lat. m**a**s	stsl. мѣѫ҃ı [*mä*$_n$*ž*], stsl. *мѫжь[194], poľ. m**ą**ż [*mo/u*$_n$*ž*], (gen.) m**ę**ża [*me*$_n$*ža*], nem. M**en**sch [*men**š*], angl. m**an**(sch) [*mæn(š)*],
stsl. *голѣбь [*holo/ub*], mosk. гол**у**бь, slov. hol**u**b	stsl. ꙋꙗѫ҃ѣѭı [*golo/u*$_m$*b*], stsl. голѫб-ь[195], tal. col**om**ba, lat. col**um**b-us, poľ. goł**ą**b [gol**o**$_m$b]
stsl. *зѣбъ [*zo/ubъ*], зꙋбъv, slov. z**u**b	stsl. ѳѫѭı [*zo/u*$_m$*bь*], stsl. зѫбъ[196], poľ. z**ą**b, ale (mn. č.) z**ę**by
stsl. *дѣбъ [*do/ub*], дꙋбъ, slov. d**u**b	stsl. пьѭı [*do/u*$_m$*bь*], stsl. дѫбъ[197], poľ. d**ą**b, ale (mn. č.) d**ę**by[198]
stsl. *ѣгълъ [*o/uhъlъ*], оугълъ, slov. **u**hol	stsl. ѣꙋ҃ꙋѫ҃ı [*o/uhъlь*], stsl. ѫгъль, lat. **an**gulus
stsl. *ѣгъ [*o/uhъ*], оуг-ъ = оуг-ор, slov. **ú**h-or	stsl. ѣꙋı [*o/uhь*], stsl. ѭгь = ѫжь (po palatalizácii *h* > *ž*), porov. ukr. в**у**ж, poľ. w**ą**ż, **U**ž-horod **U**ng-var, rieka **U**h = **U**ž = H**u**ng

Písmeno «ѣ» (**ѧтъ**) bolo v originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuke absolútne posledným písmenom, preto sa jeho pomenovanie nápadne podobá názvu písmena «ѡ» (**ѡтъ**), ktoré je tiež posledným v gréckej abecede («sampi» (ϡ) sa už v časoch sv. Cyrila a Metoda neužívalo). V znení tzv. prvého Chilandarského opisu Chrabrovho traktátu je «ѣ» (v zastúpení neocyrilského «ꙗ») uvedené tiež na samom konci ako posledné.[199] Ako poslednému písmenu v abecede mu bola, podobne ako v gréckej abecede poslednému (avšak v literatúre už neužívanému) písmenu «sampi» (ϡ), pridelená číselná hodnota «900»,[200] potrebná pre úplnosť slovanského číselného systému.[201] Táto hodnota «900» bola však onedlho na to, v čase, keď vznikala neocyrilika, priradená neocyrilskému «ѧ», pretože toto písmeno dostalo svoju grafickú formu práve z tvaru glagolského «ꙗтъ» (ⰡⰀ). Neocyrilské «ѧ» už krátko po smrti svätých bratov, tj. v čase mnícha Chrabra, tvorilo posledné písmeno glagolikou kontaminovanej cyrilskej abecedy. Preto i keď v 2. kapitole *Skazania* mnícha Chrabra vidíme «ꙗтъ» (ѣ v zastúpení písmena «ꙗ») na konci abecedy slovanských písmen, v 4. kapitole toho istého *Skazania* už vidíme na samom konci vymenovávaného zoznamu novovytvorených slovanských písmen neocyrilské písmeno «ѧ». Pre zaujímavosť porovnajme poradie novovytvorených slovanských písmen uvádzané v druhej a štvrtej kapitole *Skazania*:

2. kapitola	*4. kapitola*
б (**богъ**)	**б**
ж (**животъ**)	**ж**
ѕ (**ѕѣло**)	**ѕ**
ц (**црьковь**)	**ц**
ч (**человѣкъ**)	**ч**
ш (**широта**)	**ш**
щ (**щедроти**)	**щ**
	ъ
	ъи
	ь
	ѣ
ю (**юность**)	**ю**
ѫ (**ꙗ**) (**ѫдоу, ꙗдоу**)	**ѫ**
ѧ (**ѧзыкъ**)	**ѧ**[203]
ѣ (**ꙗ**) (**ѣдъ, ꙗдъ**)[202]	

Pozdejšie, v postglagolskom období pod vplyvom glagolských číselných hodnôt, podľa glagolského vzoru, sa nositeľom číselnej hodnoty «900» stalo staroslovanské písmeno «ц». Teda dnes možno konštatovať, že v staroslovančine (v cyrilike, ako i v neocyrilike) mali číselnú hodnotu «900» až tri písmená:

1.) originálne «ѣ»,

2.) glagolské «ѣ» (ѫ) a odtiaľ i neocyrilské «ѧ»,

3.) písmeno «ц» (trvalé dedičstvo glagoliky).

«ѧтъ» (ѣ) ako posledné písmeno uzatvárajúce originálnu slovanskú abecedu (azbuku) opatril sv. Cyril znamením sv. kríža. Takto v znamení sv. kríža, teda v mene Božom, sv. Cyril ukončil svoju prácu, čo len potvrdzuje jeho veľkú duchovnosť – svätosť.

* * *

Úplná a pôvodná cyrilometodejská abeceda (azbuka), ktorú zostrojil sv. Cyril pri svojom príchode do podkarpatských krajov a na Veľkú Moravu (**obr. 14**) obsahuje teda 36 **pomenovaných** (!) písmen,[204] ktoré slúžili na zápis tridsiatich šiestich slovanských zvukov užívaných v róskom-ruskom (rusínskom) jazyku slovanských pohlavárov podkarpatských slovanských kráľov (tj. mágov plemena Magog). Reč kráľov-pohlavárov (= rusov, rusínov), ináč materinská reč sv. Cyrila a Metoda, sa stala takto prvou spisovnou rečou Slovanov, ktorú sv. bratia kodifikovali.

Dnes je však do značnej miery kontaminovaná keltskými a moschoiberskými vplyvmi a obsahuje i neocyrilské znaky – nazývame ju «staroslovanským (resp. cirkevnoslovanským) jazykom» a užíva sa v gréckokatolíckych a pravoslávnych liturgických obradoch. Originál traktátu mnícha Chrabra (zač. 10. st.) vznikol ešte skôr, než sa do azbuky dostali neocyrilské iotované znaky «ꙗ», «ѥ», «ѩ», «ѭ», lebo tieto písmená sa nenachádzajú v jeho zozname vymenuvávaných písmen, okrem variant «ю», «ѫ», «ѧ», ktoré vnikli do textu pri pozdejšom opisovaní (porov. citovaný text na str. 35-36, ktorý je opisom až zo 16. storočia). Avšak originál traktátu mnícha Chrabra vznikol už v čase, keď sa do cyriliky dostala prvá glagolská kontaminácia, o čom sám mních Chrabr hovorí (8. kapitola), že sa Cyrilova azbuka «aj teraz (tj. počas jeho života - koniec 9. a zač. 10. st) opravuje».[205]

Poradie písmen v abecede-azbuke, ktorú zostavil sv. Cyril, je v úplnej zhode s najstaršou správou o staroslovanských písmenách *Skazanie o pismenech* od mnícha-černorizca Chrabra (zač. 10. st.). Traktát černorizca Chrabra *Skazanie o pismenech* je podľa svojho obsahu, jednou z najoriginálnejších cyrilometodejských literárnych pamiatok z obdobia, keď do azbuky boli urobené ešte len prvé zásahy.

5. Glagolika (permská hramota) — úmyselná a cieľavedomá deformácia cyriliky

Glagolika (presnejšie tzv. *hranatá-chorvátska glagolika*) sa zrodila v rímskokatolíckom (latinskom) prostredí prímorskej Dalmácie krátko po smrti sv. solúnskych bratov (pozri pozn. 61), a to úmyselnou a cieľavedomou deformáciou už existujúcej cyrilskej abecedy (azbuky). Deformátorom cyriliky, čiže autorom glagoliky je akýsi Štefan, o ktorom rozpráva iná redakcia Chrabrovho spisku z 13.-14. st. (príloha A2). Táto nazýva glagoliku «permskou hramotou» (**прьмьскаѧ грамота**), popri inej, staršej, tzv. «ruskej hramote», ktorou označuje cyriliku-azbuku (dielo sv. Cyrila):

> «Прежде всѣхъ бы Жидѡвьскаа грамота. С тоꙗ снѧша Ѥллиньстїи грамотичницы; таче по сихъ Римъскаа и прѡчїи и инїи мнѡꙁи. **По мнѡзѣхъ же лѣтѣ Рꙋсьскаꙗ; послѣ же всѣхъ Пермьскаа...** Тѣмъ(е) мню, ꙗко **Роусскаѧ грамота** чстнѣиши е(ть) паче Еллиньскыѧ, с(вѧ)тъ бѡ ѥѧ моужъ сътворилъ ю ѥсть, Кирїила рекоу ѳилѡсѡѳа... Таче и потомъ(е) **Прьмьскаѧ грамота** паче Ѥллиньскаа, ю(е) **Стефанъ** сътвори. Но Кирилꙋ философꙋ способлѧше мнѡгажды братъ ѥго Мефодъ, или грамотꙋ складывати, или азбꙋкꙋ съставливати, или книгы преводити; Стефаноу(е) никто(е) обрѣтаетсѧ помощникъ, развѣе токмо ѥдїнъ Б(ог)ъ нашъ» — «Pred všetkými bola židovská hramota. Z tejto vychádzali grécki zostavovatelia písma; hneď po týchto rímska (hramota) a ďalšie a iné mnohé. **Po mnohých rokoch** (vznikla) **ruská** (hramota); (a na koniec) **po všetkých permská** (hramota)… Preto sa domnievam, že **ruské písmo** je omnoho úctyhodnejšie než grécke. Vytvoril ho totiž svätý muž Cyril, zvaný Filozof… A tak teda viac než grécke (je úctyhodné) i **písmo permské**, ktoré vytvoril **Štefan**. Zatiaľ, čo Cyrilovi Filozofovi mnohokrát pomáhal jeho brat Metod, ako vytvárať písmo, tak i skladať abecedu, alebo prekladať knihy, pre Štefana sa nenašiel žiadny pomocník okrem jediného nášho Boha».[206]

Staroslovanské «**прьм-ъ**» je cyrilikou zapísané latinské slovo «prem-o» (tal. «prem-ere»), čo značí *utláčať, potláčať, prenasledovať*.[207] V Dalmácii bola takto veľmi výstižne označovaná glagolika-abeceda, ktorá vznikla ako dôsledok urputného prenasledovania a všemožného potláčania (likvidovania) cyrilometodejskej azbuky-cyriliky. Glagolika je teda v plnom slova zmysle «**прьмьскаѧ**» – *permskaja* (*premskaja*)[208] hramota a vznikla pozdejšie ako sv. Cyrilom vytvorená «ruskaja hramota» – cyrilika.

5.1. Vznik glagoliky

Ako bolo už vyššie ukázané, sv. Cyril je tvorcom cyrilskej abecedy-azbuky, ktorú špeciálne uspôsobil na zapisovanie slovanských zvukov reči vládnuceho kráľovského plemena Rosov-Rusínov (mágov plemena Magog) roztrúseného, rozosiateho po všetkých Slovanmi obývaných krajoch. Použiť a kodifikovať reč vládnucej vrstvy bolo veľmi dômyselným a diplomatickým riešením, ktoré umožňovalo sv. bratom preniknúť a svojim kresťanským vplyvom zasiahnuť práve vedúcu, hlavnú (= ruskú) silu Praslovanov. Obrátenie vládnucích slovanských kruhov otvorilo cestu ďalšiemu zdarnému pokresťančeniu krajiny. Obrátenie vládnucích slovanských kruhov bolo jednou z hlavných príčin, prečo sv. Cyril a Metod, ako aj ich práca, mali medzi Slovanmi tak veľký úspech.

Dvadsaťštyri písmen Cyrilovej abecedy-azbuky bolo vytvorených priamo podľa vzoru a podoby gréckej unciály. Tieto boli do svojho celkového a definitívneho počtu 36 doplnené novými slovanskými písmenami, tentoraz však väčšinou podľa vzoru hebrejskej, prípadne fénickej abecedy.

Sv. Cyril takto spoluvytvoril a zosúladil 36 cyrilských písmen. Každému z nich dal aj jeho vlastné pomenovanie, ktoré tieto písmená majú prakticky až dodnes. Podľa toho, či to-ktoré písmeno má svoje pomenovanie alebo nie, poznáme, či bolo, alebo nebolo súčasťou originálnej, Cyrilom vytvorenej abecedy-azbuky.

Krátko však po smrti svätých bratov, v dôsledku Vichingom sfalšovanej pápežskej buly,[209] vypuklo veľké prenasledovanie a ničenie celého cyrilometodejského diela, tj. všetkého azbukou písaného a to predovšetkým na miestach, ktoré boli, alebo dodatočne prešli priamo pod latinskú jurisdikciu (hlavne Dalmácia, neskôr i celé Bulharské impérium). Nemecká (franská) hierarchia a latinskí benediktínski mnísi mnohokrát aj dobromyseľne (možno z nevedomosti) ničili všetko cyrilometodejské, pálili všetky knihy a rukopisy písané cyrilikou (pozri pozn. 63), veď podľa "Vichingovskej" buly robili dobre… Prenasledovanie dostalo všeobecný charakter a nadobudlo nezvyčajnú intenzitu hlavne po opakovaných zákazoch Božej Liturgie (sv. Jána Zlatoústeho) v staroslovanskom jazyku a to zo strany nepravdivo a zle informovaných rímskych pápežov.[210]

V prímorskej Dalmácii, tj. v jedinom slovanskom prostredí s pôvodne rímskokatolíckym obradom, bolo ničenie tamtiež (sekundárne) udomácnenej cyrilometodejskej kultúry najintenzívnejšie. Preto tam, už krátko po smrti sv. bra-

tov, pravdepodobne počas pontifikátu pápeža Formoza (891-896), ktorý ešte ako biskup bol jedným z najväčších neprajníkov cyrilometodejského diela,[211] vznikla zdanlivo nová abeceda vytvorená akýmsi Štefanom, ktorá bola nazvaná «glagolikou» (hranatá glagolika). Vznikla úmyselnou a cieľavedomou deformáciou jej staršej sestry cyriliky. Prímorskú Dalmáciu oprávňuje považovať za domovinu glagoliky aj skutočnosť, že drvivá väčšina najstarších glagolikou písaných rímskokatolíckych textov zo všetkých doteraz známych sa našla práve tam, tj. na ostrove Krk a polostrove Ister (pozri mapu **obr. 12**).

Základom novej deformovanej abecedy-glagoliky sa stalo písmeno «**ѓлаголи**» [čítaj v keltskej a moscho-iberskej výslovnosti *glagoli*], odtiaľ má táto abeceda aj svoje meno «glagolika». Výslovnosť tohto písmena (v skýtskejrusínskej cyrilike *h*, v keltskej glagolike *g*) je dodnes najcharakteristickejším a najzákladnejším rozlišovacím znakom medzi obidvoma abecedami. Z neho bolo čisto mechanickým spôsobom odvodené nepravé cyrilské písmeno «**ћ**» [čítaj *h*], dnes známe pod moderným menom "dĕrvъ".[212] Tvorca glagoliky (tj. lepšie povedané deformátor cyriliky) v dobromyseľnej snahe zachrániť cyrilometodejské texty pred zničením, urobil všetko preto, aby čo najviac "znetvoril" pôvodné cyrilské tvary písmen, a to až do takej miery, aby vizuálne vôbec nepripomínali gréčtinu a prenasledované dielo solúnskych bratov. Zmenil-deformoval predovšetkým tvary písmen, a to tak, že sa snažil všetko obrátiť "hore nohami" (pozri ďalej). A nielen to, ale pozmenil aj poradie a číselné hodnoty glagolských znakov, aby zahladil podobnosť s gréckym číselným systémom (pozri **obr. 18**). Postupoval pri tom nasledovne:

Najprv previedol deformáciu – všetko, čo sa len dalo obrátil "hore nohami". V snahe ešte viac zamaskovať pravý pôvod abecedy a priblížiť sa poradiu písmen v latinskej abecede, prehodil slovanské cyrilské písmená «**ци**», «**чръвь**», «**ша**», «**ща**» na samý koniec abecedy. Potom, v druhej etape úplne vynechal všetky typicky grécke písmená, ktoré príliš pripomínali grécke písmo a pre výslovnosť Slovanov aj tak neboli nenahraditeľné (napr. «**ѳ**», «**ѯ**», «**ҁ**», «**ѱ**»). Vynechal aj tzv. *veľmi tvrdé y* «**єръи**» (**ъи**), ktoré pre mäkkú keltskú (prípadne moscho-iberskú) výslovnosť dalmátskych Slovanov (pôvodom z karpatskej Galície-Haličiny) aj tak nebolo vôbec potrebné. Keďže naopak, keltská (sarmatská) výslovnosť potrebovala mäkké[213] a nosové zvuky, dotvoril dva nové grafické znaky: tzv. mäkké iotované *o*/*u* (**ѿ**) a tzv. iotované nosové *ä*$_n$ (**ѩ**) – to druhé spojením cyrilského «**єстъ**» (**є**) a glagolského «**ѥсть**» (**ѥ**). Vynechanie niektorých "príliš gréckych" písmen, ktoré boli nositeľmi číselných hodnôt, spôsobilo narušenie celého doterajšieho cyrilometodejského číselného systému. Deformátor chtiac-nechtiac musel teda všetko prečíslovať odznova tak, že všetkým písmenám takto vzniklej "pseudocyriliky" (glagoliky) rad-radom prisúdil nové číselné hodnoty, a to v poradí, v akom tieto jednoducho nasledovali

"Logika" deformátora pri usporiadavaní glagolských písmen

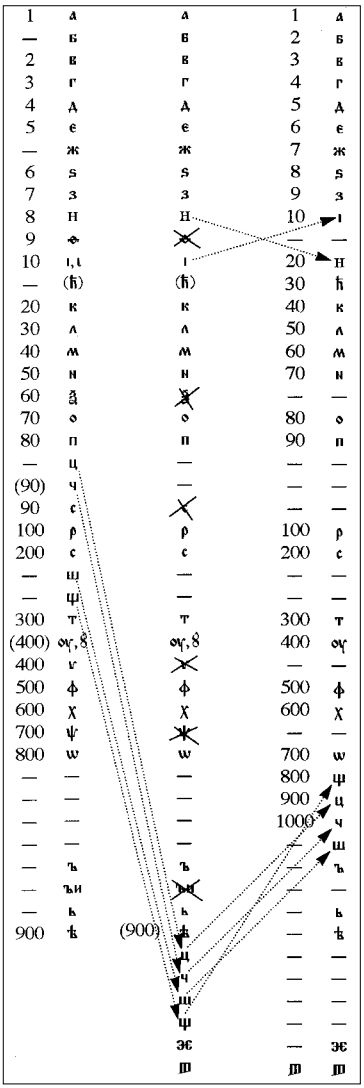

(spojená so zmenou číslovania)

Toto prehodenie sledovalo čisto formálny cieľ: aby sa «и», tj. zdanlivé latinské «H» [čítaj *h*] dostalo do blízkosti «ħ» [čítaj *h*]

Obr. 18a: Usporiadanie glagolských písmen prebehlo pri deformácii cyriliky v dvoch etapách:

1.) V prvej etape prehadzovania mal deformátor snahu priblížiť sa poradiu písmen v latinskej abecede (... o, p, r, s, t...), preto prehodil štyri sv. Cyrilom novodotvorené písmená (**ц, ч, ш, щ**) na koniec originálnej cyrilskej osnovy.

2.) V druhej etape, keď boli úplne vylúčené "príliš grécke" a keltským Slovanom nepotrebné zvuky (**ѳ, ѯ, ҁ, ѵ, ѱ, ъи**), nutne muselo dôjsť aj k prečíslovaniu, tj. úprave číselných hodnôt, aby vyhodené číselné hodnoty nechýbali. Vtedy kvôli chýbajúcim číselným hodnotám «800», «900», prípadne «1000» a kvôli akrostichom, ktoré nikdy nezačínali na tvrdý a mäkký znak, boli písmená «ц», «ч», «ш», «щ», usporiadané nanovo s prihliadnutím na príbuznosť zvukov *šč, c, č, š* .

Definitívne usporiadanie glagolských písmen

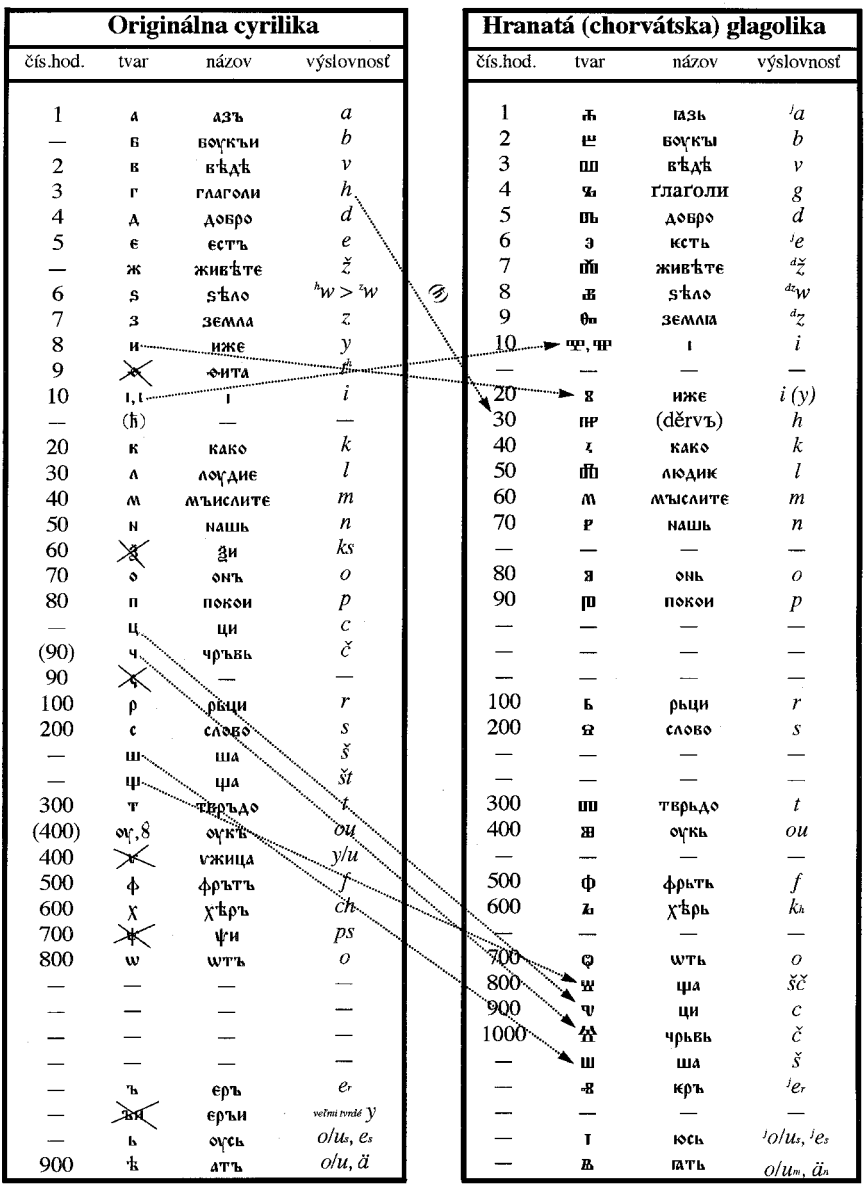

Obr. 18b

priamo za sebou (**obr. 18**). Keďže písmenami «ъ» (ъ), «ь» (ь) v staroslovančine nezačína žiadne slovo (pociťovalo sa to hlavne v akrostichoch), nepriradil im žiadnú číselnú hodnotu, ale zasunul pred ne štvoricu «ц» (ц), «ч» (ч), «ш» (ш) a «щ» (щ), s tým, že na počiatok štvorice umiestnil «щ» (щ). Viedla ho k tomu i samotná zvuková príbuznosť týchto písmen v keltskej výslovnosti. Praslovania-Kelti totiž vyslovujú, ako už bolo vyššie naznačené, rusínske písmeno «щ» (= š+t) ako «šč», prípadne len ako «č».[214] Deformátor takto podľa vzoru cyrilskej symetrie: *š-št-t* dosiahol adekvátne symetrické usporiadanie: *šč-c-č-š*. V skutočnosti boli teda písmená *c, č, š, šč* prehodené v dvoch etapách (pozri **obr. 18a**):

1. etapa: vyhodené na koniec originálnej cyrilskej abecedy,

2. etapa: po odstránení "príliš grécky" vyzerajúcich písmen, čím sa narušil číselný systém, zasunuté medzi «ѡ» a «ъ».

Kvôli väčšej hodnovernosti tejto "pseudocyriliky" (glagoliky) sa začal ako jej autor uvádzať sv. Hieronym (+420), rodák z Dalmácie. Teda nie sv. Cyril, ale Hieronym – len v relatívne nedávnej dobe niektorí fantasti prišli s teóriou, že to bol vraj sv. Cyril, čo vytvoril glagoliku. Osoba sv. Hieronyma bola totiž až príliš svätá a vážená hlavne v latinských cirkevných kruhoch nato, aby sa niekto opovážil proti nej niečo namietať.

Do takto zdeformovanej cyriliky boli narýchlo prepisované všetky v Dalmácii známe a prístupné staroslovanské texty, čím, možno povedať, unikli istej záhube. Keďže cyrilika sa u Keltov užívala ešte skôr ako vznikla glagolika, rovnaké a tie isté cyrilské písmená sa ináč vyslovovali u Keltov a ináč u Skýtov. Osobitosti keltskej mäkkej a hlavne nosovej výslovnosti boli pri užívaní cyriliky Keltami zohľadnené naozaj svojským spôsobom. Stalo sa to už v čase, keď sa cyrilská abeceda ešte len začínala užívať v keltskom prostredí Dalmácie: napr. cyrilometodejské skýtske-ruské «ѧзъ» (ѧ) [čítaj *a*] začalo u Keltov slúžiť aj na zapisovanie iotovanej mäkkej výslovnosti [ja]; «єстъ» (є) [čítaj *e*] začalo slúžiť i na zápis mäkkého iotovaného zvuku [*je*]; «ѧтъ» (ѣ) [originálne sa čítalo tvrdo! ako «široké e» (ä)], ktorého tvrdú skýtsku výslovnosť Kelti nepotrebovali, poslúžilo na zápis nosového zvuku [$ä_n$], v neskoršej neocyrilike jeho funkciu, ba aj číselnú hodnotu «900» prevzalo písmeno «ѧ»… Všetky tieto písmená mali teda inú výslovnosť v cyrilike a inú v glagolike, i keď sa spočiatku v čase, keď ešte neexistovala glagolika, písali i u Skýtov i u Keltov rovnako. Podobná situácia bola napr. s písmenom «глагол» (г), ktoré sa i napriek rovnakému spôsobu písania, u Keltov vyslovovalo ako *g* a u Skýtov ako *h*. Deformátor cyriliky potreboval dotvoriť v podstate len dve nové písmená — iotovanú formu ꙗє [čítaj $jä_n$] a iotovanú formu ю [čítaj *jo/u*]. Kde v prvom prípade, ako už bolo vyššie spomenuté, spojil tvary cyrilského a glagolského zvukovo príbuzného «єстъ» (э+є = ээ = ꙗє) a v druhom prípade vytvoril nový znak «ю».

Keď však prenasledovanie cyriliky neprestávalo, rozšírilo sa užívanie glagoliky z rímskokatolíckeho dalmátskeho prostredia postupne aj medzi slovanských mníchov a kňazov východného byzantského obradu, a to nielen v Dalmácii, ale aj v iných častiach Bulharského impéria, ktoré boli ešte stále (od r. 879) pod latinskou jurisdikciou.

V tejto druhej fáze užívania glagoliky (tj. keď sa rozšírila aj medzi slovanské obyvateľstvo byzantského obradu) sa tvary glagolských písmen trocha zaokrúhlili, vznikla ešte mladšia, tzv. *okrúhla glagolika*, čím sa stala táto, aj tak príliš vyumelkovaná a veľmi nepraktická abeceda, trocha vhodnejšou a príjemnejšou na ručné písanie. Okrúhla glagolika, na rozdiel od hranatej, pridaním ďalších písmen, zohľadňovala ako skýtsku-ruskú (rusínsku), tak i keltskú a moschoiberskú výslovnosť — stala sa takto všeslovanskou abecedou vyhovujúcou Slovanom všetkých troch plemien.

Slovanská abeceda teda prešla štyrmi vývojovými etapami:

1.) Sv. Cyril pri vytváraní staroslovanského spisovného jazyka vzal, čo je ináč veľmi logické, za základ práve reč kráľovskej slovanskej vrstvy Rosov-Rusínov (karpatských, či solúnskych), ktorých výslovnosť bola oveľa tvrdšia v porovnaní s výslovnosťou moscho-iberskej (moskovsko-sibírskej),[215] resp. keltskej-gálskej (sarmatskej) vetvy Slovanov. Preto v pôvodnej cyrilometodejskej abecede neexistovali pre Skýtov-Rusov (Rusínov) nepotrebné iotované mäkké zvuky. Takto abeceda a písmo, ktoré vytvoril sv. Cyril, boli vhodné najmä pre kráľovskú vrstvu Skýtov-Rusov, nie pre všetkých Slovanov.

2.) Avšak cyrilometodejskú abecedu, reč a preklady užívali všetky slovanské kmene, teda aj tie, ktoré potrebovali zapísať mäkké zvuky. Glagolská transformácia-deformácia cyriliky, ako bolo už spomenuté vyššie, prebehla v dalmátskom (haličskom) prostredí, tj. v oblasti, v ktorej bol dominujúci keltský-sarmatský (haličský, gálsky) jazykový element a navyše pod silným vplyvom blízkej latinskej kultúry z tam užívaného rímskokatolíckeho obradu. Preto glagolika (chorvátska) prešla do druhého extrému, tj. zohľadňovala len potreby keltskej výslovnosti a bola vhodná len pre Slovanov keltského pôvodu, teda znova nie pre všetkých Slovanov.

3.) Vlastnosti obidvoch spojila *okrúhla (bulharská) glagolika*, ktorá ako bolo naznačené už vyššie, zohľadňovala výslovnosť všetkých troch praslovanských plemien, podobne ako

4.) najmladšia *neocyrilika*, ktorá vznikla ako cyrilská transformácia-prepis okrúhlej glagoliky.

Túto historickú skutočnosť si nutne treba uvedomiť, aby sme pochopili vývoj a vznik glagolského písma.

Bez prílišného nadsadzovania možno konštatovať, že glagolika je v podstate cyrilskou abecedou, avšak obrátenou "hore nohami". Pozorný prieskum oboch abecedných systémov ukazuje, že konštatovanie "hore nohami" platí u mnohých glagolských písmen takmer doslovne. Deformátor cyriliky, ktorého písomné pamiatky nazývajú Štefanom, ich totiž vytváral (ak mu v tom nebránila ich symetria) preklopením adekvátneho cyrilského znaku okolo horizontálnej alebo vertikálnej osi, po čom prípadne nasledovala ešte menšia tvarová úprava (pridanie krúžkov, oblúčikov a pod.). Takto vznikol zrkadlovo otočený obraz pôvodného cyrilského písmena, často navyše ešte obrátený hore nohami. Porovnaj cyrilské «ϭ» s glagolským «ⰱ»; cyrilské «ⰳ» s glagolským «ⰳ»; cyrilské «ⰴ» s glagolským «ⰴ» a iné.

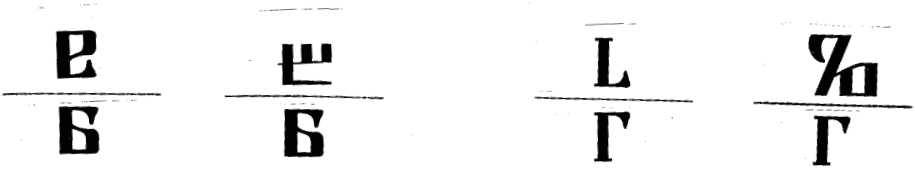

Deformátor obrátil "hore nohami" dokonca i spôsob písania: kým v cyrilike sa jednotlivé písmená píšu klasicky, tj. ukladajú sa na riadok, v glagolike sa naopak "vešali" na hornú linku, takže písmená nestáli, ale viseli na riadku.

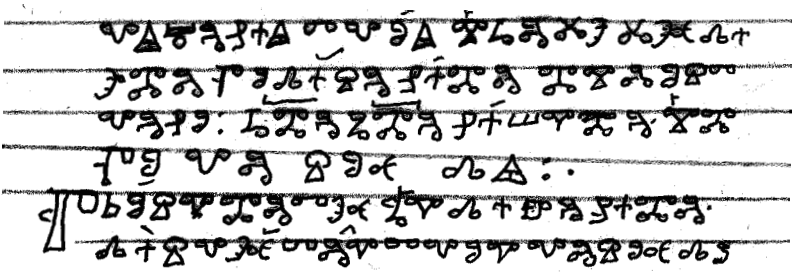

Ukážka z tzv. Kyjevských lístkov (čiary sme dodali kvôli lepšiemu pochopeniu, ako sa glagolské písmená "vešali" na linajku).

Zásadu obracať "všetko hore nohami" uplatnil deformátor cyriliky - tvorca glagoliky neobyčajne pozoruhodným spôsobom aj pri vytváraní grafickej podoby prvého glagolského písmena «ꙗзь» (ⰰ), kde ako vzor použil tvar posledného cyrilského písmena «ѧтъ» (ѣ), ktorému odstránil spodný oblúčik; a naopak pri vytváraní posledného glagolského písmena «ꙗть» (ⰱ) použil tvar pr-

vého cyrilského «азъ» (tj. «а», avšak s prihliadnutím na tvar latinského «A»).

Takto sa prvé stalo posledným a posledné prvým, presne ako u evanjelistu Matúša: «A mnohí prví budú poslednými a poslední prvými» (Mt 19,30). Deformátor cyriliky (tvorca glagoliky) bol zrejme, a to s najväčšou pravdepodobnosťou rímskokatolík – dalmátsky kňaz latinského obradu.

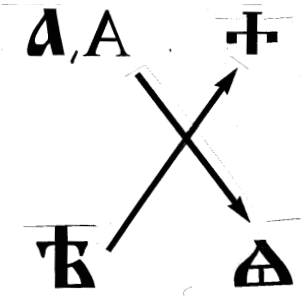

Ѧ (=а) Kým sv. Cyril nazval prvé písmeno svojej cyrilskej abecedy «азъ», pretože sa v ruskom-skýtskom prostredí vyslovovalo tvrdo: [*a*], v keltskom (sarmatskom) prostredí Dalmácie sa názov tohto písmena, ako i samé písmeno vyslovovalo mäkko: «ꙗзь» [*ja*].[216] Preto prvé písmeno glagolskej abecedy (ꙗзь) dostalo svoju grafickú podobu kríža (Ѧ), práve z posledného cyrilského písmena «атъ» (v keltskej mäkkej výslovnosti «ꙗть» (ѣ)).[217] Stalo sa tak nielen preto, že deformátor cyriliky doslovne všetko prevracal "hore nohami", teda posledné sa stalo prvým a naopak, ale hlavnou príčinou tejto operácie bol fakt, že posledné cyrilské písmeno «атъ» (ѣ) bolo totiž vo svojej iotovanej glagolskej výslovnosti najbližším zvukom ku glagolskému «ꙗзь» často vyslovovanému ako iotované «ja» (v neocyrilike «ꙗ»). O príbuznosti a zámene týchto zvukov ѣ, ꙗ svedčí nielen už samotný názov tohto písmena «ꙗть», ale tiež fakt, že v pozdejšej glagolike glagolské «ꙗть» (Ѩ) bolo v textoch ekvivalentom nielen cyrilského «атъ» (ѣ), ale i neocyrilského iotovaného «a» (ꙗ).[218] Staroslovanský názov «азъ» v slovenskom preklade znamená «ja» (osobné zámeno prvej osoby jednotného čísla), čo je vlastne keltská sarmatská výslovnosť skráteného keltského «ꙗ-(зь)».[219]

Verzia rukopisu *Skazanie o pismenech* Berlínskeho zborníka z 13.-14. st., v úryvku, v ktorom každá nová veta začína slovom s odlišným počiatočným písmenom zoradeným podľa abecedného poriadku (akrostich) priradzuje písmenu «ѣ» slovo začínajúce na «ꙗ» (ꙗко).

«… щ · що мы ѿвѣшаєта до втораaго пришествиꙗ
ѣ · ꙗко хощѫ сѫдити живымь и мрьтвьїмь
є · єже мѧ свѧзасте и ведосте…»[220]

Z tohto faktu tiež možno usudzovať, že pod vplyvom keltskej glagolskej

výslovnosti sa v mnohých prípadoch grafické znaky (písmená) «ѣ» a «ꙗ» vyslovovali rovnako, alebo aspoň veľmi podobne.[221] Navyše v poľskom jazyku, v ktorom sa dodnes zachoval silný keltský-sarmatský vplyv, sa v mnohých prípadoch dodnes zachovala takáto keltská výslovnosť staroslovanského cyrilského znaku «ѣ»:

napr. stsl. «вѣдро»[222] — poľ. w**ia**dro *vedro*,
stsl. «вѣра»[223] — poľ. w**ia**ra *viera*,
stsl. «вѣтръ»[224] — poľ. w**ia**tr *vietor*,
stsl. «вѣдѣниѥ»[225] — poľ. w**ia**domość *správa*, *vedomosť*
stsl. «мѣсто»[226] — poľ. m**ia**sto *mesto*, *miesto*
stsl. «мѣра»[227] — poľ. m**ia**ra *miera*,
stsl. «гнѣздо»[228] — poľ. gn**ia**zdo *hniezdo*…

V bulharštine pred niektorými spoluhláskami sa tiež na mieste pôvodného staroslovanského «ѣ» objavuje zvuk *ja*, napr.: bulh. «лято» *leto*, bulh. «бял» *biely* (namiesto stsl. лѣто, бѣлъ) a pod.[229] V slovenčine zas často prevládla (moskovským zmäkčením) výslovnosť v tvare *je*.

Skutočnosť, že zvuky ѧ (ꙗзь) a ѣ (ꙗть) boli teda aspoň v keltskej-sarmatskej výslovnosti určite foneticky navzájom príbuzné a v procese evolúcie sa pôvodný zvuk ѣ [*ä*] stále viac vytrácal z výslovnosti a zanikal prelievajúc sa hlavne do zvukov *ja, je, ia, ie, i, a, e*, spôsobila, že autor glagoliky použil cyrilské «ѧтъ» (ѣ) na vytvorenie glagolského «ꙗзь» v tvare kríža (ⱨ).

Sv. Cyril znakom sv. kríža ukončil svoju abecedu (posledné písmeno cyriliky je ѣ) a tvorca "pseudocyriliky", tj. glagoliky práve ním svoju smutnú prácu na záchranu cyrilometodejského diela začína (prvé písmeno glagoliky je ⱨ).

Ⱋ (=ѳ) Zásadu obracať všetko "hore nohami", vidíme doslovne realizovanú i pri vytvorení v poradí druhého glagolského písmena «ⰱⱁⰳⰽⱏ». Porovnaním oboch grafických tvarov, tj. cyrilského «ѳⱁⰳⰽⱏи» (ѳ) a glagolského «ⰱⱁⰳⰽⱏ» (Ⱋ) je zrejmé, že glagolské «Ⱋ» vzniklo z cyrilského «ѳ», a to preklopením cyrilského znaku okolo jeho vlastnej horizontálnej osi, samozrejme, s pridaním "okrasnej" zvislej a ubraním vodorovnej čiarky.

Kým cyrilské originálne «ѳⱁⰳⰽⱏи» (ѳ) nemalo žiadnu číselnú hodnotu, glagolské - "na hlavu obrátené" dostalo hodnotu «2».

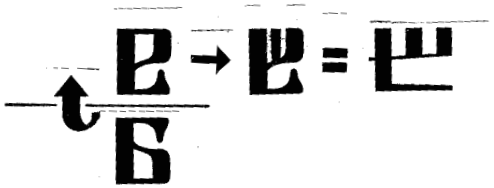

(=**в**) S tretím glagolským písmenom «**вѣдѣ**» bola však situácia o čosi jednoduchšia. Symetrická podoba cyrilského «**вѣдѣ**» (**в**) znemožňovala jeho preklopenie "hore nohami", získalo by sa tým totiž to isté písmeno, preto ho deformátor nepreklápal, ale len pootočil o 90° proti smeru hodinových ručičiek a dal mu hranatý tvar.

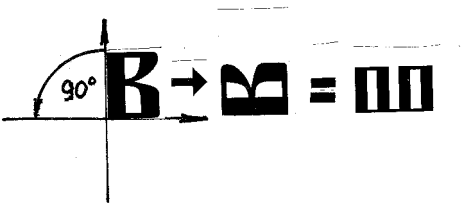

Je veľmi pravdepodobné, že deformátora inšpiroval i tvar latinského «v», ktorý prispôsobil všeobecnému hranatému tvaru glagolských písmen (porovnaj písmeno «**вѣдѣ**» v okrúhlej glagolike, **obr. 14a**).

(=**г**) Štvrté glagolské písmeno «**глаголи**» [čítaj *glagoli*] predstavuje najväčšiu a najdôležitejšiu fonetickú odlišnosť glagolskej abecedy od cyriliky. Kvôli tejto fonetickej, do uší bijúcej odlišnosti, dostala glagolika i svoje meno. V novej deformovanej abecede bolo totiž toto písmeno vyslovované výlučne ako *g*, kým v cyrilike ako *h*.[230] Toto glagolské písmeno bolo získané z cyrilského «**глаголи**» (**г**) opäť jednoduchým preklopením "hore nohami" po dodatočnom okrášlení koncovými krúžkami.

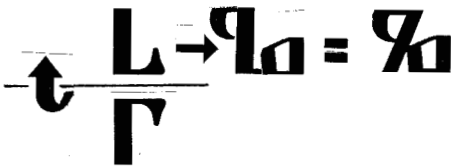

Ѣ (=д) Klasickým preklopením cyrilského «добро» a "zaokrúhlením" jeho koncov by sa dosiahol geometrický tvar podobný ako u vyššie spomínaného glagolského «вѣдѣ», preto v tomto prípade deformátor vytvoril nesymetriu - dajúc písmenu ako obvykle hranatý tvar a bočné koncové čiary uzavrel podľa, pre glagoliku výstižného štýlu, "hranatými" kruhmi.

Э (=є) Okrúhly symetrický tvar cyrilského «єстъ» znova znemožnil klasickú úpravu deformátora, tj. obyčajné preklopenie okolo hornej strany, ale jeho glagolské dvojča bolo predsa vytvorené postavením "hore nohami" pootočením cyrilského originálu o 180° (preklopením okolo zvislej osi).

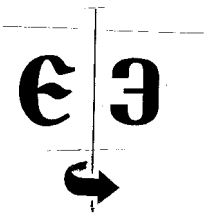

Zaoblený tvar tohto glagolského písmena popri ostatných prísne hranatých tvaroch glagoliky (staršej hranatej glagoliky), tiež ukazuje na priamy pôvod z cyriliky.

Vo výslovnosti tohto písmena v ruskej-skýtskej cyrilike a keltskej glagolike bol tiež rozdiel. Slovania keltského pôvodu ho poväčšine vyslovovali mäkko, ako «iotované e» ([čítaj *je*], porov. neocyrilské ѥ). Preto i v glagolských textoch často stretávame spoločné označovanie iotovaného aj neiotovaného «e» tým istým glagolským tvarom (Э).

(=ж) Cyrilské «**живѣте**» je z každej strany tak pravidelné a symetrické, že tu už nepomôže žiadne preklápanie, ani žiadne otáčanie. Podstatnú zmenu tvaru dosiahol deformátor vynechaním zvislej strednej nožky a klasickým hranatým "zaokrúhlením" spodných okrajov.

Písmeno dostalo v glagolike číselnú hodnotu «7», kým v cyrilike, ako rýdzo slovanský zvuk, v gréčtine sa nevyskytujúci, nemalo žiadnu číselnú hodnotu.

(=ѕ) Cyrilské «**ѕѣло**» bolo v cyrilike, teda v prostredí karpatských Rosov vyslovované ako zvláštne *z* (*zw*), nakoľko vzniklo tzv. druhou palatalizáciou z praslovanskej digammy (ϝ [čítaj *hw*]), ktorej predchádzal rósky prídych *h* (pozri cyrilské «**ѕ**»).

V keltskom prostredí Dalmácie je však rosky-rusínsky zvuk *h* podobne ako i dnes v Chorvátsku, alebo Poľsku, nahrádzaný zvukom *g*, ktorý v druhej palatalizácii dáva *dz*. Z toho vyplýva, že v glagolike sa na rozdiel od cyriliky písmeno «**ѕѣло**» pôvodne vyslovovalo nie ako zvláštne *z* (*zw*), ale ako zvláštne *dz* (*dzw*). To je hlavný dôvod, prečo deformátor vytvoril pre glagolské písmeno «**ѕѣло**» nový grafický tvar a to legatúrou latinského «d» s cyrilským písmenom «z» (**з**), ktorého tvar veľmi pripomína i samotné latinské minuskulné z (**ʒ**).[231]

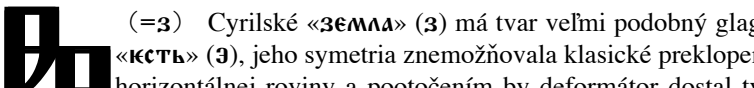

(=з) Cyrilské «**земла**» (**з**) má tvar veľmi podobný glagolskému «**кость**» (**ѯ**), jeho symetria znemožňovala klasické preklopenie okolo horizontálnej roviny a pootočením by deformátor dostal tvar cyrilského «е». Preto pre glagolské «**землꙗ**» [čítaj *ᵈzemľa*] musel vytvoriť úplne samostatný a odlišný, značne komplikovaný tvar « 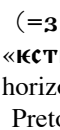 ». Kelti vyslovovali toto

písmeno ako ^{d}z.

V keltskej výslovnosti sa zvuk *dz*, ako kombinácia dvoch zvukov *d* a *z*, vyskytuje veľmi často (porov. východoslovenské zemplínske a západoslovenské haličské: dzvere, dzivka, vidzec, dzeci, dzvon…, porovnaj dnešné chorvátske đ). Príbuznosť k písmenu a zvuku *d* typická pre keltskú výslovnosť sa odrazila na tvare glagolského písmena «землꙗ» - bolo totiž vytvorené takmer ako "dvojča" - kópia z glagolského «добро» (д).

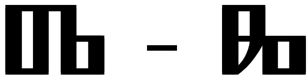

glagolské «добро» [čítaj *d*]— *glagolské* «землꙗ» [čítaj *dz*]

V roskej-cyrilometodejskej výslovnosti kráľovských Skýtov-Rósov-Rusínov sa zvuk *dz* nevyskytuje, pretože sa u nich nikdy nevyskytoval ani zvuk *g*, z ktorého palatalizáciou «dz» alebo «dž» vzniklo!

Cyrilské písmeno «ѳита» (ѳ) nemá v hranatej glagolike obdobu – bolo pri vytváraní prvotnej (hranatej) glagoliky úplne vylúčené. Vidieť to z toho, že ani v neskoršej okrúhlej glagolike nedostalo žiadnu číselnú hodnotu. Tvorca glagoliky totiž priradzoval všetkým deformovaným písmenám číselné hodnoty zaradom. Až pozdejšie bolo písmeno «ѳита» sekundárne začlenené do okrúhlej (bulharskej) glagoliky a to prakticky bez akejkoľvek zmeny tvaru. Stalo sa to zrejme vtedy, keď v Bulharsku už prenasledovanie cyrilometodejského diela stratilo na svojej intenzite.

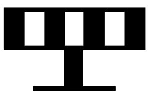

(=і) U cyrilského písmena «і» pre extrémnu jednoduchosť jeho tvaru nebolo čo otáčať, ani preklápať, preto, v glagolike dostalo, ako jedno z mála glagolských písmen, úplne zvláštny tvar, ktorý je výtvorom samostatnej autorovej fantázie. Jeho tvar je veľmi zložitý, vyžaduje zbytočne dlhý čas na «písanie», alebo lepšie povedané «kreslenie». Pripomína pohár-čašu na víno. Zrejme ide o narážku na eucharistického Isusa Christa, ktorého meno (іисȣсъ) začína práve na toto písmeno.

Ꙋ (=и) Preklopením cyrilského «иже» (и), ktoré sa originálne písalo v tvare «н», "hore nohami", ako v mnohých predošlých prípadoch, by deformátor obdržal ten istý tvar, preto takáto úprava v tomto prípade neprichádzala do úvahy. Keďže ide podobne, ako v predchádzajúcom prípade, o počiatočné písmeno najsvätejšieho mena ((ı)исꙋсъ) a dokonca o príbuzné zvuky (Kelti totiž vo všeobecnosti nerozlišovali výslovnosť «и» – «ı»), aj toto písmeno dostalo v glagolike tvar pohára-čaše na víno. V glagolskej abecede bolo umiestnené pred písmeno «děrvъ» pre svoju zdanlivú (len grafickú) príbuznosť s latinským písmenom «H» (pozri ďalej). Takto nadobudlo číselnú hodnotu «20».

ПР (=ħ) [vždy čítaj *h*] Veľkou zvláštnosťou glagoliky je písmeno «děrvъ», ktoré sa pôvodne v abecede sv. Cyrila vôbec nevyskytovalo. Svedčí o tom už samotný fakt, že až do minulého storočia toto písmeno nemalo dokonca ani len vlastný názov, podobne ako ani iné pozdejšie dotvorené, teda neoriginálne písmená, ako napr.: «iotované a» (ꙗ), «iotované e» (ѥ) a pod.

Dnešný názov «děrvъ» preň v polovici minulého storočia vymyslel Pavol J. Šafárik.[232] O neoriginálnosti tohto zvláštneho písmena v cyrilskej abecede svedčí i jeho na prvý pohľad ťažko vysvetliteľné umiestnenie v abecednom poriadku. Podľa Šafárikom vytvoreného názvu «děrvъ», by toto písmeno malo byť umiestnené niekde v blízkosti cyrilského písmena «добро» (д), konkrétne pred ním, čiže za písmenom «глаголи» (г), čomu však výrazne odporuje jeho číselná glagolská hodnota «30». V cyrilike toto neoriginálne písmeno nemá samozrejme žiadnu číselnú hodnotu. Písmeno «děrvъ» spolu s písmenom «глаголи» (u Skýtov vyslovované ako *h*, u Keltov ako *g*) predstavuje najväčší a najmarkantnejší rozdiel medzi skýtskou-ruskou cyrilikou a keltskou glagolikou.

Písmeno «děrvъ» (ħ) je podľa všetkého historicky prvým keltským doplnkom Cyrilovej cyriliky. Vzniklo z latinského minuskulného «h»[233] ešte pred vznikom samotnej glagoliky ako takej v rímskokatolíckom latinskom prostredí prímorskej Dalmácie na doplnenie cyrilských znakov už krátko po smrti oboch solúnskych bratov, a to pod silným vplyvom latinskej kultúry a keltskej výslovnosti. «Děrvъ» je prvým doplnkom (keltským) do originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuky. Vzniklo v období, keď v latinskej abecede i v latinskom písme sa začala masovejšie užívať minuskula. Je to keltský doplnok-dvojník k cyrilskému písmenu «глаголи» (г) [čítaj *h*] – od tohto druhého nesie svoj názov i celá pozdejšie vytvorená «glagolika». Cyrilom vytvorená slovanská azbuka (cyrilika)

totiž pôvodne nikdy neobsahovala žiadne písmeno, ktoré by reprezentovalo keltský (prípadne moscho-iberský) zvuk *g*. Kráľovskí Rosi-Rusíni v Karpatoch, ako i v okolí Solúna (rodisko sv. Cyrila i Metoda), potomkovia Magoga, ku ktorým patril Svätopluk, Mojmír, Rostislav a vôbec celá vládnuca a vedúca vrstva veľkomoravských pohlavárov (jazyk ktorých, užívaný tiež v okolí Solúna, vzal sv. Cyril za základ spisovnej staroslovančiny[234]) nepoznali a nikdy neužívali tento zvuk *g*. Len čo sa však cyrilometodejská kultúra spolu so slovanskou-cyrilskou písomnosťou (ruskými písmenami) dostala medzi dalmátskych Slovanov (prevažne haličského-keltského pôvodu), ktorí jediní spomedzi všetkých Slovanov prijali ešte v 6. storočí kresťanstvo vo forme latinského obradu, vznikla akútna potreba zapisovať tiež zvuk *g* užívaný v latinskej i keltskej (ako aj moscho-iberskej) výslovnosti v Dalmácii. Tento zvuk *g* tamojší dalmátski Slovania nutne potrebovali pre svoju keltskú výslovnosť, ako aj pre svoje liturgické a náboženské knihy rímskokatolíckeho latinského obradu obsahujúce latinskú cirkevnú terminológiu. Z tohto dôvodu sa u dalmátskych slovanských kňazov latinského obradu, ktorí prevzali cyrilometodejskú slovanskú kultúru (cyriliku-azbuku), začalo na zapisovanie častého keltského zvuku *g*, ešte pred vznikom glagoliky užívať cyrilské písmeno «**ГЛАГОЛИ**» (**Г**), ktoré však pôvodne v cyrilike reprezentovalo skýtsky-ruský zvuk *h*. Na zapisovanie pre Keltov cudzieho, nie keltského zvuku *h* (ktorý sa začal užívať veľmi zriedkavo aj v dalmátskom prostredí v niektorých posvätných termínoch prevzatých v doslovnom znení z ruskejskýtskej cyriliky)[235] dalmátski kňazi latinského obradu vytvorili nové písmeno, a to jednoduchým prevzatím minuskulného «h» z latinskej abecedy.[236] Z posvätnej bázne k menu «Hospoda»[237] Boha, ktoré sa v cyrilike týmto zvukom začínalo, dopĺňali slovanskí kňazi latinského obradu toto, z latinského «h» novovytvorené písmeno, v jeho hornej časti horizontálnou čiarkou, a to tak, aby vznikol tvar kríža.[238]

Prečo bola prvému do cyriliky dotvorenému písmenu «**ѣ**» priradená hodnota «30»?

Keďže išlo nielen o posvätný zvuk *h*, ktorým začína meno Božie «Hospoď» (= hebr. «Adonaj», tj. náhrada za «Jahwe»), ale zároveň i o rovnako zvučného "dvojníka" k cyrilskému písmenu «**ГЛАГОЛИ**» (**Г**), prvé novovytvorené písmeno «**ѣ**» pripomínalo dalmátskym kňazom latinského obradu samé vtelené «Slovo» (gr. *Λόγος*, stsl. **ГЛАГОЛЪ** *slovo*), tj. samého Trojjediného Boha (cyrilské «**Г**» má číselnú hodnotu «3») a Hospoda nášho Isusa Christa (Jn 1,1). Vo svojom znaku sv. kríža toto posvätné písmeno skrývalo i celú teológiu jeho vykupiteľskej smrti na kríži — celú teológiu vteleného Slova-Bohočloveka, tj. Boha, ktorý sa stal človekom, ktorého pozemský život trval 33 (30+3) rokov. Preto bola tomuto posvätnému písmenu «**ѣ**» úmyselne ešte v Dalmácii (ešte pred

vznikom glagoliky) pridelená číselná hodnota «30». Takto novovytvorené písmeno «ѣ» spolu so svojím rovnako znejúcim a rovnako vyslovovaným originálnym cyrilským dvojčaťom «**г**» (obe sa vyslovujú ako *h*), z ktorého vzniklo, majúcim v cyrilike číselnú hodnotu «3», dávali spoločnú číselnú hodnotu «33», tj. číslo označujúce ľudský, pozemský vek Isusa Christa v akom za nás umrel na kríži. O niekoľko desaťročí neskoršie tvorca glagoliky, či lepšie povedané deformátor cyriliky (Štefan) narušil aj túto prekrásnu symboliku, keď bezmyšlienkovite pozmenil číselnú hodnotu písmena «**глаголи**» (**г**), z hodnoty «3» na hodnotu «4», tým, že udelil číselnú hodnotu i Cyrilom vytvorenému, nie gréckemu písmenu «**б**». Urobil to preto, lebo chcel čím viac zamaskovať skutočný grécky a cyrilometodejský pôvod slovanského písma a slovanskej kultúry, aby zachránil pred spálením aspoň obsah staroslovanských kníh, keď už samotné knihy (písané cyrilikou) nemohol.

V čase prenasledovania cyriliky, keď bola vytvorená už celá glagolská abeceda (tzv. hranatá glagolika) a boli zmenené všetky pôvodné cyrilské číselné hodnoty písmen, bolo prehodené i poradie glagolského «**иже**» (**ⰸ**), s glagolským «**і**» (**ⰻ**) – pozri **obr. 18**. Tvorca glagoliky – deformátor cyriliky, zrejme donútený krajnou nevyhnutnosťou maskovať cyrilský pôvod slovanskej abecedy, priradil glagolským písmenám číselné hodnoty v poradí, ako nasledovali za sebou. Vidiac však vonkajšiu podobnosť písmen «**иже**» (**и** — pôvodne, ako to dokazujú najstaršie cyrilské rukopisy z 11. st., sa písalo podľa gréckeho vzoru v tvare «**н**»[239]) a «ѣ» na jednej strane, s latinským majuskulným «H»[240] a latinským unciálnym «h» na strane druhej, pokladal za potrebné tieto dva tvarovo príbuzné znaky umiestniť vedľa seba. Preto vymenil cyrilské poradie susedných písmen «**иже**» a «**і**» vzájomne medzi sebou. Tak vznikla dodnes inakšie nevysvetliteľná anomália medzi cyrilikou a glagolikou, pri ktorej cyrilské «**иже**» s originálnou číselnou hodnotou «8» dostalo v glagolike novú číselnú hodnotu «20».

V chorvátskej hranatej glagolike má «děrvъ» (**ⱂⱃ**) tvar upraveného majuskulného latinského «H».

Je pozoruhodné, že glagolské «**ⱂⱃ**» nápadne pripomína legatúru dvoch písmen a to latinského «H» a glagolského «**ⱃ**» (**нашь**). Na východe sa totiž slovo «Hospoď» vyslovuje takmer vždy s prídavkom «naš», napr.: «Hospoda našeho Isusa Christa…».

Ѿ (=л) Glagolské písmeno «людиѥ» (Ѿ) bolo vytvorené z cyrilskej predlohy (л) spojením spodných okrajov cyrilského «лоудиѥ» a vytvorením pre glagoliku typických "hranatých oblúkov".

М (=м) Tvar glagolského «мыслитє» (М) bez akýchkoľvek pochýb graficky súvisí so svojim cyrilským prototypom. Jeho podoba s latinským «M» mu zabezpečila tú najlepšiu ochranu, a preto zostalo prakticky bezo zmeny. V hranatej (chorvátskej) glagolike úplne prevzalo tvar latinského unciálneho «m».[241]

Р (=н) Cyrilské písmeno «нашь» (н) preklopením vytvorilo znak podobný cyrilskému «иже» (и), glagolský ekvivalent vznikol jeho úpravou – dostal samostatný grafický tvar (Р).

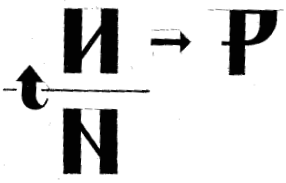

Cyrilské «ѯи» (ѯ) ako písmeno príliš pripomínajúce gréčtinu bolo pri vytváraní prvotnej hranatej glagoliky úplne vylúčené. Podobne ako aj cyrilská «ѳита» (ѳ).

Я (=о) Glagolské «онь» (Я) bolo vytvorené z cyrilského prototypu (о) opäť jednoduchým preklopením okolo hornej strany, s tým, že v glagolskom grafickom tvare bolo ponechané i pôvodné cyrilské «онъ» (о). Glagolské «онь» dostalo teda tvar akejsi hranatej osmičky (porov.: 8 a Я).

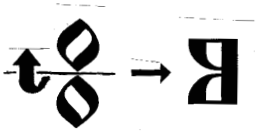

Ⱂ (=п) Glagolské «покои» (Ⱂ) vzniklo z cyrilskej predlohy (п) pridaním pre glagoliku typického "hranatého oblúčika".

Ⱌ (=ц) U glagolského písmena «ци» (Ⱌ) bol cyrilský "chvostík" zaokrúhlený a preložený do protiľahlého rohu.

Ⱍ (=ч) Glagolské «чрьвь» (Ⱍ) je veľmi skomplikovaným cyrilským «чръвь» (ч). Keďže obe písmená «ц», «ч» spolu s gréckou «koppou» (ϙ), ktorá mala v originálnej cyrilike číselnú hodnotu «90», boli vyhodené z originálneho cyrilometodejského abecedného poriadku a «ц», «ч» boli umiestnené na konci glagolskej abecedy, dostali tieto písmená v glagolike posledné číselné hodnoty «900» a «1000» (pozri **obr. 18**).

Ⱏ (=р) Glagolské «рьци» (Ⱏ) vzniklo podľa starého osvedčeného receptu deformácie, a to preklopením svojho cyrilského prototypu (р) "hore nohami".

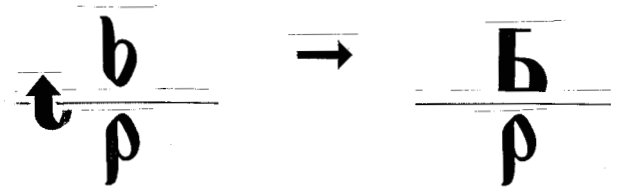

Ⱑ (=с) Cyrilské písmeno «слово» (с) dostalo v glagolike svojráznu a originálnu podobu (Ⱑ), schématicky pripomínajúcu ľudskú postavu so svätožiarou, nakoľko ide znova o súčasť nasvätejšieho mena ІС = ıисоусъ (porov. biblické *λόγος* - слово[242]). Ide o narážku na «vtelené Slovo» (Jn 1,14).

Ⱓ (=ш) Glagolské «ша» (Ⱓ) bolo z cyriliky (ш) prevzaté bez akejkoľvek zmeny. Tvorca glagoliky ho nepotreboval deformovať, pretože neišlo o grécke písmeno, ale o písmeno, ktorého tvar bol prevzatý z hebrejskej pôvodiny «šin» (שׁ). V snahe pripodobniť sa poradiu písmen

v latinskej abecede (… *o, p, r, s , t*…) ho však prehodil na koniec gréckej osnovy (pozri ďalej).

Ш (=щ) Glagolské «ща» (Ш), ktoré v cyrilike vzniklo vertikálnou legatúrou cyrilských «ш» a «т», bolo do glagoliky prevzaté tiež takmer bezo zmeny - iba s malou, v glagolike sa často opakujúcou úpravou - "hranatým zaokrúhlením spodnej nožičky" (porovnaj glagolské г (Ꙗ), ц (Ѵ), ч (Ѧ)…). Toto písmeno, ktorého závislosť na cyrilskej predlohe je viac ako evidentná, patrí k najkrajším a najjasnejším dôkazom o prvotnosti cyriliky. Kým totiž u cyrilského «щ» je jasne viditeľná legatúra rodičovských písmen «ш», «т», u glagolského ekvivalentu (Ш) deformátor vôbec ani nepostrehol, že ide o legatúru dvoch cyrilských písmen a jednoducho "zaokrúhlil" podľa starého zvyku spodnú "nožičku". Jasne teda vidieť, že cyrilské «щ» je staršie a originálnejšie ako glagolské «Ш». Je to ďalší dôkaz, že sv. Cyril je autorom cyriliky a nie glagoliky a že cyrilika je staršia ako glagolika.

O čo viac, tieto "nerozlučné cyrilské dvojčatá" boli v glagolike zásahom deformátora rozlúčené. Vidieť to z toho, že glagolské «ща» (Ш) dostalo v glagolike číselnú hodnotu «800», kým jeho dvojča «ша» (Ш) bolo bez akejkoľvek číselnej hodnoty umiestnené až za glagolským «чрьвь» (Ѧ) s hodnotou «1000». Zrejme sa deformátor obával, že glagolské «š, šč» (Ш, Ш), ležiace tesne vedľa seba by veľmi pripomínali cyriliku a tým by uviedli do nebezpečenstva výsledok celej maskovacej práce, na druhej strane tým docielil pre glagoliku celkom pekné a symetrické zoskupenie zvukovo príbuzných písmen (*šč - c - č-š*), pozri **obr. 18**.

Autor prvej pôvodnej slovanskej abecedy-cyriliky, človek, ktorý všetko ukladal vedecky a precízne, s ohľadom na fonetickú, tvarovú, ba i historickú závislosť slovanskej abecedy s jej gréckou a hebrejskou pôvodinou, by to nikdy nebol urobil – a hlavne, keď si uvedomíme, že «щ» sa v originálnej cyrilike vyslovovalo ako *št*. To znova veľmi silne svedčí v prospech prvenstva a väčšej starobylosti cyriliky a v neprospech glagoliky.

Ш (=т) Písmeno «тврьдо» dostalo svoju glagolskú podobu (Ш) tak, že z cyrilského prototypu bolo horizontálne rameno ozdobené dvoma "hranatými krúžkami" a zvislé rameno bolo vynechané.

Ꙗ (=ѧ) Staršia (chorvátska, hranatá) glagolika vôbec nepozná ekvivalent cyrilského písmena «**ижица**» (**ѵ** alebo **ꙋ**), nakoľko tvrdú výslovnosť tohto písmena dalmátski Kelti vôbec nepotrebovali. Hranatá glagolika teda obsahuje iba písmeno «**ѧкъ**» (**Ⱘ**). Glagolský tvar tohto písmena bol, podobne ako v cyrilike, vytvorený spojením glagolského grafického znaku «**Ⰿ**» (= cyrilské «**ѧ**») s glagolským «**иже**» (**Ⰸ**), ktoré nahradilo chýbajúci zvukovo príbuzný znak «**ижи-ца**».

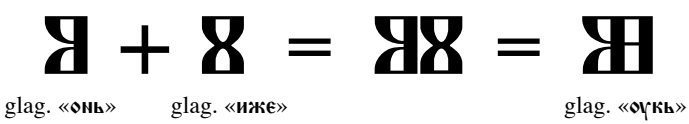

Ф (=ф) Glagolské písmeno «**фрьть**» (**Ⱇ**) závisí úplne od svojej cyrilskej predlohy. V oboch prípadoch (v cyrilike i glagolike) je to vlastne nezmenený tvar gréckeho majuskulného «*φi*» (*Φ*).

Je to jediný prípad, že deformátor cyriliky ponechal grécke písmeno (nemajúce ekvivalent v stredovekej latinčine) v nezmenenom tvare.

Ⱈ (=χ) Veľmi pozoruhodné je i glagolské «**хѣръ**» (**Ⱈ**), ktorého grafický tvar bol vytvorený z latinského minuskulného «*k*», spojením pravého horného a dolného okraja písmena.

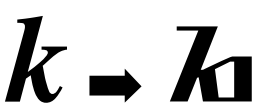

Dalmácia bola totiž pod silným vplyvom latinčiny, kde sa písmeno «X» vyslovuje ako *ks* (pozri pozn. 112) a novodobej taliančiny, kde sa kombinácia znakov «c» + «h», tj. «ch» vyslovuje tiež ako *k*. (V latinčine sa zvuk *ch* vyskytuje len v slovách gréckeho pôvodu.) Postupom času v latinčine a taliančine znak «k» úplne zanikol a jeho zvuk *k* sa zapisuje výlučne písmenom «c».

V cyrilike prevládala výslovnosť a použitie staršieho prídychového zvuku *ch*, kým v chorvátskej glagolike pod vplyvom latinčiny a taliančiny prevládal historicky mladší zvuk *k*. Porov. napr.:

Starodávny cyrilometodejský spôsob	*Vplyv latinskej kultúry*
rusínske «chto», ukr. «хто»	slov. «kto», čes. «kdo», glagol. «ⰽⱏⱅⱁ»
«хторый»	slov. «ktorý»
stsl. «χρїстосъ»	slov. «Kristus», tal. «Cristo» [*kristo*]
ukr. «птах»	čes. «pták», slov. «vták»
ukr. «хрест», poľ. «chrzest»	slov. «krst»
slov. «Chorvát»	tal. «Croato» [*kroato*]
slov. «chrasta»	chorv. «krasta»
slov. «chór»	chorv. «kor»
slov. «chemický»	chorv. «kemijski»
slov. «choruhva»	chorv. «koruhva»
«Cherson», «Charvaty»…	«Korsun», «Karpaty»…

Vývoj ľudskej reči a vznik novodobých samohlások vo všeobecnosti viedol a vedie k postupnému vytláčaniu starších prídychových zvukov (*bh, ph, dh, th, ch*) a ich nahrádzaniu bezprídychovými ekvivalentami (*b, p, d, t, k*). Tu je dôvod, prečo aj starobylejšie *ch* bolo v latinčine nahradené novším c [čítaj *k*].

Nakoľko cyrilské písmeno «ѱи» (ѱ) nie je pre slovanskú výslovnosť potrebné a príliš pripomína grécku abecedu, nemá v glagolike žiadnu obdobu.

Ⱉ (=ѡ) Glagolské «ѡтъ» (Ⱉ) označujúce zvuk *o* dostalo svoj tvar v závislosti od latinského písmena «o».

Originálne cyrilské písmeno «ъи» nebolo pre svoju veľmi tvrdú výslovnosť vôbec pojaté do hranatej glagoliky, lebo pre mäkkú keltskú (sarmatskú) výslovnosť nebolo vôbec potrebné. Až v pozdejšej okrúhlej (tzv. bulharskej) glagolike bol pre neho vytvorený odpovedajúci glagolský znak rešpektujúci už aj jeho legatúrny charakter. Okrem tohto znaku boli v okrúhlej glagolike vytvorené i znaky, z ktorých neskoršie vznikli neocyrilské «ъı», «ъι», «ьı», «ьι».

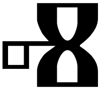
(=ъ) Glagolský «крь» (Ⱏ) vznikol preklopením svojej cyrilskej pôvodiny (ъ) okolo horizontálnej osi s nasledovným ponechaním a spojením oboch častí (vzorovej i preklopenej).

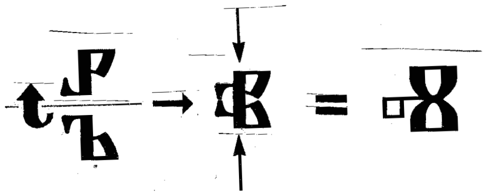

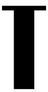
(=ь) Glagolský «юсь» (І) vykazuje v hranatej glagolike znova jasnú závislosť na cyrilike, prípadne na latinskej abecede – dostal podobu cyrilského, príp. latinského «i», čo neskoršie poslúžilo ako vzor na vytvorenie legatúrnych neocyrilských iotovaných písmen, ako napr. «ꙗ», «ѥ»…

(=ѣ) Vyššie bolo ukázané, ako autor glagoliky použil grafický tvar posledného cyrilského abecedného znaku «атъ» (ѣ) na vytvorenie prvého glagolského písmena «ꙗзь» (Ⰰ). Na výmenu (pokračujúc v zásade "všetko obrátiť hore nohami"), bol posledný glagolský zvuk «ꙗть» (Ⱑ), ináč v glagolike zvukovo značne blízky, ako bolo vyššie ukázané, prvému cyrilskému «а» (v glagolike vyslovuj [*ja*]), zapísaný v tvare upraveného antického latinského «A».[243] Takto vzniklo glagolské písmeno «Ⱑ» príp. «Ⱑ» (glagolské «ꙗть»).

Možno teda konštatovať, že tvorca glagoliky od samého počiatku až do konca naozaj dôsledne plnil svoju zásadu prevracať všetko "na ruby", "hore nohami". Prvé cyrilské písmeno sa stalo posledným glagolským a naopak, posledné cyrilské prvým glagolským. To je glagolika.

5.2. Písmená hranatej glagolskej abecedy, ktoré v originálnej cyrilike nemajú obdobu

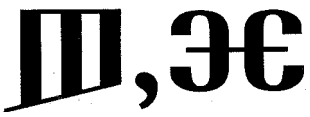

[244] (=neocyrilské ѭ, neocyrilské ѩ) Keďže mäkká keltská (sarmatská) výslovnosť v dalmátskom prostredí vyžadovala predovšetkým mäkké zvuky, boli do hranatej glagoliky dotvorené dva úplne nové znaky, a to pre iotované o/u (Ⰻ) a nosové iotované ѧ (Ⰵ). Pre ostatné mäkké iotované hlásky nebolo potrebné vymýšľať nové grafické znaky, pretože na tento účel boli použité klasické samohlásky. Napr. glagolské «a» (Ⰰ) plnilo zároveň funkciu «iotovaného a», glagolské «e» (Ⰵ) plnilo zároveň funkciu «iotovaného e» a pod.

Staré dokumenty dokazujú, že žiadne iotované znaky, ani zvuky v pôvodnej cyrilike nikdy neexistovali.[245] Ak sa dnes v cyrilike vyskytujú, sú to teda všetko neocyrilské a postglagolské doplnky a nemajú cyrilometodejský pôvod. Tvrdá skýtska-ruská výslovnosť vládnucej vrstvy Slovanov ich v časoch sv. Cyrila a Metoda v 9. storočí nepotrebovala.

Sv. Metod – apoštol Slovanov
Detail fresky z cerkvi sv. Klimenta v Ochride z roku 1295.

5.3. Doslov ku glagolike

Vytvorenie glagoliky (permskej hramoty) je najsmutnejším javom v celých dejinách slovanskej kultúry. Je reálnym dôkazom existencie a pôsobenia protikatolíckych síl[246] v histórii Cirkvi vôbec.

Glagolská abeceda vznikla umelým zásahom ako dôsledok prudkého prenasledovania cyriliky (odtiaľ názov «permská»), ktoré bolo spojené s ničením všetkého cyrilometodejského, a to už krátko, tj. pár rokov, po smrti sv. Metoda. Latinské oblasti prímorskej Dalmácie boli týmto prenasledovaním najviac postihnuté. Používanie cyrilometodejskej kultúry a hlavne slovanského písma bolo opakovane odsúdené a mnohokrát prísne zakazované predovšetkým na lokálnych synodoch v dalmátskom pobrežnom meste Split, a to napr. r. 925 (10. kánon - zabraňuje vysviacku slovanských kňazov a mníchov, zabraňuje slúženie liturgie v staroslovanskej reči), r. 928, ďalej r. 1060-1061, kde bol sv. Metod označený dokonca ako heretik («… Inter quae siquidem hoc firmatum est et statutum, ut **nullus de cetero in lingua sclavonica praesumere divina mysteria celebrare, nisi tantum in latina, et graeca, nec aliqui ejusdem linguae promoveretur ad sacros ordines**. Dicebant enim gothicas litteras a quodam **Methodio haeretico** fuisse repertas, qui multa contra catholicae fidei normam in eadem sclavonica lingua mentiendo conscripsit, quamobrem divino judicia repentina dicitur morte fuisse damnatus…» a pod.). Neskôr sa zákazy striedali s dovoleniami, avšak všetky prípadné dovolenia sa týkali vždy len a len "Hieronymovej" glagoliky užívanej v bohoslužbách latinského obradu a nikdy nie cyriliky.[247] Cyrilika bola vždy zakázaná!

Najstaršie z dodnes známych slovanských nápisov pochádzajú z čias bulharského cára Simeona (893-927). Boli objavené v 20.-30-tych rokoch tohto storočia bulharskými akademikmi K. Miatevom a I. Hoševom na stenách a keramických doštičkách byzantskej cerkvi vyššie spomínaného cára Simeona v bývalom hlavnom meste Bulharska – Preslave. Nápisy sú písané dvoma abecedami – čiastočne cyrilikou, čiastočne glagolikou. Podľa jedného z najväčších špecialistov a znalcov starobulharského jazyka E. Georgieva, na jednej z týchto novoobjavených, ešte nepublikovaných doštičiek-úlomkov je jasne čitateľný dátum – rok 893.[248] Na **obr. 19** je jeden z podobných dvojabecedných nápisov, avšak z neskoršieho obdobia (10. st.). Jeho vrchný riadok je napísaný glagolikou, spodné dva zasa cyrilikou.

V počiatkoch vlády bulharského cára Simeona (893-927) sa na pápežský

stolec dostal jeden z najväčších neprajníkov cyrilometodejského diela – biskup Formóz (891-896), ktorého spomína i *Žitie Metoda* (kap. VI) a nazýva ho trojjazyčníkom a pilátnikom.[249] Tento, svojho času ešte len ako biskup, na príkaz pápeža Hadriána II., i keď nechtiac, musel spoluudeliť (po boku biskupa Gauderika a pravdepodobne i episkopa sv. Cyrila) episkopské svätenie slovanským učeníkom počas pobytu sv. Cyrila a Metoda v Ríme.[250] Je veľmi pravdepodobné, že teda práve počas jeho pontifikátu, tj. okolo roku 893 vznikla v Dalmácii glagolika.

Opakované zákazy cyrilometodejského gréckeho kultu hrozili, že na poli pastoračnom tak úspešná slovanská kultúra, tak geniálne vytvorená sv. Cyrilom, v týchto oblastiach úplne a navždy zanikne, a že tamojších Slovanov postihne osud všetkých západných Slovanov vo Francúzsku, Nemecku, severnom Ta-

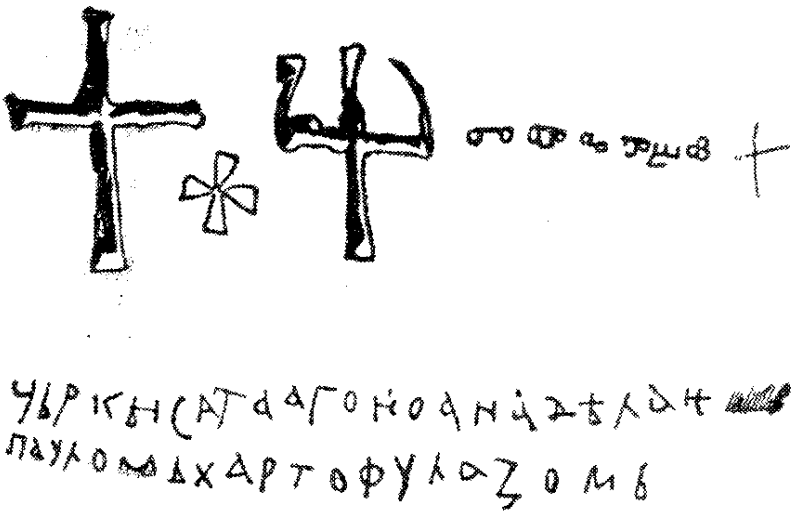

Obr. 19: ***Glagolsko-cyrilský nápis z 10. storočia.*** *Dešifrovaný glagolský text podľa Weingarta znie:* «(Krъ)sti gospodi bože», (M. Weingart, *Skloňování jazyka staroslověnského,* Praha, 1927, str. 27); Text dvoch spodných cyrilských riadkov znie: «**цьркьи сѫтааго иоана дѣлак… паѵломь хартофѵлаѯомь**», (В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 77, 89; В.А. Истрин, *Возникновение…*, стр. 436-437) — *Pozoruhodné je, že v slove «**сѫтааго**» chýba písmeno «v» (svjataho), čo jednoznačne ukazuje na vplyv v Dalmácii užívanej latinčiny, príp. taliančiny (sanctus - santo); Užívanie mäkkých znakov, ako aj prítomnosť nosového «**ѧ**», prípadne iotovaného «**ѥ**» svedčí už o postglagolskej kontaminácii, teda o tom, že aj pisateľ týchto cyrilských riadkov bol pod silným vplyvom glagoliky; Chartofylax Pavol žil okolo r. 871* (porov. F. Dvorník, *Lo scisma di Fotio*, Roma, 1949, str. 186).

liansku (pozdejšie i v Prusku), tj. zánik a pohltenie latinsko-germánskym živlom.

Preto dalmátski Slovania (jediní zo Slovanov originálne latinského obradu), ktorí s veľkou radosťou prijali cyrilské písmo a slovanskú kultúru, siahli po účinnom a zdá sa, že v tom čase i jedinom kompromisnom riešení: **Zmenili vonkajšiu grafickú podobu cyrilských písmen.**

V snahe zachrániť slovanskú cyrilometodejskú kultúru a vlastnú slovanskú písomnosť, zmenili – zdeformovali takmer na nepoznanie tvar originálnych cyrilských písmen sledujúc tým len jeden jediný zúfalý cieľ – aby sa "nové písmo" čo najmenej podobalo pôvodnému cyrilskému, z ktorého bolo vytvorené, a ktoré príliš pripomínalo grécky text. Takto v procese úmyselnej, ale v podstate dobromyseľnej deformácie cyriliky vznikla pseudocyrilika zvaná «glagolika». Deformátor vylúčil z pôvodnej cyrilskej abecedy (azbuky) niektoré typicky grécke znaky (napr. «ѳ», «ѯ», «ѱ»...), ktoré by ho mohli ináč prezradiť a ktoré vo väčšine prípadov vôbec neboli nevyhnutné pre slovanskú fonetiku. Taktiež bol úmyselne narýchlo narušený aj grécky číselný systém a glagolským písmenám, ktoré takouto deformáciou vznikali, boli priradené nové číselné hodnoty a to automaticky v poradí v akom glagolské písmená nasledovali za sebou. Poradie glagolských písmen sa (prehodením «ц», «ч», «ш», «щ»…) pritom snažilo aspoň čiastočne kopírovať poradie písmen v latinskej abecede.

Aby celý «podvod» nevyšiel najavo, za autora glagoliky bol uvádzaný cirkevný otec sv. Hieronym (+420), rodák z Dalmácie, ktorý za svoj slávny preklad Sv. Písma do latinčiny (tzv. Vulgátu) požíval a dodnes požíva v latinských cirkevných kruhoch neobyčajne veľkú úctu a vážnosť. Jeho meno v očiach Západu bolo zárukou pravovernosti, a preto dalmátskym glagolášom slúžilo určitý čas ako záštita na ochranu glagolskej abecedy; veď predsa nebolo možné ničiť dielo tak slávneho a záslužného cirkevného otca, užívané na účely čisto latinského obradu. Za týchto okolností, i po všetkých dramatických historických udalostiach a prenasledovaniach, sa v určitom zmysle glagolika zachovala až do nedávnej minulosti v latinskej liturgii niekoľkých malých lokalít v Dalmácii.

Keďže takmer všetky dodnes známe staroglagolské rukopisy sú cirkevnou literatúrou úzko spätou s latinským obradom, v minulom storočí niektorí "prolatínski" bádatelia v snahe dokázať a odôvodniť existenciu latinského obradu na niektorých pôvodne cyrilometodejských územiach (napr. územie dnešnej Moravy, Chorvátska, Poľska, Slovenska, Čiech atď.) začali propagovať a rozširovať vedecky nedoloženú a vôbec nepotvrdenú hypotézu, že sv. Cyril vraj vytvoril a priniesol na Veľkú Moravu glagolské písmo a latinský obrad.

V celom spore, ktorý už takmer 200 rokov trvá vo svete filológie o tom, ktorá z dvoch abecied (cyrilika alebo glagolika) bola vytvorená sv. Cyrilom,

prakticky vôbec nejde o spor o "písmenká", ale v skutočnosti ide o zastretý spor o tom, ktorý obrad je na cyrilometodejských územiach prvotný, a teda, ktorý obrad – či byzantský (gréckokatolícky) alebo latinský (rímskokatolícky) bol sv. bratmi zavedený na území Veľkej Moravy.

Keďže takmer všetky dnes známe glagolské pamiatky sú latinského obradu a naopak, všetky cyrilské pamiatky sú byzantského (gréckokatolíckeho) obradu, z toho vyplýva, že ak teda sv. Cyril priniesol glagoliku, priniesol aj rímskokatolícky obrad a naopak, ak je autorom cyriliky zaviedol východný byzantský (gréckokatolícky) obrad. Snaha presvedčiť svet, že sv. Cyril je autorom glagoliky, skrýva v sebe nie boj o "písmenká", ale prianie želané prolatínskymi bádateľmi "dokázať", že sv. Cyril a Metod priniesli rímskokatolícky obrad. Takto sme svedkami skutočnosti nemajúcej vo svetových dejinách obdobu, že po takmer tisícročnom "vichingovskom" a doslova protikatolíckom ničení cyrilometodejského diela, sám ničiteľ sa snaží privlastniť si zásluhy i slávu, ako aj mozole svojich obetí. Treba si však uvedomiť, že takýto postoj k dejinám je veľkou brzdou v zjednotení sa latinskej a pravoslávnej Cirkvi.

Táto tendencia, ktorá začala v minulom storočí a bola podporená i mylnými tvrdeniami niektorých latinských bádateľov v oblasti liturgie (Vašica a jeho hypotetická "Petrova omša"…[251]), je dodnes preferovaná v snahe o potlačenie byzantskej tradície a gréckokatolíckeho obradu na všetkých cyrilometodejských územiach, čo silne negatívne narušuje, ba dokonca úplne znemožňuje ekumenické snahy medzi Východom a Západom. Pravoslávny Východ totiž veľmi dobre pozná skutočnosť a fakt latinizácie, ktorá dodnes prebieha v skrytých či úplne otvorených formách na všetkých územiach, kde sa stýka byzantský obrad s latinským.[252] Pokiaľ sa pravda nepovie nahlas i v cyrilometodejskej otázke, podobne, ako sa to už povedalo na najvyššej úrovni ohľadom upálenia Giordana Bruna, k jednote Cirkvi nikdy nedôjde.

6. Vznik neocyriliky

Na predošlých stránkach bolo ukázané, že autorom cyriliky (ruskej hramoty) je sv. Cyril a následným deformátorom Cyrilovej abecedy-azbuky, teda strojcom glagoliky (permskej hramoty) je akýsi Štefan. Abeceda sv. Cyrila (cyrilika) bola v postglagolskom období doplnená niekoľkými novými znakmi – túto doplnenú cyrilskú abecedu nazývame «neocyrilika». Autorom neocyrilských doplnkov bol s najväčšou pravdepodobnosťou žiak sv. Cyrila a Metoda – sv. Kliment. Neocyrilskú abecedu poznáme a užívame dodnes.

O tom, že nové neocyrilské tvary písmen do originálnej azbuky (podľa vzoru okrúhlej, tzv. bulharskej glagoliky) doplnil sv. Kliment, bulharský episkop a žiak sv. Cyrila, hovorí *Ochridská legenda*: «**моудрьствова же и образы иніє словесніє ꙗвленнѣишеє, паче ихже знааше прѣмоудри куриль**»[253] — *Potom vymyslel* (sv. Kliment) *pre väčšiu zreteľnosť aj iné tvary písmen než* (tie), *ktoré poznal premúdry Cyril…*

Prečo vznikla neocyrilika? Keltské a skýtske slovanské prostredie niekdajšieho Bulharského impéria, v ktorom si mladá slovanská kultúra ešte len prebojúvala cestu k životu, si vyžadovalo grafické znaky potrebné na zapísanie jednak tvrdej (roskej-skýtskej) výslovnosti vládnucej vrstvy, jednak mäkkej (keltskej-sarmatskej) s nosovými samohláskami, ako i moscho-iberskej výslovnosti.

Preto, tentoraz už do okrúhlej glagoliky po zoslabení prenasledovania, kvôli Rusom-Rusínom boli opätovne zaradené mnohé z písmen gréckych a tvrdých, ktoré boli z originálnej ruskej Cyrilom vytvorenej cyriliky v prvej fáze prenasledovania (pri vytváraní hranatej glagoliky) vyhodené. Niektoré z týchto písmen boli znovu zaradené dokonca v nezmenenom tvare (napr. «ϩ»). Tiež boli vytvorené a do okrúhlej glagoliky vsunuté nové znaky pre niektoré nosové samohlásky a mäkké zvuky užívané keltskou (sarmatskou) mäkkou a hlavne nosovou výslovnosťou. Pozri **obr. 14b**.

Po relatívnom časovom odstupe, hlavne v oblastiach, ktoré prestali byť pod priamou jurisdikciou Západu, sa začala plne slobodne užívať opäť ruská, sv. Cyrilom originálne vytvorená cyrilská abeceda, avšak prítomnosť obyvateľstva keltského-sarmatského, prípadne moscho-iberského pôvodu a tiež zmeny urobené počas užívania glagoliky (napr. nové glagolské usporiadanie písmen v abecede a pod.) zanechali svoje stopy i v neocyrilskej kultúre až dodnes. Pri spätnom prepisovaní písomných pamiatok z glagoliky do cyriliky – tentoraz už tzv. neocyriliky (často dokonca i vyškriabavaním glagolského textu z drahého

pergamenu a písaním nanovo cyrilikou-neocyrilikou, tzv. palimsesty) bolo potrebné dotvoriť nové cyrilské (neocyrilské) ekvivalenty (tvary-písmená) ku mäkkým keltským, v okrúhlej glagolike sa vyskytujúcim samohláskam — tieto sa totiž v originálnej cyrilike nevyskytovali. Tak boli napríklad vytvorené z tvaru glagolského «ꙗть» (ꙗ) neocyrilské nosové «ѧ», «ѧ» a obrátením jeho vrchnej časti tiež «ѫ» (**obr. 14b**). Tým samým faktom bola presunutá aj pôvodná cyrilská číselná hodnota «900» z cyrilského «ѣ» (атъ) na neocyrilské «ѧ». O tomto doplnení originálnej cyrilskej abecedy neocyrilskými písmenami (o tzv. opravovaní sv. Cyrilom vytvorenej cyriliky) hovorí aj mních Chrabr (pozri pozn. 205). Keďže glagolika užívala písmená «азъ», «єстъ» ako mäkké hlásky, nerozlišujúc takto medzi zvukmi *a - ja* prípadne medzi zvukmi *e - je* (pretože všetko sa vyslovovalo mäkko) a pôvodná cyrilika ich naopak poznala len ako tvrdé, museli byť dotvorené aj nové neocyrilské tvary pre iotované písmená *a, e*, (ꙗ, ѥ)[254] pričom sa použili staré cyrilské znaky «а», «є», prípadne neocyrilské nosové «ѧ», «ѫ» (ѩ, ѭ)v kombinácii s glagolským znakom «ь» (ı). Vidíme to i v starých akrostichoch 12.-13. storočia. Glagolské, v určitom zmysle chaotické, poradie písmen však už viacej nebolo menené. Takto vznikla «neocyrilika» tzv. postglagolského obdobia v tvare, v akom ju poznáme a sa v staroslovančine užíva dodnes.

7. Záver

Táto práca vrhá, na prvom mieste, viacej svetla na veľmi závažnú historickú a donedávna slabo objasnenú skutočnosť predcyrilského slovanského písma. Správa *Žitia Konštantínovho*, ktorá nedávala mnohým slavistom spokojne spávať, hovorí, že sv. Cyril tesne pred svojou cestou na Veľkú Moravu, a teda pred vytvorením slovanskej abecedy a prekladom liturgických kníh do staroslovanskej reči, na ceste k Chazarom, kdesi v meste Korsune (Cherson – meno staroslovanského boha Chorsa) našiel Evanjelium a Psaltyr napísané «**рѡсьскы (рѡγшькыими) писмены**». Tiež našiel človeka, ktorý vedel čítať tieto knihy a sám zrazu, po krátkej chvíli začal čítať. Išlo o zárezové, ryskové-ruské písmo, ktorého írska varianta je dnes známa pod názvom «ogamické písmo».

Čo sa týka osoby-tvorcu slovanskej abecedy v kresťanskom období, tradícia vždy a všade na svete pokladala za autora cyriliky (azbuky) výlučne sv. Cyrila (+869), po ktorom, ako po svojom autorovi, dostala táto abeceda i svoje pomenovanie. Názor, že sv. Cyril vytvoril a priniesol medzi Slovanov glagoliku nie je originálny a vôbec nie je starý (serióznejšie formulovaná hypotéza sa objavuje len koncom minulého storočia).

I keď staroslovanské písomné pamiatky, ktoré sú písané glagolikou, obsahujú jazykové zvláštnosti staršie ako cyrilské pamätníky, to však ešte neznamená, že glagolika je pôvodnou a originálnou abecedou vytvorenou sv. Cyrilom. I napriek tomu, že v dodnes zachovaných glagolských pamiatkách sa čiastočne objavujú starodávne lexické zvláštnosti, a i napriek tomu, že sa v nich častejšie vyskytujú a objavujú grécke slová, ešte nepreložené do staroslovanského jazyka, a taktiež, že je v nich naozaj zafixovaná starodávna forma prostého aorista (minulého času), ktorá bola pozdejšie vytlačená novším sigmatickým aoristom, atď. atď… to ešte vôbec neznamená, že glagolika je prvou slovanskou abecedou, teda abecedou staršou než cyrilika. Ba dokonca ani objavenie tzv. palimsestov, kde bol cyrilský (neocyrilský) text napísaný na pôvodne skoršom glagolskom písme, nie je dostatočným argumentom proti prvenstvu cyriliky, ktorá bola už krátko po smrti sv. Metoda veľmi prísne a nemilosrdne prenasledovaná, zakazovaná, a všemožne ničená zo strany latinského kultúrneho sveta.

Na základe sfalšovanej pápežskej buly a zhubných intríg smutne preslávenéhо Vichinga mnohí pápeži, ktorí boli falošnou bulou podvedení a dezorientovaní, priamo zakazovali cyriliku a cyrilometodejskú staroslovanskú Liturgiu

sv. Jána Zlatoústeho. Vichingovým pričinením "zmizli" aj všetky archívne dokumenty pápeža Jána VIII., v ktorých tento pápež slávnostne a s veľkým nadšením schválil, povolil a vrelo odporúčal celé cyrilometodejské misijné dielo. Preto jeho nástupcovia na základe falošnej buly a falošných dokumentov nemajúc možnosť overiť správnosť týchto materiálov, následne zakazovali to, čo ich predchodca dovolil. Tak je napríklad známy výslovný zákaz cyriliky od pápeža Štefana V. (885-891), tj. hneď tesne po smrti sv. Metoda (+885). Po čom nasledoval pontifikát už vyššie spomínaného pápeža Formóza (891-896), jedného z najväčších neprajníkov cyrilometodejského diela – «trojjazyčníka a pilátnika» biskupa Formóza, a teda likvidácia nielen všetkej cyrilometodejskej literatúry (písanej originálnou tvrdou, Cyrilom vytvorenou azbukou-cyrilikou), ale i fyzická likvidácia cyrilometodejských kňazov a baziliánskych mníchov zo strany Nemcov-Frankov, zástancov rímskokatolíckej latinskej kultúry a franskej expanzie.

Prísny zákaz užívania cyriliky opakoval i pápež Ján X. (914-928) a pápež Ján XIII. (965-972). V 11. storočí to boli zas hlavne pápeži ako Alexander II. (1061-1073) a Gregor VII. (1073-1085) vo svojom *Breve* zo dňa 2. januára 1080 a mnohí iní.

Všetky tieto zákazy, ktoré sa opierali o mnohé falošné informácie a falošnú bulu *Industriae tuae*, využívala nemecká franská hierarchia na bezohľadné ničenie, vypaľovanie cyrilometodejských baziliánskych monastyrov gréckeho (avšak katolíckeho!) obradu. Všetky cyrilometodejské rukopisné knihy písané originálnou cyrilikou sa nekompromisne ničili a pálili. Preto je len logické, že väčšiu a mnohokrát jedinú šancu na prežitie a záchranu mali v tomto smutnom období iba texty narýchlo prepísané do glagoliky (hranatej tzv. chorvátskej). Po zoslabení prenasledovania a hlavne v čase, keď Bulharsko prestalo byť pod latinskou jurisdikciou a teda germánskym vplyvom, a začalo slobodne rozvíjať svoju vlastnú cyrilometodejskú slovanskú kultúru a tradíciu, pokračuje predtým násilne prerušený rozkvet starej cyrilskej písomnosti. V časoch slobody boli glagolské texty spätne prepisované do milovanej a veľmi praktickej cyriliky a to často dokonca na tých istých kožených pergamenoch, ktoré boli ináč ako materiál užívaný na písanie veľmi drahé a ťažko dostupné (palimsesty).

Prenasledovanie cyriliky, a to už v prvých rokoch svojej existencie spôsobilo, že dnes sa nám nezachovali najstaršie cyrilské rukopisy z 9.-10. storočia písané originálnou cyrilikou. Máme len niektoré glagolské rukopisy (11. storočie), ktoré takto budia falošný dojem, že glagolika je prvotná. To je jeden z dôvodov, ktorým sa nechali pomýliť viacerí zo súčasných bádateľov staroslovanskej literatúry, takže pokladali glagoliku za staršiu abecedu. Prenasledovanie a spätné prepisovanie z glagoliky do cyriliky (neocyriliky) vysvetľuje i fakt, že v nie-

ktorých cyrilikou (neocyrilikou) písaných starých rukopisoch a spisoch sa sporadicky vyskytujú jednotlivé glagolské písmená, ba dokonca niekedy i celé slová napísané glagolikou.

V cyrilskom spise «**книга пророковъ**» prepísanom v roku 1499 v Novgorode z iného spisu z roku 1047 sa v závere hovorí, že tento rukopis bol opísaný «**ис коуриловицѣ**», pričom však v ňom nachádzame i jednotlivé glagolské písmená.[255] Fakt, že text bol opísaný z cyriliky a že obsahuje niektoré glagolské písmená tiež priviedol niektorých bádateľov dokonca k mylnej hypotéze, že glagolika sa niekedy dávno nazývala cyrilikou, čo je ináč absurdum. Existencia paleograficky starších glagolských spisov však, ako bolo vyššie naznačené, nie je samo o sebe dostatočným dôkazom primátu glagolskej abecedy. V skutočnosti bol vyššie spomínaný text opísaný dvakrát, najprv z originálnej cyriliky do glagoliky a neskôr, druhýkrát, opäť do cyriliky (tentoraz neocyriliky). To vysvetľuje aj skutočnosť, že text obsahuje glagolské zvyšky a výslovne sa v ňom uvádza, že bol opísaný «**ис коуриловицѣ**» i keď je písaný neocyrilikou. Prenasledovanie originálnej cyriliky hrá v histórii a v bádaní o slovanskej písomnosti a kultúre totiž veľmi dôležitú a nezanedbateľnú rolu.

Pri posudzovaní pôvodu oboch abecied: dalmátskej glagoliky a slovanskej cyriliky je nemálo dôležitým faktom, že cyrilika a glagolika, i keď sú písané odlišnými písmenami, vykazujú úžasnú podobnosť. Niektoré písmená vyjadrujúce špecificky slovanské zvuky, ako napr. «**ш**», «**щ**» (**ш, ѿ**) a pod. sú v oboch abecedách takmer úplne totožné, čo nemôže byť vonkoncom výsledkom náhody, ale naopak, svedčí o tom, že jedna abeceda vznikla z druhej, a že tvorca druhej abecedy (neskoršej) musel určite poznať prvú!

Ponúkajú sa tri hypotézy:[256]

1.) alebo mali obidve abecedy nejaký spoločný prototyp, z ktorého boli odvodené,

2.) alebo glagolika ovplyvnila cyriliku,

3.) alebo cyrilika vplývala na glagoliku.

1.) Prvá z hypotéz môže dostatočne objasniť grafickú podobnosť len tých glagolských a cyrilských písmen, ktoré boli zostavené podľa vzoru z iných abecied. Avšak táto varianta neobjasňuje nepochybnú a dokonca ešte väčšiu podobnosť nových, samostatne vytvorených cyrilských alebo glagolských písmen (napr. «**ща**», «**оукъ**» atď.).

2.) Druhá hypotéza, tj. vplyv glagoliky na cyriliku, veľmi dobre vysvetľuje grafickú blízkosť nových cyrilskych písmen (označujúcich slovanské zvuky) s gla-

golskými, ale nijako nemôže vysvetliť podobnosť cyrilských písmen ku glagolským, ktoré sú presnou napodobeninou gréckeho ústavu a bez akejkoľvek pochybnosti boli aj z neho prevzaté.

Problém nerieši ani kombinácia vyššie spomenutých hypotéz, podľa ktorej cyrilské písmená vyjadrujúce spoločné grécko-slovanské zvuky boli vzaté z gréčtiny a nové cyrilské písmená boli zostrojené podľa vzoru glagoliky. V tomto prípade vzniká otázka: prečo tvorcovia cyriliky prevzali grécke písmená bez akýchkoľvek zmien a formu mnohých glagolských písmen zmenili takmer na nepoznanie?

3.) Zostáva teda tretia varianta, podľa ktorej bola prvou abecedou cyrilika a na základe nej bola zostrojená glagolika. Takto sa krásne vysvetľuje podobnosť glagolských písmen s cyrilskými tiež u tých písmen, ktoré majú svoj prototyp v gréčtine, ako aj u tých, ktoré boli zostavené samostatne. Ľahko sa vysvetlí aj podstatná odlišnosť oboch abecied, veď netreba zabúdať, že cyrilika bola (a dodnes na mnohých miestach aj je) prenasledovaná a tvorca glagoliky sa zjavne snažil do takej miery zmeniť vzhľad písmen, aby sa podľa možnosti čo najmenej podobali na svoje prototypy.

Úžasná presnosť, jednoduchosť, praktičnosť, vedeckosť cyriliky, úzko sa opierajúca o grécku a hebrejskú (fénickú) abecedu – v porovnaní so zbytočne zložitou, ťažkopádnou, nepraktickou a neživotaschopnou, laicky poprehadzovanou glagolikou, nerešpektujúcou dokonca ani historický pôvod a legatúrny vznik jednotlivých písmen, ktorej vznik a pôvod sa ešte dodnes nikomu nepodarilo presvedčivo dokázať, ako aj storočia ba celé tisícročie stará tradícia dokazuje, a nikoho nenecháva na pochybách, o prvotnosti a pôvodnosti cyriliky, pri zohľadnení historicky istého faktu jej nemilosrdného prenasledovania.

Ide o analogickú situáciu, ktorú si pamätáme zo školských lavíc: Keď dvaja žiaci odovzdajú takmer navlas rovnakú slohovú prácu, použijúc v nej tie isté slovné spojenia a zvraty, je prakticky úplne nemožné, aby podobnosť vznikla náhodou – nezávisle od seba. Učiteľ teda vie, že jeden opísal od druhého. Porovnaním oboch prác, z ktorých jedna ukazuje, že žiak látke rozumel a chápal príčiny, prečo písal práve tak a nie ináč, a druhá, podobná prvej, zasa vykazuje chyby a zjavné nelogičnosti, učiteľ okamžite odhalí podvodníka. Glagolika je tiež zložitá a nedokonalá kópia dokonalej a presnej cyriliky, vytvorená za jediným prvotným účelom: zamaskovať pravý pôvod slovanského písma a zachrániť tým slovanskú kultúru a písomnosť pred násilnou likvidáciou. Stalo sa tak v dalmátskych prímorských krajoch, v slovanskom síce, ale rímskokatolíckom prostredí, ktoré súc pod priamou latinskou jurisdikciou, neprajnícky orientovanou k cyrilskej kultúre, si chcelo zachovať slovanské písmo, neprerušiac však styky so zá-

padným kresťanstvom.

Na záver tejto práce možno uviesť smutné, ale zároveň veľmi pravdivé slová slovenského spisovateľa a intelektuála Svätozára Hurbana Vajanského (1847-1916), ktoré predniesol 21. apríla 1885 v Kyjeve na oslavách 1000-cého výročia smrti sv. Metoda, v mene svojho otca – slovenského národného buditeľa – evanjelického superintendenta (biskupa) Jozefa Miloslava Hurbana (uzákonil spolu so Štúrom a Hodžom spisovnú slovenčinu) a v mene celého slovenského národa:

> «*My* (tj. Slováci) *stratili sme všetko: stratili sme vieru Metodovu* (tj. stratili katolícku vieru a grécky obrad, inými slovami: «stali sme sa evanjelikmi»), *stratili bukvu* (tj. stratili azbuku-cyriliku vymeniac ju za latinskú abecedu), *no nestratili sme vernosť ku Slovanstvu. My, slabí, nemohli sme dôstojne zasvätiť pamiatku Metodovu, no práve preto ďakujeme vám, že vy silní svätíte ju takýmto veľkolepým spôsobom…*»[257]

Za Slovákov sa na týchto oslavách zúčastnili okrem S.H. Vajanského aj Jozef Škultéty a nitriansky advokát Pavel Valášek.

Plnými dedičmi cyrilometodejského pokladu sú teda len tí Slovania, ktorí si zachovali:

1.) *byzantský východný obrad*,
2.) *cyriliku* a
3.) *katolícku vieru*.

Na Slovensku sú to dnes gréckokatolíci-Rusíni. Žiaľ len, že vo svojej viac ako 5000 rokov starej domovine už zrazu nie sú doma, lebo ich nešťastnejší bratia (Tótság), ktorí podľa slov S.H. Vajanského stratili nielen cyrilometodejský gréckokatolícky obrad, ale i vieru i písmo a neskôr s pomocou jezuitov obnovili len vieru, zabudli, čím ešte donedávna (tj. do príchodu Turkov a protestantizmu) aj oni boli. Hlavné je však, že pod heslom: «Dedičstvo otcov zachovaj nám Pane» likvidujeme samých seba. Národ bez histórie totiž neexistuje.

Gréckokatolícky mukačevský episkop Andrej Bačinský (1773-1809) vo svojom *Obežníku* zo dňa 1. januára 1806 adresovanom všetkým gréckokatolíckym parochom-kňazom Mukačevskej eparchie (ktorej súčasť tvorila i dnešná Prešovská eparchia a Košický exarchát) otcovsky napísal varujúce a veľmi vážne slová (citujeme doslovný text):

> «Возлюбленнии сынове пароχи. На содержаніе въ своемъ составѣ коетw либw народа, не есть большагw и крѣпчайшагw союза нежели содержаніе природнагw отеческагw и матернагw своегw ѣзыка, письма и набоженства; ѣкоже и вw преки: иск8ствомъ и многими прикладами ѣавно есть, ѣкw

аще который народъ природнагw началнагw своегw ꙗзыка лишатисѧ и гнꙋшатисѧ начинаетъ, абіе тѣмъ самымъ и самый народъ въ растлѣнное премѣненіе приходитъ, пw извѣстномꙋ прикладꙋ и свѣдѣтельствꙋ Моравскагw и Чешскагw народа, иже wтъ свят. Отець Кирилла и Меѳодіа пріемше свѣтъ восточнагw набоженства, послѣ же съ залишеніемъ и премѣненіемъ сегw, всѧчески премѣнисѧ. Возрѣте на сꙋсѣдныхъ заграничныхъ соплеменниковъ, не имѣете ли, сынове, изъ сеѧ части причины боꙗтисѧ подобнагw съ временемъ премѣненіѧ? Nw чтw на иныхъ народѣхъ зрѣти, внемли и бодрствꙋй ꙋгрwрꙋсскаѧ Дїоецезіе Мꙋкачевскаѧ, да не и тебѣ тое слꙋчитсѧ сw залишеніемъ wтеческагw и матернагw своегw ꙗзыка и письма».[258] — «Drahí synovia – parochovia. Na udržanie celistvosti akéhokoľvek národa neexistuje väčšie a silnejšie puto, ako udržanie svojho vlastného prirodzeného, otcovského a materinského jazyka, písma a náboženstva. A to isté platí naopak: skúsenosť a mnohé zjavné príklady dokazujú, že ak niektorý národ začína opúšťať a odťahovať sa od svojho pôvodného a prirodzeného jazyka, tým samým aj dotyčný národ postupne podľahne v rozkladnú zmenu podľa známeho príkladu a svedectva Moravského a Českého národa, ktoré od sv. otcov Cyrila a Metoda prijali svetlo východného náboženstva a v počiatkoch mali sloveno-ruský jazyk, písmo i náboženstvo. Neskôr so zanechaním a zmenou (jazyka, písma i náboženstva), sa začali svojvoľne a ľubovoľne meniť. Pozrite len na susedných zahraničných súkmeňovcov. Či sa nemáte, synovia, z tej istej príčiny báť podobného postupného zničenia (zmeny)? Ale čo je možné vidieť na iných národoch; zamysli sa a horli uhroruská Mukačevská diecéza, aby sa i tebe neprihodilo to isté, keď zanecháš otcovský a materinský jazyk a písmo».

Génius, zvaný Filozof (sv. Cyril), ktorého dielo a práca pretrváva už viac ako jedno tisícročie, nevytvoril glagoliku, ktorá sa nikde nepoužíva a dokonca ani nenesie jeho meno. Jeho (sv. Cyrila), ako tvorcu cyriliky, možno plným právom nazvať nielen Apoštolom Slovanov, ale dokonca «Otcom Slovanov», pretože týmto svojim dielom prakticky zachránil posledné európske zvyšky Slovanov (ktoré existujú dodnes) pred zánikom, aký postihol západnú časť Európy a vôbec všetkých zo slovanského rodu, ktorí neprijali cyriliku (Albánsko, Prusko, polabskí Slovania… nepočítajúc do toho ešte staršie predhistorické vrstvy Slovanov vo Francúzsku, Španielsku, Írsku atď.).

Niekoľko nových myšlienok, ktoré prináša táto práca:

☛ Praslovania už pred príchodom sv. Cyrila a Metoda poznali a užívali čiarové-ryskové-ruské písmo, ktorého írska varianta je dodnes známa pod názvom «ogamické písmo».

☛ Sv. Cyril vytvoril cyriliku a nie glagoliku. Autorom glagoliky je Štefan.

☛ Cyrilika je teda staršia než jej pozdejšia deformácia zvaná glagolika.

☛ Glagolika vznikla ako dôsledok prenasledovania cyriliky a celého byzantského obradu na slovanských územiach.

☛ Chorvátska (hranatá) glagolika je staršia ako jej bulharská varianta (okrúhla glagolika).

☛ Dnes známa a užívaná staroslovanská abeceda nie je originálna, má doplnené niektoré nové písmená (je to neocyrilika, tzv. postglagolského obdobia).

☛ Usporiadanie písmen v originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuke-cyrilike bolo iné – nie také, aké je v dnešnej azbuke moderných cyriliku užívajúcich jazykov.

☛ Písmeno «ѣ» bolo v abecede sv. Cyrila a Metoda (cyrilike) absolútne posledným v poradí, preto bolo po vzore fénickej abecedy označené krížom.

☛ Písmeno «ѣ» sa originálne v cyrilometodejských časoch vyslovovalo tvrdo (ä), podobne ako i celá originálne cyrilometodejská abeceda.

☛ Glagolika dostala svoj názov na základe rozdielnej výslovnosti písmena «г» (**глаголи**), ktorého glagolská (keltská) výslovnosť sa výrazne líšila od vý-

slovnosti cyrilského (skýtskeho) originálu. Rozdiel výslovnosti tohto písmena bol a i dodnes je vlastne najcharakteristickejším a najevidentnejším zvukovým rozdielom medzi oboma abecedami.

☛ Písmeno «**ь**» dnes známe ako «mäkký znak» sa originálne nazývalo «**ѡ҃сь**», dnešná interpretácia ako tzv. «mäkký jer» je nesprávna.

☛ Staroslovanský «**єръ**» (**ъ**) sa v skutočnosti zachoval aj v germánskych a románskych jazykoch ako koncovka *-er*; a «**ѡ҃сь**» (**ь**) analogicky ako koncovka *-us*.

☛ Starovekí Kelti, Skýti a Moscho-Iberi sú tri praslovanské plemená. Evidentné stopy ich reči nachádzame i dnes na Slovensku (zemplínština-šariština, rusínština, slovenčina…).

☛ Zemplínština a šariština (Michalovce, Trebišov…, Holič, Skalica, Stará Halič…) sú modifikáciami jazyka Praslovanov-Keltov.

☛ Rusínština (Medzilaborce, Stará Ľubovňa, Snina, Svidník…, ba aj Trnava…) je modifikáciou jazyka Praslovanov-Skýtov.

☛ Moderná spisovná slovenčina (stredné Slovensko) nesie výrazné stopy jazyka Praslovanov Moscho-Iberov.

Skratky používané v texte:

angl. — anglické;
arch. — archaické;
att. — attické;
brus. — bieloruské;
CCEO — *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*;
CIC — *Codex Iuris Canonici*;
čes. — české;
dat. — datív;
gemer. — gemerské;
gen. — genitív;
gr. — grécke;
hebr. — hebrejské;
ion. — iónske;
kelt. — keltské;
chorv. — chorvátske;
lat. — latinské;
lit. — litovské;
maď. — maďarské;
MMFH — *Magnae Moraviae Fontes Historici*;
mosk. — moskovské;
nem. — nemecké;
perz. — perzské;
poľ. — poľské;
prasl. — praslovanské;
praž. — pražské;
rom. — rómske;
rum. — rumunské;
SBS — *Slovenský biografický slovník*;
skýt. — skýtske;
slov. — slovenské;
srb. — srbské;
stsl. — staroslovanské;
tal. — talianské;

ukr. — ukrajinské;
zempl. — zemplínske.

Použitá literatúra: ● *Antiguo persa*. Gramatica inscripciones por Wilhelm Brandestein con un Lexico Etimologico por Manfred Mayrhofer, Manual de linguistica indoeuropea, Cuaderno III, Madrid, 1958; ● ARANY A., «Zprávy o dialektologických štúdiách v Gemeri v doline Slanskej», *Carpatica I-a*, Sbor pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, Praha, 1936; ● BENEŠEVIČ V.N., *Syntagma XIV titulorum sine scholiis secundum versionem palaeo-slovenicam adjecto textu graeco e vetustissimus codicibus manuscriptis exarato*, I, Petropoli, 1906; ● BERKY J., PROKOP J., STOJKA M., *Slovensko-rómsky, rómsko-slovenský slovník*, Bratislava, 1996; ● BREHIER L., «Palaeography», *The Catholic Encyclopedia*, XV, str. 406; ● BRÜCKNER A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa, 1970; ● *Byzantine Catholic World*, Pittsburgh, Sunday, June 25, 1989; ● CONTE F., *Gli Slavi*, Torino, 1991; ● CRĂNJALĂ D *Rumunské vlivy v Karpatech* (Studie etnografická, Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, č. 10), Praha, 1938; ● McCURDY J.F., «Semitic religion», *A New Standard Bible Dictionary*, New York, 1936, str. 825; ● McCURDY J.F., WORRELL W.H., «Etnography», *A New Standard Bible Dictionary*, New York, 1936, str. 239; ● *Dedičstvo sv. Cyrila a Metoda (Brázdou Metodovou)*, Michalovce, 1942; ● DERMAISONS J.J.P., *Dictionnaire Persan-Français,* I-IV, Rome-Vatican, 1910; ● DEVOTO G., «Celti», *Enciclopedia italiana*, IX, Milano-Roma, 1936, str. 678; ● DEVOTO G., «Epigrafia», *Enciclopedia italiana*, XIV, Milano-Roma, str. 84; ● DIRINGER D., «Etruscan alphabet», *The New Encyclopaedia Britannica*, I, Chicago-London-Toronto…, 1980, str. 624; ● DORUĽA J., *Krátky slovník slovenského jazyka*, Bratislava, 1987; ● DVORNÍK F., *Byzantské misie u Slovanů*, Praha, 1970; ● DVORNIK F., *Lo scisma di Fotio*, Roma, 1949; ● DVORNIK F., *Gli Slavi*, Padova, 1974; ● *Encyklopedie Bible*, II, Bratislava, 1992; ● *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, I, Praha, 1989; ● FORCELLINI AE., *Lexicon totius latinitatis*, I-V, Patavii, 1940; ● FUČIĆ B., *Glagoljski natpisy*, Zagreb, 1982; ● FURLANI G., «Urartu», *Enciclopedia cattolica*, XII, Città del Vaticano, 1948-1954, str. 896-898; ● GĄSSOWSKI J., *Dejiny a kultúra starých Slovanov*, Bratislava, 1969; ● GESENIUS W., *Neues hebräisch-deutsches Handwőrterbuch*, «Aleph», Leipzig, 1815; ● GIANNELLI G., «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 380; ● GREGOIRE L., «Rasena», *Dictionnaire Encyclopédique d'Histoire, de Biographie, de Mythologie et de Geographie,* Paris, 1871, str. 1638; ● GRIVEC F. - TOMŠIĆ F., «Constantinus et Methodius Thessalonicenses», *Fontes*, Zagreb, 1960, str. 72-73; ● GWAGNINUS A., *Kronika Ziemie Rvskiey*, III, Krakow, 1611; ● HAVLIK L.E., «Duklianska kronika a Dalmatska legenda», *Rozpravy československé akademie věd*, Praha, 86/2 (1976) str. 4; ● *Herodoti Halicarnassei Historiarum Libri IX*, Francofurti, MDCVIII; ● HOMER, Odyseja – przekład z greckiego Józefa Wittlina, Londyn, 1957; ● HORÁK E.,

Slovensko-srbochorvátsky turistický slovník, Bratislava, 1987; ● HOUSTON J.M., «Hrom», *Nový biblický slovník*, Praha, 1996, str. 301; ● HÚSEK J., *Hranice medzi zemí Moravskoslezskou a Slovenskem* (Studie etnografická, Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze), Praha, 1932; ● HYDE D., «Ireland», *The Catholic Encyclopedia*, VIII, New York, 1913, str. 124; ● *Chronica Hungarorum,* impressa Budae, 1473, Typis similibus reimpressa, Budapestini, 1900; ● JANEŠOVÁ J., *Taliančina pre samoukov*, Bratislava, 1986; ● JOHANNES de THWROCZ, *Chronica Hungarorum*, Civitate Brunensi, rok 1488; ● JOUGAN A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań-Warszawa-Lublin, 1958; ● KUSAK D., *Hrady a zámky v Československu*, Bratislava, 1990; ● LACKO M., *Sv. Cyril a Metod*, Rím, 1971 (1990); ● LACKO M., *Unio Užhorodensis Ruthenorum Carpaticorum cum Ecclesia Catholica*, Roma, 1965; ● LADIŽINSKÝ Š., «Rusíni na Slovensku», *OS – Fórum občianskej spoločnosti*, Bratislava, jún 1997, str. 33-39; ● LAMBTON A.K.S., *Persian Vocabulary*, Cambridge, 1969; ● LAPÔTRE A., *L'Europe et le Saint Siêge a l'ipoque Carolingienne,* Première partie: Le Pape Jean VIII., Paris, 1895; ● LEVESQUE P.CH., *Storia di Russia*, I, Milano, 1825; ● *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I-IV, Praha, 1958-1983; ● *Magnae Moraviae Fontes Historici*, I-IV, Brno, 1966-1971; ● MAGOCSI P.R., «The Carpatho-Rusyn Research Center and Czecho-Slovakia», *Carpatho-Rusyn American*, Pittsburgh, XVII, 3 (1994) str. 1-12; ● MAGOCSI P.R., *Our People* (Carpatho-Rusyns and Their Descendants in North America), North York, 1994, str. 76-77; ● MAYER G., «Sorabi», *Enciclopedia italiana*, XXXII, Milano, str. 152; ● MEILLET A., *Grammaire du Vieux – Perse*, Paris, 1931; ● *Michel Europa – Katalog Ost 1997/98*, München; ● MIKLOSICH F., *Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen*, Wien, 1886; ● MIKLOSICH F., *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, 1862-1865; ● MORAVCSIK GY., JENKINS R.J.H., *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*, Washington, 1967; ● MRÁZ A., «K zmyslu cyrilometodejskej idey na Slovensku v druhej polovici 19. st.», *Veľká Morava a naša doba*, Bratislava, 1963, str. 176-178; ● *Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimil*a, Praha, 1958; ● *The New Encyclopaedia Britannica, Macropaedia*, I, Chicago-London-Toronto…, 1980; ● *The New Encyclopaedia Britannica*, *Micropaedia*, VII, Chicago-London-Toronto…, 1980; ● *The New Encyclopedic Dictionary of The English Language*, Chicago, 1965; ● NIEDERLE J., NIEDERLE V., VARCL L., *Mluvnice řeckého jazyka*, Praha, 1974; ● OMERO, Odissea, Nella versione di Ippolito Pindemonte con introduzione e note di Arturo Avelaroli, Firenze; ● PAGLIARO A., «Persia», *Enciclopedia cattolica*, IX, Città del Vaticano, 1948-1954, str. 1218; ● PAPROCKI B., *Herby rycerstwa polskiego*, Krakow, 1584; ● «Paradoxy z našej histórie…», *Blahovistnik*, Prešov, 9, 10, 11 (1997) str. 246, 266-267, 296-297; ● PARETI L., «Etruschi», *Enciclopedia italiana*, XIV, Milano, str. 511; ● PŘIKRYL F., *Sv. Kliment u Osvětiman*, Brno, 1890; ● RIBEZZO F., «Italici», Enciclopedia italiana, XIX, Milano-Roma, str. 1053; ● ROMANO G.M., *Dizionario di erudizione Storico-Ecclesiastica*, vol. 59, Venezia, 1852; ● SALACHAS D., «Problematiche interrituali nei due Codici orientale e latino», *Apollinaris*, Roma, LXVII, 3-4 (1994) 635-690; ● SIMÓN H., PRADO I., *Praelectiones Biblicae, Vetus Testamentum*, I, Taurini-Romae, 1940; ● *Slovenský biografický slovník (od r. 833 do r. 1990)*, I-VI, Martin, 1986-1994; ● *Slovník antické kultúry*, Praha, 1974; ● STRONG J., *A concise distionary of the words in the hebrew Bible*,

Madison, 1890; ● ŠAFAŘÍK P.J., *Památky hlaholského písemnictví*, Praha, 1853; ● ŠPAŇÁR J., *Latinsko-slovenský slovník*, Bratislava, 1987; ● TACZANOWSKI W., «Czerwona Ruś», *Encyclopedyja Powszechna*, VI, Warszawa, 1861, str. 478-479; ● TICHÝ F., *Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi* (Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, č. 11), Praha, 1938; ● TIMKOVIČ G.A., «Postriženie», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) 25-31; ● TIMKOVIČ G.A., «Pôvod 'Cigánov'», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) 101-123; ● TIMKOVIČ G.A., «Prečo je Antichrist, ktorý má prísť pred koncom sveta označený číslom 666?», *Blahovistnik*, Prešov, 2 (1998) 37-39; ● TIMKOVIČ G.A., «Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) 53-90; ● TIMKOVIČ G.A., «Sv. Cyril a Metod priniesli a šírili na Veľkej Morave byzantskú liturgiu sv. Jána Zlatoústeho», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) 91-135; ● TIMKOVIČ G.A., TIMKOVIČ J.V., «Kríž», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) 5-23; ● TURCHI N., «Etruschi», *Enciclopedia italiana*, XIV, Milano, str. 522; ● VARSÍK B., «Vznik názvu Slovák vo svetle historických dokladov», *Kontinuita medzi veľkomoravskými Slovienmi a stredovekými severouhorskými Slovanmi (Slovákmi)*, Bratislava, 1994, str. 272; ● VASMER M., *Russisches Etymologisches Wőrterbuch*, I-III, Heidelberg, 1953-1958; ● VESELÝ J.M., *Most a cesta domů*, Řím, 1989; ● VIDA G.L.D., «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 372-378; ● *Webster's Dictionary of the English language unabridged*, New York, 1977; ● WEINGART M., *Skloňování jazyka staroslověnského*, Praha, 1927.

● БЕРЕЗАНСКАЯ С.С., *Северная Украина в эпоху бронзы*, Киев, 1982; ● ***Бїблїа сирѣчь книги свѧщенннагѡ писанїѧ ветхагѡ и новагѡ завѣта съ параллельными мѣстами***, **Санктпетербꙋргъ**, **҂аѡ҃**, - Репринтное издание, Москва, 1993; ● ГАРКАВИ А.Я., *Сказанія мусульманскихъ писателей о Славянахъ и русскихъ*, Санктпетербургъ, 1870; ● ГЕОРГИЕВ Е., «Основные вопросы возникновения старославянской (староболгарской) литературы и старославянского (староболгарского) языка», *Славянская философия*, I, 1958; ● ДАЛЬ В., *Толковый словарь живого великорусскаго языка*, I-IV, С.Петербургъ-Москва, 1903-1909; ● ДВОРЕЦКИЙ И.Х., *Древнегреческо-русский словарь*, II, Москва, 1958; ● ДОВАТУР А.И., *Народы нашей страны в 'Истории' Геродота*, Москва, 1982; ● ДУБОВ И.В., *Новые источники по истории древней Руси*, Ленинград, 1990; ● ДУХНОВИЧЬ А., *Літургическій катихизисъ или изъясненіе св. Літургіи и нѣкоторыхъ церковныхъ обрядовъ по новой скрижали въ душеполезное употребленіе Русиновъ*, Львовъ, 1854; ● ДЬЯЧЕНКО Г., *Полный церковно-словѧнскій словарь*, Москва, 1899; ● *Этимологический словарь славянских языков*, X, Москва, 1979; ● ИСТРИН В.А., *Возникновение и развитие письма*, Москва, 1965; ● ИСТРИН В.А., *1100 лет славянской азбуки*, Москва, 1988; ● ***Карпатъ***, **Ѵнгваръ**, **II** (1874) ч. 21; ● КРИВЧИК В.Ф., МОЖЕЙКО Н.С., *Старославянский язык*, Минск, 1985; ● **КꙋТКА І.**, ***Катихисїсъ малый или наꙋка православно-хрїстїанскаѧ сокращеннаѧ во благочестное воспитанїе юношества дїецесїи мꙋнкачовскїѧ составленнаѧ въ оунгварѣ, въ бꙋдинѣ градѣ***, 1801, fototypič-

né vydanie I. Udvari, Nyíregyháza, 1997; ● ЛАВРОВ П.А., «Дополнительная статья к Житию св. Кирилла в рукописи бывшей Московской духовной академии», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 36-37; ● ЛАВРОВ П.А., «Житие Константина», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 39-66; ● ЛАВРОВ П.А., «О писменѣхь чръноризца Храбра», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 162-164; ● ЛАВРОВ П.А., «Сказание о пермской грамоте», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 167-168; ● МИТРАКЪ А., *Мадьярско-русскій словарь*, Ужгородъ, 1922; ● НІМЧУК В., *Київські глаголичні листки*, Київ, 1983; ● ОНИШКЕВИЧ М.Й., *Словник бойківських говірок*, І, Київ, 1984; ● *Полное собраніе твореній св. Іоанна Златоуста*, І, Петербургъ, 1898; ● ПРЕОБРАЖЕНСКИЙ А.Г., *Этимологический словарь русского языка*, Москва, 1959; ● РУБИНЧИК Ю.А., *Персидско-русский словарь*, І, Москва, 1983; ● РЫБАКОВ Б.А., *Язычество древней Руси*, Москва, 1988; ● СРЕЗНЕВСКИЙ И.И., *Словарь древнерусского языка*, І, Москва, 1989 (1890); ● СТАНКАНИНЕЦЬ М., «Ци вы знаете», *Календарь Благовѣстника на рок 1933*, стр. 47; ● *Стоглавъ*, Казань, 1862; ● ТИХОМИРОВ М.Н., МУРАВЪЕВ А.В., *Русская палеография*, Москва, 1982.

[1] Obyvateľstvo Európy je jafetického pôvodu. Odvodzuje sa od najstaršieho Noeovho syna Jafeta, na ktorom spočíva zvláštne blahoslovenie Božie s prísľubom «rozosiatia» a «rozšírenia» jeho potomkov nielen vo svojich vlastných sídlach, ale i v sídlach Sémových (semitských) (porov. Gn 9,27). Jafet mal sedem synov (Septuaginta ich zdanlivo uvádza osem): Gomer, Magog, Madai, Jonan, ďalej dvojčatá Tubal a Mosoch, Thiras (Gn 10,2). Septuaginta uvádza zdanlivo až osem mien, avšak grécke «*ἐλισά*» pred menami Tubal a Mosoch znamená upozornenie *zaokrúhli*, tj. že týchto dvoch treba brať vždy spolu a neoddelene – pravdepodobne ako dvojčatá; Mosoch a Tubal vystupujú v Biblii naozaj všade spolu. V asýrskych nápisoch stretávame ich mená (Tabalé-Muské) tiež vždy spolu… (porov. J. F. Mc Curdy, W.H. Worrell, «Etnography», *A New Standard Bible Dictionary*, New York, 1936, str. 239); Štyria z Jafetových synov (Gomer, Magog a dvojčatá Mosoch a Tubal) sú praotcami troch praslovanských plemien: Keltov (Gálov), Skýtov (Rusov) a Mosko-Sibírčanov.

Staroveká maloázijská minca s božstvom troch praslovanských plemien (*Slovník antické kultúry*, Praha, 1974, str. 467).

[2] K pochopeniu mnohých lingvistických súvislostí treba vedieť, že všetci Praslovania si ctili jediného boha-slnko Chorsa-Perúna (v ženskej forme bohyňu Slávu-mesiac, mesačnú devu). Kráľovské plemeno Magog (Rusi) ho však uctievalo v podobe leva (lev je dodnes «kráľ zvierat») a neskôr v podobe okrídleného ohnivého jednorohého koňa (Perún); slovanské plemeno Gomer (Kelti-Gáli) v podobe ohnivého rohatého kohúta (Chors), neskôr orla (orol je dodnes «kráľ vtákov», porov. pozn. 43); slovanské plemeno Mosoch-Tubal zasa v podobe býka, samozrejme, tiež rohatého (porov. gr. «*Βάκχος*»; rohy býka v podobe kráľovskej koruny sú dodnes symbolom kráľovskej moci – pozri str. 50); Všetky tri vyobrazenia toho istého praslovanského božstva boli pozdejšie príčinou vzniku mytologického «grifa», tj. leva s krídlami a hlavou rohatého kohúta (orla) a zadnou časťou bylinožravca-býka; Podrobnejšie v nasledovných *Krásnobrodských zborníkoch*.

[3] Porovnaním primitívnych základných výrazov v starej latinčine a cyrilometodejskej staroslovančine prichádzame k prekvapivému záveru, že tieto dva zdanlivo cudzie jazyky sú si mnohokrát viac podobné než napr. latinčina a moderná angličtina, francúzština…, ktoré z latinčiny vznikli. Keby sa našli podobnosti latinsko-staroslovanské len v niektorých výrazoch bočného alebo nie príliš základného významu, mohli by sme sa domnievať, že tie slovanské kmene, ktoré prispeli k zničeniu Rímskeho impéria, dodatočne prevzali niektoré slová od premoženého kultúrnejšieho národa. Ale naopak, keď nachádzame v oboch starých jazykoch spoločné slová základnej primitívnej slovnej zásoby, ktorú ľudstvo užívalo od nepamäti, potom musíme pripustiť, že tieto slová u oboch národov majú spoločný pôvod (pozri pozn. 101, porov. P.Ch. Levesque, *Storia di Russia*, I, Milano, 1825, Introduzione).

[4] Herodot (5. st. pred Christom) vo svojej *Histórii* uvádza, že Skýti-králi sa nazývali «Paralati» (*Παραλάται*) a všetci Skýti bez rozdielu mali meno «Skoloti» (*Σκολοτους*), (*Herodoti Halicarnassei Historiarum Libri IX*, Francofurti, MDCVIII, cap. IV; porov. А.И. Доватур, *Народы нашей страны в 'Истории' Геродота*, Москва, 1982, стр. 101); Slovo «Paralati» pochádza z "iránskeho" jazyka a označuje národ Grékmi zvaný «Spori» (А.И. Доватур, *Народы…*, стр. 210), čo je však grécky ekvivalent slova «Рос-

сия» *Rusko* — porov. gr. «*σποράς*» *рассеяний* (И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, II, Москва, 1958, стр. 1496); Samotný výraz «Paralati» je odvodený zo spoločného základu spolu s talianským «parlanti», čo znamená *hovoriací* (porov. G.M. Romano, *Dizionario di erudizione Storico-Ecclesiastica*, vol. 59, Venezia, 1852, str. 279), tj. z talianského výrazu «parola» *slovo* – označuje teda «hovoriacich», tj. «slovanov» (tých, čo hovoria *slová*) – plemeno Slovanov. Je pravdepodobné, že i samotný, Herodotom užívaný výraz «*Σκολοτοις – Σκολοτοι*» je gréckou skomoleninou výrazu «*Σκλαβοι*» [čítaj *s(k)lavoi*], čo znamená *Slovania*.

[5] A.K.S. Lambton, *Persian Vocabulary*, «head», Cambridge, 1969, str. 275.

[6] Slovo "iránskeho" píšeme do zvislých úvodzoviek, nakoľko nejde o skutočne iránsky pôvod, ale zvyšky dávnej slovanskej kultúry na území dnešného Iránu, Iraku a Malej Ázie. Územie dnešného Iránu je pradomovinou Slovanov. V Malej Ázii žili Slovania ešte v prvej pol. 7. st. po Christovi. Byzantský kronikár Theofanes napríklad zaznamenal (*Chronografia*, II), že keď Arabi r. 633 podnikli vojenský útok proti maloázijským oblastiam Byzantského cisárstva, Slovania v nezanedbateľnom počte (okolo 5000 mužov) prešli na stranu Arabov. Stalo sa to v provincii Apamea, v obci arabsky nazývanej «Saalabia» (= Slavia) (J. Gąssowski, *Dejiny a kultúra starých Slovanov*, Bratislava, 1969, str. 93); V čase moslimskej kultúry (od 7. st.) boli Slovania žijúci na území starej Perzie, tj. dnešného Iránu a Iraku arabizovaní a v 11. storočí, po príchode Turkov ešte navyše poturčení. Stopy praslovanskej jafetickej reči sú v iránčine a v starej perzštine zreteľné ešte i dnes, porov. napr. perzské «baga» — stsl. «**богъ**» (*Antiguo persa. Gramatica inscripciones por Wilhelm Brandestein con un Lexico Etimologico por Manfred Mayrhofer, Manual de linguistica indoeuropea*, «baga», Cuaderno III, Conseio superior de investigaciones cientificas, Madrid, 1958, str. 99; *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I, Praha, 1958-1983 132); perz. «brata» — stsl. «**братъ**» (*Antiguo persa…*, str. 100; *Lexicon…*, I, 143); perz. «stuna» — stsl. «**стѣна**» (*Antiguo persa…*, str. 130; *Lexicon…*, IV, 195); perz. «boulouk» — stsl. «**плъкъ**» (J.J.P. Dermaisons, *Dictionnaire Persan-Français*, I, Vatican, 1910, str. 319; *Lexicon…*, III, 54); perz. «barroun» — stsl. «**баранъ**» (J.J.P. Dermaisons, *Dictionnaire…*, I, str. 291); perz. «kaval» — stsl. «**кобъıла**» (*Этимологический словарь славянских языков*, X, Москва, 1979, стр. 96; *Lexicon…*, II, 33), perz. «atar» — stsl. «**ватра**» (A. Pagliaro, «Persia», *Enciclopedia cattolica*, IX, Città del Vaticano, 1948-1954, 1215); perz. «kabast» — stsl. «**капѹста**» (Г. Дьяченко, *Полный церковно-слованскій словарь*, Москва, 1899, стр. 1007); perz. «tapara» — stsl. «**топорь**»… (porov. F. Conte, *Gli Slavi*, Torino, 1991, str. 286); Iné príklady na staroslovanské výrazy "iránskeho" pôvodu: «**раи**» (*raj*), «**порода**» (*raj*), «**гоити**» (*hojiť, čarovať*), «**срамъ**» (*hanba*), «**вѣра**» (*viera*), «**вина**» (*príčina, vina*), «**могила**» (*mohyla*), «**чаша**» (*čaša*), «**зъвати**» (*zvať, volať*), «**бѫти сѧ**» (*báť sa*), «**кѫти сѧ**» (*kajať sa*), «**жрѣти**» (*obetovať, žrať*), «**миръ**» (*mier, pokoj*), «**свѫтъ**» (*svätý, svetlo*), «**вѣтрь**» (*vietor*), atď. (porov. F. Dvorník, *Gli Slavi*, Padova, 1974, str. 38); perz. «dvara» — stsl. «**двьрь**» *dvere* (A. Meillet, *Grammaire du Vieux – Perse*, Paris, 1931, str. 150; *Lexicon…*, I, 470), perz. «birindž» — *bryndza* (porov. И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, «**брынецъ**», I, Москва, 1989 (1890), стр. 183), perz. «budar» *zápach — budar* (záchod v poli) (porov. Ю.А. Рубинчик, *Персидско-русский словарь*, I, Москва, 1983, стр. 225).

[7] A.K.S. Lambton, *Persian Vocabulary*, «head», Cambridge, 1969, str. 275; porov. hebrejské «שָׂרָה» [čítaj *sara*^{h}] *kráľovná, princezná, kňažná* (biblické meno Abrahámovej manželky - Gn 17,15); porov. «Saraj», *Encyklopedie Bible*, II, Bratislava, 1992, 562.

[8] Znie to takmer neuveriteľne, ale je historicky dokázateľnou skutočnosťou, že «traja

králi» od Východu, ktorí sa prišli pokloniť novonarodenému Isusovi Christovi do Betlehema, boli rusi (pohlavári) Slovanov, tj. Slovania plemena Magog z Perzie (dnešný Irán a Irak – pravlasť Slovanov)! Sväté Písmo ich spomína v tvare: «*μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν*» (Mt 2,1) — *mágovia od východu* (Slnka) (gr. «*ἀνατολή*» neznamená len *východ Slnk*a, ale je to aj názov – orientálne označenie «Anatólie», tj. provincie Malej Ázie – pravlasti Slovanov); Staroslovanský cyrilometodejský *Oktoich* tiež spomína troch kráľov-mágov ako «**волхвы ѿ ѣ Персїды**» (*Stichira na Chvalitech predprazdenstva Roždestva Isusa Christa*). Skutočnosť, že príslušníci plemena Magog, tj. mágovia boli nielen čarodejníkmi (odtiaľ dnešné slovo «mágia»), ale i vodcami-pohlavármi (rusami) a učiteľmi (odtiaľ latinské slovo «magister» *učitel*), spôsobila, že cirkevná tradícia pozná betlehemských mágov nielen ako «kráľov», ale i ako «mudrcov» od Východu (podrobnejšie v niektorom z nasledujúcich čísel *Krásnobrodského zborníka*).

[9] Mních Chrabr vo svojom «**Сказанїи о письменєхъ**» priamo konštatuje, že ešte žijú ľudia, ktorí videli sv. Cyrila a Metoda, teda *Skazanie* nemohlo byť napísané príliš dávno po ich smrti: «**с(вѧ)ты константинъ нарицаемыи кѵриль, тъ и писмена сътвориль, и книгы прѣвѣль, и мефодіе брат его. сѫт бо єщє живы иже сѫт видѣли**» («Skazanie o pismenech», 9, *MMFH*, III, 371) — *Svätý Konštantín, nazývaný Cyril - ten i jeho brat Metod - i písmená vytvoril i knihy preložil. Veď sú ešte nažive* (ľudia), *ktorí* (ich) *videli*; Vo vyššie uvedenom úryvku vidieť keltské stopy zmäkčovania a časté použitie mäkkých znakov.

[10] Porov. stsl. «**чрътати**» *písať, kresliť*, (*Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, «**чрътѧ**», I, Praha, 1989, str. 116); Staroslovanský výraz «**чрътѧ**» *črta, čiara* Daľ definuje nasledovne: «всякій линейньей знакъ, пріямой или кривой, сдѣланый въ одинъ почерк, или непрерывно», (В. Даль, *Толковый словарь живого великорусскаго языка*, «черта», IV, С.Петербургъ-Москва, 1909, стр. 1312).

[11] V ľudovom vyjadrovaní má slovo «čítať» dodnes dvojaký význam: 1) *čítať*, 2) *s-čítať, po-čítať*. Na príbuznosť *čítania* a *počítania* ukazuje i spoločný koreň týchto slov. V predhistorických dobách sa totiž ogamické písmená jedno od druhého rozlišovali len rozdielnym počtom čŕt - čiarok - zárezov (keď sa písalo na drevo) alebo vrypov (ak išlo o kameň).

[12] Slovo «чары» *čary, čarovanie,* (В. Даль, *Толковый словарь*…, IV, 1287) pôvodne označovalo tajomné «čiary» čarodejníkov, neskôr dalo vznik odvodeným slovám, ako napríklad: «чорный» *čierny*, «черта» *črta, čiara*, «черты» *čerti* (В. Даль, *Толковый словарь*…, IV, 1360), atď; Svätý Cyril a jeho misionári nazývali pohanské kultové čarovanie, robenie čŕt, čiar «čertovinou» a «čertovou robotou» – odtiaľ teda pochádza i slovo «čert».

[13] П.А. Лавров, «О писменѣхъ чръноризца Храбра», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 162.

[14] «Alphabets», *The New Encyclopaedia Britannica, Macropaedia*, I, Chicago-London-Toronto…, 1980, str. 625.

[15] Ogamické písmo je písmom tzv. alfabetického typu. Bolo objavené na kamenných monumentoch v dnešnom Írsku. Podľa prastarej írskej tradície sa užívalo na jeho písanie i drevo, avšak z nápisov takéhoto typu sa dodnes nezachoval ani jeden. Najjednoduchšia forma tohto písma pozostáva zo štyroch skupín zárezov alebo vrypov, pričom každá z týchto skupín obsahuje v celku päť písmen zložených z jedného až piatich vrypov, teda spolu 20 písmen. Písalo sa pozdĺž hrany kameňa, najčastejšie zdola nahor alebo z prava do ľava, čo prezrádza orientálny pôvod tohto spôsobu písania (porov. smer písania v súčasných orientálnych abecedách, napr. v hebrejskej, arabskej…). Piata skupina piatich sym-

bolov, v írskej tradícii nazývaná «forfeda» (extra písmená), je evidentne novšieho dáta. O pôvode ogamu sa diskutuje, niektorí bádatelia vidia spojitosť s etruskou abecedou. Skutočnosť, že ogamická abeceda obsahuje znaky pre zvuky *h* a *z*, ktoré sa v írštine nevyskytujú, prezrádza naozaj mimoírsky pôvod. Nájdené nápisy v ogame sú veľmi krátke, obyčajne pozostávajú iba z mena a otcovského mena v genitíve. Z 500 doteraz známych ogamických nápisov takmer všetky sú paralelne sprevádzané ekvivalentom zapísaným latinskou abecedou (porov. «Ogham writing», *The New Encyclopaedia Britannica*, *Micropaedia*, VII, Chicago - London - Toronto…, 1980, str. 492); Porov. G. Devoto, «Celti», *Enciclopedia italiana*, IX, Milano-Roma, 678.

[16] Írovia v dnešnej Veľkej Británii majú praslovanský "iránsky" pôvod. Ukazujú na to nielen ich blonďavé vlasy, ale i meno krajiny (porov. Ír-sko, Ir-an, Ir-ak, čo doslovne znamená *raj*, *rajská záhrada*, porov. Б.А. Рыбаков, *Язычество древней Руси*, Москва, 1988, стр. 74); Irán, Irak, ako miesto biblického raja, tj. krajina Eufratu a Tigrisu má dodnes provinciu zvanú «paradiso» (porov. AE. Forcellini, *Lexicon totius latinitatis*, «Paradiso», III, Patavii, 1940, str. 565); porov. lat. «paradisus», angl. «paradise» a staroslovanské, taktiež "iránskeho" pôvodu, «**порода**» *raj* (*Lexicon linguae…*, III, str. 175); hebrejské «פרד», v perzskom jazyku «paradaisa». Porov. odtiaľ odvodené slovenské slovo «paradajky», tj. «rajské jablká»; Okrem toho, samotné slovanské slovo «(i)raj» je tiež "iránskeho" pôvodu (porov. F. Dvorník, *Gli Slavi*, str. 38); Staroveký latinský názov Írska je «(T)hibernia» (J. Špaňár, *Latinsko-slovenský slovník*, Bratislava, 1987, str. 271), čo je vlastne slovanské «Sibernia» (*ѳѣвєрниа – pozri str. 48-50), tj. *Sibír* a svedčí o prítomnosti Slovanov plemena Mosoch-Tubal (moscho-(th)iberské, tj. moskovsko-sibírske plemeno), kde Tubal je zauralská Tobolská oblasť Sibíri; Latinské slovo «(t)hibernus» je dodnes synonymom slova «sibírsky»; O praslovanskom-ruskom osídlení Írska (starej (T)hibernie) a Škótska (= Skýtska, tj. krajiny Skýtov-Rusov) svedčia i nespočetné slovanské toponymy, ako napr.: rieka *Don*, *Ross and Cromarty*, *Rousay* (ostrov), *Ross of Mull* (polostrov), *Rush* (mesto), *Roscrea* (mesto), *Rosscommon, New Ross, Ross-Carberry* (mesto i záliv), *Rosses bay* (záliv), *Rosskeeragh* (pobrežie), *Rosslare bay* (záliv i mesto) atď; To vysvetľuje i záhadu, prečo prvými misionármi, ktorí prišli ešte pred príchodom sv. Cyrila a Metoda medzi Slovanov na Veľkú Moravu, boli práve Írovia, tj. v podstate ľudia slovanského pôvodu, a nie Nemci-Frankovia…; Podľa názoru vedcov, Írovia určite poznali a užívali ogamické čiary ako písmená už v 2. storočí po Christovi. Latinskú abecedu prijali až v 4.-5. storočí, keď k nim prišli prví kresťanskí misionári. Najstaršie írske rukopisy, ktoré dnes poznáme, pochádzajú však až z 8. storočia po Christovi, (D. Hyde, «Ireland», *The Catholic Encyclopedia*, VIII, New York, 1913, str. 124).

[17] *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I, str. 433.

[18] Porov. М.Й. Онишкевич, *Словник бойківських говірок*, I, Київ, 1984; Odtiaľ (z rusínskeho) mimochodom pochádza i dnešný slovenský výraz «hrianka» *opečený chlieb*, ako aj «hranica», tj. *naukladaná kopa dreva* pripravená na spálenie niekoho alebo niečoho; porov. výraz «upáliť niekoho na hranici». Vatra, v ktorej spaľovali mŕtveho, bola podľa pohanských predstáv vlastne *hranicou, rozhraním,* kde končil pozemský život človeka a začínal život za "hranicou" tohto sveta, tj. na druhom svete. Mŕtveho spaľovali pôvodne (v čase pred Christom) len Praslovania-Kelti-Gáli, ctitelia kohúta (tzv. žiarové hroby – kurhany, od stsl. «**коуръ**» *kohút, dym*), neskôr (v časoch sv. Cyrila a Metoda) už aj Praslovania-Skýti. Pôvodný spôsob pochovávania u kráľovského plemena Magog (Skýti) bolo však od vekov balzamovanie a ukladanie do mohýl (tzv. mohylové kostrové hroby, od stsl. «**мьгла**» *hmla*).

[19] Zo slova «tryzna» pochádza slovo «trýzniť» *mučiť, trápiť*.

[20] Porov. veľkoruské «костёр» *vatra*; čo je odvodené od slova «кострa» *kostra*.

[21] Uvedený úryvok pochádza z pera arabsky píšucého historika Ibn-Fadlana, ktorý bol očitým svedkom pohanského pohrebu-tryzny slovanského pohlavára-rusa v dvadsiatych rokoch 10. storočia:

«Мнѣ говорили, что они (= Skýti, Rusi) дѣлаютъ со своими главами (tj. pohlavármi-rusmi) при смерти ихъ такія вещи, изъ которыхъ малѣйшая есть сожженіе; посему я весьма желалъ присутствовать при этомъ, какъ я узналъ про смерть знатнаго у нихъ человѣка. Они положили его въ могилу и накрыли её крышкой, въ продолженіе десяти дней, пока не кончили кроенія и шитья одежды его. Это дѣлается такъ: бѣдному человѣку (tj. pohlavárovi-rusovi, ktorý nebol príliš bohatý) дѣлаютъ у нихъ небольшое судно, кладутъ его туда и зжигаютъ его; у богатаго же они собираютъ его имущество и раздѣлаютъ его на три части: треть даютъ семьѣ, за треть кроятъ ему одежду, и за треть покупаютъ горячій напиток (pálenku-medovicu – táto spája v sebe vlastnosti ohňa i vody), который они пьютъ въ тотъ день, когда дѣвушка его убиваетъ себя и зжигается вмѣстѣ съ своимъ хозяиномъ. Они же преданы вину пьютъ его днемъ и ночью, так што иногда умираетъ один изъ нихъ съ кружкой въ рукѣ. Когда же умираетъ у нихъ глава (tj. rus-pohlavár), то семья его говоритъ дѣвушкамъ и мальчикамъ: кто изъ васъ умретъ съ нимъ? И кто нибудь изъ нихъ говоритъ: Я! Когда онъ такъ сказалъ, то это уже обязательно для него, ему никакъ не позволительно обратиться вспять, и еслибъ онъ даже желалъ, это не допускается; большею частью дѣлаютъ это дѣвушки (tj. manželky zomrelého).

Посему, когда умеръ вышеупомянутый человѣкъ, то сказали его дѣвушкамъ: кто умретъ съ нимъ? И одна изъ нихъ отвѣтила: Я! Посему назначили двухъ дѣвушекъ, которыя бы стерегли её и были бы съ ней, куда бы она нѣ пошла (tu vidieť, že žena sa asi nerozhodla dobrovoľne, keď ju museli jej sokyne, tj. spolumanželky, strážiť), иногда онѣ даже моютъ ей ноги своими руками(tj. nepustili ju ani k vode - k rieke, aby im neušla, lebo inak by museli umrieť namiesto nej). Затѣмъ они взялись за него, за кройку его одежды и приготовленіе ему нужнаго. Дѣвушка же пила каждый день, и иѣла, веселясь и радуясь (opíjala sa, aby zabudla na hrôzu, ktorá ju čaká). Когда же наступилъ день, назначенный для сожженія его и дѣвушки, я пошелъ къ рѣкѣ, кдѣ стояло его судно, и вотъ! Оно уже было вытащено (на берегъ) и для него здѣлали четыре подпоры изъ дерева рѣчнаго рукава и другаго дерева, а вокругъ поставили деревянныя изображенія, подобныя великанамъ (= pohanské vyobrazenia modiel: Obri, Volochy). Судно они потащили на эти дерева (столбы), и начали ходить взадъ и впередъ и говорить слова, мнѣ непонятныя, а онъ (мертвецъ) еще былъ въ своей могилѣ, они еще не вынули єго. Затѣмъ принесли скамью, поставили её на судно и покрыли её вышитыми коврами, румскимъ дибаджемъ и подушками изъ румскаго же дибаджа. Затѣмъ пришла старая женщина, которую называутъ ангеломъ смерти, и выстлала на скамью все вышеупомянутое; она же управляетъ шитьемъ и приготовленіемъ его, она также принимаетъ дѣвушку и я видѣлъ её черною (темно-красною), толстою, съ лютымъ видомъ.

Послѣ того, какъ они пришли къ могилѣ его, они сняли землю съ дерева (tj. zo strechy mohyly), равно какъ само дерево, вынули мертвеца въ покрывалѣ, въ коемъ онъ умеръ, и я видѣлъ его почернѣвшимъ отъ холода этой страны. Они прежде поставили съ нимъ въ могилу горячій напитокъ, плоды и лютню (или балалайку); теперь же они вынули все это. Онъ ни въ чемъ, кромѣ цвѣта, не переминился. Ему надѣли шаравары (široké nohavice), носки

(vrchné nohavice), сапоги, куртку и кафтанъ изъ дибаджа съ золотыми пуговицами, надѣли ему на голову калансуву изъ дибаджа съ соболемъ, понесли его въ палатку, которая находилась на суднѣ, посадили его на коверъ и подперли его подушками; принесли горячій напитокъ, плоды и благовонныя растенія и положили къ нему; принесли также хлѣбъ, мясо и лукъ (cibuľu) и бросили предъ нимъ; принесли также собаку, разсѣкли её на двѣ части и бросили в судно. Затѣмъ принесли все его оружіе и положили о-бокъ ему; затѣмъ взяли двухъ лошадей, гоняли ихъ , пока онѣ не вспотѣли (ide o koňa a kobylu, symboly boha Perúna, symboly božstva ohňa a vody u Rusov) затѣмъ, ихъ разрубили мечами и мясо ихъ бросили въ судно; затѣмъ привели двухъ быковъ (v skutočnosti kravu a býka, symboly boha moscho-iberského plemena), также разрубили ихъ и бросили въ судно; затѣмъ принесли пѣтуха и курицу (symboly praslovanského božstva Keltov-Gálov), зарѣзали ихъ и бросили туда же. Дѣвушка же, долженствующая умереть, ходила взадъ и впередъ, заходила въ каждую изъ ихъ палатокъ, гдѣ по одиначкѣ сочетаются съ нею, при чемъ каждый говоритъ ей: 'скажи твоему господину, что я здѣлалъ это по любвѣ к тебѣ'.

Когда настало среднее время между полуднемъ и закатомъ, въ пятницу (piatok, šiesty deň v týždni, deň bohyne plodnosti-kury, u Rímanov Venuše) повели они дѣвушку къ чему то, здѣланному ими на подобіе карниза у дверей, она поставила ноги на руки мужчинъ, поднялась на этотъ карнизъ, сказала что-то на своемъ языкѣ (tj. slovanským ruským jazykom, ktorému Arab nerozumel) и была спущена. Затѣмъ подняли её вторично, она сдѣлала тоже самое что въ первый разъ и её спустили; подняли её въ третій разъ и она дѣлала какъ въ первые два раза. Потомъ подали ей курицу, она отрубила ей головку и бросила её, курицу же взяли и бросили в судно. Я же спросилъ толмача объ ея дѣйствіи и онъ мнѣ отвѣтилъ: въ первый разъ она сказала: 'вотъ вижу отца моего и мать мою!' во второй разъ: 'вотъ вижу всѣхъ умершихъ родственниковъ сидащими!' въ третій же разъ сказала она: 'вотъ вижу моего господина сидящимъ въ саду (въ раю) а рай прекрасенъ, зеленъ; съ нимъ находятся взрослые мужчины и мальчикы, онъ зоветъ меня, посему ведите меня къ нему'. Её повели къ судну, она сняла запястья, бывшія на ней, и подала ихъ старой женшинѣ, называемой ангеломъ смерти, эта же женщина убиваетъ её. Затѣмъ сняла она пряжки (ozdobné krúžky na nohách), бывшія на ея ногахъ и отдала ихъ двумъ дѣвушкамъ, прислуживавшимъ ей; онѣ же дочери извѣстной подъ прозваніемъ ангела смерти. Потомъ её подняли на судно но не ввели её въ палатку, и мужчины пришли со щитами и палками и подали ей кружку съ горячимъ напиткомъ, она пѣла пад нею и выпила её; толмачь же сказалъ мнѣ, что этимъ она прощается со своими подругами. Затѣмъ дали ей другую кружку которую она взяла и запѣла длинную пѣсню; старуха же торопила её выпить кружку и войти въ палатку, гдѣ ея господинъ. Я видѣлъ её въ нерѣшимости (bola nerozhodná), она не желала войти в палатку и всунула голову между палаткой и судномъ; старуха же взяла её за голову, ввела её в платку и сама вошла съ ней. Мужчины начали стучать палками по щитамъ, для того, штобъ не слышны были звуки ея криковъ, и чтобъ это не удержало другихъ дѣвушекъ, (такъ что) онѣ не пожелаютъ умереть со своими господами. Затѣмъ вошли въ палатку шесть человѣкъ и всѣ вмѣстѣ сочетались съ дѣвушкой; затѣмъ её простерли о-бок съ ея господиномъ-мертвецомъ, двое схватили её за ноги и двое за руки, а старуха, называемая ангелом смерти, обвила ей вокругъ шеи веревку, противоположные концы которой она дала двумъ, чтобъ они тянули, подошла съ большимъ ширококлипымъ кинжаломъ и начала вонзать его между реберъ ея и вынимать его, а тѣ двое мужчинъ душили её веревкой, пока она не умерла. Затѣмъ подошелъ блѣжайшій родственникъ этого мертвеца, взялъ кусок дерева и зажегъ его, пошелъ задом

взпять къ судну, держа въ одной рукѣ кусокъ дерева, а другую руку на открытомъ задѣ, пока не зажегъ того дерева, которое они разположили подъ судномъ, послѣ того уже, какъ положили умерщвленную дѣвушку подлѣ ея господина. Послѣ того подошли (остальные) люди съ деревомъ и дровами, каждый имѣлъ зажженный кусокъ дерева, который онъ бросилъ въ эти дрова, и огонь охватилъ дрова, затѣмъ судно, потомъ палатку съ мужчиной (мертвецомъ), дѣвушкой, и всѣмъ въ ней находящимся, потомъ подулъ сильный, грозный вѣтеръ, пламя огня усилилось и все болѣе разжигалось неукротимое воспламененіе его.

Подлѣ меня стоялъ человѣкъ изъ Русовъ, и я слышалъ, какъ онъ разговаривалъ съ толмачемъ, бывшимъ при немъ. Я его спросил о чемъ онъ велъ съ нимъ рѣчь и онъ отвѣтилъ, что Русъ сказалъ ему: 'Вы Арабы глупый народъ, ибо вы берете милѣйшаго и почтеннѣйшаго для васъ из людей и бросаете его въ землю, гдѣ его съѣдаютъ пресмыкающіеся и черви; мы же зжигаемъ его въ огнѣ, въ одно мгновеніе, и онъ въ тотъ же часъ входитъ въ рай'. Затѣмъ засмѣялся онъ чрезмѣрнымъ смѣхомъ и сказал: 'по любвѣ господина его (бога) къ нему, послалъ онъ вѣтеръ, так, что (огонь) охватитъ его въ часъ'. И подлинно не прошло и часа какъ судно дрова, умершій мужчина и дѣвушка совершенно превратились в пепелъ. Потомъ построили они на мѣстѣ (стоянки) судна, когда его вытащили изъ рѣки, что-то подобное круглому холму, вставили въ средину большое дерево халанджъ, написали на немъ имя (умершаго) человѣка и имя русскаго царя и удалились», (А.Я. Гаркави, *Сказанія мусульманскихъ писателей о Славянахъ и русскихъ*, Санктпетербургъ, 1870, стр. 96-101);

Obyčajne však, sa drevený kôl zatĺkol ihneď na mieste vyhaslej pahreby a až potom sa nasypávala hlina, čím sa vytvorila tzv. *sopka* (stsl. «**съпка**» od slova «**съпати**» *sypať*, ale i *spať*), tj. miešanina popola a hliny niekedy naozaj úctyhodných rozmerov. Vyčnievajúci kôl slúžil pri zasypávaní ako orientačný bod určujúci, kde sa nachádza centrum *sopky*.

[22] Hrab je listnatý strom mimoriadne hladkej kôry vhodnej na robenie zárezov-čŕt-čiar, teda na písanie. Latinský názov tohto stromu «carpinus» ukazuje priamo na slovanské Karpaty a kult keltského «kura-kohúta».

[23] Keltský výraz «**бо҃гъ*» *buk* etymologicky súvisí s iránskym «baga» *boh* (*Antiguo persa*…, «baga», III, str. 99) a skýtskym «**блг҃ъ*», porov. stsl. «**богъ**» a čes. «bůh». Takto je nazvaná aj rieka južný Bug (tj. boh) na Ukrajine, prípadne rovnomenná rieka vo východnom Poľsku; slovenský názov rieky Váh (lat. «Vagus») je stará skýtsko-ruská výslovnosť toho istého slova. Praslovania, kým ešte boli pohanmi, uctievali svoje hlavné božstvo, boha búrky a blesku – Perúna najčastejšie pod stromami, do ktorých v čase búrky udrel blesk (porov. srb. «грм» *dub*, stsl. «**гръмъ**» *húština*, odvodené od stsl. «**громъ**» *hrom*; srb. «грмик» *dubový les*, porov. Г. Дьяченко, *Полный*…, стр. 970). Tieto stromy, ako osobitne vybrané a vyvolené samým Perúnom, sa stávali predmetom zvláštnej úcty a kultovým miestom. Prinášali sa pod nimi žertvy, ľud kládol ku ich koreňom rozličné dary, hlavne potraviny… určené pre boha Perúna. Samozrejme, že v noci prišla lesná zver a všetko, čo sa dalo zjesť, odniesla… V latinčine sa buk označuje slovom «fagus», porovnaj grécke «*φάγ-ος*» *žráč, jedák*, čo je vlastne neznelo vyslovené staroslovanské «**бог-ъ**». Všetko toto sú ekvivalenty latinského názvu rieky Váh pod Karpatami «Vag-us». Všetky tieto výrazy sú odvodené z praslovanského keltského «**бо҃г-ъ*» *boh, dobrý*, čo v skýtskej tvrdej výslovnosti dostalo tvar «**влг-ъ*» *boh, dobrý*, čo je mimochodom vlastne latinský ekvivalent názvu boha ohňa a blesku «Balkán», prípadne v skýtskej-ruskej výslovnosti «Vulkán». Odtiaľ sú i staroslovanské slová: «**блгъ*»

dobrý, blahý, slov. «Bulhar», resp. «Bolhar», «Valach», «Balah», «Alah»… (porov. G.A. Timkovič, «Postriženie», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) 26).

[24] «Čarodej», doslovne «ten čo robí čiary-čary», čiže ten, čo vie «čarovať» alebo rozumie «čiaram-čarom».

[25] Porov stsl. «**боукы**» *písmeno, písmo, listina*, (*Lexicon…*, I, 148).

[26] Slovo «азбука» vzniklo spojením názvov prvých dvoch cyrilských písmen «**азъ**» (**а**) + «**боукъи**» (**б**) a označuje cyriliku. Podobne latinské slovo «alphabetum» vzniklo spojením názvov prvých dvoch písmen gréckej abecedy «*ἄλφα*» + «*βῆτα*» a slovenské «abeceda» spojením názvov prvých štyroch písmen latinskej abecedy **a** + **b**e + **c**e + **d**e.

[27] Porov. nem. «Buche» *buk*, nem. «Buch» *kniha* – písmeno «e» v slove «Buche» vzniklo transformáciou mäkkého znaku «**ь**» podobne, ako napríklad v slovách «konec», «deň»… sa originálne písalo v tvare: stsl. «**коньць**», «**дьнь**»… (В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский язык*, Минск, 1985, стр. 43); porov. str. 61.

[28] Staroslovančina má tri synonymické výrazy, ktorými označuje «písmeno-písmená»: «**кънигы**» (*Lexicon…*, II, str. 91), «**боукы**» (*Lexicon…*, I, 148), «**писмѧ**» (*Lexicon…*, III, str. 40). Všetky tri priamo súvisia s vládnucou vrstvou Praslovanov (s plemenom Magog – plemenom mágov), tj. s čarodejníkmi rusmi-rosmi. Prvé z nich je odvodené od stsl. «**кънь**», «**конь**» *kôň*, tj. obetného zvieraťa pohanského božstva Skýtov-Rusov (**кънь** > ***кънѣг** (**кънѧѕь**) > **кънига**, porov. nem. «Kőnig», angl. «king», ukr. «кінь»); druhé od slova «**боѵгъ**», «**богъ**» *boh-býk*, obetné zviera pohanského božstva Mosoch-Iberov; Porov. od skýtskej varianty «***баѧгъ**» vzniklé staroperzské «bala» *krava*, angl. «bull» *býk*, stsl. «**волъ**» *kastrovaný býk* – odtiaľ pochádza i latinské slovo «bulla» *písmo, list, písaný text*.

[29] Babylonský (perzský) boh písania (v pradomovine Slovanov) sa nazýval (slovanským) názvom «Nebo» (Nabu), (porov. J.F. McCurdy, «Semitic religion», *A New Standard Bible Dictionary*, New York, 1936, str. 825).

[30] Na príklade fénickej (červenej) abecedy vidieť, že i jednotlivé písmená, presnejšie povedané ich grafické znaky, predstavovali jednotlivé božstvá: napr. prvé písmeno «alef» ( ) znázorňovalo rohy (hlavu) býka, «theth» ( ) znázorňovalo swastiku, tj. znak slnka a ohňa, «mem» ( ) vodu, «nahas» hada, «reš» hlavu-rusa… (porov. G.L.D. Vida, «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 373).

[31] И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, I, стр. 578; U rusínskych gréckokatolíkov (napr. v Kamjonke, Veľkom Lipníku, Krásnom Brode, Ňagove, Vyšnom Orlíku, Jurkovej Voli…) sa ešte dnes na zádušné soboty čítajú tzv. hramoty – súpis zosnulých v špeciálnych knihách nachádzajúcich sa v cerkvi.

[32] *Lexicon…*, I, 437.

[33] Zvuk hromu je často i vo Svätom Písme spájaný s Božím hlasom a hovorí sa o ňom ako o hlase, napr.: «Oblaky vychrlili prúdy vôd, vydali mraky hlas…» (Ž 77,18), «… pred hlasom hrmenia tvojho sa splašili…» (Ž 104,7); A naopak, hlas z neba, ktorý odpovedal Christovi (Jn 12,28n), považovali prítomní za burácanie hromu; O hlasoch znejúcich ako hrmenie hromu hovorí i Zj 6,1; 14,2; 19,6 a Ján chcel dokonca slová hrmenia zapísať (Zj 10,3n) - porov. J.M. Houston, «Hrom», *Nový biblický slovník*, Praha, 1996, str. 301.

[34] U Etruskov (skýtske ruské plemeno severnej Itálie), ktorí sa sami nazývali vlastným menom «Raseni» (L. Gregoire, «Rasena», *Dictionnaire Encyclopédique d'Histoire, de Biographie, de Mythologie et de Geographie*, Paris, 1871, str. 1638; pôvodné vidiecke obyvateľstvo severného Talianska, tj. Etruskovia sami seba nazývali Rasenmi - porov. L.

Pareti, «Etruschi», *Enciclopedia italiana*, XIV, 511). K umeniu talianskych Rusínov tiež patrilo vedieť rozlúštiť obsah správy, ktorú dával ľuďom boh blesku a miesto, kde udrel blesk (tzv. bidental) sa uctievalo ako kultové miesto, (porov. N. Turchi, «Etruschi», *Enciclopedia italiana*, XIV, 522); «Raseni» a «Rusíni» je filologicky to isté.

[35] В.А. Истрин, *Возникновение и развитие письма*, Москва, 1965, стр. 459.

[36] И.В. Дубов, *Новые источники по истории древней Руси*, Ленинград, 1990, стр. 139.

[37] С.С. Березанская, *Северная Украина в эпоху бронзы*, Киев, 1982, стр. 178.

[38] Ryska – značka v podobe zárezu alebo vrubu, (J. Doruľa, *Krátky slovník slovenského jazyka*, Bratislava, 1987, str. 391).

[39] Porov. veľkoruské «рисовать» *robiť čiary, kresliť* - изображать чертами подобіе чего-либо (В. Даль, *Толковий…,* III, 1687); porov. veľkoruské «руш-ать» *rezať, krájať* (tamtiež, 1750); So slovom «rus» a robením rýh, čiar, rysiek a zárezov súvisí nielen slovenský výraz «rys», ale i slovenské «ryť», tj. *robiť ryhy, zárezy*; porov. čes. «rýt», ďalej «rytec» *ten čo robí ryhy*. So slovom «rus» označujúcim *hlavu – pohlavár*a súvisí aj stredoveký výraz «ryt-ier» označujúci stredovekého pohlavára (šľachtica). Zámena spoluhlások *s-t(h)* je dokázateľná i v iných slovách, porov. slov. «Rusín» - lat. «Rut(h)én»… (porov str. 48).

[40] Ю.А. Рубинчик, *Персидско-русский…*, I, стр. 708.

[41] Dvorník a spolu s ním mnohí iní autori zastávali mylný názor, že Praslovania nepoznali bukové stromy, pretože v staroslovančine sa vraj nenachádzal žiaden výraz na označenie rastliny tohto druhu. Vychádzajúc z tohto mylného predpokladu sa pradomovina Slovanov hľadala kdesi na drsnom severe, alebo aspoň východne od myslenej čiary Königsberg – Odessa, teda v zóne, kde sa buk obecný (Fagus silvatica) nevyskytuje, (porov. F. Dvorník, *Gli Slavi*, 3-4); Mimochodom aj v oblastiach medzi Čiernym a Kaspickým morom je archeologicky dosvedčený iný, dnes vyhynulý druh buka (Fagus orientalis), (porov. *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, «bukъ», I, 87).

[42] G.L.D. Vida, «Alfabeto», *Enciclopedia…*, str. 372; Grécke slovo «*φοινῑκήϊος*», prípadne «*φοινίκειος*» má dva významy: 1.) *krvavo červený, purpurový*, 2.) *fénický* (И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский…*, II, 1740); Z máloázijského čiarového-ryskového (ruského-červeného) písma, tj. písma mágov sa neskôr u Semitov vyvinulo i písmo, dnes známe ako *fénické* a z neho grécka i hebrejská abeceda. Preto sv. Cyril za základ svojej geniálnej cyriliky-azbuky zvolil popri gréčtine práve hebrejčinu so starofénickým základom, tj. inými slovami povedané, vychádzal vlastne z praslovanských základov.

[43] Slovo «Chors» je v skutočnosti praslovanský výraz «**кȣр-ь**» [čítaj *kur-u*$_s$] taktiež "iránskeho" pôvodu, ktorý má dva významy: 1.) *kohút*, 2.) *slnko* (porov. *Lexicon…*, II, 86). Porov. perzské «churos» *kohút* (A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa, 1970, str. 283), perzské «kurus» *slnko* (AE. Forcellini, *Lexicon totius latinitatis*, «Cyrus», V, 450); Ide o meno keltského-praslovanského boha ohňa a slnka, ktorého obetným zvieraťom bol kohút. Preto Rímania nazývali Keltov Gálmi (lat. «gallus» *kohút*, lat. «Gallus» *Kelt* – A. Jougan, *Słownik kosćielny łacińsko-polski*, Poznań-Warzawa-Lublin, 1958, str. 277).

[44] Iné starodávne rukopisy *Žitia Konštantína* majú ekvivalentné varianty: **роуским' писмены; росаскы писмены; росъскы писменъ; роушкым писменем; роушкими писмены; роуками писмены…** (porov. *MMFH*, II, str. 77-78); Hypotézy o tom, že ide o chybu opisovateľa, a žeby správne malo znieť: «**прушскими**» alebo «**фрушскими**»,

alebo dokonca «**сγрьскими**», nemajú nijakého historického, ani vedeckého opodstatnenia (porov. В.А. Истрин, *Возникновение…*, стр. 454).

[45] Slovania mali svoje «ryskové-ruskoje» písmo už dávno pred príchodom sv. Cyrila a Metoda. Svedčí o tom i nasledovná správa: V životopise sv. Jána Zlatoústeho (+407) sa uvádza, že keď Góti nevedeli grécky jazyk, sv. Ján Zlatoústy vyriešil tento problém tak, že vybral z nich dôstojných a bohabojných chlapcov, vysvätil ich na kňazov a diakonov a vytvoriac pre nich osobitnú cerkov, v mene apoštola Pavla (apoštola pohanov) im prikázal vykonávať bohoslúženia pre ich súkmeňovcov v ich vlastnom (= gótskom) jazyku (*Полное собранїе твореній св. Іоанна Златоуста*, I, Петербургъ, 1898, стр. 64-65); V 4. a na zač. 5. st. po Christovi, teda v čase sv. Jána Zlatoústeho, sa slovom «Góti» (aj «Géti») označovali balkánski Slovania sarmatského pôvodu (východní Kelti - Kozáci). Ide o potomkov dávnych Kymerov, ktorých názov Gréci odvodili od gr. «*χίμαιρα*» *kozička, koza*, žijúcich na čiernomorských stepiach. Slovo «Góti» je zasa germánska či skôr anglosaská varianta slovanského slova «Kozáci» (porov. angl. «goat» [čítaj *gъut*] *koza*). Tieto praslovanské kmene dostali svoje pomenovanie podľa toho, že uctievali bohyňu Slávu-Kupalu v podobe kozy (porov. stsl. «**кѯпала**» a po Etruskoch zdedené talianské «capella» *mladá koza*, podrobnejšie v nasledujúcich číslach *Krásnobrodského zborníka*). Neskoršie po podrobení a asimilácii praslovanských Kozákov Nemcami, sa názov Góti začína užívať na označenie nielen zgermanizovaných Kozákov (Slovanov), ale i všetkých Nemcov. Porov. nem. «Got», angl. «god» *boh*; *Duklianská kronika* (Sclavorum regnum – libellus gothorum (Knjiga Hárvatska)) z 12. storočia pod Gótmi ešte stále rozumie Slovanov. V kapitole V. píše, že od Volgy prišli akýsi Vulhari (Bulhari) na čele s kaganom, dobyli Macedoniu a potom provinciu «Latinorum» (= cigánov), ktorí sa vtedy nazývali Rímanmi a teraz «Morovlach, hoc est Nigri Latini». Keďže ich bolo veľa a cisár nemal síl, ani čas, podpísali mier, a tak «**Gothi, qui et Sclavi**» a «Vulgari» sa začali priateliť, lebo mali **rovnaký jazyk**! (porov. L.E. Havlik, «Duklianska kronika a Dalmatska legenda», *Rozpravy československé akademie věd*, Praha, 86/2 (1976) str. 4); Havlik tiež uvádza, že splitský arcijáhen Thomas písal o sto rokov neskôr: «Gothi a pluribus dicebantur, et nihilominus Sclavi, secundum proprietatem nominis eorum, qui de Polonia seu Boemia venerant» (L.E. Havlik, «Duklianska kronika…», str. 4); Teda ešte pre 12.-13. storočie možno v Dalmácii klásť rovnítko medzi označením «Góti» a «Chorváti»; Taktiež chorvátska glagolika sa ešte dlho nazývala gótskym písmom (pozri str. 94).

[46] «Žitije Konstantina», VIII, *MMFH*, II, 77-78.

[47] V okolí Solúna sa v pol. 9. storočia rozprávalo rusínskym jazykom (s moscho-iberským nádychom) Podkarpatských Rusínov - Bojkov.

Hovorí o tom rímsky imperátor Porfyrogenet (905-959): «*Ἰστέον, ὅτι ὁι Σέρβλοι ἀπὸ τῶν ἀβαπτίστων Σέρβλων, τῶν καὶ ἄσπρων ἐπονομα ξομένων, κατάγονται, τῶν τῆς Τουρκίας ἐκεῖθεν κατοικούντων εἰς τὸν παρ' αὐτοῖς* **Βοίκι** *τόπον ἐλονομαξόμενον, ἐν οἷς πλησιάξει καὶ ἡ Φραγγία, ὁμοίως καὶ ἡ μεγάλη Χρωβατία, ἡ ἀβαπτισμος, ἡ καὶ ἄσπρη προσαγορευομένη· ἐκεῖσε τοίνυν και οὗτοι οἱ Σέρβλοι τὸ ἀπ' ἀρχῆς κατῴκουν. Δύο δὲ ἀδελφῶν τὴν ἀρχὴν τῆς Σερβλίας ἐκ τοῦ πατρὸς διαδεξαμένων, ὁ εἷς αὐτῶν τὸ τοῦ λαοῦ ἀναλαβόμενος ἥμισυ, εἰς Ἡράκλειον, τὸν βασιλέα Ῥωμαίων προσέφυμεν, ὃν καὶ προσδεξάμενος ὁ αὐτὸς Ἡράκλειος βασιλεύς, παρέσχεν τόπον εἰς κατασκήνωσιν ἐν τῷ θέματι Θεσσαλονίκης τὰ Σέρβλια, ἃ ἔκτοτε τὴν τιαύτης προσηγορίαν ἀπείληφεν...*» (Gy. Moravcsik, R.J.H. Jenkins, *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*, 32/1-21, Washington, 1967, str. 152) — *Srbi sú potomkami nepokrs-*

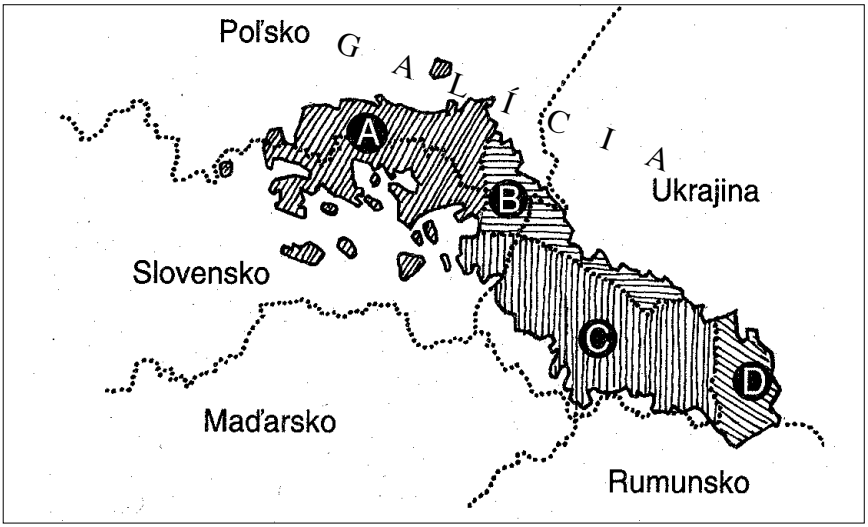

Mapa znázorňuje miesta, kde ešte dodnes žijú originálni-neasimilovaní karpatskí Rusíni skýtskeho pôvodu:

A) *Rusíni-Lemky*
B) ***Rusíni-Bojky***
C) *Rusíni-podkarpatskí*
D) *Rusíni-Huculi*

Mohylové hroby kráľovských Skýtov plemena Magog, tj. rusov (pohlavárov) Slovanov boli v priebehu niekoľkých posledných rokov (1993-1998) objavené v rozsiahlych oblastiach severovýchodného Slovenska (tzv. nálezisko Hankovce pri Giraltovciach), juhovýchodného Poľska a západnej Ukrajiny. Všetky doteraz objavené (v úctyhodnom počte okolo 200!) sú umiestnené na hrebeňoch, alebo vrcholoch hôr prevažne 500 metrov nad morom. Výsledky archeologických prác, ktoré vedú členovia Slovenskej a Poľskej akadémie vied sú prekvapením pre celú európsku archeológiu a zgruntu menia doterajší všeobecný názor na osídlenie Karpát. Dnes teda máme dôkazy, že Karpaty boli a sú osídlené nepretržite už 5000 rokov! Legenda o tzv. "valašskej kolonizácii v stredoveku" sa takto stáva prekonanou minulosťou. (Porovnaj obrázok: Š. Ladižinský, «Rusíni na Slovensku», *OS – Fórum občianskej spoločnosti*, Bratislava, jún 1997, str. 39).

tených Srbov, tiež zvaných bielych, ktorí žijú za Tureckom (= Maďarskom) *v krajine nimi samými zvanej* ***Bojky****, kde v ich susedstve je Frágia* (= Fraggia [čítaj *frangia > francia*] je nový názov starej Gálie, v tomto prípade ide o karpatskú «malú Gáliu», tj. «Galíciu», v skýtskej výslovnosti [Halíciu] «Haličinu» na severnom svahu Karpát; porov. maloázijskú «Galáciu»), *ktorá je tiež* (kým bola nepokrstenou) *Veľkou Chorváciou* (odtiaľ pochádza názov «Charvaty > Karvaty > Karpaty» – porov. G.A. Timkovič, «Pôvod 'Cigánov'», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) str. 119, pozn. 39), *tiež bola zvaná Biela; v tomto kraji títo Srbi tiež pôvodne sídlili. Avšak keď dvaja bratia zdedili od otca vládu nad Srbskom, jeden z nich vzal polovinu ľudu a žiadal ochranu u rímskeho imperátora Heraklia* (610-641), *ktorý mu dal krajinu v provincii Solúna, aby sa tam usídlil,*

ktorá od toho času sa volá Srbsko. Slovo S(e)rbi v jazyku Rímanov znamená «otroci» (lat. servi)… *Toto meno S(e)rbi dostali z toho, že boli otrokmi* (vazalmi) *Rímskeho impéria…*; Ako svedčí rímsky imperátor Porfyrogenet, Slovania usadení v pol. 7. st. v okolí Solúna boli podkarpatskí Bojkovia (o názve Bojkov pozri pozn. 76). Vo svojej domovine zvanej «Bojky» susedili s «Frangiou», tj. s Gáliou, čo je dnešná Galícia na severovýchodných svahoch Karpát, zvanou tiež *Biela Chorvácia* (Biele Charvaty = Biele Karpaty, tj. pohorie severovýchodne od Bratislavy). Od príchodu podkarpatských Rusínov-Bojkov k Solúnu (pol. 7. st.) po pôsobenie solúnskych rodákov sv. Cyrila a Metoda (pozri pozn. 234) na Morave (pol. 9. st.) uplynulo 200 rokov, čo je príliš krátka doba, aby sa reč jednoduchých ľudí (bez televízie a rozhlasu) mohla podstatnejšie zmeniť. Ešte i dnes (v čase vedecko technickej explózie v rozvoji masovokomunikačných prostriedkov) totiž Rusíni keltského pôvodu, ktorí sa vysťahovali z východoslovenského Zemplína (z tzv. «Hornice», tj. z okolia Hornádu) za čias Márie Terézie, tj. pred 250. rokmi, do juhoslávskej Bačky a Vojvodiny (Ruský Kerestur) rozprávajú nezmeneným "trebišovským" – «ruským (!)» (v Juhoslávii sa tak dodnes označuje) kultúrnym jazykom (pozri prílohu A3a).

[48] П.А. Лавров, «Дополнительная статья к Житию св. Кирилла в рукописи бывшей Московской духовной академии», *Материалы…*, стр. 37.

[49] Etruskovia sú národ, ktorý svojim pôvodom, dejinami, umeleckými i staviteľskými pamiatkami, ale predovšetkým jazykom patrí k najzáhadnejším na svete. Patrí k autochtónnemu európskemu obyvateľstvu… (porov. «Etruskové», *Slovník antické kultúry*, Praha, 1974, str. 198); Etruský jazyk je známy z 10 000 ľahko čitateľných nápisov, lebo je písaný poupravenou gréckou abecedou. Texty sa čítajú sprava do ľava podľa semitského vzoru. Dodnes žiaden z nich nebol rozlúštený, ba učenci sa nemôžu zhodnúť ani na tom, do akej jazykovej skupiny vôbec etruský jazyk patrí (porov. «Etruština», *tamtiež*); Najdlhší nájdený etruský text je známy pod názvom *zahrebská múmia*. Ide o niekoľko metrov dlhé plátené pásy popísané etruskými písmenami (tzv. liber linteus), do ktorých bola zabalená egyptská múmia. Dnes sa tento drahocenný materiál, tvoriaci v celku dvanásť stĺpcov na rôzne dlhých pásoch (až do troch metrov) nachádza v múzeu v Záhrebe («Mumie zahrebská», *Slovník antické…*, str. 394).

[50] Dnes sa do rumunského jazyka umelo zavádzajú francúzske slová a vytláčajú pôvodné slovanské ekvivalenty so zrejmou snahou "dokázať" románsky pôvod národa.

[51] Cyrilika sa v Rumunsku užívala ešte v polovici minulého storočia nielen v cirkevných knihách, ale i v profánnom živote. Napr. prvá poštová známka vydaná v Rumunsku v r. 1858 (21. júla/2. augusta) o hodnote 27 parale mala cyrilikou-azbukou písaný text: «**порто скрисори**» so znakom – hlavou býka (porov. *Michel Europa – Katalog Ost 1997/98*, München, str. 652).

[52] Porov. В.А. Истрин, *1100 лет славянской азбуки*, Москва, 1988, стр. 61.

[53] Porov. В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 62.

[54] Historické zdroje spomínajú, že Veľká Morava sa v skutočnosti skladala z dvoch Moráv: tj. Hornej a Dolnej Moravy. Rozprestierala sa na ploche medzi dvoma riekami Moravami, a to medzi českou riekou Moravou (to je tá Horná Morava) vlievajúcou sa pri Bratislave do horného Dunaja z jeho ľavej strany a srbskou riekou Morava (Dolná Morava) vlievajúcou sa do dolného toku Dunaja z jeho pravej strany. Okolo tejto dolnej Moravy existovala ešte dlho po zániku Veľkomoravskej ríše Raška (Ruská) država. V centre medzi oboma Moravami ležala ruská (!) Panónia – súčasť a centrum Veľkomoravskej ríše. Dôkazom toho je skutočnosť, že ešte v r. 1750, tj. v časoch Márie Terézie sa na západnej

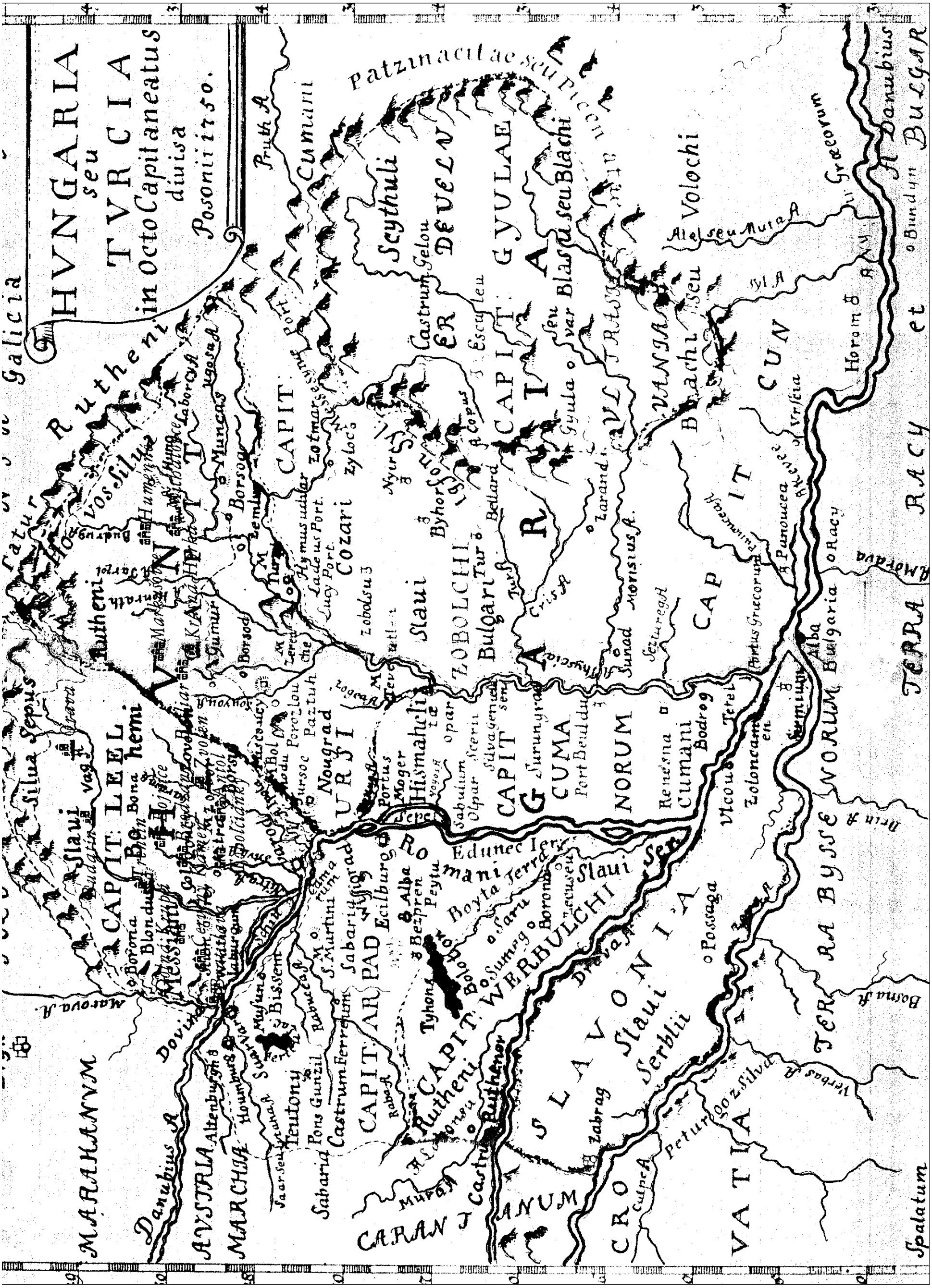
HVNGARIA
seu
TVRCIA
in Octo Capitaneatus
diuisa

strane Balatónu rozprestieral rozsiahly Rusínsky region s centrom v «Castrum Ruthenor», s takým istým rusínskym (ruthénskym) obyvateľstvom, aké obývalo oblasť pod Tatrami a dodnes obýva severovýchodné Slovensko (viď mapa na predchádzajúcej strane – D. Kusak, *Hrady a zámky v Československu*, Bratislava, 1990, str. 232-233). Tí istí kráľovskí Rusíni obývali Podkarpatskú Rus - Transylvániu, kde ich mapa z roku 1750 uvádza pod starým (neslovanským) názvom «Skýti» (Scythuli). Na južnom Zemplíne, v Gemeri, ako aj v Podtisí žili Slovania keltského pôvodu často označovaní ako «Kozáci» (v mape označení ako «C(h)ozari» – pozri tiež pozn. 120); Pri hornom Váhu zase Slovania Bojky (Slaui Bohemi). Slovákov vtedy ešte nebolo, existovala len prezývka «slovák» (pozri pozn. 73), pre bývalých moravských (hornouhorských) Rusínov (všetkých troch praslovanských plemien) odpadlých na protestantizmus. Týchto Nemci Rakúskej Habsburgovskej katolíckej monarchie nazývali «mŕtvymi», lebo čo sa týka vierovyznania, ako odpadlíci od katolíckej viery boli naozaj duševne mŕtvymi – odtiaľ pochádza v Uhorsku veľmi dobre známe «Tót» *Slovák* (porov. nem. «tot(h)» mŕtvy), «Tótorszag» *Slavonia*, «Tótság» *Slováci*, *zem Slovákov*, *slovácky jazyk*, (porov. А. Митракъ, *Мадьярско-русскій словарь*, Ужгородъ, 1922, стр. 920); Hlavné mesto Veľkomoravskej ríše so Sobornou cerkvou Presvjatyja Bohorodici, kde bol pochovaný Metod (*Žitie Metodovo*, kap. XVII) bolo v Stoličnom Velehrade (Belehrade) – dnešný Székesfehérvár (v slov. preklade «Stoličný Belehrad», severovýchodne od Balatonu – pozri pozn. 70), preto rímsky imperátor Porfyrogenet (912-959) v *De administrando imperio* hovorí, že keď Uhri zničili Veľkú Moravu, usadili sa práve **v jej centre**, tj. priamo na jej území (porov. «De administrando imperio», 42, *MMFH*, III, str. 401); A z hlavného mesta Veľkomoravskej ríše sa až do roku 1351/52 stalo hlavné mesto Uhorska, kedy ho kráľ Ludvik I. preniesol do Budína. Uhri sa usadili v centre ruskej (rusínskej) zeme v okolí Balatónu (= «**блото**» *blato*). Iróniou osudu je, že o tom svedčí dokonca i samotný výraz «Magyar ország», kde slovo «ország» vzniklo skomolením pôvodného «orosz-ság» *ruský ľud*, doslovne *rusovstvo* (tj. to, čo robí Rusa Rusom, jeho ruská zem) po vzájomnej asimilácii zvukov *s+š* (porov. «lengyel» — «lengyel-ség»; «magyar» — «magyar-ság»; «rácz» — «rácz-ság»…). Podobne: «orosz» *Rus* > «orosz-ság» *ruskosť, ruský ľud* > «or(o)sz(s)ág» *ruská krajina, ruská zem*. Presnou analógiou maďarského slova «ország» *krajina* je starosrbské «русагъ», chorv. «rusag» *(ruská) krajina* (porov. F. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, 1862-1865, str. 805; porov. F. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen*, «rusagu», Wien, 1886, str. 283); pričom ruské «русакъ» je vo všeobecnosti *rusnak-ruský človek*, (porov. В. Даль, *Толковый…*, «русакъ», III, стр. 1744), porov. lat. výraz «rus» *vidiek, krajina*, ktorý vznikol podobným spôsobom, keď na Apeninský polostrov prišli Latinovia a našli v jeho severnej časti autochtónnych Etruskov (Rusov-Rusínov) ako pôvodné usadlé vidiecke obyvateľstvo. Preto dodnes v latinčine i taliančine sa vidiečan označuje ako "rus"; O dvoch Moravách: Hornej i Dolnej hovoria i mnohé kroniky. Napr. staré nadpisy v kalendároch hovoria, že sv. Metod, potom ako prestal byť Vladykom Sriemskej Mitrovice, sa stal archiepiskopom nie celej, ale len Hornej Moravy (porov. «Assemanovo evanhelium», *MMFH*, III, str. 437; porov. *MMFH*, III, str. 200, pozn. 2); Existencia dvoch Moráv veľmi pekne vysvetľuje skutočnosť, prečo pápež Hadrián II. (867-872) na začiatku nemenoval svätého Metoda za episkopa «moravského», ale dal mu «panónsky» episkopský stolec «sv. Andronika» v južnej Panónii v Sreme (porov. *Žitie Metodovo*, kap. VIII), tj. v dnešnej juhoslávskej Sriemskej Mitrovici, ktorá je vzdialená od územia našej Moravy (Hornej) viac ako 400 kilometrov južne (a to vzdušnou cestou). Sv. Metod bol teda v skutočnosti vysvätený za episkopa oboch Moráv (Hornej i Dolnej) teda naozajstnej «Veľkej Moravy», a preto mu bolo ur-

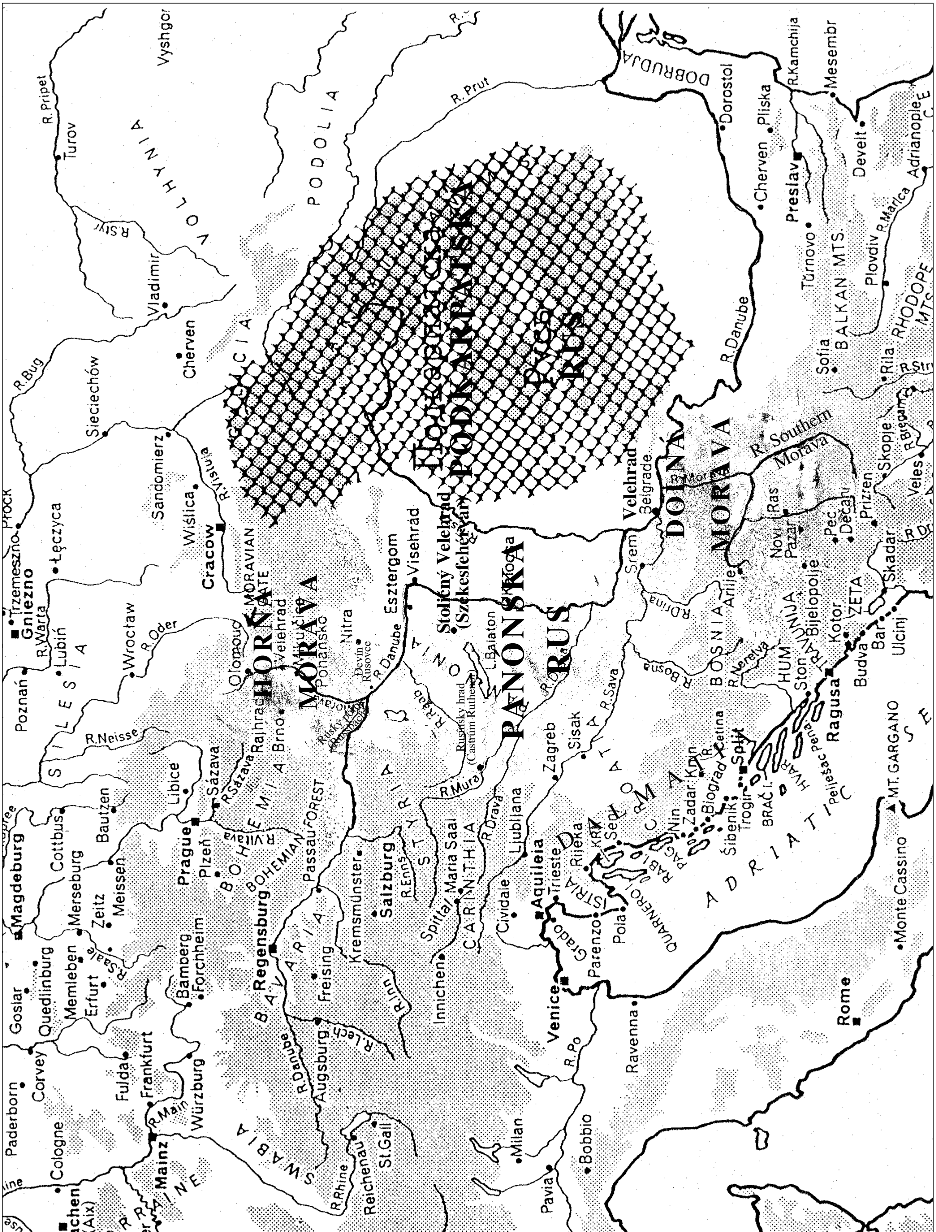
HORNÁ MORAVA
DOLNÁ MORAVA
PANONSKÁ RUS
PODKARPATSKÁ RUS
Velehrad
Stoličný Velehrad (Szekesfehervar)
Visehrad
Esztergom
Nitra
Pohansko
Olomouc
Rajhrad
Brno
Cracow
Prague
Regensburg
Salzburg
Aquileia
Venice
Ragusa
Split
Rome
Zagreb
Sisak
Belgrade
Preslav
Pliska
Dorostol
Mesembr
Adrianople
Sofia
Skopje
Ohrid
BOHEMIA
BAVARIA
SWABIA
CARINTHIA
STYRIA
SILESIA
DALMATIA
BOSNIA
PODOLIA
VOLHYNIA
DOBRUDJA
ADRIATIC SEA
R. Danube
R. Sava
R. Drava
R. Mura
R. Vistula
R. Oder
R. Prut
Mainz
Frankfurt
Magdeburg
Aachen
Ravenna
Monte Cassino
Milan
Pavia

čené sídlo v jej centre, tj. medzi nimi. Sv. Otec – pápež Hadrián II. v odpovedi panónskemu vládcovi-rusovi Koceľovi výslovne pripomína, že posiela sv. Metoda «nielen jemu, ale všetkým slovanským zemiam» (*Žitie Metodovo*, kap. VIII) – pozri mapu «dvoch Moráv» na predchádzajucej strane; Pápež Eugen II. (824-827) ešte v čase pred príchodom sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu v liste episkopom a veľmožom Avarie a Moravy tiež nie bez príčiny spomína: «… Hunie, que et Auaria appellantur, sed et Marauie provintiarum quoque Pannonie sive Moesie…» (*MMFH*, III, str. 257-258) – … (v krajinách) *Hunska, ktoré sa tiež nazýva Avariou, ale i* (v krajinách) *Moravy, provincií to Panónie a Moesie…* Ide o dávne sídla Hunov = Avarov = Romov a Slovanov, pričom Moesia (pozri G.A. Timkovič, J.V. Timkovič, «Kríž», *Krásnobrodský zborník*, II (1997) str. 7) je zem Slovanov v dnešnej Juhoslávii. Pojem «Morava» zahŕňa v sebe nepochybne i Dolnú (srbskú) Moravu.

[55] Doteraz prevládal mylný názor, že základom cyrilometodejskej staroslovančiny bolo akési macedónske nárečie, ktoré svojimi jazykovými rysmi vraj náležalo do bulharského jazykového územia. Zo starších autorov najväčším zástancom tejto tzv. macedónskej teórie bol Jagić (1838-1923). Ešte staršou čiastočne správnou teóriou bola tzv. panónska teória, ktorá hľadala vlasť staroslovančiny v Panónii. Jej prvými zástancami boli Dobrovský (1753-1829), Kopitár (1780-1844), Miklosič (1813-1891), Šafárik (1795-1861) a iní. Panónska teória je pravdivou len do tej miery, do akej pripúšťa, že Panónia bola slovanskou-ruskou (rusínskou-ruthénskou) zemou, v ktorej vládnucou, a teda rozhodujúcou sociálnou vrstvou boli slovanskí pohlavári (rusi) hovoriaci podkarpatským ruským-rusínskym jazykom, akým hovorili i sv. Cyril a Metod.

[56] **І. Кꙋтка, *Катихи́сіїъ ма́лый и҆лѝ наꙋ́ка правосла́вно-хр҃тїѧ́нскаѧ сокраще́ннаѧ во благоче́стное воспита́нїе ю́ношества дїецесїи мꙋнкачо́вскїѧ соста́вленнаѧ въ оу҆нгва́рѣ*, въ бꙋ́динѣ гра́дѣ,** 1801, otázka 134, str. 107, fototypičné vydanie I. Udvari, Nyíregyháza, 1997; «Два катехизисы Іоанна Куткы были напечатані в будайськів печатни пештського универзитета: малый катехизис 1801 года, а великый 1803-го. … Єденаццятое издание катехизиса убявилося 1931 года, и было послінным. … Греко-католицькі єпископы на венському (Viedenskom) совіщанію 1773 года рішили, ош катехізис має быти упущеный народнов бисідов. Они брали за примір таліянськый катехізис Белларміна, що вже обявився по-румынськы… Айбо туйкы автор пише, ош цирьковно-славянська и родна бисіды суть єннакі», (I. Udvari, «Вмісто послеслова», ***Катихи́сіїъ ма́лый***…, str. 185-187).

[57] Už o. Alexander Duchnovič v roku 1854 pri vydaní liturgického *Katechizmu* túto spisovnú reč pokladá za staroslovanský jazyk, ktorý je základom všetkých ostatných slovanských jazykov: «**Мы слꙋжимъ св. Лїтꙋргїю и св. Тайны ꙗзыкомъ старославенскимъ, который отъ каждаго славѧнскаго народа разꙋмѣетсѧ и есть матерїю всѣхъ славѧнскихъ словесныхъ выраженїй**» (А. Духновичь, *Літурическій катихизисъ или изъясненіе св. Літургіи и нѣкоторыхъ церковныхъ обрядовъ по новой скрижали въ душеполезное употребленіе Русиновъ*, Львовъ, 1854, стр. 49).

[58] Rukopis z 15. storočia *Žitie Konštantína* o tom hovorí toto: «**въскорѣ же сѧ весь цръковныи чинъ прѣложи, и наоучї а оутренїи, и годинамъ, обѣднѣи, и вечернїи и павечерници и таинѣи слоужбѣ**» (П.А. Лавров, «Житие Константина», XV, *Материалы* …, I, стр. 28) — *Čoskoro sa preložil celý cerkovný čin a* (sv. Cyril) *ich naučil Utreni, Časom, Obednici, Večerni, Povečeriu a Tajnej Službe* (= Božia Liturgia sv. Jána Zlatoústeho).

[59] Cyrilometodejská staroslovanská liturgia a s ňou úzko spojená cyrilometodejská

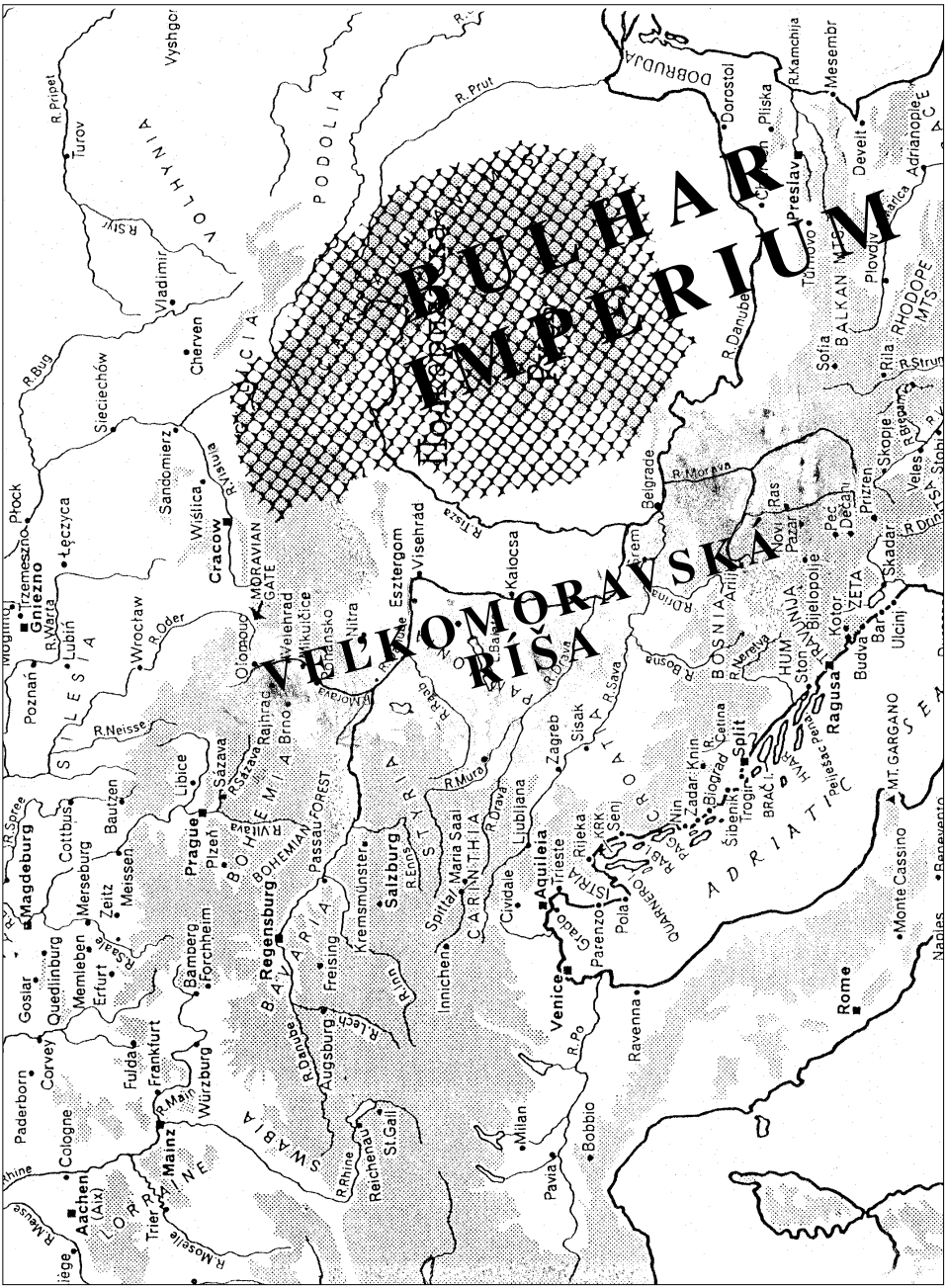
BULHARSKA RÍŠA
EMPERIUM
VEĽKOMORAVSKÁ RÍŠA
Vyshgorod
R. Pripet
Turov
VOLHYNIA
R. Siv
Vladimir
PODOLIA
R. Prut
DOBRUDJA
Dorostol
Pliska
R. Kamchija
Mesembr
Develt
Adrianople
Preslav
Turnovo
Plovdiv
Sofia
BALKAN MTS.
RHODOPE MTS.
R. Danube
R. Bug
Sieciechów
Cherven
Płock
Trzemeszno
Gniezno
Łęczyca
Sandomierz
Wiślica
R. Vistula
Cracow
Poznań
R. Warta
Lubiń
Wrocław
R. Oder
SILESIA
MORAVIAN GATE
Olomouc
Veleh rad
Mikulčice
Nitra
Esztergom
Visehrad
Kalocsa
R. Tisza
Belgrade
R. Morava
Kovi Pazar
Pec
Decani
Prizren
Skopje
Veles
Skadar
R. Drina
R. Sava
Bosna
BOSNIA
Arilje
Kotor
ZETA
Budva
Bar
Ulcinj
HUM
Ston
Bijelopolje
R. Neretva
Split
Ragusa
Trogir
Šibenik
Zadar
Knin
Biograd
R. Cetina
Nin
Rab
Pag
Rijeka
Senj
KRK
Trieste
Grado
Parenzo
Pola
ISTRIA
GUARNERO
ADRIATIC SEA
Venice
Ravenna
R. Po
Milan
Pavia
Bobbio
Aquileia
Cividale
Udine
Spittal
Maria Saal
CARINTHIA
Innichen
R. Drave
Ljubljana
Zagreb
Sisak
R. Mura
R. Enns
STYRIA
Salzburg
Kremsmünster
Passau
BOHEMIAN FOREST
Freising
Augsburg
R. Lech
R. Inn
BAVARIA
Regensburg
R. Danube
Rajhrad
Brno
Veleh rad
Libice
Sázava
Prague
Plzeň
BOHEMIA
Bamberg
Forchheim
Würzburg
R. Main
Frankfurt
Fulda
Corvey
Paderborn
Gosiar
Quedlinburg
Memleben
Erfurt
Zeitz
Meissen
Bautzen
Cottbus
Merseburg
Magdeburg
R. Spree
R. Saale
R. Elbe
R. Neisse
Cologne
Aachen (Aix)
Trier
Mainz
Reichenau
St. Gall
R. Rhine
SWABIA
LOR.
M.E.
R. Moselle
R. Meuse
Rhine
Rome
MT. GARGANO
Monte Cassino
Naples
Benevento

kultúra bola zakázaná už v roku 886, tj. krátko po smrti sv. Metoda (+885), ďalej v r. 890, potom v roku 915… Zakazovali ju pápeži (oklamaní sfalšovanou bulou benediktínskeho mnícha Vichinga): Ján X., Ján XIII., Alexander II., Gregor VII. (nešťastným *Breve* zo dňa 2. januára 1080)…, (porov. M. Lacko, *Sv. Cyril a Metod*, Rím, 1971, str. 210).

[60] Dvorník veľmi pekne argumentuje a dokazuje, že Dalmácia prijala necyrilometodejské, teda latinské kresťanstvo, (F. Dvorník, *Byzantské misie u Slovanů*, Praha, 1970, str. 41).

[61] Tridsať rokov po veľkomoravskej misii sv. Cyrila a Metoda (tj. v r. 893) už existovali obidve abecedy — cyrilika i glagolika. Dokazuje to datovaný nápis na kameni z čias bulharského cára Simeona z r. 893, ktorý je napísaný čiastočne cyrilikou a čiastočne glagolikou. (В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 89); Porov. nápis z 10. st. na **obr. 19**.

[62] Pozri poznámku 252.

[63] V roku 1837 bol nájdený na Buchlovskom hrade na Morave rukopis kroniky (zahŕňajúcej roky 1357—1421) augustiniánskeho probošstva na sv. Klimente (u Osvětiman neďaleko Velehradu). Rukopis je označený znakom: Č.10.Litt.K.17. z r. 1358 a obsahuje zápis napísaný rukou augustiniánskeho mnícha-kronikára: «*Sv. Cyrill a Method založili kláštor svatoklimentský. Mniši byli basiliané*». Kronika bola napísaná v čase, keď ešte pamiatka na solúnskych bratov v tejto oblasti pretrvávala v živej pamäti. Sv. Cyril a Metod – baziliánski mnísi založili hneď po svojom príchode na Moravu na hore sv. Klimenta monastyr slovanských mníchov, t.j. učilište pre svojich učeníkov, (F. Přikryl, *Sv. Kliment u Osvětiman*, Brno, 1890, str. 23); Přikryl k tomu ešte dodáva, že prvý biskup olomoucký Ján (1063-1085) bol vzácnym ochrancom baziliánov na sv. Klimente, až kým následkom *Breve* pápeža Gregora VII. zo dňa 2. januára 1080 nezačali byť východní mnísi všemožne opäť prenasledovaní. Prvými nemeckými cisterciánmi (po r. 1201) bolo na Velehrade a jeho okolí všetko sústavne ničené, čo len pripomínalo sv. vierozvestcov a ich "heretický" byzantský obrad. Týchto o necelých 200 rokov vystriedali augustiniáni, ktorí po Cyrilovi a Metodovi zanechali vyššie uvedený zápis vo svojej kronike (porov. tamtiež, 52 - 54).

[64] J.M. Veselý, *Most a cesta domů*, Řím, 1989, str. 95, obr. 8; B. Fučić, *Glagoljski natpisy*, Zagreb, 1982, str. 2.

[65] Základným materiálom, ktorý v polovici 9. storočia slúžil na písanie, bol pergamen (tj. jemne spracovaná kožka mladých zvierat, novonarodených jahniat, kozliat a pod.). Bol to materiál neobyčajne drahý a ťažko dostupný. Preto pisári – baziliánski mnísi v monastyroch, len čo zoslablo prenasledovanie cyriliky (Bulharsko sa opäť dostalo pod východnú byzantskú jurisdikciu) spätne prepisovali glagolské rukopisy do cyriliky, pričom používali na písanie staré glagolské pergameny, z ktorých najprv starý text vyškrabali ostrým predmetom. Takýto novonapísaný text na starom pergamene sa nazýva palimsest.

[66] 6363 - 5500 = 863

[67] «Skazanie o pismenech», 9, *MMFH*, III, 371; Podľa konštantinopolského datovania by to mohol byť aj rok 855, avšak mních Chrabr ešte upresňuje, že sv. Cyril vytvoril novú azbuku v čase panovania Michala – cisára gréckeho, Borisa – kniežaťa bulharského, Rostislava moravského a Koceľa blatenského. Roky vlády týchto panovníkov (Michal: 842-867, Boris: 852-889, Rostislav: 846-870, Koceľ: 861-874) však ukazujú väčšiu pravdepodobnosť pre alexandrijské datovanie, a teda pre rok 863, pretože v roku 855 ešte Koceľ nebol pri vláde, (porov. В.А. Истрин, *1100 лет…*, 24; *MMFH*, II, str. 312, pozn. 6-10).

[68] «Skazanie o pismenech», 4, *MMFH*, III, str. 367.

[69] «Skazanie o pismenech», 3, *MMFH*, III, str. 366.

[70] Písmeno «**а**» je počiatkom, prvotinou – akoby "náčelníkom" ("rusom") medzi písmenami. Tak ako «prvého» medzi ľuďmi, tj. kráľa alebo iného náčelníka charakterizovali-označovali *rohy býka* (koruna), tak i toto písmeno, tj. presnejšie povedané jeho názov vo svojej pôvodine označoval *kravu*, alebo *býka* (príp. *vola*), teda *rohaté* zviera (moscho-iberský symbol boha); Lat. «alba», v staroitalskej výslovnosti *alfa* (F. Ribezzo, «Italici», *Enciclopedia italiana*, XIX, str. 1053) znamenalo pôvodne *kravu* alebo *býka*. Vo fenickej abecede, ktorá sa stala základom neskoršej gréckej i latinskej abecedy, sa týmto výrazom označovalo prvé písmeno abecedy (porov. gr. «*ἄλφα*», hebr. «אלף» [*alef*] a písalo sa v tvare kravských *rohov* : , (odtiaľ pootočením vznikol dnešný tvar latinského «A»), príp. (porov. hebr. «א»; porov. W. Gesenius, *Neues hebräisch-deutsches Handwőrterbuch*, «Aleph», Leipzig, 1815, str. 1); «אלף – an ox's head being the first letter of the alphabet, and this eventually used as a numeral – a thousand», (J. Strong, *A concise dictionary of the words in the hebrew Bible*, Madison, 1890, str. 13); Stsl. slovo «**бѣлъ**» *biely*, ako aj skýtske «*__бѣлъ__» > «**велъ**» *veľký*, tiež priamo súvisí s *kravou, býkom*, príp. *volom*, tj. *rožným* statkom (symbolom božstva). Porov. stsl. «**волъ**», staroperz., tj. prasl. «bala» *krava*, angl. «bull» *býk*, čes. «vůl» *vôl*… – všetky tieto slová boli odvodené z prasl. «*__багъ__» boh, dobrý (podrobnejšie pozri G.A. Timkovič, «Postriženie», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) str. 26-27). Preto sídla slovanských pohlavárov-rusov (kráľovských Skýtov), sa od nepamäti označovali ako «Velehrady» (skýtska výslovnosť), príp. «Belehrady» (keltská výslovnosť), čoho je ekvivalentom latinský názov «Alba». Napr. (pozri mapu z roku 1750 na str. 125):

«Stoličný Belehrad» (Székesfehérvár), tj. bývalá stolica-hlavné mesto Veľkej Moravy = lat. «Alba (Regia)» *Kráľovská Alba*;

«Beograd», «Bel(e)hrad» – hlavné mesto Srbska, tj. bývalej ruskej državy (Raška) v oblasti Dolnej Moravy = lat. «Alba (Graeca-Bulgarica)», (porov. A. Jougan, *Słownik kościelny*…, str. 26) = lat. «Taurunum», teda do slova a do písmena *Býčie mesto* (z gr. «*ταῦρος*», lat. «taurus», stsl. «**тоуръ**» *tur, býk*). Kráľovskí Skýti, teda pohlavári-rusi Slovanov sú v latinských kronikách a starodávnych dokumentoch s obľubou označovaní ako «Tauroskýti» (hlavne z polostrova Krym). Treba pripomenúť, že slovo «biely» je častým prívlastkom Slovanov, nakoľko v porovnaní s čiernovlasými Grékmi, Arabmi a Semitmi ich blondavé vlasy boli naozaj "biele" (bezpigmentové, až ryšavé-rusavé). Stmavnutie vlasov u Slovanov spôsobili až Huni-Avari-Rómovia (viď podrobnejšie G.A. Timkovič, «Pôvod Cigánov», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) str. 113).

[71] Porov. *MMFH*, III, str. 367, pozn. 7.

[72] *MMFH*, III, str. 366, pozn. f.

[73] Slovákov, ako jeden z najmladších európskych národov, vytvoril protestantizmus, ktorý pod ochrannou rukou Turkov postihol 90% uhorského obyvateľstva. V časoch ostrihomského arcibiskupa Pázmanyho (prvá štvrtina 17. st.) 90% uhorského obyvateľstva (včítane Slovanov severného Uhorska) odpadlo k protestantizmu. Z týchto Slovanov vychovávaných na protestantských lýceách vznikajú prvýkrát v histórii uhorskí Slováci, tj. prví hornouhorskí Slovania píšuci latinikou. Po porážke Turkov v čase tzv. antireformácie novovytvorená rehoľa jezuitov svojimi školami založenými na báze latinčiny a na báze latinskej kultúry pokračovala v protestantami začatej orientácii na západnú kultúru vo výchove prvých Slovákov. Jezuiti síce vrátili značnú časť pôvodného rusínskeho obyvateľstva (keltskej, skýtskej i moschoiberskej tradície) na pravú vieru, ale v cudzom, nie pô-

vodnom, latinskom obrade. Tak vzniká zdanlivo odlišná etnická skupina, ktorej českí protestanti dávajú meno «Slováci». Prvýkrát v histórii sa výraz «slovák» objavuje v r. 1431 (J.M. Veselý, *Most a cesta domů*, Řím, 1989, str. 16), neoznačoval však ešte nijaký národ, ani jeho príslušníka. Bola to prezývka, ktorú užívali českí Bratríci, keď v tzv. spanilých jazdách prichádzali plieniť do «Slovák», tj. do hornej, slovanskej časti Uhorska. Neskôr protestantskí Česi začali označovať prezývkou «slovák» (odvodené od slova «Slovan», porov. B. Varsík, «Vznik názvu 'Slovák' vo svetle historických dokladov», *Kontinuita medzi veľkomoravskými Slovienmi a stredovekými severouhorskými Slovanmi (Slovákmi)*, Bratislava, 1994, str. 272; porov. «Pražan» - «Pražák») všetkých hornouhorských Slovanov, ktorí odpadli na protestantskú vieru (mŕtvych, tj. Tótság). Preto Slovákmi až do II. svetovej vojny boli jedine alebo rímskokatolíci, alebo luteráni (v maďarských oblastiach kalvíni). Približne v čase II. svetovej vojny sa prvýkrát zrazu objavili (i keď len teoreticky na stránkach tlače Slovenského štátu) «Slováci gr. kat. obradu». Krátko pred II. svetovou vojnou a počas nej (Slovenský štát) sa začal medzi zemplínskymi Rusínmi keltského pôvodu umelo organizovať ruch, ktorým sa ich vláda snažila "presvedčiť" (pozri napr. prílohu A4e — v r. 1937-38 žandári násilne odoberali od zemplínskych Rusínov gréckokatolícke kalendáre písané v keltskej rusínčine), že niekoľko tisíc rokov stará zemplínska rusínčina je "slovenským dialektom", a že majú začať rozprávať «správne po slovensky» (príloha A4d). Tento ruch organizoval a podporoval rímskokatolícky biskup Čársky (pozri prílohu A8) založením tzv. Jednoty sv. Cyrila a Metoda («Zakladajúci členovia Jednoty sv. Cyrila a Metoda», *Dedičstvo sv. Cyrila a Metoda (Brázdou Metodovou)*, Michalovce, 1942, str. 15). Do toho času ku gréckokatolíckemu cyrilometodejskému obradu na Slovensku patrili len Ruthéni-Rusíni, a to bez ohľadu na to, či boli keltského (Zemplín), alebo skýtskeho (severovýchodné Slovensko) pôvodu. Preto sa ešte dodnes gréckokatolíci všeobecne na Slovensku nazývajú «rusnakmi» a ich viera «ruskou vierou», čo sa však mylne a úplne nesprávne spája s moskovským Ruskom

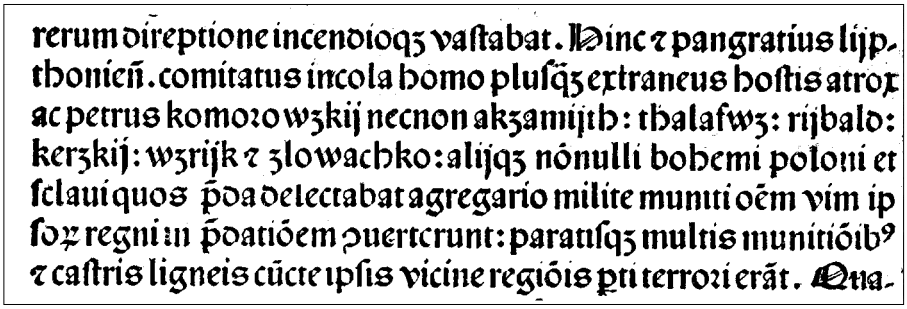

rerum direptione incendioqz vastabat. Hinc ⁊ pangratius lijp-
thonieñ. comitatus incola homo plusq̃z extraneus hostis atrox
ac petrus komorowzkij necnon akzamijth: thalafwz: rijbald:
kerzkij: wzrijk ⁊ zlowachko: alijqz nõnulli bohemi poloni et
sclaui quos p̃da delectabat agregario milite muniti oẽm vim ip
sorꝝ regni in p̃datiõem ꝯuertcrunt: paratisqz multis munitiõib⁹
⁊ castris ligneis cũcte ipsis vicine regiõis ꝑti terrori erãt. Qua-

Johannes de Thwrocz, *Chronica Hungarorum…* Civitate Brunensi, rok 1488:
— «… (J. Jiskra z Brandýsa) *neľútostne plienil a pustošil ohňom. Ďalej tiež Pongrác z Liptovskej stolice, ktorý bol krutejší než zahraničný nepriateľ, Peter Komorowsky, ako aj Akzamith, Thalafúz, Rybald, Kerzky, Wzryk a* ***Zlowachko*** *i niektorí ďalší Česi, Poliaci a Slovania, ktorí mali potešenie z koristi, verbovali do vojska a všetky svoje sily zamerali na lúpenie krajiny. Zriadili viaceré pevnosti a drevené poľné tábory a boli postrachom celým okolitým oblastiam»; prezývka (= priezvisko) «Slovák» (zlowachko) sa medzi prvými objavuje až v protikatolíckom bratríckom vojsku.*

alebo Ukrajinou. Tento nesprávny názor je tiež následkom násilnej likvidácie rusínskej národnosti v päťdesiatych rokoch tohto storočia, kedy bola násilne premenovaná na «ukrajinskú». Do príchodu Turkov a do príchodu protestantizmu o Slovákoch, ako o národe, niet ani stopy – proste pod týmto menom neexistovali. Všetci Slovania Rakúskej monarchie boli cyrilometodejského (v dnešnom slova zmysle gréckokatolíckeho) obradu a k rímskokatolíkom sa hlásili iba Nemci (v mestách) alebo Maďari (na vidieku). A aj to len do príchodu protestantizmu, kedy takmer všetci Nemci odpadli na protestantizmus a Maďari na kalvínsky blud. Všetky rímskokatolícke kostoly postavené v prvej polovici druhého tisícročia boli alebo maďarské, alebo nemecké. Ak sa niekto z Rusínov-Slovanov horného Uhorska stal rímskokatolíkom, spontánne, behom relatívne krátkeho času sa stal Maďarom, alebo Nemcom (porov. napr. rímskokatolíckych arcibiskupov alebo biskupov slovanského-rusínskeho pôvodu, ako napr.: Mikuláš Oláh (Valach) (1493-1568); Alexander Rudnaj (nar. 4.10. 1760 vo Sv. Kríži nad Váhom, 1815 – sedmohradský arcibiskup Alba-Júlie, 1819 – arcibiskup ostrihomský a kardinál); Ján Scitovský (nar. 1.11. 1785 v Košickej Belej, 1827 – rožňavský biskup, 1838 – biskup Pecz-u, 1849 – arcibiskup ostrihomský); Juraj Haulik (nar. 20.4. 1788 v Trnave, 1837 – biskup v Zágrebe, 1853 – arcibiskup Zágreb, 1856 – kardinál); Ján Černoch (nar. r. 1852 v Skalici, 1908 – biskup čanádsky, 1911 – arcibiskup kaločský, 1912 – arcibiskup ostrihomský, 1914 – kardinál)… Nikto z vyššie uvedených vysokých cirkevných hodnostárov v Uhorsku, ako aj mnohí iní, i keď mali svoj pôvod priamo z územia dnešného Slovenska, sa nikdy nehlásil k Slovanom, nieto ešte k Slovákom. Hlásili sa alebo k Maďarom, alebo k Nemcom…

Tzv. spisovnú slovenčinu uzákonili traja evanjelickí (protestantskí) intelektuáli: **Štúr, Hurban a Hodža**, a to až v čase neskorého protestantizmu v r. 1843 (**Ľ. Štúr** (1815-1856) študoval na evanjelickom lýceu v Bratislave a v Nemecku v Halle; **M.M. Hodža** (1811-1870) bol evanjelický farár – vikár patentálnej evanjelickej cirkvi v Martine (*Slovenský biografický slovník* (ďalej: *SBS*), II, Martin, 1987, str. 346); **J.M. Hurban** (1817-1888) bol tiež evanjelický farár, dokonca superintendent (biskup) evanjelickej patentálnej cirkvi, jeho syn **S.H. Vajanský** (1847-1916) bol tiež evanjelik atď.). Prví slovenskí národní buditelia a spisovatelia v Uhorsku boli tiež všetko protestanti, napr. **Ján Kollár** (1793-1852) evanjelický farár, študoval na protestantskej univerzite v nemeckom Jenne (*SBS*, III, Martin, 1989, str. 145); **Andrej Sládkovič** (1820-1872) evanjelický farár, ktorý študoval na nemeckej evanjelickej univerzite v Halle (*SBS*, V, Martin, 1992, str. 279); **Janko Kráľ** (1822-1876) študoval na evanjelických lýceách v Levoči, Kežmarku a Bratislave (*SBS*, III, str. 232); **Samo Chalúpka** (1812-1883) bol evanjelickým farárom (*SBS*, II, str. 458); **Ján Chalúpka** (1791-1871) bol evanjelickým farárom, ktorý študoval v nemeckom Jenne (*SBS*, II, str. 457); **Ján Botto** (1829-1881) študoval evanjelické lýceum v Levoči (SBS, I, Martin, 1986, str. 307); **Janko Vlastimil Matuška** (1821-1877) autor slovenskej hymny «Nad Tatrou sa blýska» študoval na evanjelickom lýceu v Bratislave (*SBS*, IV, martin, 1990, str. 117), **Samuel Tomášik** (1813-1887) bol evanjelickým farárom (*SBS*, VI, Martin, 1994, str. 91); **Ján Kalinčiak** (1822-1871) syn evanjelického kazateľa, ktorý študoval v nemeckom Halle (*SBS*, III, str. 24); **Viliam Paulíny-Toth** (1826-1877) bol synom evanjelického farára (*SBS*, IV, str. 411); **Jonáš Záborský** (1812-1876) bol tiež evanjelickým farárom študujúcim v nemeckom Halle, ktorý neskôr pod vplyvom jezuitov prestúpil na katolícku vieru (SBS, VI, str. 384); Slovenskú literatúru do konca matičných rokov ešte stále v zásadnej miere reprezentovali a v skutočnosti aj vytvárali evanjelici ako: **Mikuláš Ferienčík** (1825-1881) (*SBS*, II, str. 78); **Pavol Dobšinský** (1828-1885) bol evanjelickým farárom (*SBS*, I, str. 482), **Samo Hroboň** (1820-1894) bol evanjelickým farárom vyštudovaným v Halle

(*SBS*, II, str. 410); **Bohuslav Nosák Nezabudov** (1818-1877) bol evanjelickým farárom (*SBS*, IV); **Daniel Lichard** (1812-1882) bol evanjelickým farárom (*SBS*, III, str. 402)… Evanjelikmi boli i **Ľudovít Kubáni, Terézia Vansová** (1857-1942) (jej brat bol evanjelickým farárom), **Martin Miloš Braxatoris** (1863-1934) bol evanjelickým farárom… Odchovancom evanjelických lýceí, teda evanjelikom bol i najväčší slovenský básnik **Pavol Országh Hviezdoslav** (1849-1921) (SBS, II, str. 449); **Karol Kuzmány** (1806-1866) bol tiež evanjelickým superintendentom a spoluzakladateľom *Matice (Matky) Slovenskej*; **P.J. Šafárik** (1795-1861) študoval na evanjelickom lýceu v Kežmarku a v nemeckom Jenne atď., atď., atď…

Slovenčinu, slovenskú literatúru a vlastne celé slovenské národné uvedomenie vytvorili teda protestanti. K tomuto novodobému protestantskému "slovakotvornému" prúdu sa postupne pridávali i prví rímskokatolíci, tj. prví odchovanci novozakladaných jezuitských škôl, všetko samozrejme opäť kňazi (Bajza, Bernolák, Fándly, Palárik, Š. Moyzes…); Úspešná jezuitská protireformácia, hlavne po potlačení posledného Rákoczyovho povstania v r. 1703 spôsobila, že popri Slovákoch-Tothoch-protestantoch sa takto prvýkrát v histórii objavujú aj prví Slováci-katolíci. V druhej pol. 18. st. sa pre Slovákov rim.-kat. obradu zakladajú prvé rím. kat. biskupstvá na území terajšieho Slovenska. V jeden jediný deň (13.3. 1776) vznikajú na území terajšieho Slovenska tri prvé rímskokatolícke biskupstvá (Spiš, Rožňava a Banská Bystrica), potrebné pre vznikajúcich Slovákov

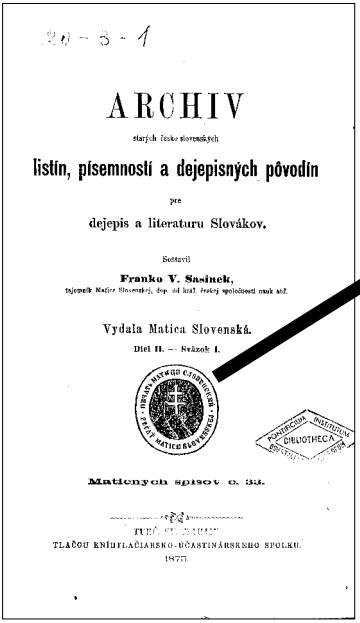
20 - 3 - 1

ARCHIV

starých česko-slovenských

listín, písemností a dejepisných pôvodín

pre

dejepis a literaturu Slovákov.

Sestavil

Franko V. Sasinek,

tajemník Matice Slovenskej, dop. úd kráľ. českej společnosti nauk atď.

Vydala Matica Slovenská.

Diel II. — Svázok I.

Matičnych spisov č. 33.

TLAČOU KNIHTLAČIARSKO-ÚČASTINÁRSKEHO SPOLKU.

1873.

POSTRIGARIA INSTITUTUM BIBLIOTHECA

Pečiatka Matice Slovenskej (Matky Slovákov) s dvojjazyčným — rusínsko-slovenským nápisom, ktorá sa užívala na všetkých publikáciách tejto novovzniklej ustanovizne (dokonca i v prvom desaťročí 20. st.) – svedčí o tom, že dnešní Slováci vznikli z gréckokatolíckych Rusínov odpadom na protestantizmus (stratou «starej viery») a nasledovným prijatím latinského obradu.

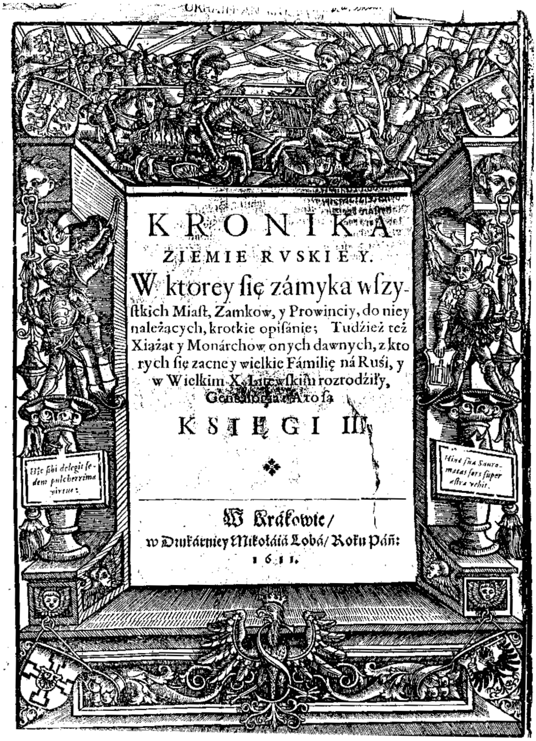

KRONIKA
ZIEMIE RVSKIEY.
W ktorey się zámyka wszytkich Miast, Zamkow, y Prowinciy, do niey należących, krotkie opisánie; Tudźież też Xiążąt y Monárchow onych dawnych, z ktorych się zacne y wielkie Fámilię ná Ruśi, y w Wielkim X. Litewskim rozrodźiły, Genealogia. A to są
KSIĘGI III.

W Krákowie / w Drukárniey Mikołáiá Lobá / Roku Páń: 1611.

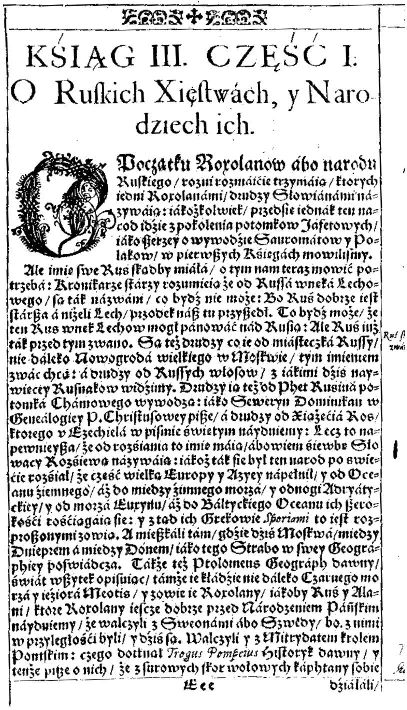

KSIĄG III. CZĘŚĆ I.
O Ruskich Xięstwách, y Narodziech ich.

Początku Roxolanow ábo narodu Ruskiego / rozni rozmáićie trzymáią / ktorych iedni Roxolanámi / drudzy Słowiánámi názywáią: iákożkolwiek / przedśię iednák ten narod idźie z pokolenia potomkow Jáfetowych / iáko szerzey o wywodźie Sauromátow y Polakow / w pierwszych Księgách mowiliśmy.

Ale imię swe Ruś skadby miáłá / o tym nam teraz mowić potrzebá: Kronikarze stárzy rozumieią że od Russá wnęká Lechowego / są ták názwáni / co bydź nie może: Bo Ruś dobrze iest stársza á niżeli Lech / przodek nász tu przyszedł. To bydź może / że ten Rus wnek Lechow mogł pánowáć nád Ruśią: Ale Ruś iuż ták przed tym zwano. Są też drudzy co ie od miásteczká Russy / nie dáleko Nowogrodá wielkiego w Moskwie / tym imieniem zwáć chcą: á drudzy od Russych włosow / z iákimi dźiś naywięcey Rusnakow widzimy. Drudzy ią też od Phet Rusiná potomká Chámowego wywodzą: iáko Seweryn Dominikan w Genealogiey P. Christusowey pisze / á drudzy od Xiążećiá Ros / ktorego v Ezechielá w piśmie świętym náyduiemy: Lecz to napewnieysza / że od rozśiania to imie máią / ábowiem śiewbe Slowacy Rozśiewa názywáią: iákoż ták sie był ten narod po swiećie rozśiał / że część wielką Europy y Azyey nápełnił / y od Oceanu ziemnego / áż do miedzy ziemnego morzá / y odnogi Adryátyckiey / y od morza Euxynu / áż do Báltyckiego Oceanu ich szerokośći rośćiągáią sie: y z tąd ich Grekowie *Sporiami* to iest rozproszonymi zowią. A mieszkáli tám / gdźie dźiś Moskwá / miedzy Dnieprem á miedzy Donem / iáko tego Strabo w swey Geographiey poświádcza. Tákże też Ptolomeus Geográph dawny / świát wszytek opisuiąc / támże ie kłádźie nie dáleko Czarnego morzá y iezióra Meotis / y zowie ie Roxolany / iákoby Ruś y Alani / ktore Roxolany iescze dobrze przed Národzeniem Páńskim náyduiemy / że walczyli z Szwecámi ábo Szwedy / bo z nimi w przyległośći byli / y dźiś są. Walczyli y z Mitrydatem krolem Pontskim: czego dotknął *Trogus Pompeius* Historyk dawny / y tenże pisze o nich / że z surowych skor wołowych káphtany sobie

Ecc działáli /

Na obrázku je «Kronika ruskej zeme» (z roku 1611) napísaná po poľsky – jej autorom je talian Gwagninus. Pojednáva, ako to prezrádza už samotný nadpis, o ruských zemiach na začiatku 17. storočia, kde prvýkrát spomína i skupinu obyvateľov prezývanú «Słowacy». Teda v 17. storočí «Slováci» (tj. Rusíni odpadlí na protestantizmus) žili na ruských zemiach horného Uhorska. Text úryvku: «Poczatku Roxolanow abo narodu Ruskiego /rozni rozmaićie trzymaią/ ktorych iedni Roxolanami /drudzy Słowianami nazywaią: iakożkolwiek/ przedsię iednak ten narod idzie z pokolenia potomkow Jafetowych /iako szerzey o wywodzie Sauromatow y Polakow/ w pierwszych Księgach mowilismy. Ale imię swe Ruś skadby miała /o tym nam teraz mowić potrzeba: Kronikarze starzy rozumieią że od Russa wnęka Lechowego /są tak nazwani/ co bydz nie może: Bo Ruś dobrze iest starsza a niżeli Lech /przodek nasz tu przyszedł. To bydz może/ że ten Rus wnęk Lechow mogł panować nad Rusią: Ale Ruś iuż tak przed tym zwano. Są też drudzy co ie od miasteczka Russy /nie daleko Nowogroda wielkiego w Moskwie/ tym imieniem zwac chcą: a drudzy od Russych włosow/ z iakimi dzis naywięcey Rusnakow widzimy. Drudzy ią też od Phet Rusina potomka Chamowego wywodzą: iako Seweryn Dominikan w Genealogiey P. Christusowey pisze /a drudzy od Xiążecia Ros/ ktorego w Ezechiela w pismie świętym nayduiemy: Lecz to napewnieysza /że od rozśiania to imie maią abowiem śiewbe ***Słowacy*** *Rozśiewa nazywaią: iakož tak sie byl ten narod po swiećie rozśial /że część wielką Europy y Azyey napełnił/…»,* (A. Gwagninus., *Kronika Ziemie Rvskiey*, III, Krakow, 1611, 1).

rím. kat. obradu, aby neinklinovali naspäť k protestantizmu. Na čele biskupstiev však na počiatku stále stáli nemeckí a maďarskí hodnostári. Do toho času, tj. takmer 1000 rokov po cyrilometodejskej misii, bolo na území Slovenska len jediné rim. kat. biskupstvo (aj to maďarské!) v Nitre, popri rusínskych gréckokatolíckych episkopstvách na Spiši (viď napr. *Chronica Hungarorum* z roku 1473, údaj pri roku 1317 o Jakubovi, spišskom episkopovi), v Mukačeve… Slovákov totiž v dnešnom slova zmysle ešte nebolo. Preto Slováci (tj. Rusíni, ktorí odpadli na protestantizmus a jezuitmi boli vrátení na katolícku vieru, ale v latinskom obrade), ako najnovší a najmladší národ Európy, dodnes nemajú ani jediného vlastného svätca (tzv. "košickí" mučeníci nedávno beatifikovaní boli totiž tiež všetko cudzinci-jezuiti, ktorých zabili 7. septembra 1619 práve prví novovznikajúci Slováci-protestanti). Preto v dnešnej tzv. spisovnej slovenčine existuje enormne veľké množstvo protestantských, teologicky vyslovene nesprávnych cirkevných výrazov, ako napr. «sv. prijímanie», «Vianoce» (porov. *Blahovistnik*, Prešov, 9 (1996) str. 289-291), «premenenie Pána» (*Blahovistnik*, Prešov, 7-8 (1996) str. 194), «Veľká Noc», «rozhrešenie»… Podrobnejšie o vzniku Slovákov, ako novodobého národa, pozri samostatnú štúdiu v jednom z budúcich čísel *Krásnobrodského zborníka*.

[74] Názov poľského hlavného mesta «Varšava» (Warszawa) je vlastne osobným menom «Bar(s)abáš» vysloveným v jazyku praslovanských rusov-pohlavárov, pretože prvé politické centrum Poľska bola tzv. Malopoľska, tj. Červená Rus (pozri pozn. 76).

[75] Výraz «Avar» je skýtska-ruská výslovnosť keltského slova «obor», (porov. G.A. Timkovič, «Pôvod 'Cigánov'», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) str. 106).

[76] *οἰὸρ muž, bojovník, bojar* (А.И. Доватур, *Народы*…, IV, 110, str. 142-143); Herodot (5. st. pred Christom) nám vo svojej *Histórii* zachoval niekoľko drahocenných slov skýtskeho-rusínskeho jazyka (napr. «*σακα*» *pes* – odtiaľ pochádza dnešné «suka», resp. «собака»; «*οἰὸρ-πατα*» *zabíjač mužov* – odtiaľ je dnešné «bojar» (= muž, bojovník), «boj»… a zo slova «*πατα*» pochádza tal. «bataglia» *zabíjanie, vojna, bitka,* ktoré slovo sa dostalo do Talianska cez Etruskov-Rusínov; porov. rusínske «patália», (J. Doruľa, *Krátky slovník…*, str. 448) alebo «patik» *palica, obušok*), ktoré nám umožňujú urobiť si akú takú predstavu o predhistorickom jazyku praslovanských rusov-pohlavárov. Slovo «boj-ar» je keltská výslovnosť skýtskeho-ruského «*вои+ъ». Zo slova «bojar» pochádza názov podkarpatských Rusínov-Bójov (Bojkov); Odtiaľ i názov «Bohémia» = zem Bójov (Bojkov); Pôvod Čechov, tj. obyvateľov Bohémie približuje *Dalimilova kronika* (13. st.) – v časti, kde spomína Babylónsku vežu a pomätenie jazykov, a teda vznik národov, spomedzi nových národov výslovne spomína však iba Srbov (= Bojky z Karpát, o ktorých hovorí Porfyrogenet, 10. st.) a Čechov (= Bójov, Bojkov):

«… Mezi nimi Srbové,
tu, kdež bydlé Řěkové,
podle moře sě usadichu,
až do Říma sě rozplodichu…», (*Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimil*a, kap. I, Praha, 1958, str. 19).
«… V srbském jazyku jest země,
jež Charváty (= Karpaty) jest jmě.
V tej zemi bieše **lech** (= Ľach, tj. Poliak, lebo v 13. st. v čase písania kroniky severná časť Karpát pripadala už Poľsku),
jemuž jmě bieše **Čech**…
I vybra sě se vším z země
jež bieše Charváty jmě.

I bra sě lesem do lesa
dědky své na pleci nesa…», (*Nejstarší…*, II, str. 20);

Názov dynastie Přemyslovcov – prvých českých pohlavárov-rusov tiež dokazuje svoj pôvod z podkarpatskej oblasti z poľskej strany Karpát (= Chorvácia, Červená Rus: «Czerwona Ruś, jedna z najzyzniejszych i najobszerniejszych prowincyj Rzeczypospolitej polskiej», - W. Taczanowski, «Czerwona Ruś», *Encyclopedyja Powszechna*, VI, Warszawa, 1861, str. 478-479) – zo starodávnej tzv. přemyslovskej oblasti (okolie dnešného poľského mesta Przemyśl a neďalekej obce Przemyślany!) Pozri pozn. 121.

[77] Zvuk *v* v cyrilskej staroslovančine úplne prevzal funkciu pôvodnej praslovanskej digammy, ktorá sa v dávnoveku vyslovovala ako dnešné *hw*. V západnom prostredí sa dávala prednosť neznelej výslovnosti v tvare ako dnešné *f* (porov. latinské «F», ktoré prevzalo tvar starej gréckej digammy «Ϝ»). Vidieť to v keltských-haličských dialektoch západného (napr. okolia Holíča, Skalice-Starej Galiče pri Bratislave a pod.), ale i východného Slovenska (Zemplín, Gemer, Stará Halič). Hlavne u západoslovenských Galičanov je i dodnes výrazné použitie tohto zvuku napr. v slovách: «dzifka» *dievka*, «fšeliaky» *všeliaky*, «chléf» *chliev* (porov. J. Húsek, *Hranice medzi zemí Moravskoslezskou a Slovenskou*, Studie etnografická, Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, Praha, 1932, str. 322-323); V skýtskom-ruskom prostredí zvuk *v* nahradzoval aj mladší zvuk *b*.

[78] Slovania na Podkarpatskej Rusi, tiež na Veľkej Morave, podobne ako Etruskovia - vlastným menom Raseni - tj. Rusíni v severnom Taliansku, ako prastaré európske plemeno Magog, vôbec neužívali zvuk *g* (pozri pozn. 144) Staroslovanské písmeno **глаголи** (**г**) sa vyslovovalo a dodnes sa u Slovanov skýtskeho-roského pôvodu vyslovuje ako prídychové *h* (porov. rusínske «**H**ospody pomiluj», «Bla**h**osloven Bo**h** naš vse**h**da, nyňi i prisno…», na rozdiel od moskovsko-sibírskej alebo keltskej výslovnosti «**G**ospody pomiluj», «Bla**g**osloven Bo**g** naš vse**g**da, nyňi i prisno…»); rusínsky-skýtsky vplyv vidieť i na dnešných slovenských výrazoch *hospodár, hospodárstvo,* porovnaj chorvátske (keltský pôvod) *gospodin, gospodarstvo*. Preto pre zvuk *g* nebol vytvorený sv. Cyrilom v originálnej cyrilike žiaden zvláštny znak, zvuk *g* v originálnej cyrilike jednoducho vôbec neexistoval. V modernej ukrajinčine sa zvuk *g* zapisuje novodotvoreným znakom «ґ». V ukrajinčine a v súčasnej kodifikovanej rusínčine sa znak «ґ» používa veľmi zriedkavo a to najmä v prevzatých slovách. Mimochodom, je dôležité poznamenať, že poľština a hlavne chorvátština (ako jazyky s prevládajúcim keltským vplyvom) naopak nepoznajú zvuk h. Porov. slov. «hovorňa», rusínske «говорница» — chorvátsko-dalmátske «govornica»; slovenské «hus», rusínske «гуска» — chorvátsko-dalmátske «guska»; «hustý», «густый» — «gusti»; «hrubý», «грубый» — «grub»; «hladný» «гладный» — «gladan»; «hasiť», «гасити» — «gasiti»; «holub» - «golub», «hora» - «gora», «hrozno» - «grozd» atď. Na týchto a mnohých iných príkladoch vidieť, že slovenčina nesie zreteľné rusínske-skýtske črty, kým v chorvátštine a poľštine, prípadne zemplínštine prevláda keltský vplyv. Pre úplnosť treba dodať, že chorvátština pozná a užíva písmeno «h» (pozor! avšak nie zvuk *h*), ktoré sa vyslovuje ako zvuk *ch*.

[79] Zvuk *ž* (**ж**) vzniká, okrem iného, palatalizáciou zvuku *z* (*z* + *j* = *ž*), (В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский язык*, стр. 70).

[80] Palatalizácia je fonetický jav, pri ktorom sa hrdelné zvuky: *g, h, k, ch* menia na sykavky: *dž, ž, č, š*. Pri tzv. druhej palatalizácii vznikajú: *dz, z, c, s*, (porov. В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский язык*, стр. 65-66); Teda:

g > *dž* (v skýtskej-ruskej výslovnosti sa takáto palatalizácia nevyskytovala, lebo tam vôbec neexistoval zvuk *g*)
h > *ž*, napr.: vra**h**-vra**ž**da, vra**ž**edný; ro**h**-ro**ž**ok, ro**ž**ný; Pra**h**a-pra**ž**ský; tr**h**-tr**ž**iste atď.
k > *č*, napr.: rie**k**a-rie**č**ny, rie**č**iste; ru**k**a-ru**č**ný, rú**č**ka; mú**k**a-mú**č**ny; o**k**o-o**č**i, atď.
ch > *š*, napr.: hra**ch**-hrášok; pra**ch**-prašny, hro**ch**-hroší; u**ch**o-uši; mu**ch**a-mušací, atď.
Presnejšie vývoj palatalizácie pozri na strane 49.

[81] Staroslovanské skýtske-ruské «**ѕвѳн-ъ**» *zvuk, zvon* (*Lexicon…*, I, 666) dalo skrze praslovanských Etruskov vznik aj talianskému «suon-o» *zvuk*; lat. «son-us» a hlavne koncovka «-us» ako pozostatok mäkkého znaku «**ь**» (mäkkého jusu), ukazuje na keltskú, prípadne moscho-iberskú prítomnosť.

[82] Sv. Cyril umiestnil staroslovanskú digammu «**ѕ҃ѣлѳ**» medzi písmená «**ж**» [čítaj *ž*] a «**з**» [čítaj *z*]. To dokazuje, že v jazyku a abecede, ktorú zostavil sv. Cyril, mala digamma «**ѕ҃ѣлѳ**» kedysi pôvodnú skýtsku-rusínsku výslovnosť v tvare *ʰw*, adekvátnu skýtskej-rusínskej výslovnosti písmena «**глаг҃оли**» (**г**) [čítaj *h*], pretože zvuk *h* sa po palatalizácii mení práve na zvuky *ž*, príp. *z*. Grécka gamma (*γ*), ako aj keltské «**глаг҃оли**» (**г**) [čítaj *g*] ako aj grécka digamma (*ϝ*) [čítaj *ˢw*] sú príbuzné gréckemu *ζ* [čítaj *dz*], nakoľko zvuk *g* palatalizuje na *dž*, prípadne na *dz*.

[83] *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I, 622.

[84] Praslovanské **ϝѣтъ* [čítaj *ʰvaˑtaˑ*] označovalo božstvo ohňa a vody, a to ako v mužskej (Perún), tak i v ženskej forme (bohyňa Peruňa-Sláva-Aštar). Z tohto slova pochádza v mnohých európskych aj mimoeurópskych jazykoch výraz na označenie *otca-ohňa*. Porov. tvar iránskeho: «atar» *ohnište* (A. Pagliaro, «Persia», *Enciclopedia cattolica*, IX, 1215), odtiaľ všeslovanské «vatra» *veľký oheň* (v poli), *ohnište*, praslovanské-skýtske «athir», keltské «athis» (=*(**в**)**ат-єц** = *(**в**)**ат-ь**) *otec*, nem. «Vater», čítaj [fater], čo je vlastne lat. «p(h)ater» *otec*. Porov. názvy slovenských pohorí «Fatra» (Veľká i Malá v oblasti valašských Kysúc), «Tatra» (Tatry) — porov. české i rusínske «тато» *otec*, veľkorus. «тятя» *otec*.

ATAR *oheň* (*otec* - boh ohňa a slnka)
slov. «v-atra» *oheň*
kelt. «*(**в**)-**ать**» *otec*
skýt. «*(**в**)-**атъ**» *otec*
got. «f-adar» *otec*[x]
nem. «V-ater» *otec*
angl. «f-ather» *otec*
lat. «p(h)ather» *otec*
gr. «ἄττα» *otec* .[čít. *atta*]
gr. «Ἄττης» [čít. attis][xx]
rum. «t-atic» *otec* [čít. tatik]
veľkorus. «отець» *otec* [čít. atʹec]
mad. «atya» *otec* [čít. atʹa]
čes. «t-áta» *otec*
veľkorus. «т-ятя» *otec*
rusín. «т-ато» *otec*

[x] *Enciclopedia italiana*, XIX, 133
[xx] *Attis* — mytologický milenec bohyne «matky»-Slávy, (porov. И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, I, 261).

V ukr. «батько» *otec* sa praslovanská digamma z formy neznelého «f», prípadne «v»

transformovala na znelé «b», porov. bieloruské «бацька», zemplínske «ocec» *otec*, kde «t» prešlo v «c», čo je normálnym javom v keltskom jazyku. Názvy dnešných slovenských pohorí svedčia o predhistorickom osídlení celej oblasti karpatského oblúka, počnúc Malými Karpatami pri Bratislave a končiac Karpatami v Rumunsku (t.j. hlavne územie dnešného Slovenska a Transylvánie). Porov. na Spiši na východnom Slovensku názvy obcí — Vatráľová, Vatralivsko, atď. Slovo «vatra» sa vyskytuje vo všetkých slovanských jazykoch. Slovanského pôvodu je toto slovo i v maďarčine, v rumunčine a v cigánčine, (porov. D. Cranjală *Rumunské vlivy v Karpatech*, Studie etnografická, Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze č. 10, Praha, 1938, 421).; Z praslovanského *ϝьтъ [čítaj $^{h}va_{s}ta_{r}$] označujúceho bohyňu Slávu, tj. pohanské božstvo života (ohňa a vody), pochádzajú i slovanské výrazy ako «**вода**» *voda*, angl. «water», nem. «Vasser», maď. «viz», ďalej tal. a lat. «vita» *život*, ďalej lat. «fetus» *plod* (nový život pod srdcom matky), slovenské «fatálny», slovenské (tal.) «v(e)dova» *žena, ktorá prežila svojho muža* atď.

[85] *Lexicon…*, I, 603.

[86] *Lexicon…*, I, 610.

[87] Porov. В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский язык*, стр. 59.

[88] Číslo šesť má vo Svätom Písme symbolický význam *nedokonalosti, nedostatočnosti, obmedzenosti, neúplnosti, nestálosti…* Je to číslo diabla, pretože on spája všetky tieto vlastnosti. Antichrist má číslo 666, čím sa až trikrát podčiarkuje a zdôrazňuje jeho nedokonalosť, nestálosť a úbohosť. Sv. Písmo o Antichristovi hovorí toto: «*V tomto je múdrosť: Kto má rozum, nech vypočíta číslo toho zvera* (Antichrista)*, lebo je to číslo človeka! A jeho číslo je šesťsto šesťdesiatšesť*» (Zj 13,18).

V hebrejčine, gréčtine, ako aj v staroslovančine neexistovali na zobrazovanie čísel osobitné znaky-číslice. Čísla sa zapisovali pomocou obyčajných písmen, ktorým bola priradená určitá číselná hodnota. Napr. v staroslovančine (ako aj v gréčtine) je to: **а** = 1, **к** = 20, **л** = 30 a pod. Takýmto spôsobom každé slovo (v našom prípade meno a priezvisko osoby Antichrista) predstavuje nejaké číslo. Napríklad meno **Мїχаилъ** (*Μιχαὴλ*, Michal) má číselnú hodnotu 689 (μ = **м** = 40, ι = **і** = 10, χ = **χ** = 600, α = **а** = 1, η = **и** = 8, λ = **л** = 30), meno amerického prezidenta Bill Clintona (staroslovansky-cyrilometodejsky: **Віллъ Клінтонъ**, grécky: *Βιλλ Κλιντον*) má číselnú hodnotu: 2+10+30+30+20+30+10+50+300+70+50=602 a pod.

Antichrist teda bude človek, ktorého meno bude mať číselnú hodnotu 666 ako v staroslovančine, tak i v gréčtine, pretože v týchto dvoch abecedách sú číselné hodnoty písmen rovnaké a Apokalypsa bola napísaná po grécky. Prečo práve 666?

Treba vedieť, že čísla, ktoré sa vyskytujú vo Sv. Písme Starého i Nového Zákona, majú popri svojej matematickej hodnote i hodnotu symbolickú. Dávne národy videli v číslach skôr symboly než matematiku. Tak biblický význam čísla 7 je absolútna *dokonalosť, úplnosť, perfektnosť* (3, tj. symbol duchovna + 4, tj. symbol materiálna = 7, tj. symbol úplnosti). Je to teda Božie číslo (Boh je sedem, po hebrejsky sa to povie: Alžbeta). Opakom sedmičky je šestka. U šestky čosi chýba, aby sa stala sedmičkou, preto číslo 6 symbolizuje pravý opak, tj. *nedokonalosť, neúplnosť, obmedzenosť, nedostatočnosť*. Preto je to číslo diabla, zlého ducha, lebo on je nedokonalý, obmedzený…

Uveďme si niekoľko konkrétnych príkladov zo Sv. Písma:

* šesť stupňov, tj. schodov viedlo k Šalamúnovému prestolu (3Kr 10,19) = jeho trón,

moc a sláva, hociako ľudsky veľkolepá, bola ničím oproti Božiemu majestátu;

* Starý Zákon poznal šesť typov starozákonných obiet = neúplnosť, nedostatočnosť v porovnaní s novozákonnou nekrvavou obetou Isusa Christa, tj. Službou Božou, ktorá je siedmou (absolútnou) v poradí;

* serafíni, anjeli stojaci v blízkosti trónu Božieho majú po šesť krídel (Zj 4,8) = nedostatočnosť, nedokonalosť oproti Bohu sediacemu na tróne;

* had je vo Sv. Písme znakom diabla, Sv. Písmo spomína spolu šesť druhov rozličných hadov;

* najviac ľudí zvádza diabol do pekla práve cez hriech proti sv. čistote, medzi Božími prikázaniami má hodnotu šesť (pre zaujímavosť porov. latinské «sex», znamenajúce nielen *šesť*, ale i *pohlavie*…);

* Venuša - bohyňa nečistoty a sexu bola v prvom tisícročí zvaná tiež Lucifer (pán diablov) a mala v pohanskom kalendári priradený šiesty deň v týždni (náš piatok);

* keď ukrižovali Isusa Christa, v šiesty deň (v piatok), o šiestej hodine nastala po celej zemi tma (Mt 27,45) = tj. deň i hodina temna, satanskej moci, diabol vtedy triumfoval;

* za šesť dní Boh stvoril svet = neúplnosť, nedostatočnosť, preto stanovil siedmy deň - ktorý sa má venovať Bohu. Kto nesvätí nedeľu, patrí zlému.

* šesť kamenných nádob bolo v Káne Galilejskej pri zázračnom premenení vody na víno = nedostatočnosť a nedokonalosť v porovnaní s premenením vína na Krv Isusa Christa počas Služby Božej;

* šesť lakťov bol vysoký Goliáš, ktorého porazil chlapec Dávid (1Sam 17,4) = jeho sila a obrovitosť bola ničím oproti moci Božej, ktorá sa prejavila v chlapcovi…

Sv. Písmo z Božej vôle označuje aj Antichrista, diablovho zapredanca číslom 6 a to ešte trikrát podčiarknutým ako «666».

Číslo šesť je aj v súčasnosti znakom nedokonalého, obmedzeného diabla: komunisti bok po boku so satanistami majú vo svojom znaku šesťdielnu hviezdu (je päťcípa, ale spojením každého druhého cípu vzniká šesť dielov, čo je podstatou tejto hviezdy…). Červená komunistická farba je ináč farbou apokalyptického diabla-draka (Zj 12,3; 17,3). Komunizmus (Varšavská zmluva) ovládol šiestu časť sveta (1/6 zemského povrchu)… V cyrilike má hodnotu čísla 6 písmeno «ѕ». Sv. Cyril a Metod a za nimi aj ich žiaci - baziliánski mnísi preto používali toto písmeno pri zapisovaní slov nejako súvisiacich so zlom a diablom: napr. «ѕмій» had v raji, ktorý pokúšal Adama a Evu, ináč jedovatá zmija, «ѕло» zlo, «ѕвѣзда» hviezda-Venuša, «ѕлакъ» pokrm z raja zo zakázaného stromu, «ѕвѣрь» apokalyptický zver, Antichrist (porov. G.A. Timkovič, «Prečo je Antichrist, ktorý má prísť pred koncom sveta označený číslom 666?», *Blahovistnik*, Prešov, 2 (1998) str. 37-39).

[89] *Lexicon*…, I, 667; Napr. Žalm 103,11; Zj. 13,11; 13,18 (***Біблїа си́рѣчь книги свѧще́ннагѡ писа́нїѧ ве́тхагѡ и҆ но́вагѡ завѣ́та съ паралле́льными мѣста́ми***, **Санктпетербꙋргъ**, ҂ац҃, - Репринтное издание, Москва, 1993); Slovo «ѕвѣрь» označuje apokalyptického diabla, Antichrista.

[90] Gn 3,1; Žalm 103,26; Zj. 12,3… (***Біблїа си́рѣчь***…).

[91] Gn 6,5… (***Біблїа си́рѣчь***…).

[92] Gn 2,5; Žalm 103,14… (***Біблїа си́рѣчь***…).

[93] *Lexicon…*, II, 94; Slovo **кънѧгъ* > **кънѧзь** *knieža, vládca*, pôvodne *žrec-ctiteľ koňa*, je odvodené od slova «**кънь**» *kôň*, čo bolo obetným a kultovým zvieraťom pohanského božstva Skýtov. Skýti-Rusi ctili svoje božstvo-slnko v podobe okrídleného ohnivého koňa (slncový kôň). Preto výraz «**кънѧзь**» označujúci pohanského žreca v očiach kresťanstva stelesňoval ozajstné zlo.

[94] *Lexicon…*, III, 526; Slovo **пѣнѣгъ* (porov. nem. «Pfennig», slov. «panák») > **пѣнѧзь** *peniaz*, pôvodne označovalo *žreca-ctiteľa pána*, tj. pohanské kozlonohé božstvo «Pán» uctievané obzvlášť v slovanskej Panónii. Žrec udržujúci pohanstvo v očiach cyrilometodejských mníchov stelesňoval ozajstné zlo.

[95] Postupom času sa písmeno «**ѕѣло**» (**ѕ**), ktoré bolo originálne vyslovované ako *hw* > *zw* začalo čoraz viacej užívať na označenie zvuku *z*, alebo u Slovanov keltského pôvodu na označenie zvuku *dz*, napr. «**ноѕѣ**», «**дрогѵзи**» – dat. jedn. čísl. poľ. «nodze», «drodze» (porov. В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский…*, стр. 63); Keďže sa v cyrilike na zápis zvuku *z* užívalo iné písmeno (**з**), písmeno «**ѕѣло**» sa užívalo iba v slovách nejako súvisiacich so zlom, avšak ináč sa stalo úplne nadbytočným a nepotrebným. Z novodobej moskovskej cyriliky bolo vylúčené v reforme z roku 1738 (porov. В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 66).

[96] *Lexicon…*, I, 180.

[97] V relatívne novšej dobe sa písmeno «**ѳ**» [*th*] začalo zamieňať písmenom «**ф**» [*f*]. Tak vidíme, že grécke «*ΣΑψινθος*» (lat.«Absin**th**ius») bolo prepisované do staroslovančiny v tvare «**аспинѳъ**», gr. «*Μεθόδιος*» (lat. «Me**th**odius») – stsl. «**меѳодии**»; gr. «*καθολικός*» (lat. «ca**th**olicus») – stsl. «**каѳоликискъ**» (*Lexicon…*, II, 17).

[98] Červená farba je od dávnoveku farbou kráľov (porov. biblickú správu o tom, že Ježiša Christa obliekli do purpurového plášťa na znak kráľa – Jn 19,2-3). Preto slovo «rus» popri svojom prvotnom význame *hlava-pohlavár, kráľ* dostalo i sekundárny význam: *červený*.

[99] Staroveké maloázijské mesto **Trója** (gr. «*Τροία*», u Homéra v tvare: «*Τρῳάς*»; iné názvy Tróje: «*Πέργαμος*»; «*Ἴλιον*» = «*Ἴλιος*», odtiaľ i gr. «*ἥλιος*» *slnko* – v podstate ide o praslovanské meno-titul bohyne Slávy-Ilii legendárnej matky Romula a Rema: «Helena», porovnaj meno «Helena» v rusínskom znení: «Иля») (prvé tisícročie pred Christom) bolo založené Slovanmi, a to **troma** (odtiaľ pochádza i názov tohto mesta) praslovanskými plemenami: Magog (králi-rusi), Gomer (Kelti), Mosoch-Iberi (Mosko-Sibírčania). O tom, že Slovania založili Tróju, svedčí okrem iného i uhorská kronika z roku 1473 («Veneti quide(m) sunt troiani: ut cronica canit veterum. Post excidium. n. troie: aquilegie permanserunt. quam & fundasse perhibentur. Veneti quidem non accipiunt originem de sabaria: sed de Troia civitate opimatissima», *Chronica Hungarorum,* impressa Budae, 1473, Typis similibus reimpressa, Budapestini, 1900, str. 12-13 — *Totiž takto Veneti sú Trójania, ako to starodávna kronika hlása. Po spálení Tróje zotrvávali v Aquilegii, ako zdroje hlásajú. Veneti totiž svoj pôvod odvodzujú nie zo Sabárie, ale z Tróje – mesta veľmi bohatého*); Na čele stál pohlavár-rus legendárny kráľ (V)éneus (odtiaľ pochádza latinskými zdrojmi a Germánmi často užívaný názov Slovanov «Veneti»). Paris, alebo Paride bol jeho syn. Vládnuce postavenie malo v Trójі, ako obyčajne, kráľovské plemeno Magog (mágovia-rusi), čo dokazuje aj úcta trójskeho božstva v podobe koňa (Trójsky slncový kôň!). Pádom Tróje začína postupné pogréčťovanie maloázijských Slovanov. Zánik slovanskej kultúry dovŕšili Arabi v 7. st. po Christovi a Turci v 11. storočí. Homér – autor eposu *Ilias* nebol Grék, ale maloázijský Kelt-Slovan plemena Gomer (v skýt-

skej-ruskej výslovnosti Homér); Moderná kritika má zato, že pôvodne boli Homérove poémy *Ilias i Odysea* šírené iba ústne a boli oveľa kratšie (až o 50%!). Neskôr boli rôznymi autormi doplňované až do rozsahu v akom ich poznáme dnes. Takto nadobudli "grécky" vzhľad. Boli to predovšetkým speváci – rapsódovia, ktorí podľa svojho vkusu a svojich vedomostí o Trójskej vojne modifikovali pôvodný text (v spievanej forme tzv. «Rha-ps-odie» = piesne o okrídlenej kobyle, božstve Rha = Rhea, čo je ženská forma od slova Rhos = Rus, porov. nem. «Roß» *bojový kôň*) až kým sa poémy nezaznamenali v písomnej podobe, čo sa stalo až takmer 400 rokov po predpokladanom čase, kedy žil Homér! Teda v origináli vôbec nemuseli byť napísané grécky. Práca Homéra sa pokladá za najstaršie literárne dielo Európy – je to kniha Európy. Doteraz sa pokladalo za najstarší literárny monument, ktorým začína grécka literatúra. Ale v súvislosti s osobou Homéra chýbajú akékoľvek informácie. Žil niekedy medzi rokmi 1050-850 pred Christom. Všetky ostatné informácie o ňom – ako napr. rozprávanie o rozličných jeho cestách, chorobe očí, alebo slepote sú rozprávkové. Skutočnosť je taká, že o ňom nevieme takmer nič. Kritika o ňom našla veľmi málo a aj to málo pravdepodobných dát. Za historické sa pokladá iba jeho meno – Homér. Kritika a lingvistika však odmietla rôzne násilné etymológie jeho mena, ako: «nevidiaci», «spoločník» a pod. Čo sa týka jeho domoviny, prichádza do úvahy Smyrne alebo Chio. Či pochádza Homér zo Smyrny alebo nie, je isté, že *Ilias* aj *Odysea* majú svoj pôvod na brehoch Malej Ázie. A odtiaľ sa dostali do Grécka (porov. Homér, *Odyseja* – przekład z greckiego Józefa Wittlina, Londyn, 1958; Omero, *Odissea* - Nella Versione di Ippolito Pindemonte con introduzione e note di Arturo Avelaroli, Firenze); Starodávny názov hornouhorskej župy «Gemer» okolo Rožňavy dodnes nesie meno praslovanského plemena (Gomer). Podrobnejšie v ďalších číslach *Krásnobrodského zborníka*.

«Rohatý kôň» (Perún, Pegas) v erbe Kujevského vojvodstva (B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, Krakow, 1584, str. 658).

«Rohatý kôň» (Perún, Pegas) v erbe Spišského rusínskeho komitátu (*Byzantine Catholic World*, Pittsburgh, Sunday, June 25, 1989, pg. 12)

[100] Stsl. «**фарижь**» («**фарисъ**») = stsl. «**парижь**» = 1.) *Paris* (hrdina Trójskej vojny), 2.) *kôň* (F. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, 1862-1865, str. 1085 a str. 555); Porov. stsl. «**фарь**», «**фарисъ**» *kôň* (И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, стр. 1352); Porov. stsl. «**фарьвьникъ**» *jazdec* (tamtiež, str. 1353); porov. archaické «paripa» *nádherný kráľovský kôň*, tiež moderný slangový názov auta s «koňmi pod kapotou»: «fáro»; slovo «Paríž» (názov hlavného mesta Francúzska, teda starej keltskej-praslovanskej Gálie) je teda praslovanské «**фар-ис**» (= «**фар-ь**») *kôň*; odtiaľ pochádza i názov slovanského boha búrky a blesku «Perún» (zobrazovaný bol ako okrídlený slncový kôň s rohom na čele), čo je však to isté, ako «faraón» (= pharaon =

phar + Rha) *titul kráľa-boha ohňa a vody*, tj. egyptská okrídlená kobylka «Rha».

[101] Ide o názov talianskej rieky, na ktorej leží mesto Rím. «T(h)iber» a «Sibír» sú dve varianty toho istého mena – v skýtskej (talianskej) výslovnosti *T(h)evere* a *Sever*. Mesto Rím založili utečenci zo slovanskej Trója (porov. AE. Forcellini, *Lexicon…*, «Roma», VI, 561), menovite Romulus a Rémus. Aj samotný názov mesta «Roma» odvodený z mena staršieho brata Réma (pozor nie Romula!) (tamtiež, «Remus», VI, 556) ukazuje na praslovanský pôvod. Ide totiž o grécke «*ῥῆμα*» *slovo*, teda v skutočnosti meno slovanskej bohyne Slávy. «Roma» je teda grécky preklad slovanského «Slovo». Tú istú súvislosť medzi názvom mesta Ríma a medzi «slovom», teda Slovanmi vidíme i na porovnaní výrazov «Rím» – «rým» *slovo* (veršované). Podrobnejšie v samostatnej štúdii v ďalších číslach *Krásnobrodského zborníka*.

[102] *Lexicon…*, II, 39; porov. maď. «kokos» *kohút* – ide o rusínske slovo prevzaté Maďarmi.

[103] *Lexicon…*, II, 38.

[104] *Lexicon…*, II, 228.

[105] Písmeno «ѧ» bolo z modernej moskovskej cyriliky vylúčené rozhodnutím Akadémie vied ešte v r. 1735 (В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 64).

[106] *Lexicon…*, III, 551.

[107] «**… сыновъ ради рожениа, приложи къ сєвѣ женоу…**», (*Lexicon…*, «**рождєниѥ**», III, 647; И.И. Срезневский, *Словарь…*, «**рожениѥ**», III, 143).

[108] И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, 145.

[109] «рождество, рожество, раштво», (В. Даль, *Толковый…*, «рожанъ», III, 1704; А.Г. Преображенский, *Этимологический словарь русского языка*, II, Москва, 1959, «родъ», 208).

[110] Porov. Ф.В. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский…*, 71.

[111] Všetky cicavce, človeka nevynímajúc, sa rodia totižto hlavou dopredu. Hlava je počiatkom, rodí sa ako prvá. Doslovne by sa to dalo vyjadriť ako «hlavenie», tj. objavenie sa novej hlavy (napr. v stáde).

[112] Abeceda východných Grékov sa líši od abecedy ich západných bratov v zápise zvukov *kh*, *ks* a *ps* – pozri str. 19.

Východní Gréci: χ [= *kh*]; ξ [= *ks*]; ψ [= *ps*]

Západní Gréci: ψ [= *kh*]; χ [= *ks*]; —, (porov. J. Niederle, V. Niederle, L. Varcl, *Mluvnice řeckého jazyka*, Praha, 1974, str. 11); Písmeno «χ», teda na východe označovalo zvuk *ch* (= *kh*), kým na západe (aj v neskoršej latinčine) označovalo zvuk *ks*. Takto z praslovanského «***ροχ**» [*roch*] vzniklo latinské «rex» [*reks*].

[113] Ako «prví» medzi ľuďmi boli slovanskí pohlavári-rusi, tak dodnes jednička ako «prvá» číslovka pred všetkými sa u Rusínov označuje výrazom «ras» – porov. slov. «raz, dva, tri, štyri…» (porov. J. Doruľa, *Krátky slovník slovenského jazyka*, «raz», Bratislava, 1997, str. 585); Porov. tal. «principio - principe»… kde *princ*, tj. kráľovský syn znamená i *prvý, začiatok*…

[114] 6 וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לִיהוֹיָדָע **הָרֹאשׁ** וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ לֹא דָרַשְׁתָּ עַל־הַלְוִיִּם לְהָבִיא
מִיהוּדָה וּמִירוּשָׁלַם אֶת מַשַּׂאַת מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה וְהַקָּהָל לְיִשְׂרָאֵל לְאֹהֶל הָעֵדוּת:
— «… Vtedy zavolal kráľ Jehojadu, **hlavu**-kňaza, a riekol mu: …» (2Kron 24,6).

[115] «44 וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי **לְרֹאשׁ** גּוֹיִם עַם לֹא־יָדַעְתִּי יַעַבְדֻנִי:»
— «… aby som bol **rusom** (hlavou) národom…» (2Sam 22,44).

[116] «11 לְךָ֤ יְהוָה֙ הַגְּדֻלָּ֣ה וְהַגְּבוּרָ֔ה וְהַתִּפְאֶ֖רֶת וְהַנֵּ֑צַח וְהַהוֹד֙ כִּי־כֹ֣ל בַּשָּׁמַ֔יִם וּבָ֖אָרֶץ לְךָ֣ יְהוָ֔ה הַמַּמְלָכָ֖ה וְהַמִּתְנַשֵּׂ֥א לְכֹ֖ל ׀ **לְרֹֽאשׁ**:»
— «Tvoje je o Hospody kráľovstvo, a Ty si vyvýšený všetkému za **rusa** (hlavu)» (1Kron 29,11).

[117] «**рось**» — «Rusas» je názov a titul kráľov-mágov v ríši Ur (porov. G. Furlani, «Urartu», *Enciclopedia cattolica*, XII, Città del Vaticano, 1948-1954, str. 896-898), v pradomovine Slovanov na území dnešného Iránu.

[118] «בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־גּוֹג אֶרֶץ הַמָּגוֹג נְשִׂיא **רֹאשׁ** מֶשֶׁךְ וְתֻבַל וְהִנָּבֵא עָלָיו:»
— «Synu človeka, obrátiť svoju tvár proti Gogovi zeme Magog, kniežatu **Rossiji** (tj. Ruska), Moskvy a Tobolska (tobolská obl. na Sibíri)» (Ez 38,2), v niektorých prekladoch sa slovo «ros», prekladá doslovne ako «hlava» (tj. **hlavné** knieža, resp. **veľk**nieža); Meno «rus» sa tu opäť vyskytuje v súvislosti s krajinou Magog.

[119] Lat. «Roxolanes» (AE. Forcellini, *Lexicon…*, «Roxolani», VI, 570), tal. «Rossolanes» — takto uvádzajú dokumenty dávne národy na území dnešnej Ukrajiny v okolí riek Don a Dnepr; Gwagninus vo svojej *Kronike Ziemie Rvskiey* ich stotožňuje priamo s Rusmi (pozri text pod obrázkom na str. 135). Latinské «x» Taliani (dávni Etruskovia) prepisujú ako dvojité «ss», napr. lat. «sex» – tal. «sesso», lat. «taxi» – tal. «tassi», «Roxana» – «Rossana», «lexicon» – «lessico»… Takto podobne zo slova «***рохъ**» vzniklo «ross», dnešné «Rossia» *Russia, Rusko*.

[120] Stsl. «**козьлъ**» *kozel* (*Lexicon…*, II, 38) > stsl. «**коцьлъ**» *Kocel'* (*Lexicon…*, II, 57).

Ide o praslovanský "iránsky" výraz. Z prasl. slova «**хоза**» (**коза**) je odvodené i stsl. «**хозѧ**», čo je veľmi častý názov *pána domu* (porov. И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, 1383); ako aj skýtske-rusínske «газда» [čítaj *hazda*] > dnes «gazda», čo je to isté, ako keltské «**гадза**» > dnes «gadžo» pejoratívne *neokrôchaný človek* (porov. perz. «chodža» *pán* – Г. Дьяченко, *Полный…*, «хозаинъ», стр. 790); Bývalí vládcovia dunajskej Panónie – Rómovia (tj. Huni, Avari) – na mape z r. 1750 (pozri str. 125) označení ako «Romani», na rozdiel od už pokrstených Rumunov, ktorých mapa označuje ako «Blachi seu Volochi», resp. «Blasi seu Blachi», dodnes volajú panónskych roľníkov-gazdov a vo všeobecnosti biele obyvateľstvo «gadžo», tj. *gazda* (slov. gazda (roľník) = róm. «chulaj» alebo «gadžo», J. Berky, J. Prokop, M. Stojka, *Slovensko-rómsky, rómsko-slovenský slovník*, Bratislava, 1996, str. 85, 202); Porov. veľkorus. «хозяинъ» *pán* (domu) (M. Vasmer, *Russisches Etymologisches Wőrterbuch*, «хозяинъ», III, 254); perz. «chazajen» *hospodárske príjmy, kasa, pokladňa* (Ю.А. Рубинчик, *Персидско…*, I, 551); Zo slova «koza» (choza) pochádza i zemplínske slovo «chyža» *dom, obydlie* a po Keltoch severnej Itálie zdedené súčasné talianské «casa» [čítaj *kaza*] *dom* , resp. «cassa» *pokladnica*… Porov. stsl. «**газа**» (*Lexicon…*, I, 388), lat. «gaza», čo je tiež perzského, tj. praslovanského pôvodu (A. Jougan, *Słownik kościelny…*, 278); Od slova «koza», «kozel» pochádza i výraz «gazela», «Gizela», tj. *divá koza*… Analogicky k vyššie uvedeným výrazom «chyža» – «**хозѧ**», «хозяин», ktoré označujú jednak obydlie a jednak pána tohto obydlia, bolo z praslovanského «**дом-ь**» = lat. «dom-us» = gr. «*δόμ-ος*» vytvorené stsl. «**дом-ин-ь**», lat. «dom-in-us» *pán* (domu), porov. tiež prasl. «**господ-а**» *hospodársky dom* — «**господ**(**ин**)**-ь**», lat. «hospit-is». Čo sú vlastne úplne totožné výrazy praslovanského pôvodu.

Kocel' (861-874) bol kniežaťom a pohlavárom (rusom) v Panónii, kde väčšinovým slovanským obyvateľstvom boli východní Kelti («Kozáci» alebo v stsl. výslovnosti

«Chazari» – Nemcami zvaní aj «Góti», pozri pozn. 45; Gréci ich pre zmenu zvali Trákmi od gr. «*τράγος*» *kozel* a podľa nich okolie dolného Dunaja dostalo grécky názov – Trákia). Ctili slovanského boha chlpatej zveri («**волосъ, велесъ**», pozri. G.A. Timkovič, «Postriženie», *Krásnobrodský zborník*, Prešov II (1997) str. 25) ako lesného boha a dávali mu keltský titul «pán» (ženská forma «panna», ako analógia skýtskeho «**дѣвъ**» – «**дѣва**», pozri G.A. Timkovič, «Pôvod 'Cigánov'», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) str. 116-117, pozn. 19) odtiaľ pochádza i názov «Panónia» a slová ako «panika», «panický strach». Obetným zvieraťom «pána» a «panny» bol kozel alebo koza (na rozdiel od západných Keltov, kde bol kohút-kura). Preto baziliánski mnísi sv. Cyril a Metod, ktorí Chazarov veľmi dobre poznali už zo svojej druhej misijnej cesty (*Žitie Konštantina*, VIII), v čase, keď pôsobili medzi nimi na Veľkej Morave, ktorej centrum bolo práve v ruskej Panónii (dnešné Maďarsko), prísne zakazovali čarovanie (porov. «kozel» > «kúzlo», «kúzelník», po čes. «kouzelník») a tzv. «kozlohlasovanie» (**козьлогласованиѥ**, *Lexicon…*, II, 38) spojené so strašným mučením a trýznením ľudských obetí, čo Slovania praktizovali už dávno vo svojej pradomovine v Malej Ázii. Odtiaľ pochádza vlastne i grécke slovo «*τρᾰγ-ῳδία*» *tragédia*, tj. doslovne *kozlia pieseň* (alebo *pieseň pre kozla*). Sv. Cyril a Metod a po ňom Slovania, dodnes zobrazujú diabla ako kozla s rohami a kopytami. Kozlohlasovanie u maloázijských Slovanov zakazoval aj Trulský sobor (691) v kánone 62 (V.N. Beneševič, *Syntagma XIV Titulorum sine scholiis secundum versionem palaeo-slovenicam adjecto textu graeco e vetustissimus codicibus manuscriptis exarato*, I, Petropoli, 1906, str. 183), v pozdejších časoch to bol napr. v Rusku Stohlavý sobor r. 1551 (*Стоглавъ*, Казань, 1862). Podrobnejšie v budúcich číslach *Krásnobrodského zborníka*.

«Pan — in Greek mythology, a god of fields, forests, wild animals, flocks, and shepherds, represented with the legs (and sometimes horns and ears) of a goat: identified by the Romans with Faunas».
(*The New Encyclopedic Dictionary of The English Language*, Chicago, 1965, str. 1291).

[121] Veľkomoravské kniežatá Rostislav (846-870) a jeho synovec Svätopluk (870-894) pochádzali, podobne ako i všetka veľkomoravská vládnuca bojarská vrstva, z ruskej-rusínskej červenej šľachty bojarov z Karpát. Priamo o tom svedčia nielen samotné mená «Rostislav» a «Svätopluk», ktoré sú "iránskeho"- skýtskeho pôvodu (k "iránskej" etymológii slova «Svätopluk» pozri G.A. Timkovič, «Pôvod 'Cigánov'»…, str. 115, pozn. 6), ale i mnohé písomné pamiatky, ako napr. nemecky písaná *Kronika Henricha z Mügeln* zložená v období medzi rokmi 1358-1361, tj. v čase, keď severná časť Červenej Rusi (Haličiny), čiže severná časť Karpát už patrila novovzniknutému Poľsku: «Do stund auf ein furste, Swentepollusch genant, der fursten sun Morronczi von Palen, und ward gewaltig in Panonia…», («Chronicon Henrici de Mügeln germanice conscriptum», 11, *MMFH*, I, 294) — *Tu povstalo knieža menom Svätopluk, syn kniežaťa Morronczi z Poľska a stalo sa vládcom v Panónii…*;

Podobne latinská veršovaná kronika z toho istého obdobia hovorí: «Aliud genus ritmicum… Zuethepoluch ducem Panoniorum, qui natus fuit Polonia…

Cum turbe quieverunt
Exercitus Hunorum,
Tunc Kyseud miserunt
Duci Panoniorum.
Zuethopoluch vocatus
Fuit dux regionis
Simplicitati datus;
Vir natus ex Polonis, …», («Chronicon rhytmicum Henrici de Mügeln», XVI, *MMFH*, I, str. 298-299) — *Iná veršovaná skladba… k vojvodovi Panónov* (pozri pozn. 54) *Svätoplukovi, ktorý pochádzal z Poľska… Keď dosiahli pokoj zástupy hunského vojska, vtedy poslali Kysida k vojvodcovi Panónov. Nazýval sa Svätopluk, bol vojvodcom krajiny, poctivosti oddaný; ten muž rodom z Poľska…*;

Uhorská kronika z pol. 15. st. hovorí: «Surrexit post hec quidam princeps Suetibolug Morothi filius in Polonia qui Bracta subingando Bulgaris Messia - nisque imperabat, incipiens similiter in Pannonia dominari post Hunorum exterminium…» (*Chronica Hungarorum*, impressa Budae, 1473, Typis similibus reimpressa, Budapestini, 1900) — *Potom povstal vládca Svätopluk, syn Morota v Poľsku, ktorý po podrobení Brakta vládol Bulharom a Messiánom* (Moesia je vlastne územie dolnej-srbskej Moravy) *a po záhube Hunov začal panovať taktiež v Panónii…*

[122] O "iránskom" pôvode slova «**мїръ**» *svet, kozmos, vesmír* = «**миръ**» *pokoj, poriadok* (*kozmos* na rozdiel od *chaosu*) pozri pozn. 6.

[123] Preto i Zemplín je «rusínsky» a žijú tam «Rusnaci-Rusíni», majúci «ruskú vieru» («starú vieru» – gréckokatolícku). Avšak tu ide o Rusínov nie skýtskeho, ale keltského pôvodu, tj. Rusínov v širšom slova zmysle. Porov. názvy, ako napr.: «Ruskov» (pri Trebišove), na rieke Hornád názov priehrady zvanej «Ružín», originálne «Rusín». Ide o rusínsku priehradu, kde boli zaliate rusínske obce keltského pôvodu. Celé centrálne Slovensko tvorilo časť Červenej Rusi – odtiaľ dodnes pochádza názov «Rudo-horie» *červené hory.*

Ako vyzeralo obyvateľstvo horného Uhorska a ako vyzeralo samotné horné Uhorsko (dnešné Slovensko) pred 250 rokmi, možno pozorovať na rusínskych vysťahovalcoch zo Zemplína, ktorí pred 250 rokmi (r. 1745) za panovania Márie Terézie (1740-1780) opustili svoj rodný kraj («Hornicu», tj. okolie Hornádu, Trebišov, Michalovce) a presídlili sa so svojimi rodinami na dolnú zem, do dolného Uhorska (dnes Bačka-Vojvodina v Srbsku). V súčasnosti tu majú prekvitajúcu rusínsku gréckokatolícku eparchiu so sídlom v Križevci. Práve v r. 1995 slávili 250 rokov svojho presídlenia. Sú, ako sami hovoria, «Rusnaci» (muž «Rusnak», žena «Ruskyňa»), hutoria «ruskym» jazykom (rovnako ako dodnes ich rodáci napr. v Trebišove a jeho okolí, pozri prílohu A3a, všetky prílohy A4), píšu po «rusky» (cyrilikou-azbukou, viď prílohu A4f) a vyznávajú starodávnu «rusku viru» (tj. gréckokatolícku vieru a obrad). Na čele eparchie stojí rusínsky vladyka Kyr Slavomir Miklovš. V súčasnosti majú v Juhoslávii-Srbsku svoje vlastné «ruske» školy, «ruske» gymnázium v Ruskom Keresture (materský Ruský Kerestur na Slovensku v okr. Trebišov bol za komunistickej vlády premenovaný na Zemplínsku Teplicu), «ruske» televízne a rozhlasové vysielanie, taktiež v juhoslávskej Akadémii vied oddelenie «ruskeho» spisovného jazyka (spisovná zemplínština!).

Počas ich 250 ročnej neprítomnosti v hornom Uhorsku ich rodáci na Zemplíne stihli odpadnúť na protestantskú vieru a potom prešli na rím. kat. obrad, alebo boli priamo zla-

tinizovaní (napr. v okolí Trebišova latinskí pavlíni pretiahli na latinský obrad dvoch gréckokatolíckych parochov a za nimi išli na latinský obrad i celé ich dediny, viď M. Lacko, *Unio Užhorodensis Ruthenorum Carpaticorum cum Ecclesia Catholica*, Roma, 1965, str. 36). Podľa názoru M. Lacka väčšina dnešných rímskokatolíckych farností Košickej diecézy boli pôvodne gréckokatolícke (*Tamtiež*, str. 40). Dnes sa zemplínčania už pokladajú za Slovákov, ktorí vraj hovoria nesprávnou slovenčinou – "zemplínskym" dialektom (porovnaj prílohu A4d).

[124] Všetky slovanské synonymá: «rudý», «ryšavý», «červený», «krásny», «karmínový», «karmazínový», «brokátový», «šarlátový»… majú prastarý "iránsky" pôvod. Výrazy ako: «zapýrený», «rumený», «purpurový» boli prevzaté alebo z gréčtiny alebo z rómskeho jazyka.

[125] Г. Дьяченко, *Полный…*, I, стр. 170.

[126] Г. Дьяченко, *Полный…*, II, стр. 815.

[127] И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, стр. 1560.

[128] И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, стр. 1564.

[129] И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, стр. 1560.

[130] Pozri G.A. Timkovič, «Pôvod 'Cigánov'»…, str. 120, pozn. 44.

[131] В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 69.

[132] Písmeno «**т**» v tvare «*т*» (tj. s troma nohami) sa objavilo v rukopisoch až v 15. storočí (М.Н. Тихомиров, А.В. Муравъев, *Русская палеография*, Москва, 1982).

[133] Skutočnosť, že písmeno «**щ**» sa originálne v cyrilskej róskej výslovnosti vyslovovalo ako *št* vidieť nielen z jeho samotného cyrilského názvu «**шта**», ale i z grafického tvaru tohto písmena, ktoré sv. Cyril vytvoril zložením-legatúrou **ш+т** zapísanou pod sebou $\mathbf{ш}_{\mathbf{т}}$.

[134] Za normálnych podmienok by mal zvuk *š* (**ш**) predchádzať zvuku *s* (**с**), ale v takom prípade by došlo k rozlúčeniu "nerozlučnej" dvojice «**ш**, **щ**», pretože písmeno «**щ**» ako legatúra «**ш+т**» musí stáť pred svojim "rodičovským" písmenom «**т**», lepšie povedané medzi "rodičovskými" «**ш**» a «**т**».

[135] Porovnaj rusínske «што» [čítaj *što*] (užívané napr. v Kamjonke, okr. Stará Ľubovňa), prípadne srbské «што», ktoré dokazujú starodávny rósky cyrilometodejský pôvod (kráľovské praslovanské plemeno Magog) a ukrajinské «що» [čítaj *ščo*!] ako i dnešné slovenské «(š)čo» a abovské «co», ktoré v tomto prípade prezrádzajú keltský vplyv. Iné príklady pozri tabuľku nižšie:

a) *rusínsky skýtsky pôvod* (prípadnú mäkkosť výslovnosti spôsobil vplyv moskovsko-sibírsky):	b) *keltský pôvod*:
slov. **šť**a**st**ie	zempl. **šč**e**sc**e, moravské **šč**e**sc**í
slov. **št**eňa, stsl. **щенѧ** (И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, 1609)	zempl. **šč**eňe
slov. **št**edro**sť**, stsl. **щедрость** (Tamtiež, 1608)	zempl. **šč**edro**sc**
slov. **št**etka (**št**etec)	zempl. **šč**etka
slov. **št**epi**ť**	zempl. **šč**epi**c**, atď.

[136] Porovnaj slová mucha-m(u)šica, loď-lodica (lodička), Ivan-Ivica, Mária-Marica, Ľuba (Ľubov)-Ľubica, Bystrá-Bystrica, srbské Стево-Стевіца... osobné mená zakončené na -ica, označujúce zdrobnelinu, sú časté hlavne v srbskom jazyku.

[137] Praslovanský zvuk «**ижица**» (**ѵ**), ako aj grécke «ypsilon» sa vyslovovalo ako nie príliš jasný "medzizvuk" – niečo medzi *u* a *y* – v podstate ide o analógiu gréckeho «*υ*». V kombinácii so zvukom *o* tvoril zvláštny praslovanský dvojzvuk *ou*/*y*, z ktorého vznikli dnešné moderné a jasné zvuky *o, u*. Tento dvojzvuk sa užíval i v názve slovanských pohlavárov, kráľovských Skýtov-rusov (**ροѵсь**), preto výrazy «ros» - «rus», prípadne «Россия» - «Russia» sú plne ekvivalentné. Porovnaj tiež slová: lat. «r**u**ss-us», tal. «r**o**ss-o», stsl. «**ροѵс-ь**», slov. «r**y**s-avý», všetko vo význame *červenkastý-červený* — ide o farbu vlasov typickú pre slovanské plemeno Skýtov (plemeno Magog) až do času príchodu Hunov-Avarov (Rómov), kedy Slovanom stemneli vlasy. Podobnosť výslovnosti staroslovanského «**оѵкъ**» k výslovnosti jasných samohlások «o» a «u» a tiež spôsob staroslovanského cyrilometodejského zapisovania v tvare «**оѵ**» spôsobili, že u podkarpatských Rusínov-Bojkov (Bójov), ktorí prešli na územie dnešných Čiech, tj. Bohémie (= zem Bójov – o pôvode Čechov-Bójov pozri pozn. 76), sa začal tento originálne samostatný a nejasný cyrilský zvuk «**оѵ**» (8) vyslovovať zreteľne osobitne. Odtiaľ pochádza dnešné české *ou*. Porov. stsl. «**моѵка** (**м8ка**)» - čes. «mouka», stsl. «**моѵха** (**м8ха**)» - čes. «moucha»… Starodávne praslovanské *ou* (**оѵ**) sa zachovalo napr. i v anglickom «mouse» *myš* (gr. «*μῦς*», lat. «mus»).

[138] «**ижица**» (**ѵ**) bola z modernej moskovskej cyriliky vylúčená len nedávno, tj. v r. 1917 (В.А. Истрин, *1100 лет*…, стр. 64).

[139] Z moskovskej cyriliky bolo písmeno «**ѱ**» vylúčené, ako nepotrebné, reformou Petra I. r. 1710 (В.А. Истрин, *1100 лет*…, стр. 64).

[140] Peter I. dal príkaz vylúčiť písmeno «**ѡ**» z modernej moskovskej cyriliky v r. 1710 (В.А. Истрин, *1100 лет*…, стр. 63).

[141] Tvrdý znak «**ъ**» sa nie náhodou nazýva «**єръ**» [čítaj e_r], podobne, tzv. mäkký znak «**ь**» - «**оѵсь**» [čítaj o/u_s]. Ide totiž o prastaré, silne redukované zvuky ľudskej reči, ktoré sa bezprostredne vyvinuli z predhistorického prídychu, ktorý v počiatočných fázach vývinu ľudskej reči nahrádzal funkciu samohlások. Zvuky **ъ, ь** sa vyslovovali ako temné nejasné a silne potlačené samohlásky ukončené temným nejasným ***r*** (príp. ***s*** – u mäkkého znaku).

[142] В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский*…, стр. 247.

[143] Neskoršie časté užívanie tzv. mäkkého znaku, dokonca i na konci slov (namiesto pôvodného tvrdého) sa v cyrilských rukopisoch na území cárskeho ruska objavuje až v 15. storočí, a to pod vplyvom juhoslovanského poloustavu – pravdepodobne sa o to pričinila nemalou mierou emigrácia utekajúca z juhu pred Turkami. Podobne sa pred samohláskou začína písať «**ı**» namiesto pôvodnejšieho «**и**», (М.Н. Тихомиров, А.В. Муравъев, *Русская палеография*, Москва, 1982).

[144] Je dokázané, že vo všetkých starovekých jazykoch hojne prevládali tzv. prídychové spoluhlásky, ako napr.: *bh* (=*v*), *gh, kh* (= dnešné *ch*), *ph* (= dnešné *f), th* (vyslovuj ako v anglickom «*th*ink»), *dh* (ako v anglickom «bro*th*er»), (porov. В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский язык*, Минск, 1985, стр. 59); Prítomnosť rôznych starodávnych prídychov vidíme i v tzv. *Kyjevských listoch*, čo takmer všetci bádatelia zhodne označujú ako jav veľmi starobylý (porov. В.В. Німчук, *Київські глаголичні листки*,

Київ, 1983, стр. 45); Túto skutočnosť tiež veľmi pekne vidieť i na grafických znakoch hebrejskej abecedy, kde novšie a teda mladšie bezprídychové spoluhlásky sú graficky odlíšené pridaním bodky, od svojich starších, pôvodných prídychových ekvivalentov bez bodky. O tom, že bezprídychové spoluhlásky sú novšieho dáta, svedčí i samotný fakt, že nemajú priradenú žiadnu číselnú hodnotu, porov. napr. בּ – ב, ג – גּ a pod (viď **obr. 9**); Jazyk starobylých Etruskov (Praslovania plemena Magog), na Apeninskom poloostrove, ako to dokazujú zachované nápisy z 2.-1. storočia pred Christom, ešte vôbec nepoznal foneticky mladšie bezprídychové zvuky, ako napr. *b, g, d,* (pozri **obr. 8**) (G. Giannelli, «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, str. 380; G. Devoto, «Epigrafia», *Enciclopedia italiana*, XIV, str. 84; D. Diringer, «Etruscan alphabet», *The New Encyclopaedia Britannica*, I, str. 624). Namiesto nich sa užívalo prídychové *v* (*bh*), *h, dh,* čo je v plnej zhode s vlastnosťami staroslovanského cyrilometodejského jazyka podkarpatskych Rusínov, u ktorých tiež pôvodne v cyrilometodejských časoch vôbec neexistoval zvuk *g*, ba vo veľkej miere ani zvuk *b*.

[145] Reč ľudí a činnosť ich hlasiviek bola a aj je totiž odjakživa spojená s dýchaním, presnejšie povedané s vydychovaním vzduchu. Samohlásky ľudskej reči vznikajú v hlasivkách rozochvievaných prúdom vzduchu. Spoluhlásky zasa vznikajú rozličnou vzájomnou polohou pier, jazyka, zubov a mäkkého podnebia v ústnej dutine, čo však samo o sebe nemôže spôsobiť žiaden zvuk. Bez samohlásky, alebo jednoduchého prídychu, tj. vydychnutého prúdu vzduchu teda spoluhlásku nemožno vysloviť.

[146] V starej nemčine, napr. ešte z minulého storočia, nachádzame množstvo prídychových spoluhlások, ktoré sa v súčasnej nemčine už úplne vytratili, porov. starogermánske «roth» — súčasné «rot» *červený*, «Unrath» — «Unrat» *špina*, «Koth» — «Kot» *blato*, «Töpferthon» — «Töpferton» *hrnčiarská hlina*; V gréčtine tiež vidieť vytrácanie sa rozličných prídychových spoluhlások, keď porovnáme starší attický s novším iónskym dialektom: att. *ἀϕικνεῖσθαι* — ion. *ἀπικνέεσθαι,* att. *καθορᾷ* — ion. *κατορᾷ* (И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо…*, II, стр. 1897).

[147] Všetky slová v taliančine (podobne ako v staroslovančine) končia samohláskou. Výnimku tvoria len cudzie slová, prípadne členy. Napr. «Dopo non molti giorni, il figlio più giovane, raccolte le sue cose, partì per un paese lontano e là sperperò le sue sostanze vivendo da dissoluto» (Lk 1,13).

[148] Užívanie koncového tvrdého znaku bolo v moskovskej cyrilike zrušené reformou z roku 1917, (В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 67); U podkarpatských Rusínov v Československu bolo písanie tvrdého znaku na konci slov zrušené dokonca ešte neskôr, a to až v roku 1932 (М. Станканинець, «Ци вы знаете», *Календарь Благовѣстника на рок 1933*, стр. 47).

[149] В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский…*, стр. 35.

[150] П.А. Лавров, «Житие Константина», *Материалы…*, стр. 40.

[151] П.А. Лавров, «Житие Константина», *Материалы…*, стр. 2.

[152] Keltský vplyv je viditeľný i v slove «**сѣлѹньстѣмъ**» — «**солѹнсцѣмь**», kde je zreteľná keltská zmena **т - ц** (t-c). Tú istú zmenu pozorujeme i napr. na slovenských slovách «ticho», «tesný»…, ktoré sú rusínskeho-skýtskeho pôvodu, kým keltský vplyv prezrádzajú zemplínske «cicho», «cesny»…

[153] Tak zo stsl. **мѣсто** vzniklo dnešné slovenské *mesto* (správne by sa malo vyslovovať *mästo*); **брѣгъ** — *breh* (správnejšie *bräh*), **звѣрь** — *zver* (správnejšie *zvär*); **вѣчьнь** —

večný (*väčný*); **вѣтвь** — *vetva* (*vätva*); **вѣкъ** — *vek* (*väk*); **словѣнскъ** — *slovenský, slovanský* (správnejšie *slovänsky*)…

[154] Porov. В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский…*, стр. 49.

[155] *Lexicon…*, III, 461.

[156] *Lexicon…*, I, 201.

[157] *Lexicon…*, I, 320.

[158] *Lexicon…*, IV, 531.

[159] *Lexicon…*, IV, 533.

[160] *Lexicon…*, II, 263.

[161] Slovo «cisár», lat. «caesar», stsl. «**цѣсарь**» — pôvodne meno rímskeho diktátora Caesara Gaia Julia (+15.3. 44 pr. Chr.), sa stalo už v dobe Augusta titulom pre najvyššieho vládcu Rímskej ríše. V skýtskom-ruskom prostredí sa toto slovo vyslovovalo tvrdo so «širokým e» (ä), porov. stsl. «**кесарь**» (*Lexicon…*, II, 21) – originálny cyrilometodejský tvar bol «***кѣсарь**» [čítaj *käsar*], porov. nemecké «Kaiser», grécke «*καῖσαρ*». Mäkká keltská výslovnosť písmena «**ѣ**» spôsobila palatalizáciu **к** > **ц**, preto staroslovanská varianta «**цѣсарь**» je už vlastne neocyrilská – prezrádza keltský vplyv a glagolskú kontamináciu.

[162] *Lexicon…*, II, 150.

[163] *Lexicon…*, I, 559.

[164] *Lexicon…*, I, 474, 551.

[165] *Lexicon…*, I, 545.

[166] Porov. J. Janešová, *Taliančina pre samoukov*, Bratislava, 1986, str. 9.

[167] Rozdiely v mäkkosti a tvrdosti výslovnosti starodávneho zvuku **ѣ** pekne vidieť pri porovnaní chorvátskeho "ijekavého" (prevažuje keltský vplyv) a srbského tvrdého (prevažuje rosky vplyv) jazyka:

stsl. **снѣгъ**, (*Lexicon…*, IV, 134), srb. [*sneg*] — chorv. [*snijeg*] *sneh*,
stsl. **пѣснь**, (*Lexicon…*, IV, 526), srb. [*pesma*] — [*pjesma*] *pieseň*,
stsl. **дѣва**, (*Lexicon…*, I, 544), srb. [*devojka*] — [*djevojk*a] *dievčina*,
stsl. **ꙁвѣзда**, (*Lexicon…*, I, 622), srb. [*zvezd*a] — [*zvijezda*] *hviezda*,
stsl. **лѣпъ**, (*Lexicon…*, II, 154), srb. [*lep*] — [*lijep*] *pekný*,
stsl. **блѣдъ**, (*Lexicon…*, II, 116), srb. [*bled*] — [*blijed*] *bledý*,
stsl. **пѣти**, (*Lexicon…*, IV, 529), srb. [*pevaty*] — [*pjevaty*] *spievať*,
srb. [*cvet*] — chorv. [*cvijet*] *kvet*, (E. Horák, *Slovensko-srbochorvátsky turistický slovník*, Bratislava, 1987, str. 7).

[168] Je to vlastne moskovská mäkká, ale nie nosová výslovnosť.

[169] Nosovú výslovnosť pozorujeme napr. na latinskom «c**en**tum», gótskom «*k**un**d» > angl. «h**un**dred», nem. «h**un**dert», litovskom «š**imt**as», lotyšskom «s**im**ts», na rozdiel od «gr. *ἁ κα**τ**όι*», avest. «s**at**ъm», staroindického «ś**a**tám» a stsl. «**сѫто**» (porov. J. Niederle, V. Niederle, L. Varcl, *Mluvnice řeckého jazyka*, Praha, 1974, str. 4). Všetky tieto slová majú spoločný prazáklad v tvare prídychového *χѣт–, prípadne bezprídychového ***кѣт**–, kde spoluhlásky «χ» (*ch*), «**к**» (*k*) po palatalizácii dávajú zvuky *s, š*, prípadne *c, č* (pozri. **obr. 15**).

[170] V *Slove sv. Cyrila…*, čo je rukopisné (keltské) znenie 13.-14. st. sa slovo «**свѧть**»

píše v tvare «**свѣть**»: «… **свѣть бо мѫжь створи ѫ** …» — … *vytvoril ich totiž svätý muž*…, («Slovo svętago Kyrila», *MMFH*, III, str. 374).

[171] Výrazy: «svätý» a «svet(l)ý» sú v kresťanskom náboženstve navzájom synonymickými pojmami, ba v staroslovanskej pôvodine sú úplne totožné. Staroslovančina ich nahradzovala jediným pojmom «**свѣтъ**» [čítaj *svätъ*]. Kresťania, tj. «svätí» (1Kor 1,2; 7,14; Ef 1,1; 3,8;…) sú svetlom sveta (Mt 5,14), sú synmi Svetla (Jn 12,36). Isus Christos hovorí: «Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky…» (Mt 5,16). Preto svätci sa v ikonopisectve označujú charakteristickým znakom - svätožiarou — tj. svetlom okolo hlavy; V staroslovanskej cyrilometodejskej terminológii sa i sv. krst, ktorým sa vlastne stávame kresťanmi, nazýva «**просвѣщение**» (gr. *φωτισμός*), tj. *svetlo*, doslovne *presvetlenie* (*Lexicon*…, III, 373), porov. «**просвѣщати**» *krstiť, presvecovať*'(*Lexicon*…, III, 372); Preto, keď v *Žití Konštantínovom* čítame, že sv. Cyril krátko pred svojou smrťou prijal «svetlo k svetlu», znamená to, že prijal tzv. veľký anjelský obraz, ktorý sa pokladal «za druhý krst» (porov. G.A. Timkovič, «Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) str. 70-71).

«Magna Mater», tj. Sláva-Kupala (maloázijská κυβέλη, kobyla) z Nitrianského Hrádku vyobrazená aj na dvojkorunovej slovenskej minci. Je zvláštna dvoma vecami:
1.) sedí ,
2.) nájdená soška má zriedkavú veľkosť - až 27 cm.
Nemci dodnes nazývajú Veľkú Moravu «Mähren», kde nem. «Mähre« znamená «kobyla».

[172] *Lexicon*…, IV, 35.

[173] *Lexicon*…, I, 544; «**дѣва**» (porov. tal. «diva» *bohyňa*) je titul praslovanskej bohyne Devy-Kupaly-Slávy (bohyne Mesiaca), ktorá mala na našom území najväčšie obetište na Devíne (pri Bratislave); V Pohanskom hradišti na Morave sa našiel deväťdielny žertvennik (s deviatimi jamami) a podobný na «Девичь горе» *Dievčenskej hore* nad Dneprom (Б.А. Рыбаков, *Язычество древней руси*, Москва, 1988, стр. 140-142); Podľa tejto bohyne plodnosti-Slávy (viď napr. jej vyobrazenie na terajšej slovenskej dvojkorunovej minci), dostali svoje meno i všetci Slovania – vonkajší svet ich však nazýval Venétmi (Veneti), odtiaľ aj gr. *ἐννεα = deväť*'(porov. *Lexicon*…, I, 472), tj. číslo plodnosti – číslo «devy»; U Rímanov dostala táto bohyňa meno *Ven-us* (**вєн-ъ**), tj. Venuša, čoho skýtska-etruská tvrdá variánta je Ven-er(a) (**вєн-ъ**), podrobnejšie o praslovan-

skej bohyni Deve-Sláve a o pôvode Slovanov bude veľmi rozsiahla samostatná odborná štúdia v ďalších číslach *Krásnobrodského zborníka*.

[174] *Lexicon…*, I, 381.

[175] Na časté použitie «širokého e» (ä) v starých rusínskych dialektoch uvádzame príklad nárečia Slanskej doliny (dedina Kobeliarovo):

«Ta dakodi búl edon žid a chodiél mátat, ale jeho domácí nevedeli, zaším chodí. Chibaj ráz dali na vedomié, že kto bi **sä** najšuól takí, šo bi prenocovál, že **sä** nebojí. 'Bo mi nemuóžmo tu otspat.' Najšli **sä**. Slubovala veléj **penäzí**. Ta prišuól tot, šo **sä** nebál a spali tam **trä**. A tot mertví prišuól, ta **sä** ho opítali: 'Šo nekceš, šo kceš.' A vuón odpovediél, že to chce, šo jeho žena o tom nevie. Ta že šo je to. 'Na puojde má (v) dvanác boškách **penäze** .' A jeho manželka o nich nevedela. Ta jich potem najšli a tim zaplatila šo jim slubovala. Uš potem mali pokuój, **väcej** neprišuól nigdi ag vijaviél, šo vuón má na jeho duši. A to tie **penäze**, šo naklamál ludí», (A. Arany, «Zprávy o dialektologických štúdiách v Gemeri v doline Slanskej», Carpatica I-a, Sbor pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, Praha, 1936, str. 224); Napriek tomu, že sa jedná o územie Gemera (Kelti), kultúrny jazyk dedinky Kobeliarovo prezrádza skýtsky vplyv: častá hláska «ä», ďalej len tvrdé «n», «l» zmena «č» v «š» a pod. (porov. tamtiež, str. 191-192); Názov «Kobeliarovo» (od slova «kobyla») ukazuje tiež na sídlo kráľovských Skýtov — ctiteľov koňa, prípadne kobyly.

[176] *Lexicon…*, III, 46.

[177] *Tamtiež*, IV, 42.

[178] *Tamtiež*, I, 769.

[179] V historických pamiatkách sa toto slovo vyskytuje v tvaroch: «**врємѧ**», «**врꙗмѧ**», «**врамѩ**», «**вьрѣмє**» a pod. (*Lexicon…*, I, 229).

[180] *Lexicon…*, III, 40.

[181] *Tamtiež*, IV, 533.

[182] *Tamtiež*, I, 477.

[183] *Tamtiež*, III, 49.

[184] Napríklad v keltskom Trebišove.

[185] Napr. v rusínskej-skýtskej obci Kamjonka (okr. Stará Ľubovňa) sa dodnes vyslovuje zvratné zámeno ako *ša*.

[186] *Lexicon…*, I, 146.

[187] *Tamtiež*, II, 264.

[188] *Tamtiež*, I, 385.

[189] *Tamtiež*, I, 616.

[190] В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский…*, стр. 47.

[191] *Tamtiež*, стр. 47.

[192] *Tamtiež*, стр. 134.

[193] *Tamtiež*, стр. 134.

[194] *Tamtiež*, стр. 47.

[195] *Lexicon…*, I, 417.

[196] В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский…*, стр. 47.

[197] *Tamtiež*, стр. 47.

[198] *Tamtiež*, стр. 47.

[199] «**нж како можєт сѧ писати добрѣ гръчскыми писмены. в(о)гъ, или живот, или ѕѣло или цр(ь)ков, или чл(овѣ)къ, или широта, или щедроты, или юность, или гдѣ** (správne malo byť **ждѣ** — *MMFH*, III, str. 366, pozn. f), **или ѧзык, или гдѣ** (správnejšie: **ѣдь**), **и инна под(о)бнаа сим. и тако бѣшѫ многа лѣта**» «Skazanie o pismenech», *MMFH*, III, str. 366 — *Ale ako možno gréckymi písmenami dobre písať* **богъ** (Boh) *alebo* **животъ** (život) *alebo* **ѕѣло** (veľmi) *alebo* **црьковь** (cerkov) *alebo* **чловѣкъ** (človek) *alebo* **широта** (šírka) *alebo* **щедроты** (štedrosť) *alebo* **юность** (mladosť) *alebo* **ждѣ** (kde) *alebo* **ѧзыкъ** (jazyk) *alebo* **ѣдь** (jedlo) *a iné* (slová) *im podobné? A tak tomu bolo po mnoho liet.*

[200] V gréckej abecede bolo nositeľom číselnej hodnoty «900» tiež **posledné** písmeno zvané «sampi», ináč už v gréckej výslovnosti, ani literatúre zvlášť neužívané. Samotný grécky tvar písmena «sampi» (ϡ) poslúžil sv. Cyrilovi na vytvorenie grafického znaku označujúceho číselnú hodnotu «1000» (͵). Znak sa písal, podobne ako v gréčtine, pod riadok a pred príslušné číslo. Napr. ·а̄· = 1; ·͵а̄· = 1000; ·г̄· = 3; ·͵г̄· = 3000…

[201] Číslica «900» v tvare ·ѧ̄· sa nám v písomných pamiatkach z cyrilometodejského obdobia nezachovala, pretože tento číselný znak, ako aj celá originálna cyrilská abeceda, vznikli okolo r. 863 po Chr., kedy ešte nebolo potrebné zapisovať letopočet počínajúci číslom «900» (od narodenia Isusa Christa). Číslo «900» sa nevyskytovalo v tomto období ani v byzantskom letopočte «od stvorenia sveta». Glagolika a s ňou spojené urputné prenasledovanie a ničenie všetkého cyrilského začali tiež ešte pred rokom 900, tj. okolo r. 893, kedy sa na pápežský stolec dostal pápež Formosus (891-896) – veľký neprajník cyrilometodejského diela. Koncom 9. storočia však už práve vplyvom tohto prenasledovania začali podstatné zmeny v cyrilike (neocyrilika) a výraznou kontamináciou prúdiacou z glagoliky bola číselná hodnota «900» priradená neocyrilskému písmenu «ѧ», ktoré vzniklo z pôvodného nositeľa číselnej hodnoty «900», tj. z glagolského písmena «ѣ», avšak už v glagolskom tvare «ⱑ»; V skutočnosti sa nám nezachovali žiadne originály písomností z cyrilometodejského obdobia, dnes máme len postglagolské neocyrilské opisy.

[202] «Skazanie o pismenech, 2», *MMFH*, III, 366.

[203] «Skazanie o pismenech, 4», *MMFH*, III, 367.

[204] Mních Chrabr vo svojom *Skazanii* spomína 38 písmen, pretože nezapočítal do tohto počtu písmeno (dvojhlásku) «**оукъ**» (оу) a navyše uviedol tri neocyrilské písmená: «**ю, ѫ, ѧ**».

[205] «**аще ли кто реч(є)ть, ꙗко нѣс(т) оустроиль добрѣ. да тѣм сѧ постражет. и еще отвѣт речем сим. и гръчскыи такожде, многажди сѫт постражли. акꙋла и симмахъ. потом и ини мноꙁи. оудобѣе бо ес(т) послѣди творити, неже пръвое сътворити**» — *A keď snáď niekto povie, že* (sv. Cyril) *nezostrojil* (azbuku) *dobre, veď že sa i* ***teraz opravuje****, tu takýmto* (ľuďom) *odpovieme: Taktiež v gréčtine mnoho upravovali,* (napr.) *Aquila a Simachos a potom aj mnohí iní. Zaiste* (totiž) *je ľahšie dodatočne pretvárať než prvýkrát vytvoriť,* («Skazanie o pismenech, 8», *MMFH*, III, str. 369); To znamená, že už v čase mnícha Chrabra bola originálna cyrilika, ktorú vytvoril sv. Cyril, upravovaná, a to v tom zmysle, že bola doplnená troma novými písmenami podľa jazyka keltských a moschoiberských plemien (boli doplnené mäkké a nosové písmená: «**ю**»,

«ѫ», «ѧ»…); Nové, tzv. neocyrilské písmená doložil k originálnym cyrilometodejským znakom pravdepodobne sv. Kliment – žiak solúnskych bratov. Hovorí o tom *Ochridská legenda* (13. st.): «*Ἐσοφίσατο δέ καὶ* ***χαρακτῆρας ἑτέρους γραμμάτων*** *πρὸς σαφέστερον ἤ οὓς ἐξεῦρεν ὁ σοφὸς Κύριλλος*» («Krátky život sv. Klimenta (Ochridská legenda), 14», *MMFH*, II, Brno, 1968, str. 272) — *Potom vymyslel* (sv. Kliment) *pre väčšiu zreteľnosť* ***aj iné tvary písmen****, než ktoré vynašiel múdry Cyril.*

[206] П.А. Лавров, «Сказание о пермской грамоте», *Материалы…*, стр. 167-168.

[207] A. Jougan, *Słownik kościelny…*, «premo», str. 538.

[208] Výrazy «permský» a «premský» (**прьмьскъ**) sú navzájom ekvivalentné. Porovnaj: «**влъхвъ**» (*Lexicon…*, I, 203) – «**волхъ**»; «**влъкъ**» (*Lexicon…*, I, 202) – «**волкъ**»; «**влъна**» (*Lexicon…*, I, 202) – «**волна**»; «**плъкъ**» (*Lexicon…*, III, 54) – «**полкъ**»…

[209] Pápež Ján VIII. (872-882) v pápežskej bule v histórii známej ako *Industriae tuae* z júla 880 znovu potvrdil Metoda za archiepiskopa Veľkej Moravy, znovu potvrdil použitie byzantskej Liturgie sv. Jána Zlatoústeho v staroslovanskom jazyku a znovu potvrdil Cyrilom vytvorené staroslovanské písmo: «**Litteras denique sclaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas**, quibus Deo laudes debite resonent, iure **laudamus**, et in eadem lingua Christi Domini nostri preconia et opera (ut) enarrentur iubemus» (F. Grivec - F. Tomšić, «Constantinus et Methodius Thessalonicenses», *Fontes*, Zagreb, 1960, str. 72-73) — *Konečne* ***písmo slovanské vynájdené nebohým filozofom Konštantínom****, aby ním bol Boh správne chválený, právom* ***schvaľujeme*** *a nariaďujeme, aby sa v tom jazyku* (= staroslovančina = prvá spisovná rusínčina, v 9. storočí reč vládnucej vrstvy Slovanov a materinská reč sv. Cyrila a Metoda) *vysvetľovalo učenie i skutky Christa, Hospoda nášho* (porov. tiež M. Lacko, *Svätý Cyril a Metod*, Rím, 1990, str. 177); Podľa výskumov francúzskeho dejepisca A. Lapôtre (A. Lapôtre, *L'Europe et le Saint Siêge a l'ipoque Carolingienne,* Première partie: Le Pape Jean VIII., Paris, 1895) benediktínsky mních Viching ešte počas života sv. Metoda nechal v Ríme vyhotoviť falzifikát pápežskej buly *Industriae tuae*, ktorý bol navlas podobný originálu, avšak s tým rozdielom, že všetko to, čo originál dovoľoval, falzifikát zakazoval a naopak. Na základe tejto falošnej buly, ktorú Viching predložil nič netušiacemu pápežovi Štefanovi V. nástupcovi pápeža Jána VIII., hneď potom, čo kópiu originálnej buly nechal odstrániť z pápežského archívu (pozri pozn. 210), pápež zakázal staroslovanské (ruské) písmo i staroslovanskú Liturgiu v tomto (ruskom-skýtskom) jazyku (porov. M. Lacko, *Svätý Cyril a Metod*, Rím, 1990, str. 173-181).

[210] Z pápežského archívu boli ukradnuté, zrejme Vichingovým pričinením, ročníky 877-882, ktoré sa našli oveľa neskôr v knižnici benediktínskeho kláštora Monte Casino (Viching bol totiž benediktín). Z tohto archívneho materiálu je dnes známe, že pápež Ján VIII. v slávnej bule *Industriae tuae* dovolil cyrilskú literatúru a staroslovanskú Liturgiu (sv. Jána Zlatoústeho), avšak po odcudzení archívneho materiálu (a ukrytí vo vyššie spomínanom benediktínskom kláštore), bola vyhotovená druhá – falošná bula, ktorá bola na nerozoznanie od prvej, avšak zakazovala všetko, čo prvá dovoľovala. V dôsledku falošnej buly a nepravdivých informácií staroslovanskú Liturgiu zakazovali mnohí ďalší rímski pápeži, napr.: pápež Štefan V. (885-891), Ján X. (914-928), Ján XIII. (965-972), Alexander II. (1061-1073), Gregor VII. (1073-1085) a iní, (porov. M. Lacko, *Svätý Cyril a Metod*, Rím, 1990, str. 173-181).

[211] Porov. *MMFH*, II, str. 111.

[212] Toto meno «děrvъ» vymyslel slavista P.J. Šafárik (porov. P.J. Šafařík, *Památky*

hlaholského písemníctví, Praha, 1853, str. 8).

[213] Medzi roskou-rusínskou (skýtskou) výslovnosťou Praslovanov plemena Magog a keltskou (sarmatskou) výslovnosťou Praslovanov plemena Gomer bol na prvý pohľad zrejmý aj rozdiel v tvrdosti. Jazyk Rosov-Rusínov je tvrdý. Vidieť to nielen na pôvodnej originálnej staroslovančine solúnskych bratov, ale čiastočne i na tvrdej výslovnosti dnešných podkarpatských Rusínov severovýchodného Slovenska, ako aj na dnešnej ukrajinskej tvrdej výslovnosti (porov. ukr. «ходити» [čítaj *chodyty*], srb. «ходати» [*chodaty*]), kým výslovnosť Keltov (Sarmatov) bola oveľa mäkšia, nehovoriac už o porovnaní s moskovskou výslovnosťou, ktorá je zo všetkých slovanských jazykov zrejme najmäkšia (porov. moskovské «ходить» [čítaj *chadʹitʹ*]); aj slovenské «chodiť» je keltského, prípadne moscho-iberského vplyvu. Veľmi mäkká je poľština i starodávna (keltská) zemplínština (zempl. «chodzic», poľ. «chodzić»). Výrazné rozdiely v tvrdej a mäkkej výslovnosti na základe prahistorického osídlenia skýtskymi, prípadne keltskými plemenami vidieť napríklad aj v oblasti Bratislavy – Trenčína, kde prevláda typicky skýtska (roska) tvrdá výslovnosť v porovnaní s keltskou-haličskou výslovnosťou južne od Holiča a Skalice. Podobne skýtsky-ruský a keltský vplyv je zreteľne viditeľný na východnom Slovensku, kde Rusíni v Laboreckej doline (Čabiny, Krásny Brod…) dodnes vyslovujú určité slová alebo aspoň časti slov typicky rusky - tvrdo napr. staroslovanské «**дѣлаѫтъ**» ([*dìlaut*] namiesto [*dìlajut*]), [*rozbivaut*] namiesto [*rozbivajut*], [*ysty*] namiesto [*jisty*]… Rusíni-Skýti z Kamjonky (okr. Stará Ľubovňa) hovoria [*venʋje, ukazʋje*…], namiesto [*venuje, ukazuje*…] vyslovujúc takto prekrásnym originálnym spôsobom starodávnu cyrilometodejskú «**ѵ҃жицѯ**» (**ѵ**).

[214] Porovnaj české (skýtske) «**stř**evo» - slovenské (keltské) «**č**revo»; prípadne rusínske (skýtske) «што» a ukrajinské (keltské) «що» [*ščo*]. Porovnaj pozn. 135.

[215] Štyri typické odlišnosti medzi ruskou-skýtskou výslovnosťou Ukrajincov a moskosibírskou výslovnosťou Moskovčanov možno zhrnúť v nasledovných dvoch slovách: [**us**i **hy**bn**e**m] (*všetci hynieme*), mosk. [**vs**j**e** **gi**bn**je**m] (F. Tichý, *Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi* (Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském Ústavu v Praze), Praha, 1938, str. 2); Výslovnosť Rosov bola tvrdá a užívali zvuk *h*, kým výslovnosť Moskovčanov bola mäkká s užívaním zvuku *g*.

[216] Porov. И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, «ꙗзъ», III, стр. 1646; Dvojaká (mäkká i tvrdá) výslovnosť sa zachovala i v iných staroslovanských slovách začínajúcich na samohlásku napr.: «**ѩгньць**» - «**ѧгньць**» *ja**hňa*, «**ѩгода**» - «**ѧгода**» *ja*hoda, «**ѩвити**» - «**ѧвити**» *ja*viť, «**ю҃ноша**» - «**ѹноша**» *ju*nák (mládenec), «**ю҃гъ**» - «**ѹгъ**» *ju*h, (В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старословянскый язык*, стр. 54); stsl. «**ѧице**» (*Lexicon*…, I, 19) - moskovské «яйцо», ukr. «яйце» *va*jco, *va*jce; «**ѧковъ**» - «**ѩковъ**» ***Ja***kub, (*Lexicon*…, I, 21); «**ѧкы** - čes. «**ja**ko» ***a***ko (*Lexicon*…, I, 23)… ide o pozostatky dvojakej skýtsko-ruskej a keltskej (prípadne moskovskej) výslovnosti. Podobne i slová začínajúce na samohlásku «**є**», napr. «**ѥсмь**» - «**єсмъ**», «**ѥгда**» - «**єгда**», «**ѥлень**» - «**єленъ**», «**ѥсть**» - «**єстъ**» (porov. Ф.В. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старословянскый язык*, 68, позн. 42).

[217] V originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuke bolo «**ѣ**» skutočne posledným písmenom, nakoľko je posledným znakom, ktorý má svoj vlastný názov. Ostatné za ním umiestnené znaky sú novšieho dáta, tj. boli dodané neskôr, preto nemajú názvy. Taktiež možno predpokladať, že práve z tohto dôvodu (ako posledné písmeno) mal tento znak v cyrilometodejských časoch číselnú hodnotu «900».

[218] Porov. В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старословянский язык*, 49, pozn. 13.

[219] Staroslovanské «**азъ єсмъ**», v keltskej výslovnosti «**ꙗзь ѥсмь**» dalo vznik dnešnému slovenskému «ja (je)som», ukrajinskému «я є(см)», chorvátskemu «ja (je)sam», rusínskemu «я є(с)м» [čítaj *ja jem*], porovnaj anglické «I am» [čítaj *a' jem*].

[220] П.А. Лавров, «Сказание о письменех», *Материалы…*, 166.

[221] Tiež porovnaj stsl.: «**ѣдєниѥ**» = «**ꙗдєниѥ**» *jedenie* (И.И. Срезневский, *Словарь…*, III, 1619); «**ѣдьно**» = «**ꙗдьно**» *jazva, rana* (tamtiež, 1620); «**ѣздити**» = «**ꙗздити**» *jazdiť* (tamtiež, 1621); «**ѣчьнѧныи**» = «**ꙗчьнѧныи**» *jačmenný* (tamtiež, 1624) a pod. Vo všetkých prípadoch ide o neoriginálny, novší vplyv keltskej glagolskej výslovnosti a pravopisu, nakoľko v glagolike písmeno «**ѧ**» zastupovalo cyrilské «**ѣ**» a neocyrilské «**ꙗ**».

[222] *Lexicon…*, I, 374.

[223] *Tamtiež*, str. 377-378

[224] *Tamtiež*, 381.

[225] *Tamtiež*, 374.

[226] *Lexicon…*, II, 260.

[227] *Tamtiež*, 259.

[228] *Lexicon…*, I, 410.

[229] В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский…*, стр. 49.

[230] Porovnaním ukrajinskej a chorvátskej abecedy, kde u prvej možno predpokladať väčší skýtsky-rosky a u druhej keltský-haličský (gálsky) vplyv, vidíme, že:

a) v ukr. abecede, podobne, ako v originálnej cyrilike, vôbec neexistuje zvuk *g* — dnešná moderná ukrajinčina užíva tento zvuk iba v cudzích slovách a označuje ho moderným znakom «ґ»;

b) v chorvátskej abecede zasa dodnes vôbec neexistuje zvuk *h* — písmeno «h», ktoré sa v chorvátštine užíva len v písomnej podobe, reprezentuje zvuk *ch* (adekvátny srbskému «x»). V cyrilike, keď sa táto začala užívať i medzi Slovanmi keltského pôvodu (v Dalmácii), bol dodatočne vytvorený nepravý cyrilský znak «děrvъ» (**ћ**), resp. v glagolike dostal tvar «**ⰔⰐ**» - tento v keltskom prostredí zastupoval zvuk *h*.

Na území dnešnej Germánie, na hornom toku rieky Odry (a hlavne západne od nej, v okolí miest: Kottbus, Guben, Forst, Lűbben, Bautzen) sa akoby zázrakom, napriek dlhodobému germánskemu vplyvu zachovali pradávni Slovania - tzv. Serbi (nem. Sorabi). Dnes ich tam žije asi 100.000. Vo svojom slovanskom jazyku si zachovali mnohé prvky pradávnej pôvodiny, napr.: dual, aorist a pod. Rozprávajú dvoma rozličnými dialektami: 1.) roským-skýtskym, tzv. hornosrbským (okolie Bautzenu), ktorý je veľmi podobný dnešnej češtine a 2.) keltsko-sarmatským, tzv. dolnosrbským (hlavne v okolí mesta Kottbus), ktorý je zas podobný poľštine (keltskej-galskej výslovnosti). Typickým rozdielom, ktorý prekvapuje na tak malom území, je napr. výslovnosť *g-h*. Horní Srbi hovoria napr.: «hrod» (porov. české «hrad»), kým dolní Srbi «grod» (porovnaj poľské «gród»), resp. «druhý» - «drugi» a pod. Charakteristickým keltskej (galskej) a skýtskej (rusínskej) výslovnosti je tiež užívanie nosoviek: kým dolní Srbi užívajú nosové *ě* (ę), napr. [*měso*] *mäso*, horní Srbi ho vyslovujú ako *ja*: [*mjaso*], (porov. G. Mayer, «Sorabi», *Enciclopedia italiana*, XXXII, str. 152).

[231] Porov. L. Brehier, «Palaeography», *The Catholic Encyclopedia*, XV, str. 406.

[232] «ћ – duodecima littera alphabeti palaeoslovenici a Paulo J. Šafařík ‘děrvъ’ vocata», (*Lexicon…*, I, 853); Porov. P.J. Šafařík, *Památky …*, str. 8.

[233] Porov. L. Brehier, «Palaeography», *The Catholic Encyclopedia*, XV, str. 406.

[234] Otec sv. Cyrila a Metoda bol veľkou a váženou osobnosťou. Bol stratégom a ako takému určite nedali za manželku dievča z nízkeho rodu, ale pravdepodobne z rodu slovanských pohlavárov žijúcich v samom meste Solún i v jeho okolí, tj. príslušníčku ruského-rusínskeho kráľovského plemena. To potvrdzuje okrem iného i *Dalimilova kronika* z 13. storočia, ktorá nazýva sv. Metoda «Rusínom» (G.A. Timkovič, «Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) str. 77, pozn. 12). Preto vlastne sv. Cyril a Metod, ako Slovania-Rusíni po matke, perfektne ovládali reč rusínsku (reč karpatských Bójov-Bojkov), ktorá bola ich materinskou rečou (rečou ich matky), ktorú aj ustanovili za základ spisovnej staroslovančiny. Jazyk podkarpatských Rusínov je, i po viac ako tisícročnom časovom odstupe, zo všetkých dnešných slovanských jazykov najbližší staroslovančine (cirkevnoslovančine), veď ešte donedávna bol pokladaný za spisovnú formu rusínskeho jazyka (viď pozn. 56). Prezrádzajú to i slovné zvraty typické pre cyrilometodejskú staroslovančinu, ktoré sa nikde inde v európskych jazykoch nevyskytujú, iba na Podkarpatí a východnom Slovensku, ako napr. cyrilometodejské «є́и» [čítaj *hej*] — rusínske a zemplínske «hej» *áno*, porov. keltského pôvodu: české «jo», nemecké «ja», anglické «yes» [*je(s)*]; moskovsko-sibírskeho pôvodu: mosk. «да», rum. «da» (do minulého storočia «да»), ukr. «так», poľ. «tak»…

[235] K týmto slovám, ktoré i keltskí glagoláši vyslovovali spočiatku ruským skýtskym spôsobom, patrí napr. slovo «ангелъ». Toto slovo sa v skýtsko-ruskej cyrilskej výslovnosti vyslovovalo v tvare *anhel*; v keltskej výslovnosti, kde zvuk *h* neexistoval, by sa malo vyslovovať v tvare *angel*, avšak z úcty k posvätným textom rímskokatolícki kňazi keltského pôvodu ho vyslovovali v pôvodnom skýtsko-ruskom (rusínskom) znení (*anhel*). Keďže cyrilské písmeno «г» Kelti vyslovovali ako *g*, museli na zápis tohto slova v originálnom skýtsko-ruskom znení použiť novodotvorené písmeno «ћ» a zapisovali toto slovo v tvare «анћелъ» [čítaj *anhel*]. V neskoršej dobe, po vzniku glagolských písmen, sa toto slovo zapisovalo v tvare «ⰰⱀⰼⰵⰾⱏ» [čítaj *anhel*].

Stsl. slovo «ангелъ» pochádza z gr. «*ἄγγελος*» *posol*. Dvojica písmen «*γγ*» sa vyslovuje ako *ng*. V stredoveku, v čase, keď 90% obyvateľstva horného Uhorska stratilo svoju pravú cyrilometodejskú vieru a pod vplyvom protestantizmu začalo užívať namiesto starodávnej materinskej cyriliky-azbuky latinskú abecedu, vznikol z cyrilometodejského «ангелъ» [čítaj *anhel*] prepisom latinikou protestantský novotvar «angel» [čítaj *anjel* (!)]. Príčinou tejto «nenormality» vo výslovnosti bolo práve zavedenie latinskej abecedy do starodávneho cyrilometodejského prostredia. Latinská abeceda totiž v tomto čase nemala adekvátny grafický znak pre zvuk *j*. Zvuk *j* sa na našich územiach pod Karpatami (bývalé horné Uhorsko, tj. dnešné Slovensko a Podkarpatská Rus) v protestantami novozavedenej latinskej abecede núdzovo zapisoval písmenom «g» (porovnaj talianske «Giovanni» = slovenské «Ján»; tal. «maggiore» - «major»; tal. «maggiorana» = «majoránka», «giunio» = «jún»…). Takto sa latinikou zapísané slovo «angel» v rodiacom sa protestantskom prostredí v prvých protestantských písomnostiach automaticky začalo čítať ako *anjel*. Prvé slovanské protestantské latinikou písané písomnosti užívajú vo všeobecnosti písmeno «g» na zapísanie zvuku *j*. Svedčí o tom napr. aj dokument z roku 1831 - «Návod ako postupovať v prípade epidémie cholery». Všimnime si úryvok z tohto

Winaučowanj

Gak ty, ktery do epidemičneg Nemoci Choleri naſwaneg wpadugu, než Lekar prigde, od ſwogjch, k ſebe prynaležjcjch zaopatrowany magu bit.

Na odwracenj tegto Nemoci, obzwlaſtne ſe zachranit potrebno od Prechladenj, nagme w čas nocny, a když telo rozhoručene geſt, od nedoſtatku čerſtweho Powetrj, negbaržeg we wlhotnich, a nečiſtich Prybitkoch, od nezdraweho Pokrmu, nemjrj w gedenu, a w užjwanj kiſeljch, a rozpalugjcjch Napogoch, naſledowne też v Palenky, potom nedoſtatečneho, a powetru neprrownaneho Oblečenj, dale welkeho oſlabenj tela, neſmirneho hnewu, žaloſti, a gjnſſjch Ducha zruſſenj, ba ano y obawanj nemocy teg.

Ale ponewadž ſtanut ſe muže, že nekdo pry wſſetkeg tegto Opaternoſti do Choleri upadne, ktery hned pomoc Lekara obſahnut nemuže, pomoci wſſak predce potrebuge, krera pre richloſt končenj tegto Nemoci, richle zagiſte potrebna geſt; preto pre upokogenj takowjch Nemocnjch, a k njm prynaležjcjch, tuto ſe na znamoſt dawa, gak ty do nemocy teg upadugjcy, pokud Lekar, aneb Želčer, ktery wſſak za wſſe čjm negſkoreg zawolany byt ma, neprjgde, ſe zachowawat a gak w trapeny tymto zaopatreny byt magu.

Gaknahle nekdo zawrat hlawy, tiſtliwu, meneg, aneb wiceg ſužugicu boleſt kolo Žaludka, boleſt w nohach, rukach, w Paceroch, omdlewanj, ſlaboſt, pozdnegſſj bulkotanj w bruchu, hned zatjm tucanye, a na zadek hnaňe (laxovane) Smed, a kurč giſkotne zbada; hned ſe ma za tjma wyloženima znakamy do Poſteli položit, od Prechladena a žimneho Napogu warowat, — od kwaſſnjch, a welmy ſolenjch gedloch, Mljka, Piwa, Medowky, Wjna, a Palenky wcale zetrimat, a gedine owſeny, anebo garčeny Schleim, anebo odwar z leneho Semena, premenagjce ze ſlabu, maličko poſolenu meſnu poliwku, z kurech, telecjny, anebo y howedzini; potom Thee lipowe, Zimmelbrandtowe, aneb Chabzowe, Meliſſowe, a kruta-Metowe pit: — Wſſecke tjto Napoge muſa nemocnemu na wyber, ale premenagjce, dobre teple, a pole mjri geho ſmedu, podmjrňe doſti, ale ne welo na raz dawane bit; w potrebe može y Odwar z Muky s kuſſčik maſlom pomjſſany dany byt, ale wždycki dobre teply.

Úryvok dokumentu z roku 1831 dokazuje, že v protestantami zavedenej latinike v hornom Uhorsku v tom čase ešte neexistovalo písmeno «j» a bolo nahrádzané znakom «g». Vplyv nemeckého protestantizmu a nemeckej kultúry v texte vidieť nielen zo samotného typu písma, tzv. "švabachu", ale i na veľkých počiatočných písmenách podstatných mien …

dokumentu (pozri str. 158):

«Winaučowani gak [čítaj *jak*] ty, ktery do epidemičneg [čítaj *epidemičnej*] Nemoci Choleri naswaneg vpadugu [čítaj *nasvanej vpaduju*], než Lekar prigde [čítaj *prijde*], od swogich [čítaj *svojich*], k sebe prynaležících zaopatrowany magu [čítaj *maju*] bit…». Vznik protestantského, tj. terajšieho slovenského výrazu «anjel», v ktorom glagolské (pseudocyrilské) písmeno «děrvъ» (ћ) bolo nahradené písmenom «j», (ako aj samotná hebrejská abeceda, kde zvuk *j*, hebrejské «jod», sa nachádza práve na mieste «ћ» a príbuznosť zvukov *i - j*) spôsobil, že keď protestantskí intelektuáli z latinskej abecedy zostavovali slovenskú abecedu, umiestnili novovytvorené písmeno «j» na miesto, kde v okrúhlej glagolike stál «děrvъ» (ћ). V českej výslovnosti sa z nejasných príčin staroslovanské slovo «**ангелъ**», v glagolike zapisované «ⰰⱀⰼⰵⰾⱏ» [čítaj *anhel*] začalo vyslovovať ako *anďel*. Zrejme i kvôli tomu Šafárik nazval toto písmeno v minulom storočí «děrvъ». Podľa českej výslovnosti by teda «děrvъ» [*ď*] mal v abecede ležať pred písmenom «d», tj. v tesnej blízkosti svojho dvojníka «**глаголи**» (porov. napr. srbskú abecedu)!

Medzi zvukmi *j* a *h* (prípadne *g*) existuje aj iný súvis. Zvuk *j* sa pôvodne vyskytoval v semitských jazykoch (porov. fénické, hebrejské «jod»). Gréčtina ho neužívala, preto Gréci vytvorili z fénického «jod» svoju samohlásku «i» (*ι*). Zvuky *i, j* sú teda vzájomne príbuzné. Čo sa týka Praslovanov, možno predpokladať, že skýtsky-ruský jazyk nepoznal zvuk *j* a preto sa ani v originálnej cyrilike neobjavil nijaký znak na jeho zápis. Vyskytoval sa však u Keltov ako neoddeliteľná súčasť tzv. iotovaných hlások. V novodobej cyrilike sa písmeno «й» objavilo až pri reforme r. 1735 (porov. В.А. Истрин, *1100 лен…*, стр. 62). V latinskej abecede sa písmeno «j» objavilo tiež až v stredoveku. predtým sa nahrádzalo obyčajne písmenom «i».

Zvuk *j* je hlavnou príčinou zmäkčenia keltskej výslovnosti a tiež hlavnou príčinou javu, v lingvistike zvaného palatalizácia (z latinského «palatum» *ústne podnebie*, lebo pri vyslovení *j* sa jazyk obzvlášť dotýka horného podnebia úst). Pozri **obr. 15**. Preto sa písmeno «j» v rozličných európskych jazykoch objavuje ako palatalizované «h» (ž), alebo palatalizované «g» (dž, ď). Napríklad porovnaj gr. «*Ἰάννης*», lat. «»**I**o(h)annes», stsl. «**Ӏ̂ѡаннъ**», rusínske «**І**ван», slov. «**J**án», srb. «**Й**ован», angl. «**J**ohn» [***dž**on*], fr. «**J**ean» [***ž**an*], tal. «**G**iovanni» [***dž**iovanni*]…; porov. lat. «**G**eorgius», slov. «**J**uraj», zempl. «**Ď**uri», poľ. «**J**erzy», čes. «**J**iří», tal. «**G**iorgio» atď.

[236] Unciálne «h» sa v latinských manuskriptoch užívalo v takomto tvare už od 7. storočia po Christovi.

[237] Skýtsko-ruské «**господ-ь**» *hospodin*, ktoré v latinčine dostalo tvar «hospit-is» (v keltskom jazyku «**панъ**» *pán*) je staroslovanský výraz, ktorý v staroslovanských textoch zastupuje hebrejské «Adonaj» a v posvätných biblických textoch sa ním veľmi často nahrádza meno Božie «Jahweh», ktoré sa u Židov z úcty nikdy nevyslovovalo (viď 2. Božie prikázanie).

[238] Porovnaj monogram «iћs», ktorý je ešte i dnes užívaný v latinskej Cirkvi, napr. na rímskokatolíckych eucharistických hostiách. V tomto prípade ide o grécku skratku mena Hospoda nášho Isusa Christa «IHC» (z gréckeho *IHCOYC Isus*, - porov. stsl. **ИСОУС**), prepísanú latinskými písmenami ako «ihs», so včleneným priečnym ramenom sv. kríža (glagolským «děrvom») (porov. G.A. Timkovič, J.V. Timkovič, «Kríž», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) str. 11-12). Horizontálna čiarka v monograme «iћs» veľmi pravdepodobne vznikla zo staroslovanského «titla», ktorým sa vo všeobecnosti označovali skráteniny (iн̃c > iћ̃s > iћs *Isus*).

Takto už v samom lone cyriliky (azbuky) užívanej rímskokatolíckymi dalmátskymi Slovanmi vzniklo koncom 9. storočia prvé neoriginálne písmeno «**ѣ**», ako prvý zárodok celej pozdejšej glagolskej abecedy. Toto písmeno by zaslúžilo originálny názov «**глаголи**», pretože sa vyslovovalo ako *h*, tj. rovnako ako cyrilské «**г**». Ako bolo už vyššie naznačené, celá glagolská abeceda dostala svoj názov «glagolika» od dvojice písmen «**г**» [v keltskom prostredí vyslovované ako *g*], «**ѣ**» [vždy čítaj ako *h*]. Ide totiž o základnú charakteristickú črtu, ktorou sa zreteľne a jednoznačne navzájom odlišovala výslovnosť skýtsko-ruského a keltského (moscho-iberského) prostredia, čo sa neskôr stalo charakteristickou rozlišujúcou črtou výslovnosti cyrilských a glagolských textov. Odtiaľ pochádza i názov keltsky hovoriacich dalmátskych haličských Slovanov «glagoláši».

[239] М.Н. Тихомиров, А.В. Муравъев, *Русская палеография*, стр. 17-19; porovnaj spôsob písania písmena «**ижє**» v nadpise cára Samuela (**obr. 17**).

[240] Latinské písmeno «H» leží v latinskej abecede presne na mieste cyrilského «**и**», veď tieto obidve písmená, ako latinské, tak i cyrilské vznikli z gréckeho «*H*» (*ἦτα*) (prov. gr. «*Μιχαὴλ*» a stsl. «**мїχаилъ**»). Keďže glagolské «**ѣ**» (**пр**) sa v glagolike vyslovovalo ako *h*, zostavovateľ glagoliky sa snažil písmeno «**ижє**» tvarovo pripomínajúce latinské «H» umiestniť k nemu čo najbližšie.

[241] Porov. L. Brehier, «Palaeography», *The Catholic Encyclopedia*, XV, 406.

[242] Porov. Jn 1,1; 1,14; Zj 19,13.

[243] Porov. L. Brehier, «Palaeography», *The Catholic Encyclopedia*, XV, 406.

[244] Vytvorené bolo podľa latinského «æ» (ae), ktoré tiež zmäkčovalo, tj. menilo napr. zvuk *k* na zvuk *c*. Napr. Cæsar — čítaj *Cézar* a nie *Kézar*.

[245] Porov. В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 52, 56.

[246] Cirkev Christova je «**katolícka**» (od gr. «*καθολικός*»), stsl. «**соборнаѧ**», to znamená v preklade *všeobecná*. Je totiž mystickým-tajomným Telom Isusa Christa, tj. všetkých tých, ktorí sú s ním zjednotení v jeden celok vo sv. príčastí. Katolicita-všeobecnosť Christovej Cirkvi zaručuje spásu ľuďom všetkých čias, všetkých kultúr, všetkých civilizácií, všetkých národností a všetkých plemien. Práve katolicita-všeobecnosť Christovej Cirkvi garantuje, že Christova Cirkev nebude len rímskokatolícka (latinská), ale dovolí, ba bude podporovať rozvoj všetkých obradov. Veľmi pekne to vidieť hlavne na Východe, kde takmer každý národ, ktorý vstúpil do katolíckej Cirkvi má svoju vlastnú kultúru, vlastnú písomnosť, vlastnú abecedu i obrad. Likvidácia a prenasledovanie cyriliky boli a aj dodnes sú teda prejavom nekatolicity najhrubšieho zrna. Je to útok na všeobecnú (katolícku) podstatu Christovej Cirkvi.

[247] Paradoxom dejín je, že glagolika, ktorá sa celé dlhé storočia pripisovala sv. Hieronymovi ako predstaviteľovi latinskej Cirkvi, sa dnes, pre odôvodnenie existencie latinského obradu na miestach cyrilometodejskej misie, tentoraz rozprávkovo pripisuje sv. Cyrilovi. Jej autorom je však Štefan.

[248] Porov. Е. Георгиев, «Основные вопросы возникновения старославянской (староболгарской) литературы и старославянского (староболгарского) языка», *Славянская философия*, I, 1958.

[249] G.A. Timkovič, «Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) str. 82, pozn. 40.

[250] Porov. G.A. Timkovič, «Sv. Cyril (+869) bol…», str. 82, pozn. 38.

[251] Porov. G.A. Timkovič, «Sv. Cyril a Metod priniesli a šírili na Veľkej Morave byzantskú liturgiu sv. Jána Zlatoústeho», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) str. 98-101.

[252] Pohlcovacie (imperialistické), latinizačné, tj. doslova protikatolícke snahy namierené proti všeobecnosti (= katolicite) Christovej Cirkvi veľmi jasne vidieť napr. na činnosti tzv. *Ruského laického apoštolátu pre šírenie* ***rímskokatolíckej*** *sv. Cirkvi v Rusku* (pozri prílohu A8) v čase II. svetovej vojny, ktorý rozvíjal svoju činnosť pod patronátom košického rímskokatolíckeho biskupa Čárskeho (príloha A8); Keď si tieto protikatolícke tendencie trúfali «až na Rusko», možno si predstaviť, čo sa robilo s gréckokatolíkmi na Slovensku, či v Maďarsku alebo Poľsku… (porov. napr. «Paradoxy z našej histórie…», *Blahovistnik*, Prešov, 9, 10, 11 (1997) 246, 266-267, 296-297). Rímskokatolícky košický biskup Čársky v snahe urýchliť vznik «slovenských» gréckokatolíkov a potom ich následnú úplnú latinizáciu, založil medzi gréckokatolíkmi *Jednotu sv. Cyrila a Metoda* (pozri pozn. 73).

Latinizačné predkoncilové snahy sa dokonca prešmykli i do nového CCEO (z roku

A

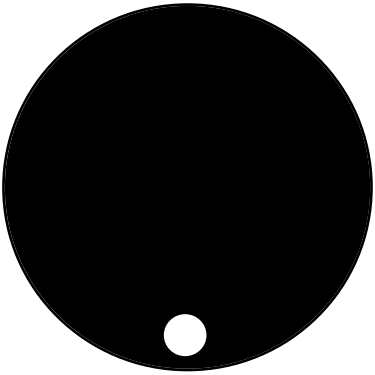

A: *Právomoc rímskokatolíckeho kňaza hlásať Evanjelium po celom svete (= čierna farba), s výnimkou tých miest (= biely fľak), kde by mu to niekto výslovne zakázal, can. 764 CIC.*

B

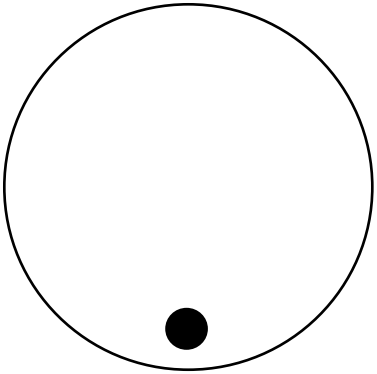

B: *Právomoc gréckokatolíckeho kňaza hlásať Evanjelium len tam, kde je zákonne poslaný alebo pozvaný (= čierny fľak) - can. 610 §2 CCEO.*

Inými slovami povedané, rímskokatolícky kňaz môže kázať všade po celom svete, a len tam nesmie, kde mu to výslovne zakážu; naopak, gréckokatolícky kňaz nesmie nikde kázať, a môže len tam, kde ho výslovne-zákonne pošlú (tj. vo svojej vlastnej farnosti a eparchii), alebo kde je pozvaný. Je to v priamom rozpore aj s ustanovením II. Vatikánskeho koncilu, ktorý hovorí, že všetky partikulárne Cirkvi a obrady sú si navzájom rovnocenné i čo sa týka hlásania Evanjelia: «Tieto Cirkvi preto majú rovnakú vznešenosť, tak, aby ani jedna z nich nebola nad druhou pre dôvod obradu a majú rovnaké práva a tiež rovnaké povinnosti ***i čo sa týka šírenia Evanjelia na celom svete****, pod vedením Rímskeho pápeža» (Orientalium Ecclesiarum, 3). Je len jasné, že II. Vatikánsky koncil je viac ako jeho dôsledok, tj. Kodex CCEO. CCEO totiž len uvádza do praxe to, čo nariaďuje II. Vatikánsky koncil. Kánon 610 §2 CCEO v skutočnosti nemôže platiť, lebo je v priamom rozpore s nariadením a duchom II. Vatikánskeho koncilu. Existencia tohto kánonu dokazuje, že predkoncilová mentalita, ktorá bola oficiálnou celé II. tisícročie, tj. až do roku 1964, je na Západe dodnes veľmi silná.*

1990), ktoré v porovnaní s CIC ticho schvaľuje «depauperizáciu» gréckokatolíkov a na niektorých miestach dokonca upiera gréckokatolíckym kňazom právo šíriť a hlásať Evanjelium, čo je v priamom rozpore s Christovým príkazom «iďte a učte všetky národy» (Mt 28,19) a tiež učením II. Vatikánskeho koncilu (OE 2-3).

D. Salachas tiež nemôže porozumieť, ako táto nerovnosť mohla vkĺznuť do obidvoch Kódexov. Hovorí, že určite najvyšší Legislátor (pápež Ján Pavol II.), keď podpisoval Kódex CCEO, nemal v úmysle diskriminovať gréckokatolíckych kňazov a preto ako kanonista (Salachas) navrhuje ostatným kanonistom, aby tento kánon tak nepriaznivý pre gréckokatolíkov, vysvetľovali tak, že si ho nebudú všímať, a ho budú interpretovať v zmysle latinského kánona 764 CIC: «Inoltre, sembra che il sacerdote orientale non può predicare solo là dove è legittimamente inviato o invitato, e non può predicare nemmeno quando si presume il consenso del rettore della chiesa, mentre il sacerdote o diacono latino può, di regola, predicare dovunque, anche con il consenso, almeno presunto, del rettore della chiesa. Certo non era nella mente del legislatore di introdurre in questo caso una discriminazione tra i sacerdoti orientali e i sacerdoti latini; per cui, il c. 610, §2 del CCEO deve essere inteso nel senso del c. 764 del CIC, il quale è considerato, qui, come un 'luogo parallelo' per il CCEO» (D. Salachas, «Problematiche interrituali nei due Codici orientale e latino», *Apollinaris*, Roma, LXVII, 3-4 (1994) str. 660-661).

Podľa nášho názoru, celý problém nejasnosti musí vyriešiť *Rescriptum* zo strany Svätého Otca, aby sa takto táto protikoncilová diskriminácia z Kódexu CCEO odstránila. Porovnaj can. 610 §2 CCEO; can. 764 CIC:

> Can. 610 §2 CCEO: «Kňazi (gréckokatolícki) majú dovolenie kázať tam, kde ich zákonne posielajú, alebo pozývajú».
>
> Can. 764 CIC: «Pri neporušení predpisu kán. 765 presbyteri a diakoni (rímskokatolícki) majú splnomocnenie kázať všade, ktoré treba uplatňovať s aspoň predpokladaným súhlasom rektora kostola, ak toto splnomocnenie kompetentný ordinár neobmedzil alebo neodňal alebo ak partikulárny zákon nevyžaduje výslovné povolenie».

[253] «Ochridská legenda, 14», *MMFH*, II, 272; Grécku pôvodinu tohto úryvku *Ochridskej legendy* pozri pozn. 205.

[254] Iotované písmená «ѩ», «ѭ», «ѫ», «ѥ» sa objavili v cyrilskej (neocyrilskej) abecede až v neskoršej etape. V niektorých starých pamiatkach (*nápis cára Samuela, Listky Undoľského*) totiž úplne chýbajú, v iných pamiatkach (*Savina kniha, Supralskyj rukopis*) sú len niektoré z nich, (porov. В.А. Истрин, *1100 лет…*, 52); Chýbanie iotovaných hlások v najstarších rukopisoch možno vysvetliť len tým, že v pôvodnej cyrilike vôbec neexistovali. Sv. Cyril a Metod vytvorili pôvodnú originálnu abecedu pre zápis tvrdej výslovnosti Rosov-Rusínov bez týchto hlások, kým keltské-sarmatské prostredie, ktoré ich pre svoju výslovnosť nutne potrebovalo, ich do abecedy dodatočne zaradilo, spočiatku sa užívali na tieto účely iné cyrilské znaky, napr.: «є», «ѧ», «ѣ»… neskôr museli byť vytvorené nové tzv. neocyrilské znaky: «ѥ», «ѫ»…

[255] Porov. В.Ф. Кривчик, Н.С. Можейко, *Старославянский язык*, стр. 16-17.

[256] В.А. Истрин, *1100 лет…*, стр. 81-82.

[257] A. Mráz, «K zmyslu cyrilometodejskej idey na Slovensku v druhej polovici 19. storočia», *Veľká Morava a naša doba*, Bratislava, 1963, str. 176-178.

[258] ***Карпатъ***, II (1874) č. 21; F. Tichý, *Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi* (Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, č. 11), Praha, 1938, str. 154.

8. Prílohy - Appendix

A1 — ***Сказаніє о письменєхъ*** (podľa *MMFH*, III, Brno, 1969, str. 365-371)

A2 — ***Сказаниє о пермской грамотє*** (podľa П.А. Лавров, *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 167-168)

A3a, b, c — Karpatorusínsky jazyk troch praslovanských plemien: Skýtov, Keltov a Moscho-Iberov (porov. P.R. Magocsi, *Our people* (Carpatho-Rusyns and Their Descendants in North America), North York, 1994, str. 76-77); Vo všetkých prípadoch ide o fonetický prepis latinskou abecedou.

A4a-i — Rusíni **keltského** pôvodu (ukážka tlače).

A5a-i — Rusíni **skýtskeho** pôvodu (ukážka tlače).

A6 — Názorná ukážka vytláčania cyriliky-azbuky z rusínskej tlače.

A7 — Likvidácia keltskej rusínčiny.

A8 — *Národ Ruský chce sa vrátiť do lona rím. katolíckej cirkvi* (referát o dnešných náboženských pomeroch a dnešnom stave cirkvi v Rusku, prednesený dňa 3. júla 1940, na katechetickom kurze Veľadôstojného duchovenstva v Ružomberku, usporiadanom pod protektorátom J.E. Najdôst. pána biskupa Jozefa Čárskeho, 1940, Trnava).

A9 — Ukážka likvidácie cyrilometodejskej staroslovančiny.

A1

Črnorizca Chrabra skazanie o pismenech

(podľa *MMFH*, III, Brno, 1969, str. 365-371)

Прѣжде оубо словѣне не имѣхѫ книг писмен нѫ чрътанми и рѣзанми чьтѣхѫ и гадахѫ. еще сѫще погани.

Окрстивше же с(ѧ). нѫждахѫ сѧ рімскыми (и гръчьскыми) писмены писати словѣнскѫѫ рѣчь, безь оустроєніѧ. нѫ како может сѧ писати добрѣ гръчскыми писмены. б(о)гъ или живот, или ѕѣло или цр(ь)ков, или чл(овѣ)къ, или широта, или щедроты, или юность, или ждоу, или ѧзык, или гадь, и инна под(о)бнаа сим. и тако бѣшѫ многа лѣта.

Зпотом же чл(овѣ)колюбць б(ог)ъ строѧи въсѧ и не оставлѧ чл(овѣ)ча рода словѣнска без разоума, нѫ въсѧ на разоум приводѧ и с(ъ)п(а)сеніе помилова род словѣнскь и посла им с(вѧта)го константина философа. нарицаемаго курила, мѫжа праведна (и) истинна. и сътвори им писмень л҃ те и осмь ова оубо по чиноу гръчьскых писмен. ова же по словѣнстѣи рѣчи. от пръваж(є) начен по гръчскоу. они оубо. алфа. а съ азъ. от аза начѧт обоє, и ꙗкож(є) они под(о)блъшеє(ѧ) жидовскым писменем, сътвор(и)ша тако и съ гръчскым. жидове же пръвоє писмѧ имѧт, алфь, єже сѧ сказает, оученіе, съвръшажще въ водимоу дѣтишоу. и г(л)а(гол)ѧще оучи сѧ. сє єс(т) алфь, и гръци под(о)бльшес(ѧ) томоу, алфа рѣшѧ. и спод(о)би сѧ реч(є)ніе сказаніа. жидовска гръчскоу ѧзыкоу. да реч(є)ть дѣтищоу въ оученꙗ мѣсто. ици алфа бо, ици гл(агол)ет сѧ гръчскым ѧзыком. тѣм бо под(о)бѧ сѧ с(вѧ)тыи курил. сътвори пръвоє писмѧ, азъ. нѫ ꙗко и пръвомоу сѫщоу писмени, азоу, и от б(ог)а дарованоу родоу словѣнскомоу. на отвръзеніе оусть, въ разоум оучѧщим сѧ боуквам великым раздвиженіем оусть възгласит сѧ. а она писмена маломь раздвиженіем оусть възгласѧт сѧ и исповѣдоуѫт сѧ.

Чсеж(є) сѫт писмена словѣнскаа сице их под(о)бает писати и глашати. а. б. в даж(є) до ѧ и от сих сѫт четыри междоу

десѧтма. под(о)бна гръчскым писменом. сѫт же си. а, в, г, д, є, з, и, (ѳ, і), к, л, м, н, ξ, о, п, р, с, т, ѵ, ф, х, ѱ, ѡ. а четыринадесѧт по словѣнскомоу ѧзыкоу. иж(є) сѫт сіа. б, ж, ѕ, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ь, ѣ, ю, ѫ, ѧ.

5 нѣціи оубо гл(агол)ѧт. почто тридесѧт и осмь писмен сътворил. может бо сѧ и мнее того писати, ꙗкож(є) и гръци. двѣма бо десѧтма и четыри пишѫть. а не вѣд(ѧ)ть извѣстно колицими пишѫт гръци. єс(т) бо оубо. к҃д писмен. нѫ не плънѣѫт тѣми кнігы. и приложили двогласных, а҃і. вь чисменех же три шестое и девѧтдесѧтное, и девѧтсътное. и събираѧт сѧ их, л҃ и и҃. тѣмже томоу под(о)бно, и вь тъи образ сътвори с(вѧ)тыи курил. три десѧт и осмь.

6 сѫтже нѣціи гл(аголѫ)щеи. чемоу сѫт словѣнска писмена. ни во тѣх б(ог)ъ сьтворил. ни агг(ел)и. ни сѫт искони, ꙗко жидовскыѧ, и римскыѧ. и еллинскыѧ изначела сѫт и приѧти сѫт б(ого)мъ. а дроуѕіи мнѧт, ꙗк(о) б(ог)ъ сам єс(т) сътворил писмена и не вѣд(ѧ)т сѧ что гл(агол)ѧще. окаанiи. ꙗк(о) треми ли ѧзыкы (бог)ъ єс(т) повелѣлъ книгам быти. ꙗкож(є) въ єу(а)г(ге)лiи пишет, и бѣше дъска написана жидовскы, римскы и еллинскы. а словѣнска не бѣ тоу. тѣмже не сѧт писмена словѣнска писмена от б(ог)а. къ тѣм что гл(агол)ем, или что реч(є)мь къ таковым безоумном. обаче да речемь от с(вѧ)тых писанiи ꙗкож(є) наоучихом сѧ. и ꙗк(о) всѧ по рѧдоу бываѧт от б(ог)а. а не от иного. не бо сътвориль б(ог)ъ прѣжде жидовска ѧзыка, ни римска, ни еллинска. нѫ сиріискь. имже адам гл(гол)а. и от адама до потопа. и от потопа дондеж(є) б(ог)ъ раздѣли ѧзыкы, при стлъпотворенiе ꙗкож(є) пишет. размѣшеном же бывшем ѧзыком. и ꙗкоже ѧзыци размѣсишѧс(ѧ). тако и нравы, и обычаи, и оустави, и закони. и хытрости на ѧзыкы. и єгуптѣном оубо землемѣренiе. а персом, и халдеом, и асуріом, ѕвѣздочьтiе, влъшвенiе, врачеванiе, чаровѣ, и въсѣка хытрос(ть) чл(овѣ)ча. суреом же с(вѧ)тыѧ книгы. въ них же єс(т) писано. ꙗк(о) б(ог)ъ сътвори н(є)бо и землѧ, и въсѧ ꙗже на нею и въсѧ по рѧдоу, ꙗкоже пишет. а еллином, граматикiѫ, рыторикыѧ, философiѫ.

7 нѫ прѣжде сего, еллини не имѣхѫ своим ѧзыком писмен. нѫ финичьскыми писмени писахѫ своѧ си рѣч. тако бѣше многа

лѣта. панамид же послѣди пришед, начень от алфавиты. шестьнадесѧт писмен, тъкмо еллином обрѣте. приложи же им, кадмь милисіи. писмена три. тѣмже многа лѣта. девѧтіюнадесѧте писмены писахѫ. и потом, симонид, обрѣт приложи два писмене. епихаріи же сказатель, три писмена обрѣте, и събра сѧ их, кд҃. по мноѕѣх же лѣтѣх, дионись граматникь шесть двогласных обрѣте. потом же дроугыи пѧт. инже три чисменитаа и тако мноѕи многыми лѣты, едва събрашѧ. л҃ и и҃ писмен. потомже многы лѣтом минѫвшем б(о)жіим повелѣніом, обрѣте сѧ, ѡ мѫжеи. иже приложишѧ от жидовскых, на гръчскыи ѧзыкъ. а словѣнскы, един с(вѧ)тыи константінь нарицаемыи куриль. и писмена сътвори, и книгы прѣведе, въ малѣх лѣтѣх. а они мноѕи: и многыми лѣты. седмь их писмена сътвори. а седмьдесѧт прѣвожденіе. тѣмже словѣнска писмена, с(вѧ)тѣиша сѫт и чьстнѣиша с(вѧ)ть бо мѫж сытворил ѫ ес(т). а гръчскаа еллини погани.

8 аще ли кто реч(е)ть. ꙗко нѣс(т) оустоиль добрѣ. да тѣм сѧ постражет. и еще отвѣт речем сим. и гръчскыи такожде многажды сѫт постраѧли. акула и симмах. потом и ини мноѕи. оудобѣе бо ес(т) послѣди творити, неже пръвое сътворити.

9 аще бо въпросиши книгочіа гръчскаа. гл(агол)ѧ. кто вы ес(т) писмена сътвориль, или кнігы прѣвел, и въ кое врѣмѧ, то маліи от них посрѣди от них вѣд(ѧ)ть. аще ли въпросиши словѣнскыѧ боукваре (книгочіа) гл(агол)ѧ. кто вы писмена сътвориль ес(т), или кнігы прѣв(ел). то въси вѣд(ѧ)ть. и отвѣщавше рекѫт. с(вѧ)ты константінь нарицаемыи куриль, тъ и писмена сътвориль, и кнігы прѣвель. и мефодіе брат его. сѫт бо еще живы иже сѫт видѣли. и аще выпросиши въ кое врѣмѧ. то вѣд(ѧ)ть и рекѫт, ꙗко въ врѣмена михаила ц(ѣса)рѣ гръчска. и бориса кнѧѕа блъгарска. и растица моравска. и коцелѧ, кнѧѕа блатѣнска костелѧ. в л(ѣ)то же от създаніа мира ѕ҃тѯ҃ и третіе.

сѫт же и иніи отвѣты. ꙗко инде речемь. а н(ы)нѣ нѣс(т) врѣмѧ. таковь разоумь братіе б(ог)ъ дароваль словѣномь. емоуже слава и чьс(т) дръжава нинѣ и присно и въ вѣкы вѣком аминь.

A2

СКАЗАНИЕ О ПЕРМСКОЙ ГРАМОТЕ.

Прежде всѣхъ бы Жидѡвьскаа грамота. С тоꙗ снѧша 'Еллиньстїи грамотичницы; таче по сихъ Римъскаа и прѡчїи и инїи мнѡꙁи. По мнѡзѣхъ же лѣтеˣ Рꙋсьскаꙗ; послѣ же всѣхъ Пермьскаа. Оу Жидѡвскїа азбукы первомоу словꙋ имѧ алфъ, а оу Греческыѧ азбукы первомоу словꙋ имѧ алфавита, а Сѵрьскыа алефъ бе, а Оугорьскъıа афакавасака, а оу Рꙋсьскїа азъ, а оу Пермьскыа абꙋръ, да не по единои гл҃юще оумнѡжитсѧ слово; мнѡзи бо сꙋть грамоты, и мнѡгы азбꙋкы. Сꙋть бѡ писмена книжнаа, ихже издавна и по пошлинѣ ꙗзыцы имꙋще ꙋ себе, ꙗкоже се Жыдовьскыи и 'Еллиньскыи и Римскыи, к нимъ что достоить рещи, или что подобаѐ ѿвѣщати? Ꙗвѣ ѐ, ꙗкоже наоучаѐмсѧ ѿ писанїа, а не инако како; но ѡба в писанїи сице ѐ, еже ѿ Адама первозданнаго гл҃ю, сынъ Сифъ, съ первїе изоучисѧ грамотѣ Жидѡвьстѣи; таче ѿ Адама до потопа преиде лѣтъ в҃. и. см҃в; по потопе бы столпотворенїе, ѐгда раздѣлишѧ ꙗзыцы, ꙗкоже бытїе пишеть, да ꙗко раздѣлишѧ ѧзыцы, такоже раздѣлишѧ и нрави, и и ѡбычаи, и оустави, и закѡны, и хитрости на ѧзыкы, ꙗкоже се гл҃ю ѐ ѧзыкъ 'Егѵпетьскъ, ѐмоу земномѣрїе досталосѧ, а Персомъ и Халдѣѡмъ и Асѵрїѡмъ острономїе, звѣздочетїе, волшвенїе и чарованїе, и прѡчїа сꙋѐтныа хитрости чл҃ческїа; Жидовомъ ст҃ыа книги, поне тѣ наоучени сꙋще, ѐю грамотою и Моѵсеи потомъ писаше ѡ бытїи всего мира Бытїискїѧ книгы, в нихьже писано, ꙗко Бъ сътворилъ н҃бо и землю и всѧ, ꙗже на неи, и чл҃ка и все по рѧдꙋ прочее, ꙗко в Бытїи пишеть; 'Еллиномъ же досталасѧ грамотикїа и риторикїа, и философїа. Но исперва 'Еллини не имѣахꙋ оу себе грамоты, но Аѳинѣискою грамотою ноуждахꙋсѧ писати свою рѣчь, и тако бѣша по мнѡга лѣта. И бысть нѣкто в нихъ философъ именемъ Панамидъ, иже послѣдѣ пришедъ, сътвори 'Еллинѡмъ азбоукоу, наченъ сице: алфа, вита, и полѡжи числомъ словъ .ѕі., токмо 'Еллиномъ изъѡбрѣтено. Потомъ по нѣколицѣхъ лѣтѣхъ инъ книжникъ именемъ Кадѡнъ Милисїи, приложи имъ три слова писменнаѧ; тѣмъ же и по мнѡга лѣта .ѳї., ю словъ свои азбоукы, своими писмены ноуждахꙋсѧ написати. Потом же инъ грамотникъ, именемъ Симонидъ, обрѣтъ ѐще приложи имъ .в҃. слова писменнаѧ, и оуже слагаѐтсѧ числомъ словъ ихъ .к҃а. 'Епихирїи же нѣкто, сказатель сыи книгамъ, сїи изъобрѣте, приложи имъ .г҃. слова писменнаѧ; ти тако събрасѧ азбꙋка Греческаѧ слѡвъ числѡмъ .к҃д. Потом же по мнѡзѣхъ лѣтѣхъ Дїѡнисъ нѣкто грамотникъ, шесть двѡглас-

ныхъ изъѡбрѣте; по сих же дроугыи ѳилосоѳъ .е҃. словъ приложи, инъ книжникъ .г҃. слова, имиже числа пишутся, шестое ꙗвѣ, и девѧтдесѧтное и девѧтсотнѡе. И тако по мнѡга лѣта мнѡѕи ѳилосоѳи ѐдва събрали сꙋть азбꙋкꙋ Греческꙋю словъ числомъ .л҃и. Потом' же мнѡгымъ лѣтомъ мимошедшимъ, бж҃їимъ слѡвѡмъ обрѣтошѧ҃ .с҃. мꙋжъ мꙋдрець, иже прѣлѡжили книгы ѿ Жидовьскаго ꙗзыка на Греческыи. Коли мнѡго лѣтъ мнѡѕи ѳилосоѳи 'Ел҃линьстїи събирали и състав҃ливали грамотꙋ Греческꙋю, и ѐдва оуставили, мнѡзѣми трꙋды и мнѡзѣми времены ѐдва сложили, .ѕ҃. ѳилосѡѳъ ѐдва азбꙋкоу съставили, а сед҃мьдесѧ҃ мꙋжь мꙋдрець прелѡженїе преложили, перетлъмачили книгы, ѿ Жидовьскаго ѧзыка на Греческыи преведѡшѧ. Тѣмъ҃ мню, ꙗко Роус҃скаѧ грамота чтнѣиши е҃ паче 'Ел҃линьскыѧ, ст҃ъ бѡ ѐѧ моужъ сътворилъ ю ѐсть, Кирїила рекоу ѳилѡсѡѳа, а Греческоую алъфавитоу 'Ел҃лини, некр҃щенїи сꙋще, съставливали сꙋть. Таче и потомъ҃ Прьмьскаѧ грамота паче 'Еллиньскаа, ю҃ Стефанъ сътвори. Но Кирилꙋ философꙋ способлѧше мнѡгажды братъ ѐго Мефодъ, или грамотꙋ складывати, или азбꙋкꙋ съставливати, или книгы преводити; Стефаноу҃ никто҃ обрѣтаѐтсѧ помощникъ, развѣе токмо ѐдїнъ Бъ҃ нашъ, прибѣжище и сила, помощ҃никъ въ скорбѣхъ, ѡбрѣтшихъ ны ѕѣло. Аще ли кто речеть слово на Пермьскꙋю грамотоу, ꙗко похоулѧꙗ ю, гл҃ѧ, ꙗко нѣ҃ гораздо оустроѐна грамота си, достоино е҃ почпнивати ѐѧ, и ѐще тѣмъ к симъ речемь: и Греческꙋю грамотꙋ тако҃ мнѡѕи починивали: Акꙋла и Сѵ҃махова чѧдь и инїи мнѡзїи; дивїа бо е҃ готоваго починити, оудобѣе бо е҃ послѣди пострадати, паче нежели исперва начати и сътворїти. Аще бо кто въпросить Греческаго книжника, гл҃ѧ: кто вы е҃ грамотꙋ сътворилъ, или книгы преложилъ, и в коѐ времѧ то сѧ е дѣꙗло, то .рѣдцѣ ѿ ни҃х ѿвѣтъ дати могоуть, и не мнѡзи вѣдають. И аще въпросиши Рꙋсьскыѧ грамотникы, гл҃ѧ: кто вы е҃ грамотꙋ сътворилъ и книгы претлъковалъ, то вси вѣдають и вскорѣ ѿвѣщають, рекоуще: ст҃ыи Костѧнътинъ философъ, нарицаемъ Кирилъ, тъ намъ грамотоу сътворилъ и книгы преложилъ съ Греческаго ꙗзыка на Роусьскыи съ братомъ си съ пр҃нымъ с Мефодомъ, и҃ бы҃ послѣди еп҃кпъ Моравьскыи. В кое҃ времѧ то бѧше? Въ цр҃тво Михаила, Греческаго цр҃ѧ, и҃ въ Цар҃ѣградѣ цр҃твовавшаго, при патриарсѣ Фотѣи, в лѣ҃ Бориса кн҃зѧ Болгарьскаго, и Растица кнѧзѧ Моравьскаго, и Костелѣ кнѧзѧ Блатеньскаго, въ кнѧженїе кн҃зѧ великаго всеа Рꙋсїи Люрика, погана суща и не крщ҃ена, за .р҃к. лѣ҃ до крещенїа Роусьскыа земли, а ѿ създанїа мирꙋ в лѣ҃ .҂ѕ҃ т҃ ѯг҃».

Jazyk troch praslovanských plemien v súčasnosti

(Skýtov, Keltov a Moscho-Iberov)

Keltský kultúrny jazyk:

Keltský kultúrny jazyk (Šariš-Prešov)	*Keltský kultúrny jazyk (Rusíni v Juhoslávii, resp. tzv. Hornica, tj. – okolie Hornádu)*	*Keltský kultúrny jazyk (starý Zemplín, Soták, Humenné)*	*Keltsko-moskovský vplyv: Bieloruský jazyk (umelo vytvorený literárny štandard)*
Oňedluho še mi budze šestra vidavac. Už še ňemožem dočekac, kedi ju uvidzim vof svadebnich šatoch (lachoch). Cala rodzina a praceľe budu v kosceľe a potim pujdzeme na svadebnu hoscinu. Ocec (apo) hutori, že budze tancovac z moju šestru i z maceru, a že budze dosc jedzeňa i pijatiki a muzika budze hrac calu noc. Ľem žebi chviľa bula šumna.	Za kratki čas, šestra mi še budze oddavac. Ňemožem še dočekac, kedi ju uvidzim u vinčanej šmati. Šicka rodzina i pajtaše prijdu do cerkvi na vinčaňe a poslí na hoscinu (svadzbu). Ocec hvari, že budze tancovac zos maceru i zos šestru, že na svadzbi budze dosc jedzeňa i napoju a hudaci budu hrac až do rana. Ľem barz bi som žadala (ľubela), že bi bula krasna chviľa (dzeň).	Šestra šä mi budze skoro odavac. Już šä ňemožu dočakac, so ju uvidzim u vešeľnych šatoch. Syčka rodzina i pajtaše budu v kosceľe, a potym pujdzeme na hoscinu. Ocac povedaju, že vytancuju moju šestru i mac, a že jesc i pic budze nadosc a muzika budze vyhravac calu noc. Ľam ňaj by čas byv dobry.	Chutka maja sjestra vychodzic zamuž. Ňe mahu dačakacca kali pabaču jaje u šľubnym stroje. Use našyja rodnýja (svajeki) pryduc da carkvy na vjančanje a potym na vjaselľe. Backa kaža što budze tancavac z maci i sjastroj a što na vjaselľi budze dosyc jeży i napojau a muzyka budze hrac až da svitanku. Ja veľmi chačelab kab bylo dobrae nadvorje.

Porov. P.R. Magocsi, *Our people* (Carpatho- Rusyns and Their Descendants in North America), North York, 1994, str. 76-77

A3a

Jazyk troch praslovanských plemien v súčasnosti

(Skýtov, Keltov a Moscho-Iberov)

Skýtsky kultúrny jazyk:

Skýtsky kultúrny jazyk (Svidník)	*Skýtsky kultúrny jazyk (Lemko - Dukla, tiež terajšie juhovýchodné Poľsko)*	*Skýtsky kultúrny jazyk (podkarpatský región, Mukačevo)*	*Skýtsky kultúrny jazyk (východný haličský)*
Sestra sja mi bude neodovha vydavaty. Nemožu sja dočekaty, koly ju uvydžu vo vesiľnych šmatoch. Všytka rodyna i pryjatele budut v cerkvi, a potim pideme na vesiľnu hostynu. Ňaňo povidajut, že budut tancovaty zo sestrom i mamom, a že bude dost jisty i pyty a muzyka bude vyhravaty cilu nič. L'em žeby chviľa byla dobra.	Skoro moja sestra bude sja vydavaty. Ja ne možu sja dočekaty vydĭty jej sľubne ubranja. Vsja rodyna pryjduť do našej cerkvej a pak potomu my ušytky pideme na hostynu. Otec hvaryť, že vin iz sestrov i mamov bude tancuvaty i že bude dosta všytkoho jisty i pyty i pohuljaty od večera až do rana. Ja tivko žyču, žeby bula dobra pohoda.	Skoro moja sestra bude sja udoavaty. Ja ne honna dočekaty vydity jeji u molodyčnüj odeži. Usi naši rodyči taj znamnyky prejduť do cerkvy a potüm my ušytky püdeme na hostynu. Otec kaže, oš bude yhraty yz mamov taj sestrov, oš bude dosta isty j pyty taj banda bude bavyty do rana. Ja lem bych ljubyla oby byla krasna pohoda.	Skoro si budy viddavaty moja sestra. Ne možu si dočykaty zobačyty ji v šljubnim ubranju. Cila naši familija pryjde do cerkvy, a potim na vesilje. Tato kažut, žy budut huljaty z mamov i sestrov i žy bude dosta vs'oho jisty j pyty, a muzyky hratymut do samoho rani. Ja bym ino chtila, by bula fajna pohoda.

Porov. P.R. Magocsi, *Our people* (Carpatho- Rusyns and Their Descendants in North America), North York, 1994, str. 76-77

A3b

Jazyk troch praslovanských plemien v súčasnosti

(Skýtov, Keltov a Moscho-Iberov)

Skýtsko-keltsko-moschoiberský vplyv:

Slovenský jazyk (za posl. 150 rokov umelo vytvorený literárny - štandard)	*Ukrajinský jazyk (umelo vytvorený literárny štandard)*	*Moscho-iberský jazyk (umelo vytvorený literárny štandard)*
Sestra sa mi buďe zaňedlho vidávať. Ňemuožem sa dočkať, až ju uviďím v svadobních šatách. Celá roďina a prijateľa budú v kostole a potom puojďeme na svadobnú hosťinu. Oťec hovorí, že buďe tancovať s mojou sestrou a mamou, a že buďe dosť jedla a piťja a hudba buďe vyhrávať celú noc. Dúfam len, že počasie buďe pekné.	Nezabarom moja sestra vychodyť zamiž. Ne možu dočekatysja koly pobaču jiji v šljubnyj odeži. Vsja naša ridnja ta znajomi pryjduť do cerkvy na vinčannja, a potim na vesiľnu hostynu. Batko kaže, ščo bude tancjuvaty z mamoju j sestroju, ščo na vesilľi bude dosyť vsjakoji jiži j napytkiv, a muzyka hratime do samoho ranku. Ja duže chotilab, ščob bula harna pohoda.	Maja sestra skora vychaďit zamuž. Nemagu daždaťsja, kagda ja uvižu jijo v padveňečnam platje. Vsja sem'ja i naši druz'ja budut v cerkvi a zatem my vse pajďom na svadebnyj užin. Ateс gavarit, čto on buďet tancevať s sestroj i mater'ju i čto buďet dastatočno jedy i napitkov i muzyki na vsju noč'. Ja tolka naďejus', čto pagoda buďet charošaja.

Porov. P.R. Magocsi, *Our people* (Carpatho- Rusyns and Their Descendants in North America), North York, 1994, str. 76-77

A3c

Titulná strana obálky Misionára písaného pre zemplínskych Rusínov ***keltského*** *pôvodu.*

A4b

MISIONAR NAJSV. SERCA ISUSOVOHO

Vychodzi 15-ho v každym mešacu.

Redaktor: o. Sevastian Sabol, Čina sv. Vasilia V.
Predplata: teraz od maja do decembra 6 kč.
Adresa: „Misionar Najsv. Serca Isusovoho"
Užhorod, Rakociho ul. 54.

POZOR! POZOR!

Ešči dosc veľo je ľudzi, ktore ňe zaplacel'i za „Misionar". Šickych tych barz šumňe pitame, žeby bul'i take dobre po možnosci do konca teho roku zaplacic svojo ňevel'ke dlustvo.

Predplatne za „Misionar" na 1937-y rok budze 8 kč., bo teraz novinka už budze chodzic od januara do decembra, teda vecej čisla, preto muši byc i vekša cena. Dobre prečitajce sebe perše dva stranky teho čisla!

KAĽENDAR MISIONARA na 1937. rok už je hotovy i preto pitame Vpr. Otcoch Duchovnych, žeby po možnosci sami objednal'i tote kaľendare pre svojich verňikoch, bo oňi často ňe znaju, jak to zrobic. Pitame tiž, žeby potym Vpr. OO. Duchovne bul'i laskave podac nam svojo poznamky, žeby zme znal'i na druhy rok, jaky kaľendar dac našym ľudzom.

NAJĽEPŠE MOLITVENIKY PRE GREKOKATOĽIKOCH

DA SVJATITSJA IMJA TVOJE

Ruska modľitebna knižečka zo slovenskymi ľiterami pre sotac kych grekokatoľikoch. V ňej je kratky katechizmus, šicke potrebne modľitby na rano i večar, modľitby na sv. Službu Božu, ku sv. spovedzi i ku sv. prijimaňu, modľitby ku Boskemu Sercu Isusa Christa, ku Pr. Ď. Mariji i ku Svatym. Je tam cala sv. Sl. Boža, Utreňa i Večerňa. Okrem teho su najpotrebňejšetropare i pišňičky.

Knižečka je na tvardo opravena, ma 224 stran, a stoji 3·50 kč. z poštu 4·30

„SKARB DUSI"

To druhy prekrasny molitvenik zo slovenskymi ľiterami pre našych grekokatoľikoch. V tej modľitebnej knižečky je toto šicko, co je v „Da svjatitsja Imja Tvoje," tote svate modľitby i nauky, ale okrem teho ma šicke tropare na každe šveto v cirkevnym roku, podava vecej pišňičky, ma cirkevny kaľendar i paschaliju.

Knižečka barz šumna, tvardo opravena. Ma 384 stran, a stoji ľem 5 z poštu 6. kč.

Kto chce tote molitveniky, abo hoc ktory z ňich dostac, naj napiše i peňeži naj pošila na adresu:
Vydavnictvo OO. Vasilianov, Užhorod, Rakociho 54.

Druhá strana obálky Misionára písaného pre zemplínskych Rusínov ***keltského*** *pôvodu. Vtedy, tj. r. 1936, ešte «hutoreli» keltskou rusínčinou (rusky). Dnes, i keď sa ich domáca reč vôbec nezmenila, si myslia, že je to "slovenský" dialekt,* (*Misionar Najsv. Serca Isusovoho*, Drukarňa i vydavňictvo oo. Vasilian v Užhorodze, 7 (1936)).

A4c

NOVOSCI ZO ŠVETA

Sv. Misia v Poši. V dňoch od 23 do 30-ho maja pošańske verňicy mali ridke i isce radostne dňi 8-dňovej sv. misiji. Cala farnosc, tak greko, jak i rimokatoličy z procesiju čekali na o. misionara Sevastiana Sabola ČSVV. z Užhorodu i po kratkym ale krasnym privitaňu pri draže, a potym pred cerkvu, počala še sv. misia. Už zaraz na počatku sv. misiji pošańska cerkov ukazala še mala i preto misijne sv. kazňe mušeli byc na dvore pred cerkvu. Narodu už na počatku bulo veľo, ale z každym dňom čislo učastňikoch misiji roslo i roslo, z daľšych valaloch ľudze na vozoch prichodzeli, tak, že vypatralo, že ku koncu už i cerkovny dvor budze maly i chiba treba by ešči raz počinac sv. misiju pre ten veľky narod. Na sv. kazňoch meňeli še duše. Horuce soldzi v očoch mladych i starych, hlasny plač ženoch i chlapoch švedčel o tym šickym, co še vtedy robelo v dušoch tych veriacych. Spovedac prišol pomahac i o. Joakim Hegedüš ČSVV. — i tak obidva otcy misionare prez dluhe hodziny spovedali až do konca sv. misiji, dakedy i pozno v noci. Každy dzeň buli i tri Služby Bože, na ktorych vecej, jak 2 tišic bulo pričastňikoch. Zakončeňe sv. misiji bulo v ňedzeľu 30 ho maja po obedze. Po pošveceňu noveho misijneho sv. križa bul veľky pochod zo sv. križom prez valal, a potym ostatňa sv. kazeň pri cerkvi. Pobožny narod zo soldzami v očoch dzekoval otcom misionarom za jich čežku pracu i chcel, žeby taka sv. misia tervala hoľem jeden mešac. Na druhy dzeň rano na hlas dzvona cala Poša še zešla, verňicy z procesiju odprovadzeli otcoch misionaroch ku autobusu i tam zo soldzami v očoch dzekoval otcom misionarom Vpr. o. Hrehor Páhy, horľivy duchovňik pošańskej farnosci, dzekovali kuratore i verňicy zo šumnymi bešedami, ktore vychodzeli zo ščireho i vdzečneho šerca — z duši: Otcy misionare odešli, ale ochabeli po sebe krasnu pamiatku — obnoveny krescańsky život vo farnosci.

Učeň prerosnul učiteľa. V špaňelskym mesce Malaga ľem katedrala ňe bula zňiščena, a šicke iňše chramy komunisty poňiščeli. Ale i katedrala barz smutňe vypatra. Prez cale 6 mešace byvalo v ňej 1000 ľudzi vjedno z domacim statkom. Teraz katedrala bula vyčiscena, a biskup Malagy, ktory už še mohol vracic z vy-

Iná ukážka z gréckokatolíckeho časopisu «Misionar» vydávaného pre zemplínskych Rusínov ***keltského*** *pôvodu (Misionar Najsv. Serca Isusovoho,* Drukarňa i vydavňictvo oo. Vasilian v Užhorodze, č. 6, roč. II., (1937) str. 118). *Redaktorom bol o. Sevastian Sabol, ČSVV.*

MISIONAR

NAJSV. SERCA ISUSOVOHO

R. III. Februar 1938 Č. 2

A4d

DIAVOL PRI PRACI!

Ňedajce še zbalamucic!

Čudna vec še stala teho roku z januarovim čislom našeho „Misionara.“ Vecej, jak sto našich odberateľoch vracelo nam novinku nazad z dopisku: „nazpět,“ „neprijimam,“ a to vraceľi novinku i take ľudze, o ktorich zname, že ňe su chudobne, ba už i zaplaceľi za novinku na 1938. rok.

Jak to rozumic?

Dochodza ku nam take chiri, že po daktorich valaloch chodza agitatore i nahvaraju ľudzi, žebi ňečitaľi novinku „Misionar,“ bo tota novinka ňe je pisana „spravňe po slovenski.“ Na jich nahvaraňe ľudze vracaju novinku nazad. Može i ňe same ľudze, aľe dachto pri pošce.

Preto vzivame šickich našich vernich odberateľoch, žebi še ňedaľi zbalamucic teraz, kedi diavol zavžal še proci našej jedinej zemplinskej novinki „Misionara.“ Novinku počaľi zme vidavac prave preto, bo našo ľudze skaržeľi še, že pobožne novinki pisane „spravňe po slovenski“ ňecalkom rozumja. Počaľi zme ju vidavac preto, bo naš pobožni zemplinski narod ňemal žadnu svoju novinku, pisanu na svojej milej maceriňskej reči. Počaľi zme vidavac novinku ňe po slovenski, aňi ňe po ruski, aľe čisto po zemplinski, bo ňechceľi zme še mišac do poľitiki, ňechceľi zme ňikeho aňi slovakizovac, aňi rusifikovac a chceľi zme ľem čisto pobožnu novinku dac do ruk

Názorná ukážka z gréckokatolíckeho časopisu «Misionar» vydávaného pre zemplínskych Rusínov ***keltského*** *pôvodu. Február 1938 – problémy* ***keltských*** *Rusínov so slovakizáciou, lebo Misionár nebol písaný "správňe po slovenski"… (Misionar Najsv. Serca Isusovoho,* Drukarňa i vydavňictvo oo. Vasilian v Užhorodze, č. 2, roč. III., (1938) str. 1). *Redaktorom bol ešte stále bazilián o. Sevastian Sabol, ČSVV.*

Dôležitá poznámka: V roku 1938, ako vidíme z hore uvedeného textu, už postupne začína prevládať názor, že «rusky jazyk» je jazykom iba Rusínov skýtskeho pôvodu. Avšak jazyk Rusínov keltského pôvodu, dnes pejoratívne označovaný ako «hutoračtina», sa v tom čase ešte stále nepokladal za slovenský dialekt, ako je tomu na Slovensku dnes.

A4e

priklad. Ušilujce še i indze, žebisce ten spolok založeli. Spojce ke v tich spolkoch, žebi sce buli zjednocene v roboce za Christa, za Jeho Cirkev svatu, za viru svoju.

Či ňe paľec Boži? Vše nove a nove veci še doznavame z Ňemecka, dze na komunisticki sposob Rosiji i Meksika novopohaňe prenasleduju katolikoch. Tak napr. doznavame še, že v ňemeckim mesce Freiburgu na rimokatoľicke šveto Božeho Cela ľudze išli v processiji z Najsv. Eucharistiju a pri tim hrala banda katoľickeho spolku. Ale banda hrala ľem pri peršim oltariku v mesce, bo „z vyššeho rozkazu" odebraľi jej povoľeňe i mušela prestac hrac. Ale zato processia i bez bandi išla daľej od oltara ku oltaru. Ľemže mescickich novopohanoch i to merželo. Naraz nad mestom ukazalo še ľetadlo i ľecelo tak ňizko, že zo svojim hurčeňom calkom zahlušovalo špev processiji. Ale toto ľetadlo ňe dluho ľitalo. Za mestom udarelo še o skalu i rozbilo še. Buli tam dva martve a tri raňene. Ňemeckim novinkom ňešľebodno buli pisac o tej veci. Ale či ňevidzime tu karajucu ruku Božu?

ŠICKIM DO POZORNOSCI!

V daktorich valaloch četňici odbiraju od ľudzi Kaľendar Misionara na rok 1938. Timto ohlašujeme, že o. Redaktor zaraz pošol na Okresni Urad v Užhorodze i tam pan Okresni Načelňik sam povedzel, že take odbiraňe Kaľendaroch od poosobnich ľudzi je procizakonne.

Preto podavame šickim na vedomosc, že četňici ňemaju pravo Kaľendar na šilu odbirac i ňichto Kaľendar ňemuši oddac. Kemu ho odebraľi, naj to ohlaši najbľižšemu Okresnemu Uradu i naj žada Kal'endare nazad i zaraz šicko hlašce do Redakciji.

Pred četňictvom i pred Okr. Uradami odvolujce še na Ministerske nariadzeňe 130.000 z roku 1899, paragrafi: 82,197 i 199.

Četňici možu odebrac Kaľendare l'em od teho, kto objednal vecej kal'endare a jich predava i rozširuje.

Za blahosloveniem Eparch. Pravitel'stva Makačevskoho i Prešovskoho.

Január 1938 – násilná slovakizácia ***keltských*** *Rusínov na Zemplíne. Četníci odoberajú ľuďom Kalendár Misionára písaný keltskou rusínčinou* (*Misionar*, Užhorod, III (1938) 24).

Elektrovojvodina

OPOMENA za period 95/05/23-95/06/15

A4f DUGA UPLATITE NAJKASNIJE DO 95/06/23.

Potrošač: KOLOŠNJAJI VERUNA

25253 RUSKI KRSTUR LENJINOVA 91

Pretplatnički broj 5418810 ČK 2097 ČH 570 05627035

DUGUJE			POTRAŽUJE		
Datum	Opis	Iznos	Datum	Opis	Iznos
95/05/23	1	40.19	95/06/15	6	40.00
	3	28.76			
Ukupno duguje		68.95	Ukupno potražuje		40.00

Vaš ukupan dug po opomeni iznosi 28.95 dinara

Uvidom u našu evidenciju ustanovili smo da nam za utrošenu el. energiju dugujete iznos naznačen na opomeni.

Ukupan dug po opomeni dužni ste da uplatite ili podnesete prigovor u roku od 8 dana u protivnom bićemo prinuđeni da vam obustavimo dalju isporuku el. energije.

În baza evidentei noastre am constat cá pentru energia electrică consumată ne datorati suma mentionată în aventisment. Vă incumbă obligatia ca in termen de 8 zite să plătiti suma mentionată in averstisment sau să introduceti conte statie, in caz contrar vom fi constrînși să vă sistăm livrarea in continuarea energiei electrice.

Miután nyilvántartásunkat átnésztük, megállapitottuk, hogy villanyaram-fogyasztása alapján a felszólitásban feltüntetett összeggel tartozik. A tartozást 8 napon belül be kel fizetnie vagy ugyanebben a hatarjdőben kifogással is elhet. Ellenkező esetben kenytelenek leszünk a villanjáram-szalgáltatást megzsüntetni.

Nahliadnutim do našej evidencie zistili sme, že ste nám za strovenú elektickú energiu drîž ni sumu uvedenú v napomenuti. Cely svoj dih máte zaplatit'alebo poda't námietk naň do osem dni. V opačnom pripade budeme prinúteni zastavi't vám dodávku ekektreckej energie.

З увидом до нашей евиденциі установели зме же сце нам за утрошену електричну енергию длужни суму котра назначена на опомнуцу.
Вкупне длуство за опомнуцу длужни сце уплациц або поднесц пригварку у чаше 8 дньох у процивним будземе примушени застановиц вам дальше випоручене електричней енергиі.

Značenje šifre „OPIS":

1 — dug po prethodnom obračunu
2 — preplata po prethodnom obračunu
3 — procenjena mesečna potrošnja (akontacija)
4 — troškovi opominjanja
5 — troškovi izdavanja uplatne knjižice
6 — uplata
7 — isplata
8 — troškovi obustave el. energije.

Rusíni ***keltského*** *pôvodu v Juhoslávii (bývalí Zemplínčania z terajšieho východného Slovenska) dodnes hovoria štátom uznaným spisovným «ruským» jazykom (u nás známym pod pejoratívnym označením «zemplínčina» alebo «hutoračtina»). Na obrázku je dnes užívané úradné tlačivo srbskej «Upomienky» za nezaplatenú elektrickú energiu – úradné poučenie na zadnej strane tlačiva (spodná časť obrázku) je, ako pri všetkých srbských úradných dokumentoch, uvedené v šiestich jazykoch (spisovných!) národnostných menšín: srbsky, rumunsky, maďarsky, slovensky (pre zemplínskych evanjelikov), rusínsky (cyrilikou! pre zemplínskych gréckokatolíkov Rusínov).*

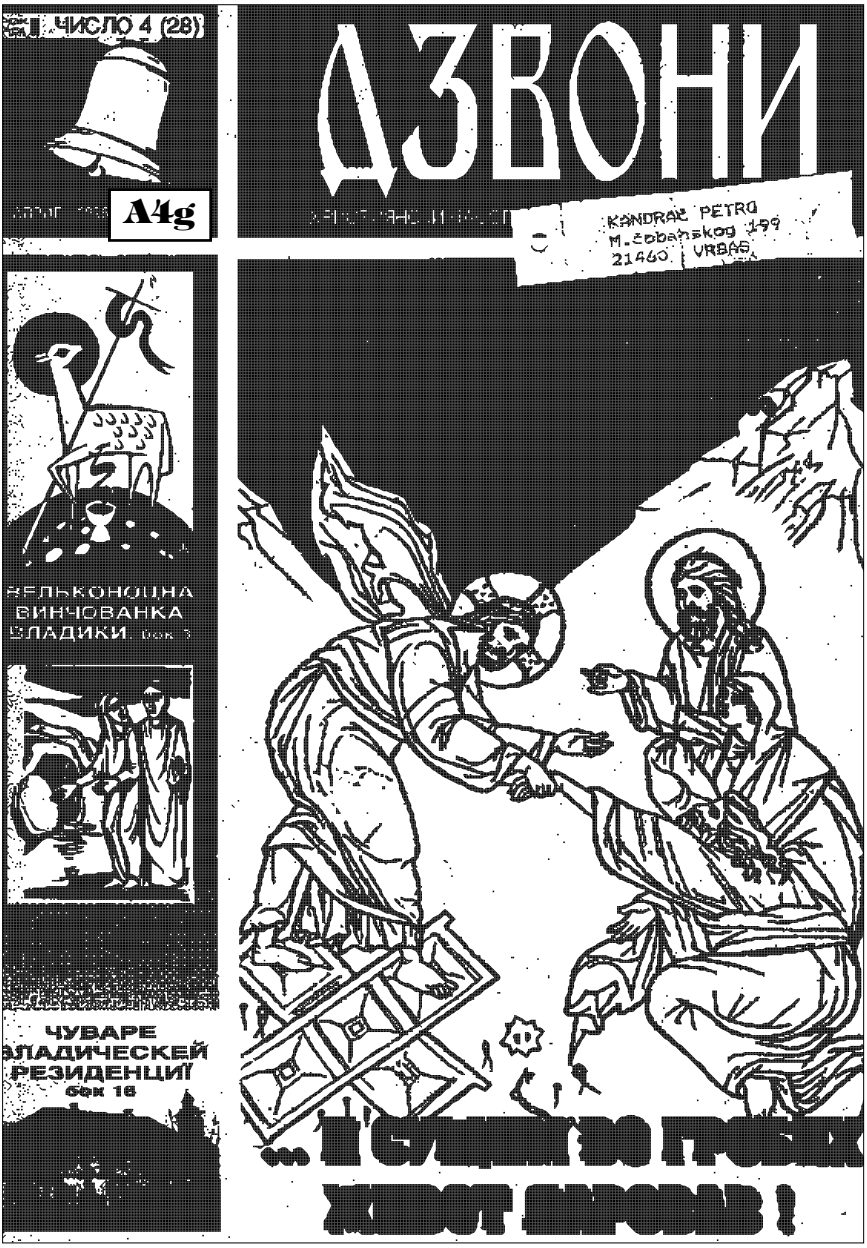

Titulná strana obálky gréckokatolíckeho časopisu «Дзвони» písaného pre zemplínskych Rusínov ***keltského*** *pôvodu v Juhoslávii* (*Дзвони* (християнски часопис), Нови Сад, р. III, ч. 4, април 1996).

ДЗВОНИ

A4h

НОВИ ВИДАНЯ

Лїтопис Краснобродского манастира

Jozafát V. Timkovič, OSBM, Letopis Krásnobrodského monastiera, Prešov, 1995, 126 s.

Редакция "Благовесніка" з Пряшова як першу своє публикацию видала прешлого року книжку о. Йосафата М. Тимковича, ЧСВВ, [illegible] прешлосци Краснобродского манастира. Манастир основани при концу XIV вика и жил по Першу шветову войну, кед є знїщени. Находзел ше недалєко од Меджилаборцох.

Не вимагра вам уходзиц до дробнійших або давац глїбшу оцену книжки алє, насампредз, преповедац єй змист, дац кратки [illegible] историї Краснобродского манастира.

Книжка "Лїтопис Краснобродского манастира" подзелєна до [illegible]. Ма три окремни часци. У першей (5-21) Предсловко автора, поцієм Уводне слово и кратки [illegible] "Предисториї Красного Броду", хтору написал о. Г. А. Тимкович, ЧСВВ. У тей часци автор пробує, уходзаци до глїбшей минулосци, [illegible] Красни Брод и його жительох у нїм у [illegible] часох, та як и саме мено Красного Броду поводзи з далєку прешлосц, у хторей вон, як место поганского святилїща, достал своє мено, хторе по великих водох.

Друга и найвекша часц книжки (23-114) подзелєна на 19 кратки поглавя чи [illegible], у хторих ше дава прегляд историї Краснобродского манастира од найстарших часох.

По традициї, перша капличка збудована на тим месце при концу XIV вика после чудотворного [illegible], кед єден старик, хтори ше умил зоз студзеней води на тим месце, [illegible]. То ше случело пред Сошесцом Св. Духа. Од теди ше на тим месце на швето почали сходзиц людзе. Приходзели у процесийох, [illegible] побожни [illegible], и ту ше модлєли. Спомина ше же после першого виздравеня ту ище вельо виздравели. Кед ше о тим дознал князь Федор Корятович, дал там збудовац древену церкву и манастир. Од теди у нїм мешкали Василиянє. Перши манастир бул спалєни 1600. року: граф Другет дал спалїц манастир прето же ше йому [illegible] же вельо людзох хтори ишли у процесиї до манастира, кед ше [illegible] и вон теди зломел руку. Медзитим, после того князь ше чежко поболел и, кед зрозумел же направел вельку грижку, дал наново збудовац нови манастир и церкву. Алє и тот манастир достал подобну судьбу: бул знїщени у Ракоцийовим повстаню на початку XVII вика. По половку XVIII вика при тим манастире були будовани нови древени церкви, [illegible] зґорели, а 1752. року збудована камена церква посвецена Сошесцу Святого Духа.

Скоро по половку XVIII вика мукачевски владикове були [illegible] василиянских манастирох у тим владичестве.

Златна ера Краснобродского манастира почала коло половки XVIII вика. У тим вику [illegible] часта була пракса же монахох василиянох часто премесцали з єдного до другого манастира. У Краснобродским манастире од теди по початок XX вика було звичайно коло 20 монахох. Зачували ше [illegible] за [illegible] и [illegible] [illegible] о дакедишнїм живоце и [illegible] монахох у тим манастире, а подобне було и у других василиянских манастирох на Закарпатю. У другей половки XVIII вика у Краснобродским манастире бул [illegible] за

[illegible] манастира [illegible] XIX вика...

Ukážka z gréckokatolíckeho časopisu «Дзвони» vydávaného pre zemplínskych Rusínov ***keltského*** *pôvodu v Juhoslávii* (*Дзвони* (християнски часопис), Нови Сад, р. III, ч. 4, април 1996, стр. 18).

A4ch

ЄВАНГЕЛИЯ ОД ЙОАНА

ГЛАВА 1

(1 Вичне Слово - Син Божи; 19 Шведоченє Йоана Крестителя; 35 Шведоченє перших ученїкох.)

ЗАЧАЛО 1

1 На початку було Слово, и Слово було у Бога, и Слово було — Бог.
2 Воно було на початку у Бога.
3 Шицко прейґ нього постало и нїч, цо постало, нє постало без нього.
4 У нїм був живот и живот був шветло людзом;
5 И шветло у цмоти швици и цмота го нє обняла.
6 Був чловек послани од Бога; мено му Йоан.
7 Вон пришол пре шведоченє, же би пошведочиц о шветлу, же би шицки прейґ нього поверели.
8 Вон нє був шветло, але — же би пошведочиц о шветлу.
9 Було правдиве шветло котре прошвицує каждого чловека цо приходзи на швет.
10 Було у швеце, и швет прейґ нього постал, и швет го нє упознал.
11 Пришло ґу своїм, а свойо го нє прияли.
12 А тим, хтори го прияли, дало власц же би постали дзеци Божо, тим, хтори веря до його мена.
13 Хтори родзени нє од креви, анї од волї цела, анї од волї мужа, але — од Бога.

1,1-18: Тот увод Євангелиї св. цалого спису: Исус Христос — предвичне Слово прейґ котрого шицко постало, правдиве шветло и правдиви живот — зишол на жем и воплоцел ше, постал чловек же би и людзе, котри поверя до нього, постали синове Божи, „синове шветла". 1,1: „Слово" — гречески: „Лоґос", у Новим Завиту ше появює лем у Йоанових списох. Саме слово „Лоґос" стретаме при греческих филозофох, особлїво при Платонови, Филонови и при ґностикох, але за Йоана воно ма друге, воздзвигнуте значене: то сам Исус Христос, Состворитель. Таке розумене найблїзше старозавитним гимном Мудросци.

Ukážka z Evanjelia v ***keltskej*** *rusínčine, používaného medzi zemplínskymi Rusínmi Križevskej eparchie (Srbsko a Chorvátsko)* (*Святе Писмо Новогo Завита -Евангелиї*, Руски Керестур, 1985, стр. 194)*; preložil ho Vladyka Dr. Havrijil Bukatko, episkop (apošt. administrátor) Križevskej eparchie v Križevci 7. júla 1953.*

РУСКЕ СЛОВО

ОРҐАН СКУПШТИҢИ АП ВОЙВОДИНИ * ГЛАШНІК ПО РУСКИ * ВИХОДЗИ ПИЯТОК

РОК LIII ЧИСЛО 5 (2677) НОВИ САД, 31. ЯНУАР 1997. РОКУ ЦЕНА 1,5 ДИНАР

А4і СОЮЗНА ВЛАДА

ПРИЛАПЕНА ПРОГРАМА РОБОТИ ЗА ТОТ РОК

Союзна влада 23. януара, на сходзки на котрей предшедал др **Радое Контич**, прилапела Програму роботи за 1997. рок, з котру подробно утвердзени задатки за перши три мешаци.

З програму роботи, приоритет дати миром и активносцом за ефикаснєйше врацанє Югославиї до медзинародних политичних, финансийних и тарговинских организацийох, потим дошлїдне витворйованє утвердзеней економскей политики за тот рок, усоглашованє союзних законох зоз Уставом СФРЮ и прилапйованє предписаньох необходних за вивершованє уж принешених союзних законох.

У цеку рока, спрам прилапеней Програми роботи, Союзна влада будзе розпатрац вецей як сто информациї и анализи зоз вонкашньополитичней и привредней активносци и утвердзи коло 140 закони, уредби и одлуки.

Влада прилапела енергетични биланс СРЮ за тот рок, зоз котрим предвидзене порядне подмирйованє з енергию шицких трошительох.

З балансом утвердзена структура, количество и динамика енергетичних потребох котри ше буду задоволювац зоз домашнїх ресурсох и з помоцу економски оправданого увозу дефицитарней енергиї, звекшанє енергетичней ефикаснощи, супституциї поєдних формох енергиї и унапредзенє животного стредку у тим сектори привредних активносцох.

З приношеньом одвитуюцих одлукох, Союзна влада предписала формулари и способи видаваня пасошох и визох за рижни категориї хасновательох. Зоз прилапйованьом тих подзаконских актох, створени условия за запровадзованє нового Закона о драгових документох.

Пре защиту домашнєй продукциї, котра у подполносци задоволює погледованє на тарговицу, звекшани увозни даваня — прелевмани за сою и сойову сачму. За сою, окремне даванє, место потерашнїх двох, од тераз виноши 2,50 динари по килограме, а за сойову сачму прелевман звекшани зоз 1,80 на 2,35 динари по килограме.

Же курєнє нїкому нє хаснує то шицким ясне. Наука доказала же курєнє губи здравє и скрацує животни вик чловека. За купованє цигаретлох у Београдзе ше дньово видвої коло милион и 200 тисячи нємецки марки. А єдна покурена цигаретла зохабя у организме 190 милиярди отровни часточки. Нєшка, 31. януара, означує ше югославянски дзень борби процив куреня

Союзна влада з уредбу предписала способ виробку, утвердзованя и приношеня югославянских стандардох котри треба же би були усоглашени зоз одвитуюцима медзинароднима нормами.

Союзни завод за стандардизацию, як ношитель єдинственей системи югославянскей стандардизациї, прилапел серию медзинародних стандардох ИСО 9000. Зоз тоту комбинацию найлепших шветових искуствох у системи управяня зоз квалитетом, югославянским подприємством будзе оможлївене же би ше з його прилапйованьом ефикаснєйше укључовали до отвореней медзинародней тарговищней привреди.

Утвердзени основи за водзенє розгварках и заключованє спорозуменя зоз Австрию и Кипром о взаємним покриваню и защити з Ческу у области социялного осигураня, гвари ше у сообщеню Союзного секретарията за информованє.

У ТИМ ЧИСЛЕ

Янко Голик, овласцени ревизор

ДОБРЄ ВЕРИЦ, ШЦЕ ЛЄПШЄ КОНТРОЛОВАЦ

Бок 5

Мария Задрипко

ФИТЮЛИ ЗА ЦАЛИ ВАДАЛ

Бок 7

Искуства у польопривреди

ПЕНЄЖ ШЦЕ ТУ ШВИДШЦЕ ОБРАЦА

Бок 10

Titulná strana týždeníka ***keltských*** *Rusínov zo Zemplína, ktorí si v Juhoslávii i po 250 rokoch svojej neprítomnosti v rodnej zemi dodnes zachovali cyriliku a pôvodnú gréckokatolícku a rusínsku identitu* (*Руске Слово* (глашнік по руски), Нови Сад, рок 53., ч. 5 (1997) стр. 1).

Titulná strana obálky Blahovistnika písaného pre podkarpatských Rusínov ***skýtskeho*** *pôvodu* (*Благовѣстник,* Ужгород, 7 (1922)).

A5b

Число 7. Ужгород, юлій 1922. Рочник II.

БЛАГОВѢСТНИК

ДУХОВНА ГАЗЕТА ДЛЯ ПОДКАРПАТСКИХ РУСИНОВ

Выходить раз в мѣсяць.	ПРЕДПЛАТА:	ОБЯВЛЕНЯ
АДРЕС: редакціи и експедиціи: REDAKCIA „BLAHOVISTNIK“ Užhorod, Kapitulska, 3.	на рок ..... 10 К одно число .... 1 К За границу .... 15 К До Америки 25 с (1/4 Д)	принимаються по цѣнѣ за 1 сторону .. 120 К за 1/2 сторону .. 75 К за 1/4 сторону .. 50 К

РЕДАКТОР-ИЗДАТЕЛЬ:	ОТВѢЧАТЕЛЬНЫЙ РЕДАКТОР:
АВГУСТИН ВОЛОШИН.	ЕМИЛІЯН БОКШАЙ.

Мысли о соединеніи Восточной Церкви.

В началѣ августа в Велеградѣ (город в Моравіи, недалеко от Брна,) де спочивають тѣлеснѣ останки св. Меѳодія, знов зыйдуться ученѣ богословы из цѣлого свѣта переговорювати, яким путьом можно бы перевести соединеніе восточной Церкви с вселенскою (каѳолическою). Такѣ зѣзды держалися каждого року. Каждым роком одным великим кроком близше ступиме до того торжественного дня, коли гордостію Фотія и Керуларія оторванѣ нашѣ братя соединяться с нами в одной вѣрѣ и ступлять вйедно с нами в загальну борьбу против спольних ворогов христіянской вѣры. Сесѣ з'ѣзды в Велеградѣ здѣйстнити намѣряють горячое желаніе Спасителя: „**Отче, да бꙋдꙋтъ всѣ едино**“ (Іо. 17, 11) и каждодневну молитву Церкви Христовой: „**О благостоѧніи Божіихъ Церквей и соединеніи всѣхъ Господꙋ помолимсѧ.**“

Жіе сеся надѣя и в сердцах лѣпших сынов восточной Церкви; и они видять, что отдѣлно, особно не в силах поборотися с безбожниками, комунистами, еретиками и прочими ворогами Христа. И хвала Богу чтораз больше росте межи ними и тое убѣжденіе, что сею помощницею,

Ukážka gréckokatolíckeho časopisu vydávaného pre podkarpatských Rusínov ***skýtskeho*** *pôvodu* (*Благовѣстник*, Ужгород, 7 (1922) стр. 1).

Titulná strana súčasného gréckokatolíckeho Blahovistnika písaného pre podkarpatských Rusínov ***skýtskeho*** *pôvodu. Dnes vychádza v dvoch rečiach: po slovensky a po rusínsky (skýtskou rusínčinou) latinkou a azbukou. Latinkou preto, lebo mnohí rusínski čitatelia už azbuku nevedia čítať, alebo nechcú čítať (silná asimilácia na Slovensku zapríčinená najmä tým, že Rusíni nemajú svoje rusínske školstvo; rusínske gr. kat. školy im komunizmus odobral po II. svetovej vojne).*

A5d

Blahovistnik, apríl 1998

Sto novoho v našych parochijach

Stropkivskyj dekanat

Mikova (Mala Poľana) - Mikivčane i Poľančane mali barz šumny Rožd-estvenny svjata: V neďiľu 21.12. 1997 po peršyj raz odpraviv v Maľij Poľaňi Službu Božu novyj paroch - redemptorista o. J. V. Na velike i nemile počuduvaňa rusiňskych grekokatolikiv, žyjučich v tim rusiňskim seli, počav im novyj paroch čitati Jevanhelije po staroslavjańsky a propovidati po slovacky.

Doteper sja v Mikovij i Maľij Poľaňi čitali Jevanhelija i Apostoly i propovidalo sja v žyvij rusiňskij materiňskij bisidi. Proťiv novoťi virniky protestuvali takoj po Službi Božij. Ich protesty ne byli akceptuvany, proto sja kuratore cerkvi vybrali na dvoch avtach do Vyšňoj Olšavy za dekanom stropkivskoho dekanatu o. K.-K. Jak jomu ukazali pozvoľiňa na čitaňa Jevanhelija po rusiňsky pidpisane Vladykom Joanom Hirkom opublikovane v *Blahovistniku* č. 5/1997 — vysmijav sja z nich a poviv im, že i tak ne je pozvolene. Zato kuratore napisali pismo o porušuvaňu ustanovľiň II. Vatikaňskoho soboru: čitati sv. Jevanhelije v materiňskij bisidi i adresuvali joho sv. Otcovi Joanovi Pavlovi II. do Rimu, o čim dali znati i Vladykovi Joanovi Hirkovi do Prjašova. Po tim pismi o. J. V., kotryj dochodiť do Mikovoj i Maloj Poľany iz klaštora otciv redemptoristiv iz Stropkova, počav propovidati po rusiňsky, no Jevanhelije dale čitať po staroslavjańsky. Ľuďam hovoriť, že tam bude lem piv roka.

Sninskyj dekanat

Hostovici - Rusiňskoho duchovnoho o. Volodimira Hriňaka, pid duchovnu spravu kotroho doteper naležala rusiňska parochija Hostovici, dňom 1.12. 1997 Vladyka Joan Hirka ustanoviv za duchovnoho spravcju slovackych mist Žiliny i Martina. Podľa ustanovľiňa Vladyky Joana, Hostovici perešli pid duchovnu spravu novoho duchovnoho, novojereja o. M. H., kotryj pochodiť zo Stredy nad Bodrogom. Novyj paroch v Hostovicjach zrušyv v cerkvi čitaňa sv. Jevanhelija i Apostola po rusiňsky a rusiňskym virnikam čitať i propovidať po slovacky. Proťiv tomu virniky byli protestuvati u Vladyky Joana Hirky v Prjašovi... V Hostovicach sja nadale čitať i propovidať po slovacky.

Mikova i Hostovici suť signatarami spoločnoj žadosti o zaprovadžeňa spisovnoj rusiňskoj bisidi do Bohoslužiň (Apostol, Evanhelija i Tajny – posmoť staťu: «Rusiny majuť na to pravo», *Blahovistnik* č. 4/1997 str. 105-106), na kotru im Vladyka Joan Hirka odpoviv kladňi (posmoť staťu: «Udeľujem Vám imprimatur-povolenie užívať v rusínskej verzii Evanjeliá, Apoštoly a Sviatosti...», *Blahovistnik*, č. 5/1997 str. 134-135).

-jt-

Skýtska *rusínčina písaná latinkou. Ukážka zo súčasného gréckokatolíckeho časopisu Blahovistnik vydávaného dvojjazyčne (slovensko-rusínsky) Rádom sv. Bazila Veľkého na Slovensku (Благовѣстникъ*, Prešov, 4 (1998) str. 107).

Пянство – дорога знищіня

Аѣе

ство є єдным з цілосвітовых проблемів. Нищіть нелем тіло, але і душу, є гробарьом здоровя і справедливого жывота чоловіка.

Посмотьме ся наоколо себе і повічме, ці каждый день не видиме меджі собов такых люди, котрых алкогол міцно тримать в обятю зла і гріху? Тівко трагедій мать на сумліню алкогол! Тівко люди каждый день наслідком пянства поумерать лем при автогаваріях? Тівко люди нищіть про алкогол свої родины і своїх близкых? На жаль, є іх много, барз много. Диявол часто нападать найслабшы місця чоловіка, а єдным з них є і потяг за алкоголом. Через пянство мать диявол міць зробити найгіршы і найбрытшы діла на світі.

Як єден з прикладів можеме навести родину, в котрій муж-отець дітям, є пияк. Яка то велика трагедія про тоту родину, бо стратила спокій, істоту, любов. Каждый родич мать быти прикладом про свою дітину, но коли дітина видить нянька, котрого привели домів пяного, котрый рабує обыстя, крічіть слова, по котрых наскакує гусяча скора… – яку любов і істоту може чекати, якый приклад собі може взяти? Така родина немать будучність. Будь жыє жывотом повным трапліня і болести, што ся пізніше проявить на дітях, або наслідує розхід. Єден гріх тягне за собов іншый…

Против пянству мусиме знати боювати. Ісус Христос нас напоминать: «*Меркуйте, штобы вашы серця не были обтяжены обжерством і пянством…*» (Лк 21,34). І святый апостол Павел нам говорить, же тот котрый ся опиває, до Царства небесного ся не достане (1Кор 6,10), на іншом місці пише: «*Не опивайте ся вином в котрім є блуд, но наповняйте ся Духом*» (Еф 5,18). Як ся дахто опие, мать тяжкый гріх і мусить ся прото із того сповідати. Як бы такый чоловік помер без сповіді і без жалуваня, до неба ся не достане, бо з тяжкым гріхом ся до неба нихто достати не може. Прото не дайме ся звести на дорогу пянства. Памятайме нелем на своє здоровя, на свою родину, але і на свою вічну душу! Пянс-

Skýtska *rusínčina písaná azbukou. Ukážka zo súčasného gréckokatolíckeho časopisu Blahovistnik vydávaného dvojjazyčne (slovensko-rusínsky) Rádom sv. Bazila Velkého na Slovensku*, (**Благовѣстникъ**, Prešov, 8 (1998) str. 220).

A5f

Русскій Народъ

Еженедѣльная народная газета.

Редакція и администрація
Пряшевъ, Мирославская ул. № 48.

Ответственный редакторъ
іосифъ цюцай.

Думайме на считаніе народа!

Окончательный подсчетъ 5-го февраля докончилъ предуготовительную работу, на основѣ которой опредѣлено, что 27-мо мая считаются въ городахъ съ больше обывателями отъ 10000 хозяйства, ремесленны, фабричны заводы, 1-го декабря цензорю народъ, домы (квартиры).

Наши Просвѣ. окончилъ Цивилъ дня 10. III. т. г. съ первой работы торжественно положить на основный камень подъ памятникъ любимого Русина XIX. вѣка Александра Духновича въ Пряшевѣ.

Titulná strana týždeníka ***skýtskych*** *Rusínov vydávaného v Prešove pred II. svetovou vojnou,* (*Русское Слово,* Пряшевъ, годъ изд. VII, ч. 12, 3. апр. 1930, стр. 1).

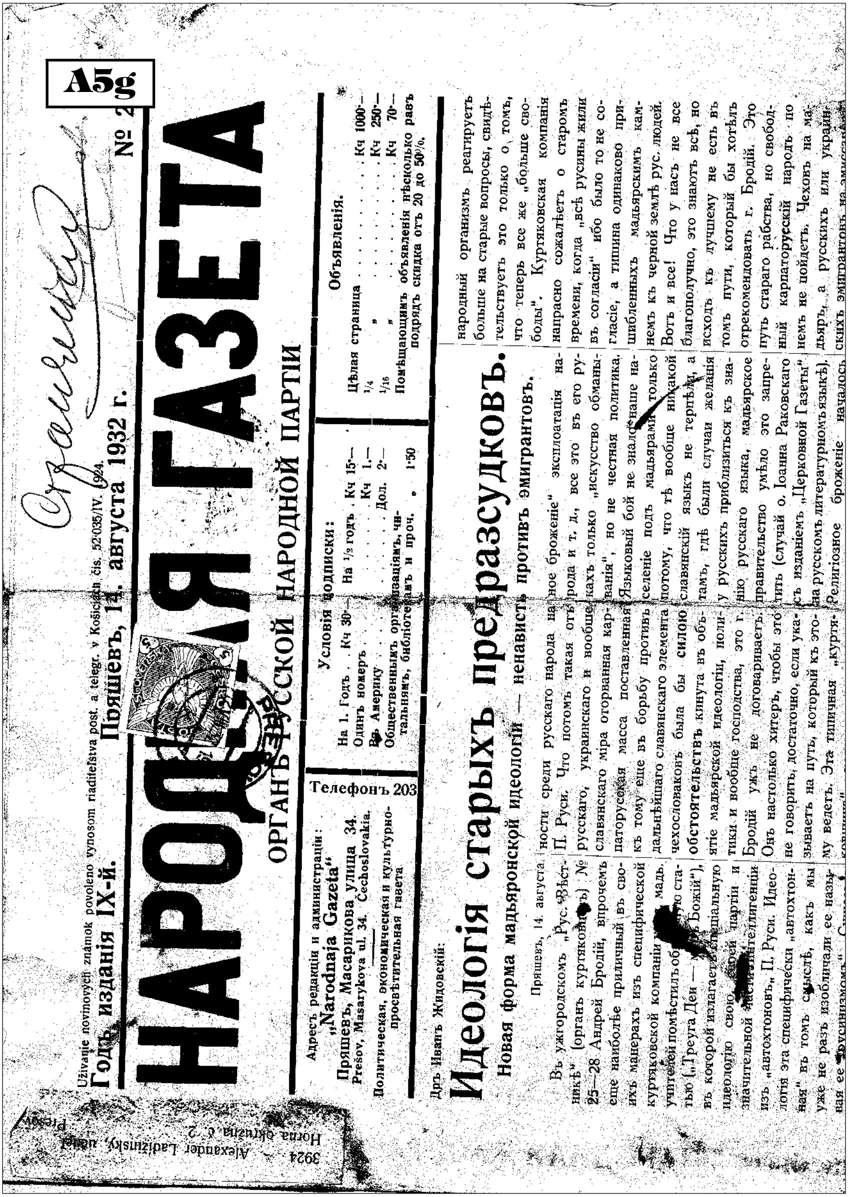

A5g

Uživanie novinovych známok povolene vynosom riaditeľstva post. a telegr. v Košiciach čis. 52035/IV. 1924.

Годъ изданія IX-й. Пряшевъ, 14. августа 1932 г. № 2

НАРОДНАЯ ГАЗЕТА

ОРГАНЪ РУССКОЙ НАРОДНОЙ ПАРТІИ

Адресъ редакціи и администраціи: „Narodnaja Gazeta" Пряшевъ, Масарикова улица 34. Prešov, Masarykova ul. 34. Čechoslovakia.

Политическая, экономическая и культурно-просвѣтительная газета

Телефонъ 203

Условія подписки:

На 1. Годъ . . Кч 30·— На ½ годъ . Кч 15·—
Одинъ номеръ . . . . Кч 1.—
Въ Америку . . . . Дол. 2·—
Общественнымъ организаціямъ, читальнямъ, библіотекамъ и проч. „ 1·50

Объявленія.

Цѣлая страница . . . . Кч 1000·—
¼ „ . . . . Кч 250·—
1/16 „ . . . . Кч 70·—
Помѣщающимъ объявленія нѣсколько разъ подрядъ скидка отъ 20 до 50%.

Дръ Иванъ Жидовскій:

Идеологія старыхъ предразсудковъ.

Новая форма мадьяронской идеологіи — ненависть противъ эмигрантовъ.

Пряшевъ, 14. августа.

Въ ужгородскомъ „Рус. Вѣстникѣ" (органъ куртяковцевъ) № 25—28 Андрей Бродій, впрочемъ еще наиболѣе приличный въ своихъ манерахъ изъ специфической куртяковской компаніи мад. мадь. учителей помѣстилъ общую статью („Треуга Деи — миръ Божій"), въ которой излагаетъ спеціальную идеологію свою, своей партіи и значительной части интеллигенціи изъ „автохтоновъ„ П. Руси. Идеологія эта специфически „автохтонная" въ томъ смыслѣ, какъ мы уже не разъ изобличали ее называя ее „русинизмомъ". ... ности среди русскаго народа П. Руси. Что потомъ такая русскаго, украинскаго и вообще славянскаго міра оторванная карпаторусская масса поставленная къ тому еще въ борьбу противъ дальнѣйшаго славянскаго элемента чехословаковъ была бы силою обстоятельствъ кинута въ объятіе мадьярской идеологіи, политики и вообще господства, это г. Бродій ужъ не договариваетъ. Онъ настолько хитеръ, чтобы это не говорить, достаточно, если указываетъ на путь, который къ этому ведетъ. Эта типичная „куртяковщина" ... на ное броженіе" эксплоатація народа и т. д., все это въ его рукахъ только „искусство обманыванія", но не честная политика. Языковый бой не зналъ наше населеніе подъ мадьярами только потому, что тѣ вообще никакой славянскій языкъ не терпѣли, а тамъ, гдѣ были случаи желанія у русскихъ приблизиться къ знанію русскаго языка, мадьярское правительство умѣло это запретить (случай о. Іоанна Раковскаго съ изданіемъ „Церковной Газеты" на русскомъ литературномъ языкѣ). Религіозное броженіе началось ... народный организмъ реагируетъ больше на старые вопросы, свидѣтельствуетъ это только о томъ, что теперь все же „больше свободы". Куртяковская компанія напрасно сожалѣетъ о старомъ времени, когда „всѣ русины жили въ согласіи" ибо было то не согласіе, а тишина одинаково пришибленныхъ мадьярскимъ камнемъ къ черной землѣ рус. людей. Вотъ и все! Что у насъ не все благополучно, это знаютъ всѣ, но исходъ къ лучшему не есть въ томъ пути, который бы хотѣлъ отрекомендовать г. Бродій. Это путь стараго рабства, но свободный карпаторусскій народъ по немъ не пойдетъ. Чеховъ на мадьяръ, а русскихъ или украинскихъ эмигрантовъ на эмиссаровъ ...

*Rusínska (**skýtska**) periodická tlač na Slovensku pred II. svetovou vojnou:*
«Народная газета, Органъ русской народной партіи, Пряшевъ, 14. августа 1932, годъ изданія IX-й, номеръ 25, стр. 1».

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

КУЛТУРНО - СПОЛОЧЕНЬСКЫЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

А5h

р. VIII
н. 31-34

19. августа 1998
Ціна 12,- Ск.

*Rusínska (**skýtska**) periodická tlač na Slovensku v súčasnosti:* «*Народны новинкы*, Культурно-сполоченьскый тыжденник Русинів СР», Пряшов, 19. августа 1998, р. VIII, н. 31-34, стр. 1».

Titulná strana rusínskeho časopisu «Русин» písaného obidvoma starodávnymi jazykmi: ***skýtskou*** *i* ***keltskou*** *rusínčinou (cyrilikou-azbukou),* (*Русин*, культурно-хрістияньскый часопис, Пряшов, 3-4 (1998)).

A5i

4.
/Йо:зач.1,1.1-17/

1. На початку было Слово а Слово было у Бога і Бог было Слово.
2. Оно было од віку у Бога.
3. Вшитко сталося через нього а без нього не сталося ніч /із того/, што сталося.
4. В ній был живот а живот был світлом люди.
5. А світло світить в темноті а темнота Його не обняла.
6. Од Бога, был посланий чоловік, котрому імя Йоан.
7. Він пришол як свідок, свідчіти о світлі, штобы через нього вшитки увірили.
8. Він не был тым світлом, но мал свідчіти о світлі.
9. Было правдиве світло, котре просвіщує каждого чоловіка, што приходить на світ.
10. Было у світі, світ был через нього а світ Його не познал.
11. Пришло ну своїм а свої Його не приняли.
12. Но тым, котри Його приняли і вірять в Його імя, дало силу бити Божима дітьмі.
13. Они не зродилися з крові, ані з пожадливости тіла, ані з пожадливости мужа, но /зродилися/ з Бога.
14. І слово сталося тілом і перебивало межі нами+ а ми виділи Його славу, славу, яку мать единородный од Отця, повний благодати і правды.
15. Йоан свідчіть о нім і голосно каже: "То е тот, о котрім я повіл: - Іде за мною, но е сперед мене, бо был скорше як я.-"
16. А з Його повноти мы вшитки приняли і благодать за благодать++.
17. Бо закон был даный через Мойсея, но благодать і правда через Ісуса Христа.

Ukážka z Evanjelia v ***skýtskej*** *rusínčine, používaného medzi skýtskymi Rusínmi na Slovensku,* (*Евангелия на неділі і свята цілого року*, Меджілабірці, 1989, стр. 167); 'cirkevné dovolenie-imprimatur' naň udelil Vladyka Ján Hirka, episkop Prešovskej eparchie v Prešove dňa 27.3. 1997.

РУСКЕ СЛОВО

ОРГАН СКУПШТИНИ АП ВОЙВОДИНИ • ГЛАШНІК ПО РУСКИ • ВИХОДЗИ ПИЯТОК

РОК LIII ЧИСЛО 5 (2677) НОВИ САД, 31. ЯНУАР 1997. РОКУ ЦЕНА 1,5 ДИНАР

СОЮЗНА ВЛАДА

ПРИЛАПЕНА ПРОГРАМА РОБОТИ ЗА ТОТ РОК

Союзна влада 23. януара, на сказаню на котрей председнік др Радоє Контич, приняла Програму роботи за 1997. рок, з котру подробнійше упатлівеме зацятя за перши три мешаці.

З програму роботи, приятнеє дати морем и истимованим за офанзивнійше правіне взаємнай по медзінародних політичних, фінансійних и торговінскіх одношеньох, потим доцалліне витворйованіе утвердзеней економней политикі за тот рок, усцелюваніе основних законох зоз Уставом СФРЮ и приспособеніе предписанюм, потребних за извершованіе уж принесеных основних законох.

У року рока, спрам приланей Програми роботи, Союзна влада будзе розпатравац вецей як сто информацій и аналізи зоз вонкашньополітичней и сприводней активносці и утвердзіе коло 140 законох, уредзбі и одлукі.

Влада приложела енергічни напнуваніе СФРЮ за тот рок, зоз котрим предвіджене поправяваніе и змінюваніе економскей структуры, зоз котрим ше буду ліквідовац нерентабілни и неліквідни фірми, а тиж ше буду створйовац нови, перспективни, конкурентни и експортно орієнтовани фірми. Ліквідованіе нерентабілних фірмох ше буде робіц по принципу стечаю, а нє по принципу принудней ліквідациї.

Жіт курчеці ніколи не хаснує то лишком вше. Наука доказала же курчеце губе здравіе и скрацує жівоцтя вас чловека. За купованіе цигаретох у Белграде ше тераз давало вецей коло менджи и 200 тисячи немецки марки. А єдна покупена цигаретка зоздо у пресмаче 190 менджи. Од сцагнуцтва отримує часточка. Вецей. 31. януара, єдинчи у югославіянскі дзень Борби процив курена

Союзна влада з улогу предлагала способ виробку, утвердзованя и примяненя югославіянскіх стандардох котрі треба же би були усполагнені зоз одвітующима медзінародніма нормами.

Союзне завод за стандардизацию, як вонкашнє єдинственє системи югославіянскей стандардизациї, предлагел сцагнуцтва медзінародних стандардох ИСО 9000, котрі суцу комбінацию найлепшіх цветовних, технічних и технологіскіх ноу кваліфікацийох, югославіянским подприємством будзе омогуцоване же би ше з нима приспособели офанзивнійше уведзованя до отворйованя медзінародней тарговіщкей кріводзи.

Утвердзіме основи за вонкашню политику и двопартнерскі одношеня зоз Австрию и Канадом о пачатку поєдинаню и защиту з Чеху у обласці социялно-економскіх, гаєвих и других односеньох. Союзного секретарията за информаваніе.

У ТИМ ЧИСЛЕ

Вайо Пашіч, оснівнік ревнеє

ДОВЕ ВІРУЙ, НЕ ЗАТЕШ КОНТРАДІКЦІЙ

Бок 3

Марія Загрепко

ФІГУРИ ЗА НАЙМ БАЛАД

Бок 7

Искуства у вольонтірирею

ПЕЗАЖК ШЕ ТУ ШВІДШЕ ОКРАЇНА

Бок 10

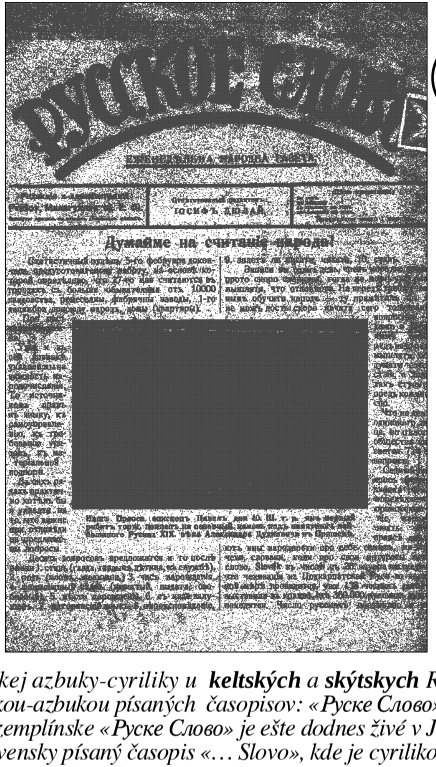

РУССКОЕ СЛОВО

ЕЖЕНЕДЕЛЬНАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ ВСЕХ

ОРГАНЪ РУССКАГО ЮГОСЛАВЯНСКАГО ЦЕНТРА

ГОДЪ 4. ДЪЛО 8.

Думайме на считаніе дневодзі

Slovo

2

1986

ROČNÍK XVIII.

Naše stretnutie s Bohom

A6

Uprostred dediny stál kríž. Obyčajná vec, preto sa nikto nè nestaral. Raz prišiel do dediny istý človek. Nik si ho nevšimol. Zastavil sa obchodník. Všiel, ako predavač okrádal na váhe svojho susedu. Smutný vyšiel von. Na ondelkom dvore počul hádať. Pozrel sa tou stranou a videl, ako mamička bije dieťa. Nevydržal a zvolal:

— Nebi tlč, nie dieťa!

A vera mamička to aj urobila. A pritom kričala, preto sa mieša do cudzích záležitostí.

Cudzinec šiel ďalej. Hľa, ďalší súdila. Starosta sa hádal so svojím zaťom o kúsok pôdy. Hrozne prekliesa. Neznámy človek pristúpil k nemu a povedal:

— Ak zomrieš, budeš mať dosť pôdy.

Toto mu nebolo treba pripomínať. Starosta ho vyhnal a ešte aj nahlas.

Takto chodil neznámy človek po dedine a nikde nepochvalil. Nik ho nepozval do domu, nik mu nedal jesť, ba zakonèc ho vyhnali z dediny.

— Kto to bol? — pýtali sa jeden druhého.

Až dieťa, ktoré išlo okolo kríža a pozrelo sa na Ukrižovaného, povedalo svojej matke:

— Mama, tento bol v našej dedine.

Všetci pochopili, že sa stretli so samým ježišom Kristom. Pripomenuli si slová sám Kristov: Simona, ktorý držal ježiša na svojich rukách a odpovedal, že bolo možným na povstanie a iným spôsob. Kof- ko z nich podľa príkazu prešiel sám.

Nedávno sme slávili Božie narodenie. Ľudia sme sa aj bratelmi vo svätosti pokánia. Sviatkami sme dar nášmu Spasiteľovi — nás čistý život. Koľko nie- krát dni a my sme zabudli na tento sviatočný zá- mer pričádzanie k lásce k Bohu a bližnému. Koľko v našom bližnom nepoznáme Krista. Aj keď tam sme denne stretávame.

O tajuplných spisovateľoch U. Papiolm vi- sa- čalí väčšie premýšľať nad svojím životom a ni- čomú tiamu vráti. Keď sa nad tým zamyslí- chal kresťanský život a napísal knihu Život Krista- zaniki modlitbou ku Kristovi.

Žiaľ medzi nami, pri nás, na zemi, ktorá je ... že, naša, na tejto zemi, ktorá ťa prijala ako dieťa zomrieť deti a ako na smrť odsúdenému medzi zločin- cov: Ejleš so živými, na zemi živých, ktorá ťi bola milá a ktorú miluješ; Ejleš životon, ktorý pla- tvojim ťažkí na zemi, možno si nevníma-

ktorí ťa hľadajú, možno ťiekš v podobe chudáka, ktorý si zarába na svoj chlieb, a nikto si ho nevšimne ...

Všetci ťa potrebujú, aj tí, ktorí o tom vedia, ba tí ešte väčšmi ako tí, ktorí o tom vedia. Lačný si mysli, že hľadá chlieb, a cíti potrebu tvojho chleba; smädný si myslí, že chce vodu, žiaľ po Tebe; cho- rý sa nazdáva, že hľadá zdravie, a jeho chuťaba spo- číva v Tvojej neprítomnosti. Kto hľadá krásu sveta, hľadá, ani si to neuvedomujúc, Teba, lebo Ty si do- konalá a celá krása; kto pátra v myšlienkach po pravde, túži mať Teba, ktorý si jediná pravda hodná toho, aby sme ju poznali; kto sa usiluje o mier, hľa- dá Teba, jedinýtoho pokoj, v ktorom si môže odpoči- núť najnepokojnejšie srdcia. Ti všetci Ťa volajú, ani si to neuvedomujúc, a ich krik je oveľa väčší a bu- dzivejší ako náš.

Drahí, čo na to povieme? Ježiš Kristus je aj dnes medzi nami, avšak už nie ako dieťa, ale ako vzkrie- sený Spasiteľ. Či bude pre nás za povstanie, alebo

o. Leontín Lizák

Názorná ukážka odstraňovania cyrilometodejskej azbuky-cyriliky u ***keltských*** *a* ***skýtskych*** *Rusínov v 20. storočí. Z obidvoch rusínskych cyrilikou-azbukou písaných časopisov: «Руске Слово» a «Русское Слово» (pozri str. 181, 187), z ktorých zemplínske «Руске Слово» je ešte dodnes živé v Juhoslávii, zostal pre tých istých Rusínov už len slovenský písaný časopis «… Slovo», kde je cyrilikou-azbukou už len jedno jediné slovo, tj. iba jeho značka: «Слово».*

A7a

MISIONÁR

Pre členov Spolku sv. Jozefa pri cerkvi sv. Ducha v Michalovciach

R. I. | SEPTEMBER - 1942. | č. 7.

„Rádujsja živonósnyj Kréste, blahočestija nepobidímaja pobído, dvér' rájskaja, vírnych utverždénije, cérkve ohraždénije; ímže tľa razorísja i uprazdnísja i poprásja smértnaja deržáva, i voznesóchomsja ot zemlí k nebesnym: orúžije nepobidímoje, bisóv soprotivobórče, slávo Múčenikov, Prepodóbnych voistinnu odobrénije, pristaníšče spasénija: dáruj míru véliju milosť.“

(Stichira na stichovnach hl. 5.)

„Krestú Tvojemú poklaňajemsja...“

Píše O. dekan.

Čítal som jednu krásnu legendu o krížiku sv. Františka z Assizi, v ktorej bolo opísané, prečo sv. František tak nevýslovne ctil a miloval svoj krížik.

Legenda spomína, že krížik pochádzal z Hory Olivetskej, kde sa náš drahý Spasiteľ krvou potil na začiatku svojho umučenia. Z jeho presvätej krvi padla kvapka na zem a na tomto mieste vyrástol neskoršie olivový strom, z ktorého bol spravený krížik sv. Františka. Ako najväčšiu drahocennosť chránil si sv. misionár tento krížik a vždy a všade povzbudzoval veriacich a posluchačov, aby milovali znak svojho vykúpenia, svätý kríž.

V našom kraji je veľa krížov. Pravda, nepochádzajú z Hory Olivetskej, nie sú tesané z olivového

Potom, čo Podkarpatská Rus bola po rozpade Československa násilne anektovaná Maďarskom a baziliánsky «Misionar» vydávaný v rusínčine keltskej varianty (pozri prílohy A4) prestal vychádzať – začali ho vydávať redemptoristi v Michalovciach, ale už po slovensky. Takto sa v štyridsiatych rokoch nášho storočia objavuje definitívne po prvýkrát v histórii gréckokatolícka periodická tlač v slovenskej reči.

A7b

Z kroniky „Misionára".

Sv. Liturgia za členov Spolku bude dňa 2., 4. a 21. septembra; za vojakov z nášho Spolku dňa 27. septembra; moleben k sv. Jozefovi s modlitbami za šťastnú smrť dňa 27. septembra.

Naše hroby. Dúfame, že sv. Jozef šťastne odprevadil na večnosť: Zuzannu Gavaľovú z Laškoviec, Annu Ivanovú, r. Bérešovú zo Žbiniec, Annu Urbanovú Marinčákovú zo Seč. Poľanky, Andreja Zomboryho, notára na Podkarp. Rusi. Odporúčame ich vašim modlitbám.

Po skončenom noviciáte v Č. Budeiovciach vrátili sa k nám dvaja klerici študenti, Michal Rusnačok z Pozdišoviec a Andrej Prokopovič z Vojtoviec, aby pokračovali v štúdiu na slovenskom gymnáziu v Michalovciach.

Heľanských veriacich navštívil dňa 18—19. júla misionár O. Jozef Fail. V sobotu večer odkončil moleben, v nedeľu bohoslužby s kázňou a večer svetelné obrázky s prednáškou, v pondelok zasa moleben aj kázeň. Veriaci sami si žiadali pobožnosti a horlivo sa na nich zúčastnili. K sv. sviatostiam pristúpilo 50 duší.

Živý Ruženec v Sečovskej Poľanke dokázal svoju obetavosť a lásku k chrámu božiemu zakúpením veľmi peknych zelených zástav s obrazmi: Srdca Matky Božej, sv. Jozefa, sv. Anny a sv. Jána Krstiteľa. Zástavy v cene 1.800 Ks obstaral Spolok sv. Jozefa a ušily sestry Služobnice v Michalovciach. Obetavým sestrám sv. ruženca v Poľanke „mnohaja lita!"

Uspeňský odpust v Kalši dňa 16. t. m. — podľa nového kalendára — bol veľkou radosťou tejto tichej dedinky. Sišlo sa mnoho veriacich z okolia, vyspovedalo sa asi 100 ľudí. Slávnu Liturgiu obetoval vdp. O. Čarný z Velat, kázeň predniesol misionár O. Fiala z Michaloviec.

Prednášky so svetelnými obrázkami usporiadal O. Fail v Lubovci, v Bardejove, v sirotínci Sestier Služobníc v Prešove; dňa 16. augusta v Lastovci, kde vyfotografoval tiež mnohočlenný Spolok sv. Jozefa; na Preobražení je vo Velatoch založil náš spolok a ukazoval svetelné obrazy. Podobné prednášky konal v prázdninách O. Ďurkaň v Nižnom i Vyšnom Mirošove, v Niž. Orlíku, v Niž. Jadlovej, v Záluziciach, v Báňskom a v Juskovej Voli a O. Kliment v Hostoviciach.

Výpomoci. Vdp. farárom vypomáhali sme v duchovnej správe: V Záluziciach, v Malej Stretave a vo Zbudzi na odpust, vo Vechci večernou pobožnosťou, vo Dvoriankoch na odpuste.

Mužský odpust v Topoľanoch na „Ilia" bol toho roku slabší ako vlani, lebo boly najpilnejšie práce na poliach. Kázal vdp. O. Ihumen Musil, Službu Božiu obetoval O. Efrém Kozelský.

Horliteľom a horliteľkám do pozornosti! Prihlasujte vždy ***ihneď nových členov*** a všetky prípadné zmeny v organizácii Spolku! Keď potrebujete viac exemplárov „Misionára", ihneď napíšte!

V septembri vydajú michalovskí misionári jedinečnú knihu: ***„Náuka viery pre gréckokatolíkov"***. Je písaná vo forme katechizmových otázok. Bude stáť 5 Ks. Členovia Spolku sv. Jozefa dostanú knihu za 4 Ks. Prihláste sa prostredníctvom svojich horliteľov!

„Misionár" vychádza mesačne pre členov Spolku sv. Jozefa zadarmo. Redakcia a administrácia: Kláštor Redemptoristov, Michalovce. Redaktor: Fr. Fiala, zodpovedný redaktor: O. Jozef Fail. — Používanie novinových známok povolené výmerom Min. dop. a ver. prác, rezort poštový v Bratislave pod. čís. 67.414—III/I.—1942. Dohliadací poštový úrad: Michalovce. Tlačí knihtlačiareň Jednoty sv. Cyrila a Metoda v Michalovciach.

Posledná strana obálky redemptoristického Misionára, vydávaného v Michalovciach už v slovenskom duchu za Slovenského štátu (*Misionár*, Pre členov Spolku sv. Jozefa pri cerkvi sv. Ducha v Michalovciach, ročník I., č. 7, 1942).

A7c aby s Ňou a s Christom v srdci [illegible]ly ich dietky svoje vzdelávanie v novom školskom roku? Opierajúc svoje mladé oči na bohostánok, pýtaly by sa: »Učiteľ, čo mám robiť, aby som vošiel do života večného?«, ako sa pýtal mládenec v evanjeliu (Mat. 19, 16.).

Bolo by to azda nečasové, nemoderné?

Nezabúdajme, že rodiny, najmä rodiny so študujúcou mládežou, sú povolané k tomu, aby vychovaly a rozmnožily ľud Boží, ktorý má zaplniť prázdne príbytky po padlých anjeloch v nebi!

OPRAVOVŇA POJMOV

PREČO PÍŠEME »ISUS CHRISTOS«?

Niektorí nevedia pochopiť, prečo v gr.-kat. tlači, slovenský písanej, dôsledne sa užívajú slová a neslovenské tvary. Zdá sa im to ako nepotrebne zaťažujúci balast.

Odpoveď:

Niektorým sa to zdá ako zbytočný balast, druhí však to považujú za samozrejmú nevyhnutnosť, boli by hotoví vyhlásiť nás za odpadlíkov od viery a za zradcov obradu, keby sme písali ináč. My sa však nepridávame ani k prvým, ani k druhým, ale hlásime sa ku tretej skupine, ktorá je na zlatej strednej ceste.

Nie je pravdou, že by užívanie staroslovanských technických termínov a obradových pomenovaní, aké sú bežné a vžité v gréckoslovanskom obrade, bolo zbytočným a nevhodným balastom i keď píšeme po slovensky. Veď zaiste užívali by tých istých termínov a pomenovaní ešte aj dnes i Česi, Poliaci, Srbi a Chorváti i všetky druhé slovanské národy, keby si boli zachovali dosiaľ staroslovanský obrad. Sme presvedčení, že by nikto nepovedal, že je to rečový balast.

Ako zjavné sú stopy latinčiny v náboženskej terminologii ktoréhokoľvek národa s rímskym obradom, tak ešte plnejším právom smú byť stopy staroslovančiny u slovanských národov s grécko-slovanským obradom. Preto slovenskí gréckokatolíci plným právom sa pridržiavajú staroslovanských obradových názvov, i keď hovoria a píšu po slovensky.

A konečne medzi spisovné slová patria aj také, ktoré sú všeobecne vžité. Kto však aspoň troška pozná gréckokatolíkov so staroslovanskou bohoslužobnou rečou, vie, že názvy Isus Christos a podobné iné sú všeobecne užívané, ľud sa ich pridržiava z úcty k bohoslužobnej reči a z úcty k tým, ktorí uviedli túto reč do bohoslužby — z úcty k sv. Cyrilovi a Metodovi.

Tieto poznámky nech majú na zreteli tí, ktorým sa zdá naša terminologia balastom. Keď budú o nich uvažovať nezaujate a keď nájdu v svojom srdci aspoň kúsok kresťanskej znášanlivosti a psychologie, iste vyslovia svoj súhlas.

Aj keby vari nekonvenovalo im to stopercentne, rozhodujúcim momentom v tej veci zostáva vôľa ľudu, ktorá je v tomto ohľade plne oprávnená, lebo rečové zvyky tvorí ľud.

Rozhodne však je prejavom veľkej neznalosti slovanských rečí a aj veľkej úzkoprsosti, keď napr. slovenský západniar bojí sa vziať do ruky knihu, brošúru, časopis, písaný od gréckokatolíkov v slovenčine len preto, že je tam Isus, Christos, Roždestvo, Preobraženie, Usiknovenie a podobne.

Ale nesúhlasíme a nemôžeme súhlasiť ani s tými, ktorí by nás chceli vyhlásiť za zradcov obradu alebo viery, keby sme užili napr. Ježiš, Kristus a podobne, lebo aj to je blud. Nemá pravdu ten, kto tvrdí málo, ani ten, kto tvrdí príliš mnoho. Ale pravdu má len ten, kto tvrdí toľko, koľko sa patrí, ako je pravda.

Staroslovanský obrad nestojí len na nejakých slovách a tým menej viera. Staroslovanský obrad veľmi pekne by prekvital a sa zveľaďoval, i keby sa užívalo Ježiš, Kristus a podobne, keď hovoríme, píšeme po slovensky, len keby mal ho kto zveľaďovať a najmä keby bolo mnoho tých, ktorí by sa usilovali žiť vzorne podľa ducha tohto obradu.

My sa však budeme ďalej pridržiavať toho spôsobu písania, ako sme písali dosiaľ. Teda budeme užívať Isus, Christos a podobné iné liturgické vžité termíny gr.-kat. obradu a prosíme celú československú verejnosť, aby z dôvodov, vyššie uvedených, nám to nemala za zlé, nepovažovala to za znesväcovanie krásnej slovenčiny.

Redemptoristický Misionár z roku 1948 s prvou, i keď zatiaľ nesmelou snahou eliminovať cyrilometodejský výraz «Isus Christos» a nahradiť ho latinským «Ježiš Kristus», čo sa s úplnou samozrejmosťou uskutočnilo po obnovení gréckokatolíckej Cirkvi v Československu r. 1968, nepripúšťajúc absolútne nijakú diskusiu, (Misionár, Michalovce, VII (1948) str. 240).

Názorná ukážka, ako niektorí nezodpovední ľudia i proti vôli Isusa Christa a proti princípom sv. Cirkvi, dokážu presadiť "Vichingovské" antikatolícke snahy o likvidáciu byzantského cyrilometodejského obradu v Rusku.

Pochválený buď Pán Ježiš Kristus!

Vaša Excelencia a Veľadôstojní pánovia!

Dnešná mimoriadna situácia pripravuje snadné umožnenie misijného pôsobenia a náboženského života v Rusku, súčasne podľa dnešnej skutočnosti v Rusku celý veľký a zbožný útrpný národ ruský chce sa s pomocou Všemohúceho Pána vrátiť čím skôr do lona svojej milovanej Materi, rím. katolíckej sv. Cirkvi, ktorú v roku Pána 988 pod vedením sv. Vladimíra on natrvalo prijal.

Veľké, mocné a bohaté katolícke Rusko bude najspoľahlivejším, ako aj natrvalejším spojencom, ochrancom a podporovateľom rím. kat. sv. Cirkvi a katolíckeho Slovenského štátu. Preto dnešný stav náboženského života v Rusku zaslúži si Vašu láskavú pozornosť, lebo Vy ráčite byť tou Petrovou skalou, na ktorej Pán náš Ježiš Kristus vybudoval svoju nepremožiteľnú sv. Cirkev večnej Pravdy. — Sociológia náboženského života v Rusku je dnes celkom závislá na skutočnosti, že jestvuje veľmi zbožný a z celej svojej dobrej a čistej duše Pána Boha milujúci veľký národ ruský, ktorý dnes **vôbec nemá náboženssko-duchovného vedenia** a u ktorého hlboká zbožnosť a bezmedzná láska k Všemohúcemu Pánu je každému známa. Tu treba objektívne konštatovať, že bývalé ruské pravoslavie, k veľkej spo-

5

Vyššie uverejnená brožúra (príloha A8) bola vytlačená v čase, keď Adolf Hitler úspešne postupoval v obsadzovaní komunistického Ruska a stál pred Stalingradom a Moskvou s reálnou nádejou, že obsadí celé Rusko. Vtedy sa rysovali otvorené možnosti na realizáciu myšlienok uverejnených v tejto brožúre. Z dnešného pohľadu je táto brožúra v plnom slova zmysle proti učeniu II. Vatikánskeho koncilu a proti učeniu katolíckej Cirkvi. Pomáha však pochopiť mentalitu uplynulých storočí boja proti cyrilike-azbuke a byzantskému obradu.

kojnosti zbožného a veriaceho národa ruského, už zomrelo a dnes v Rusku vôbec nejestvuje. Ono žalostne sa rozpadlo ako beznádejné a ako hnijúca mŕtvola na niekoľko nedogmatických siekt, ako tzv. živá ruská cirkev atď. Súčasne s býv. ruským pravoslavím rozpadlo sa tiež a zomrelo najväčšie zlo Ruska — sbor — každému známych, nevzdelaných a biednych ruských pravoslávnych popov a biskupov, ktorý jedine z dôvodov sebeckých a **proti dobrej vôli veriaceho ruského národa** zaslepene prevádzal svoj najväčší smrteľný judášsky hriech: umelé odpadnutie bývalého ruského pravoslávia od námestníka Kristovho. Toto aj priviedlo bývalé ruské pravoslavie k jeho prirodzenej smrti, keďže **zbožný národ ruský** inštinktívne **z duše vždy synovskou láskou oddane miloval rím. kat. sv. Cirkev,** čomu dal aj praktický dôkaz v Rusku v dobe ťažkého prenasledovania Spoločnosti Ježišovej na západe.

Dnes zbožný a veriaci veľký národ ruský potrebuje ako nábožensko-duchovné vedenie svätých a vzdelaných rím.-kat. biskupov a kňazov a preto rozhorčene odmietol biednych, nudných a nevzdelaných ruských pravoslávnych popov a biskupov, ktorých 90% dnes v samom Rusku dobrovoľne je v členstve tzv. ligy bezbožníkov, ktorá úradnou cestou vedie aktívnu propagandu proti každému náboženstvu a ide tak ďaleko, že zaslepene odmieta aj samé jestvovanie Všemohúceho Stvoriteľa.

Ruské emigrantské nedogmatické pravoslavie tiež sa rozpadlo ako hnijúca mŕtvola a je spravované slobodnými murármi — aktívnymi nepriateľmi katolíckej Cirkvi.

Tak na Slovensku slobodnomurárski majstri Beneš, Prchala a Kramář založili z nesprávne vysvätených a nevzdelaných ruských popov v **Ladomírovej, Lutine a v Bratislave** strediská hnijúceho slobodnomurárskeho, nedogmatického ruského emigrantského pravoslavia, ktorých jedinou judášskou úlohou je, aby zoslabily, rozoštvaly a tak zničily katolícku sv. Cirkev na Slovensku.

Ruskí emigrantskí popovia, biskupovia a tá ruská emigrácia, ktorá zostala v tzv. ruskom emigrantskom, nedogmatickom pravoslaví, duchovne je mŕtva, biedna, vôbec nie je schopná svedomitej práce a podľa svojho slobodnomurárskeho smýšľania je všeobecne škodlivá a preto **ju ruský národ nikdy k sebe nepripustí.**

Postupne za posledných 25 rokov nebohé bývalé ruské pravoslavie bolo v Rusku aj v emigrácii tak zašpinené a tak hlboko samo seba **natrvalo** zdiskreditovalo, že teraz medzi celým národom v Rusku vyvoláva **iba všeobecný posmech a pohŕdanie,** preto základy pre uskutočnenie náboženskej únie v Rusku natrvalo sú **úplne zničené** tým, že bývalé nebohé ruské pravoslavie dnes v Rusku už vôbec nejestvuje, ale okrem toho jestvuje tam dnes 9 miliónov **vôbec nepokrstených** ruských detí a mladých

7

ľudí, ktorí potrebujú sv. krst práve tak, **ako každý pohan.**

Po rozpade nebohého bývalého ruského pravoslavia veľký a zbožný ruský národ inštinktívne s pomocou Boha hľadal správnu cestu k Pánovi a s veľkou radosťou ju **našiel,** a preto chce **sa čím skôr vrátiť do lona svojej milovanej Materi, rím.-kat. sv. Cirkvi.** V dôsledku toho dnes ako plnomocná **náboženská reprezentácia** celého veriaceho národa ruského jestvuje **ruský laický apoštolát pre šírenie rím.-kat. sv. Cirkvi v Rusku,** ktorý s veľkou radosťou v najhlbšej úcte a v bezmednej pokornej oddanosti, so synovskou láskou v mene všetkých skutočne veriacich Rusov **uznáva pre Rusko primatus sv. Otca Pia XII. a s pomocou Všemohúceho Pána uskutočňuje náležité prípravy pre šírenie pravej viery v Rusku. Veriaci a zbožný národ ruský,** aby sa spoľahlivo a **natrvalo** zachránil od sebeckého poručenstva nevzdelaných a biednych ruských pravoslávnych biskupov a popov, chce prijať svetlo Kráľovstva Kristovho, t. j. **bezpodmienečne chce sa vrátiť do lona svojej milovanej materi rím.-kat. sv. Cirkvi: omša svätá v latinskom obrade a kázeň a piesne** rusky (pre tých Rusov, ktorí by to prijali, bude východný obrad, grécko-katolícky).

Veľký a zbožný národ ruský z duše sa odslúži svojej milovanej materi, rím.-kat. sv. Cirkvi, ktorá je jediným a najspoľahlivejším prostriedkom jeho duchovnej záchrany. Tu treba poznamenať to, že

8

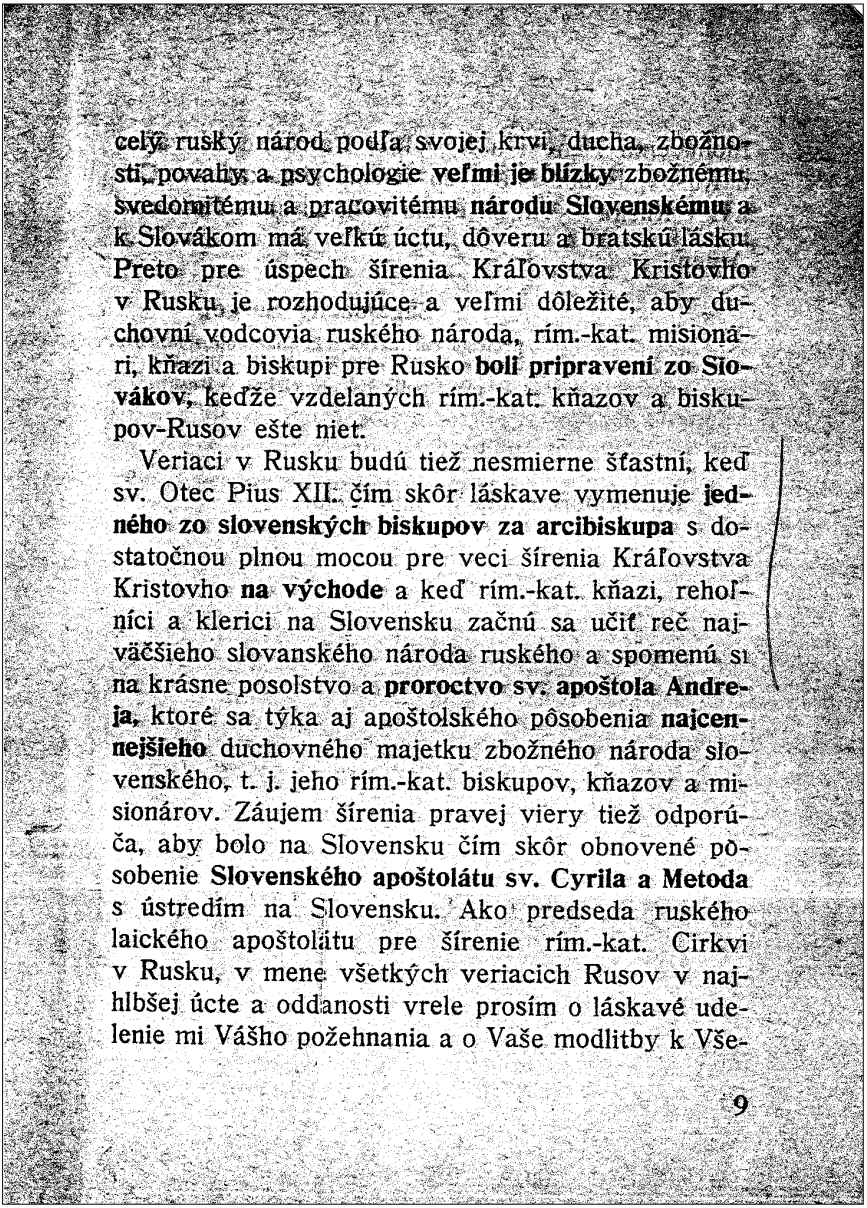

celý ruský národ podľa svojej krvi, ducha, zbožnosti, povahy a psychologie **veľmi je blízky** zbožnému, svedomitému a pracovitému **národu Slovenskému**, a k Slovákom má veľkú úctu, dôveru a bratskú lásku. Preto pre úspech šírenia Kráľovstva Kristovho v Rusku je rozhodujúce a veľmi dôležité, aby duchovní vodcovia ruského národa, rím.-kat. misionári, kňazi a biskupi pre Rusko **boli pripravení zo Slovákov**, keďže vzdelaných rím.-kat. kňazov a biskupov-Rusov ešte niet.

Veriaci v Rusku budú tiež nesmierne šťastní, keď sv. Otec Pius XII. čím skôr láskave vymenuje **jedného zo slovenských biskupov za arcibiskupa** s dostatočnou plnou mocou pre veci šírenia Kráľovstva Kristovho **na východe** a keď rím.-kat. kňazi, rehoľníci a klerici na Slovensku začnú sa učiť reč najväčšieho slovanského národa ruského a spomenú si na krásne posolstvo a **proroctvo sv. apoštola Andreja**, ktoré sa týka aj apoštolského pôsobenia **najcennejšieho** duchovného majetku zbožného národa slovenského, t. j. jeho rím.-kat. biskupov, kňazov a misionárov. Záujem šírenia pravej viery tiež odporúča, aby bolo na Slovensku čím skôr obnovené pôsobenie **Slovenského apoštolátu sv. Cyrila a Metoda** s ústredím na Slovensku. Ako predseda ruského laického apoštolátu pre šírenie rím.-kat. Cirkvi v Rusku, v mene všetkých veriacich Rusov v najhlbšej úcte a oddanosti vrele prosím o láskavé udelenie mi Vášho požehnania a o Vaše modlitby k Vše-

9

«Jednotu sv. Cyrila a Metoda» pre gréckokatolíkov so sídlom v Michalovciach založil o dva roky nato (r. 1942) rímskokatolícky biskup Čársky, pod patronátom ktorého sa konal aj katechetický kurz, na ktorom bol prednesený vyššie uvedený referát.

mohúcemu Pánovi a k veľkej Patrónke Slovákov a Rusov, Panne Márii, **za šírenie rím.-kat. sv. Cirkvi v Rusku — »ut sit unum ovile et unus Pastor«!** Amen.

Sagajdačný Sergej,

profesor ruštiny na r. k. kňazskom seminári, predseda ruského laického apoštolátu pre šírenie r.-k. sv. cirkvi v Rusku.

V Ružomberku dňa 3. júla 1940.

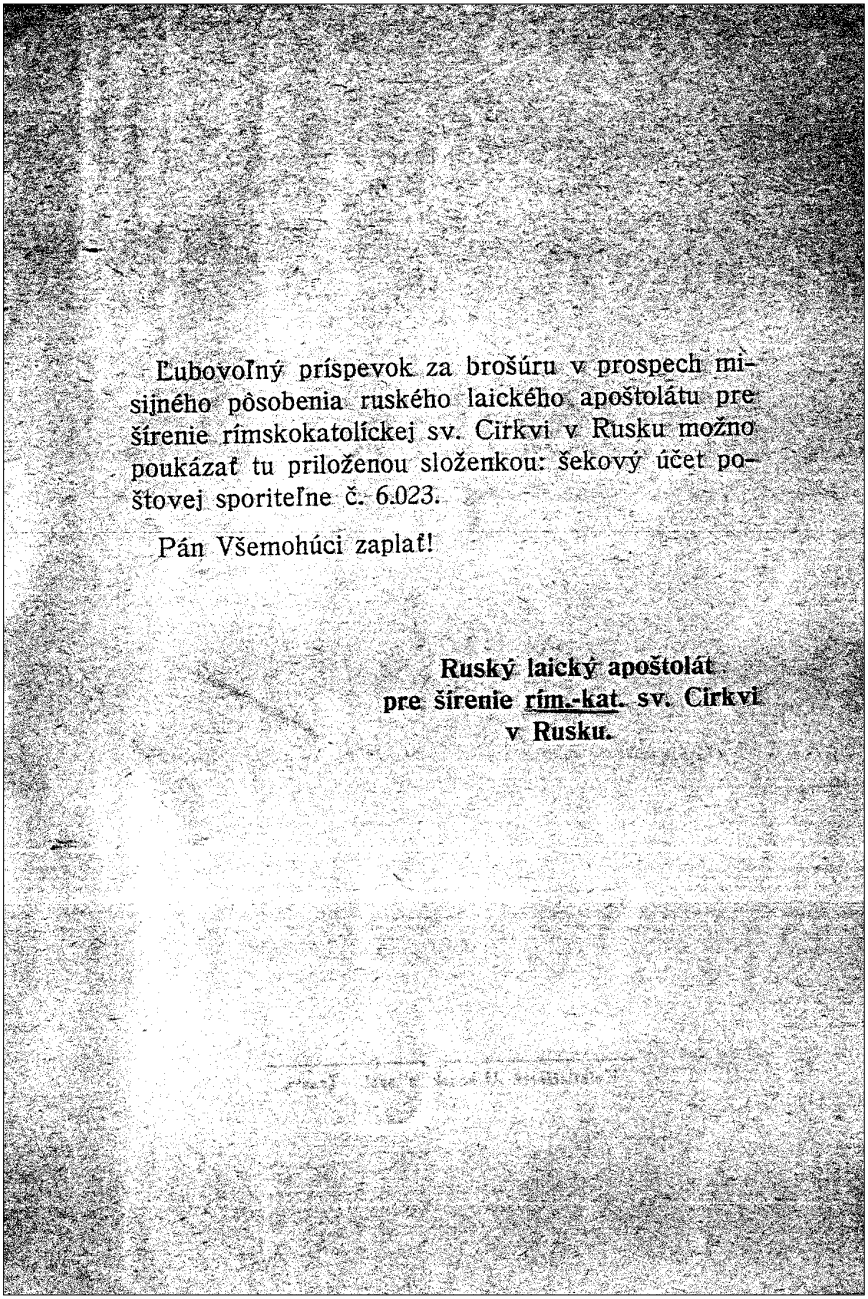

Ľubovoľný príspevok za brošúru v prospech misijného pôsobenia ruského laického apoštolátu pre šírenie rímskokatolíckej sv. Cirkvi v Rusku možno poukázať tu priloženou zložienkou: šekový účet poštovej sporiteľne č. 6.023.

Pán Všemohúci zaplať!

Ruský laický apoštolát
pre šírenie rím.-kat. sv. Cirkvi
v Rusku.

А9

ВЪ ІѠАННА СВѦТЕ БЛАГОВІСТВОВАННѦ

Ро́зділ а.

Споконві́кꙋ бꙋло̀ Сло́во, і̂ Сло́во бꙋло̀ ꙋ̂ Бо́га, і̂ Сло́во бꙋло̀ Бог. Воно̀ бꙋло̀ споконві́кꙋ ꙋ̂ Бо́га. Ꙋ̂сѐ че́рез Нього́ ста́лось, і̂ без Нього́ ніщо̀ не ста́лось, що ста́лось. В Ньо́мꙋ бꙋло̀ життѧ̀, і̂ життѧ̀ бꙋло̀ сві́тло лю́дѧм. І̂ сві́тло ꙋ̂ те́мрѧві сві́тить, і̂ те́мрѧва не ѡ̂бгорнꙋла йогѡ̀. Бꙋв чолові́к по́сланий від Бо́га, і̂мѧ̀ йомꙋ̀ І̂ѡа́нн. Він прийшо́в на сві́дченнѧ, щоб посві́дчити про Сві́тло, щоб ꙋ̂сі ꙋ̂ві́рꙋвали че́рез нього́. Не бꙋв він Сві́тлом, а̂ щоб посві́дчити про Сві́тло. Бꙋв Сві́тло правди́ве, що ѡ̂сві́чꙋє ко́жного чолові́ка,

В Свѧтꙋ і̂ Вели́кꙋ неді́лю Па́схи, на Літꙋргі́ї.

Ukážka úmyselnej likvidácie cyrilometodejskej staroslovančiny v Poľsku v 20. storočí. Evanjelium napísané staroslovanskými bukvami, avšak už v modernej reči vytvára iba "zdanie" cyrilometodejskej staroslovančiny (*Свѧте́ Евангеліе*, Синодальна друкарня, З благословеннѧ Свѧще́нного Сино́ду Свѧто́і Автокефа́льноі Правосла́вноі Це́ркви в По́льщі, Варшава, ҂ацли (1938), str. 132).

Resumee

The Slavs, even before the arrival of Sts. Cyril and Methodius, had their own alphabet, which is called the Ogham alphabet (**рογгскоє писмо**). It is made up of horizontal and slanted lines which were written from the bottom to the top on beam of a beech tree or upon the edge of a grave stone.

The Ogham alphabet was used by paleo-slavic Scythian sorcerers and magians. The paleo-slavic Scythian tribe was named Magog and derived from this name we have words like: magic, magisterium, etc.

After the arrival of Sts. Cyril and Methodius, the Sub-Carpathian Slavs received a new alphabet, Cyrillic, created by the saintly brothers and named after Cyril. As a model for their new alphabet the brothers used Greek as well as the Hebrew (Phenician) letters.

The saintly brothers translated Byzantine liturgical books into the paleo-slavic language of the Scythian tribe (Magog). It was the main language of the ruling Slavic tribes. It was also the mother toungue of the saints and of the whole of Thessalonica.

During the time of Sts. Cyril and Methodius, the Cyrillic alphabet spread to the paleo-slavic Celts and paleo-slavic Moscovite-Iberians, and even among the Roman-rite Slavs of Dalmatia.

However among these diverse slavic tribes these same letters were pronounced differently. The Celtic pronunciation was more nasal and softer than the Scythians, who were the chief of all the Slavic tribes (Rusy-Tsary). The most important difference in pronunciation was the letter «**глаголи**» (**г**). This letter among the Scythians was pronounced like *h*, while among the Celts and Moscovites-Iberians like *g*. On account of this difference, among the Celtic tribes and in Dalmatia appeared the letter «**ћ**».

Shortly after the death of Sts. Cyril and Methodius, when the entire Bulgarian Empire and Greater Moravia fell under Roman jurisdiction, there began a great persecution of the Cyril-Methodian culture. The persecution was strongest in Dalmatia, where was situated the Roman-rite. The latin-rite priests began to re-write their liturgical texts from Cyrillic into a newly created alphabet, namely Glagolithic. This new alphabet was created by a deformation of the Cyrillic letters. This was done in order to preserve the Cyril-Methodian culture. Hence

in Dalmatia was created the angular Glagolitic letters (horvatskaja), which were attributed to St. Jerome, who was a native of Dalmatia and was honoured as the translator of the Vulgate Bible. Thus through such means they tried to hide the link to the Cyrillic alphabet, which was similar to the Greek alphabet.

The persecution of the Cyril-Methodian culture spread to Bulgaria and Greater Moravia, where Cyrillic texts also were burnt. However at the same time, Glagolitic texts were spread in order to preserve the Cyrillic-Methodian culture of the Byzantine rite; for in this particular ambient lived many Celtic and Moscovitic-Iberian Slavs, who rounded off the angular Glagolithic alphabet and added to it some new letters. Thus the angular Glagolithic had eventually disappeared in some regions of Bulgaria.

When the persecution of the Cyril-Methodian culture weakened, the Byzantine monasteries began to write their books once again in Cyrillic, now called the neo-Cyrillic alphabet. It differs from the original Cyrillic alphabet, not only because it has new Glagolithic letters, but also a new ordering of the letters. This is how the neo-Cyrillic alphabet was formed.

This present study proves that Sts. Cyril and Methodius created the Cyrillic alphabet and that Glagolithic was a later deformation. The creation of Glagolithic is in fact evidence of the sad history of the attempted destruction of the Cyril-Methodian culture by Western civilization. The alphabet which we today call Cyrillic is in reality neo-Cyrillic, which has traces not only of the original Scythian but as well as the Celtic and Muscovite-Iberian pronunciation.

Zusammenfassung

Die Slaven hatten noch vor der Ankunft der heiligen Kyrillus und Methodius das eigene Alphabet. Heute ist dieses Alphabet bekannt unter dem Namen «die ogamische Schrift». Sie bestand aus den vertikalen und horizontalen Linien, die von unten nach oben auf das Bucheholz oder die Kante der Gedenktafel geschrieben wurde.

Die ogamische Schrift benutzten die urslavischen skythischen Hexer und Magen. Das urslavische skythische Geschlecht hieß Magog. Durch die Ableitung von diesem Wort stammen die heutigen Wőrter magisch, Magister, Magisterium.

Nach der Ankunft der heiligen Kyrillus und Methodius bekamen die karpathischen Slaven das neue Alphabet, das die heiligen Brűder geschaffen haben und sie wurde nach dem hl.Kyrillus genannt. Als Muster fűr dieses neue Alphabet benutzten die Brűder die griechischen und hebräischen (phenischen) Buchstaben.

Die byzantinischen liturgischen Bűcher űbersetzten die Brűder in die urslavische Sprache des skythischen Stammes (Magog). Das war nämlich die Hauptsprache der herrschenden Klasse der Slaven. Das war auch die Muttersprache der beiden Heiligen und der Bevőlkerung von Thessaloniki. In den Zeiten der heiligen Kyrillus und Methodius verbreitete sich das kyrillische Alphabet unter den urslavischen Kelten und urslavischen Mosko-Iberen und sogar unter den rőmisch-katholischen Slaven in Dalmatien.

Aber unter diesen verschiedenen slavischen Stämmen wurden dieselbe Buchstaben unterschiedlich ausgesprochen. Die keltische Aussprache war mehr nasal und weicher als die der Skyther, die die Fűhrer aller slavischen Stämmen waren (Rusy-Tsary). Das wichtigste Unterschied in der Aussprache war die Buchstabe «**глаголи**» (**г**). Diese Buchstabe wurde unter den Skythen als *h* ausgesprochen, unter den Kelten und Mosko-Iberen als *g*. Aus diesem Grund erschien unter den keltischen Stämmen und in Dalmatien die Buchstabe «**ћ**».

Kurz nach dem Tod der hl. Kyrillus und Methodius, als das ganze bulgarische Imperium und das Großmähren unter die lateinische Jurisdiktion kamen, begann die große Verfolgung der ganzen kyrill-methodischen Kultur. Die Verfolgung war in Dalmatien am stärksten, wo űberwiegend die Rőmisch - Katho-

liken lebten.

Im Streben, die kyrill-methodische Kultur zu retten, begannen die römisch-katolischen slavischen Priester schnell die liturgischen Texte aus dem Kyrillischen ins neugegründete Alphabet, genannt «Glagolika», zu überschreiben. Dieses neue Alphabet entstand als Deformation von Kyrillika. Auf diese Weise entstandt in Dalmatien die sogenannte «quadratische Glagolik» (charvatische). Als Verfasser dieser quadratischen Glagolik wurde der hl. Hieronymus erklärt, der aus Dalmatien stammte. Alles das wurde gemacht, um die Ähnlichkeit des kyrillischen Alphabets mit dem griechischen zu beseitigen.

Als sich die Verfolgung der kyrill-methodischen Kultur auch auf dem Territorium Bulgariens und Großmährens verbreitete, wo alle in der kyrillischen Schrift geschriebene Texte verbrannt wurden, im Streben die kyrill-methodische Kultur, diesmal im byzantinischen Ritus zu retten, wurde auch dort die Benutzung der glagolischen Schrift verbreitet. In diesem neuen Raum mit dem byzantinischen Ritus lebten viele keltischen und mosko-iberischen Slaven, deren Anwesendheit verursachte, daß in die quadratische Glagolika neue Buchstaben ergänzt wurden. Außerdem wurden die quadratischen Formen mehr rund gemacht und damit entstand die sogenannte «runde Glagolik» (bulgarische).

Als die Verfolgung der kyrill-methodischen Kultur geringer wurde, begann man in den byzantinischen Klőstern wieder die liturgischen Texte in die kyrillische Schrift zu überschreiben — heute als «Neokyrillik» bekannt.

Diese Neokyrillik unterscheidet sich von der originellen Kyrillik nicht nur damit, daß sie neue glagolische Buchstaben hatte, sonder auch mit der Reihe der Buchstaben im Alphabet. So entstand das kyrillische (neokyrillische) Alphabet, das wir heute kennen.

Diese Studie beweist, daß die hl. Kyrill und Methodius das kyrillische Alphabet schufen und daß Glagolik ihre spätere Deformation ist. Die Entstehung der Glagolik beweist die traurige Geschichte der Vernichtung aller kyrillischen Kultur von der Seite der westlichen Zivilisation. Das Alphabet, das wir heute Kyrillik nennen, ist in der Tatsache Neokyrillik, die nicht nur die Elemente der ursprűnglichen skythischen, sondern auch der keltischen und mosko-iberischen Aussprache enthält.